

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi tuomioistuimen määräämästä pääsykiellosta ja siihen liittyviksi laeiksi

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi laki tuomioistuimen määräämästä pääsykiellosta. Lisäksi esityksessä ehdotetaan muutettaviksi rikoslakia, poliisilakia, yksityisistä turvallisuuspalveluista annettua lakia, henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa annettua lakia ja tuomioistuinmaksulakia.

Esityksessä ehdotetaan, että Suomessa otettaisiin käyttöön tuomioistuimen määräämä pääsykielto. Pääsykielto voitaisiin määrätä aikaisemman häiriökäyttäytymisen perusteella rikosten sekä muun vakavan ja toistuvan häirinnän torjumiseksi. Kielto voitaisiin määrätä myymälään, johon yleisöllä on pääsy. Apteekit rajattaisiin kuitenkin kiellon soveltamisalan ulkopuolelle. Kiellon valvonnasta vastaisi poliisi. Kiellon rikkominen olisi rangaistavaa.

Lisäksi esityksessä ehdotetaan, että rikoslain julkisrauhan rikkomista koskevaa säännöstä täsmennettäisiin. Täsmennyksellä selvennettäisiin sitä, että julkisrauhan rikkomisena rangaistavaa olisi julkisrauhan suojaamaan paikkaan meneminen paikan haltijan henkilölle antaman kiellon vastaisesti.

Ehdotetuilla muutoksilla toteutetaan pääministeri Petteri Orpon hallituksen hallitusohjelman kirjaukset, joiden mukaan hallitus mahdollistaa lähestymiskiellon hakemisen yrityksille toistuvaa uhkaa tai häiriötä aiheuttavaa henkilöä kohtaan (ns. yrityslähestymiskielto) ja otetaan käyttöön yrityslähestymiskielto yritys- ja työturvallisuuden parantamiseksi.

Ehdotetut lait on tarkoitettu tulemaan voimaan 1.6.2027.

SISÄLLYS

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ.....	1
PERUSTELUT	5
1 Asian tausta ja valmistelu	5
1.1 Tausta	5
1.2 Valmistelu	5
2 Nykytila ja sen arviointi.....	6
2.1 Tietoja häiriökäyttäytymisestä	6
2.1.1 Lähtökohtia	6
2.1.2 Yritysuhritutkimukset	6
2.1.3 Poliisin tietoon tullut rikollisuus kaupan toimialalla.....	7
2.1.4 Kaupan toimialan etujärjestöjen kyselytutkimukset	8
2.1.5 Yhteenvedo käytettävissä olevista tiedoista.....	9
2.2 Pääsyn kieltäminen julkisrauhan suojaamaan paikkaan ja kiellon valvonta	9
2.2.1 Oikeus kieltää henkilön pääsy julkisrauhan suojaamaan paikkaan.....	9
2.2.2 Julkisrauhan rikkomista koskeva rangaistussäännös.....	11
2.2.3 Toimivaltuudet puuttua häiriökäyttäytymiseen.....	13
2.2.3.1 Poliisin toimivaltuudet julkisrauhan suojaamisessa	13
2.2.3.2 Yksityisten turvallisuuspalveluiden tarjoajien toimivaltuudet julkisrauhan suojaamisessa	15
2.2.3.3 Henkilötietojen käsittely	16
2.3 Muut mahdolliset lainsäädäntöön perustuvat keinot puuttua häiriökäyttäytymiseen. 18	
2.3.1 Lähestymiskielto	18
2.3.2 Siviilioikeudellinen kieltokanne.....	19
3 Tavoitteet.....	20
4 Keskeiset ehdotukset.....	21
4.1 Tuomioistuimen määräämä pääsykielto myymälään	21
4.1.1 Pääsykiellon tarkoitus ja pääsykielto lainkäyttöasiana	21
4.1.2 Pääsykiellon soveltamisala.....	21
4.1.3 Pääsykiellolla suojeltavat oikeushyvät.....	22
4.1.4 Pääsykiellon määräämisen edellytykset	23
4.1.5 Pääsykiellon sisältö	24
4.1.6 Pääsykiellon määräävä viranomainen	25
4.1.7 Pääsykieltoasian käsittely tuomioistuimessa.....	25
4.1.8 Pääsykieltoasian käsittelyn joutuisuus	26
4.1.9 Pääsykiellon määrääminen alaikäiselle.....	27
4.1.10 Oikeudenkäyntimaksu	29
4.1.11 Pääsykiellon valvonta.....	30
4.1.12 Henkilötietojen käsittely	31
4.1.13 Pääsykiellon rikkominen.....	32
4.2 Julkisrauhan suojaaman paikan haltijan antama pääsykielto	33
4.2.1 Julkisrauhan rikkomista koskeva rangaistussäännös.....	33
4.2.2 Valvonta	33
5 Pääasialliset vaikutukset	34
5.1 Yleistä	34

5.1.1 Tuomioistuimen määrämien pääsykieltojen arvioitu määrä.....	34
5.1.2 Julkisrauhan rikkomisen arvioitu määrä	35
5.1.3 Yhteen vetoa esityksen vaikutuksista.....	36
5.2 Taloudelliset vaikutukset	36
5.2.1 Julkinen talous.....	36
5.2.2 Yrityksille aiheutuvat kustannukset	37
5.3 Muut ihmisiin kohdistuvat ja yhteiskunnalliset vaikutukset	38
5.3.1 Perus- ja ihmisoikeusvaikutukset	38
5.3.2 Vaikutukset alaikäisiin	39
5.3.3 Sukupuolivaikutukset.....	39
5.3.4 Vaikutukset viranomaisiin	40
5.3.5 Vaikutukset yritysten toimintaan	41
5.3.6 Vaikutukset häiriökäyttäytymiseen	41
5.3.7 Tietoyhteiskunta ja tietosuojat	41
6 Muut toteuttamismahdollisuudet	43
6.1 Mahdollisuudet ja niiden vaikutukset.....	43
6.1.1 Tuomioistuimen määräämistä pääsykiellosta ei säädettäisi	43
6.1.2 Soveltamisalan ulottaminen kaikkiin yrityksiin	44
6.1.3 Pääsykiellon määrääminen yrityksen omaisuuden suojaksi.....	45
6.1.4 Tuomioistuimen määräämistä pääsykiellon rikkomisen rangaistusasteikko	46
6.2 Ulkomaiden lainsäädäntö ja muut ulkomailla käytetyt keinot	46
6.2.1 Ruotsi	46
6.2.2 Norja.....	47
6.2.3 Tanska	48
6.2.4 Saksa	49
6.2.5 Alankomaat	50
7 Lausuntopalaute.....	50
8 Säännöskohtaiset perustelut.....	50
8.1 Laki tuomioistuimen määräämistä pääsykiellosta	50
8.2 Rikoslaki	64
8.3 Poliisilaki	65
8.4 Laki yksityisistä turvallisuuspalveluista	66
8.5 Laki henkilötietojen käsittelystä poliisitoimissa.....	67
8.6 Tuomioistuinmaksulaki.....	68
9 Lakia alemman asteen sääntely	69
10 Voimaantulo	69
11 Toimeenpano ja seuranta	69
12 Suhde perustuslakiin ja säätämisen järjestys	69
12.1 Tuomioistuimen määräämistä pääsykiellosta.....	69
12.2 Pääsykiellon määrääminen alaikäiselle.....	73
12.3 Rikoslakia koskevat ehdotukset	75
12.4 Pääsykieltojen valvonta.....	78
12.4.1 Poliisin toimivaltuudet	78
12.4.2 Vartijan ja järjestyksenvalvojan toimivaltuudet.....	79
12.5 Yksityiselämän ja henkilötietojen suoja.....	81
LAKIEHDOTUKSET	84

tuomioistuimen määräämästä pääsykiellosta	84
rikoslain 16 ja 24 luvun muuttamisesta.....	88
poliisilain 2 luvun muuttamisesta.....	89
yksityisistä turvallisuuspalveluista annetun lain muuttamisesta	90
henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa annetun lain muuttamisesta	91
tuomioistuinmaksulain 2 §:n muuttamisesta	92
LIITE	95
RINNAKKAISTEKSTIT	95
rikoslain muuttamisesta.....	95
poliisilain 2 luvun muuttamisesta.....	96
yksityisistä turvallisuuspalveluista annetun lain muuttamisesta	97
tuomioistuinmaksulain 2 §:n muuttamisesta	101

PERUSTELUT

1 Asian tausta ja valmistelu

1.1 Tausta

Pääministeri Petteri Orpon hallituksen hallitusohjelman (Vahva ja välittävä Suomi, 20.6.2023) mukaan otetaan käyttöön yrityslähestymiskielto yritys- ja työturvallisuuden parantamiseksi ja hallitus mahdollistaa lähestymiskiellon hakemisen yrityksille toistuvaa uhkaa tai häiriötä aiheuttavaa henkilöä kohtaan (ns. yrityslähestymiskielto).

Erilaisten yrityksiin kohdistuvan häiriökäyttäytymisen torjuntaa tukevien keinojen tarpeesta on keskusteltu jo pitkään, ja useissa selvityksissä ja ohjelmissa on esitetty 2000-luvun aikana erilaisia toimenpiteitä yrityksiin kohdistuvien rikosten ehkäisemiseksi. Esimerkiksi Rikoksentorjuntaneuvoston vuonna 2005 julkaisemassa ehdotuksessa kansalliseksi väkivallan vähentämishjelmaksi (Oikeusministeriön julkaisu 2005:2) esitettiin työväkivallan vähentämiseksi ns. yhteislähestymiskiellon selvittämistä. Samoin Turvallisempi huominen -sisäisen turvallisuuden ohjelmaan (Sisäasiainministeriön julkaisusarja 26/2012) sisältyi kirjaus, jonka mukaan ”selvitetään keinot koko työpaikan henkilöstön suojaamiseksi toistuvilta saman tekijän aiheuttamilta rikoksilta ja häiriöiltä esimerkiksi lähestymiskiellon tyyppisellä menettelyllä”.

Ruotsissa myymälöiden, uimahallien ja kirjastojen tiloissa esiintyvän häirinnän ehkäisemiseksi on vuonna 2021 otettu käyttöön yrityslähestymiskieltoa koskeva sääntely (*Lag 2021:34 om tillträdesförbud till butiker, badanläggningar och bibliotek*). Kyse on syyttäjän määräämästä pääsyykiellosta, jonka rikkominen on erikseen rangaistavaa. Suomessa ei ole vastaavanlaista sääntelyä.

1.2 Valmistelu

Esitys on valmisteltu oikeusministeriössä virkatyönä.

Valmistelun tueksi on asetettu seurantaryhmä ajalle 2.6.2025-31.5.2026 (VN/26860/2023-OM-16). Seurantaryhmän tehtävänä on ollut tukea virkatyönä tehtävää lainvalmistelua yrityslähestymiskiellon käyttöönottamiseksi ja sitä koskevan sääntelyn kehittämiseksi.

Esityksen valmistelua varten oikeusministeriössä laadittiin hallitusohjelmakirjauksiin pohjautuen esiselvitys yrityslähestymiskiellosta (Oikeusministeriön julkaisuja, Selvityksiä ja ohjeita 2025:18), jossa tarkastellaan keinoja hallitusohjelmakirjausten mukaisen yrityslähestymiskiellon toteuttamiseksi. Tällaisina keinona esiselvityksessä on arvioitu rikoslakiperusteisen yrityslähestymiskiellon säätämistä sekä viranomaisen määräämän yrityslähestymiskiellon säätämistä.

(Esitysluonnos on ollut lausuntokierroksella. Tiedot lausuntokierroksesta löytyvät suomeksi osoitteesta: xx. Esitysluonnoksesta saatua lausuntopalautetta käsitellään tarkemmin jäljempänä.)

2 Nykytila ja sen arviointi

2.1 Tietoja häiriökäyttäytymisestä

2.1.1 Lähtökohtia

Työntekijöihin ja asiakkaisiin kohdistuva häiriökäyttäytyminen on tunnistettu erityisesti kaupan toimialalla turvallisuusriskiksi. Myymälöissä esiintyy henkilökuntaan sekä muihin tiloissa asioiviin henkilöihin kohdistuvaa rikollista käyttäytymistä, uhkailua sekä muuta vakavaa ja toistuvaa häirintää. Tämä vaikuttaa merkittävästi työ- ja asiointiturvallisuuteen. Väkivalta-, uhka- ja häiriötilanteet voivat olla paikoin yksittäisiä, mutta kaupan ja erikoiskaupan toimialojen etujärjestöjen arvion mukaan on tunnistettavissa myös sellaisia henkilöitä, jotka aiheuttavat muiden henkilöiden turvallisuutta vaarantavaa häiriötä tietyissä myymälätiloissa toistuvasti. Tilanteet saattavat kytkeytyä omaisuusrikoksiin, mutta väkivaltaa tai sen uhkaa kohdistetaan toiseen henkilöön myös omaisuusintresseistä riippumatta.

Myymälöissä esiintyvistä rikollisuudesta ja muusta häiriökäyttäytymisestä on saatavissa tietoa yritysuhritutkimuksista, poliisin poliisiasiain tietojärjestelmästä sekä kaupan toimialan etujärjestöjen teettämistä selvityksistä. Seuraavassa käsitellään ilmiöstä saatavissa olevaa tietoa.

2.1.2 Yritysuhritutkimukset

Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutti Krimo on tehnyt vuosina 2010 ja 2018 kaksi kansallista yritysuhritutkimusta, joissa tarkastellaan yritysten toimipisteisiin ja niiden työntekijöihin kohdistuvia rikoksia (Vuoden 2010 yritysuhritutkimuksen tuloksia, Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimuksia 254, 2011; Toinen kansallinen yritysuhritutkimus 2018, Katsauksia 33/2019). Tutkimuksissa on selvitetty kaupan toimialan kokemuksia alaan kohdistuvasta rikollisuudesta. Tutkimuksista ensimmäinen keskittyi kauppaan ja teollisuuteen rikollisuuden kohteena, kun taas jälkimmäinen tutkimus kohdistui vähittäiskauppaan sekä majoitus- ja ravintola-toimialaan.

Vuoden 2010 yritysuhritutkimuksen mukaan vähittäiskauppoihin kohdistuvat rikokset olivat pääasiallisesti varkausrikoksia, mutta myös työntekijöihin kohdistunutta väkivaltaa ja uhkailua sekä toimipaikkaan kohdistuneita vahingontekoja.

Samoin vuoden 2018 yritysuhritutkimuksen mukaan kaupan toimialalla selvästi yleisin rikostyyppi oli varkaudet. Kaupan alan toimipaikoista 56 prosenttia oli joutunut tutkimuksen mukaan erilaisten varkausrikosten uhriksi. Toiseksi yleisin rikostyyppi oli työntekijään kohdistunut väkivalta tai uhkailu, jota oli ilmennyt 17 prosentissa kaupan alan toimipaikoista. Työntekijöihin kohdistuneista teoista 90 prosenttia oli uhkailuja ja 10 prosenttia pahoinpitelyjä. Työntekijään kohdistunutta toistuvaa häirintää tai vainoamista oli esiintynyt 6 prosentissa kaupan alan toimipaikoista. Häirintä tai vainoaminen ilmeni yleisimmin seksuaalisena häirintänä ja ahdisteluna (20 prosenttia tapauksista). Myös asiakkaan taholta tapahtunut haukkuminen, kiusaaminen tai muu häirintä kasvotusten oli yleistä. Ryöstöjä tai ryöstön yrityksiä oli kohdistunut 2 prosenttiin kaupan alan toimipaikoista. Joka viides ryöstön uhriksi joutunut työntekijä oli saanut tapauksessa fyysisen vamman.

Suuret toimipaikat olivat joutuneet pieniä toimipaikkoja todennäköisemmin rikoksen kohteeksi. Toimipaikkojen laajat aukioloajat, kuten aukiolo iltaisin ja öisin, sekä suuret asiakasmäärät lisäsivät rikollisuuden riskiä. Myös toimipaikan välittömässä lähiympäristössä ilmenevä epäjärjestys ja häiriökäyttäytyminen lisäsivät rikosriskiä. Huomionarvoista on, että yrityksiin kohdistuva rikollisuus ei vaikuta jakautuvan tasaisesti, vaan tutkimuksen perusteella osa

toimipaikoista joutui toistuvasti monenlaisten rikosten kohteeksi, kun taas osaan toimipaikoista ei juurikaan kohdistunut rikoksia. Epäselvää kuitenkin on, johtuvatko nämä tutkimuksessa havaitut erot toimipaikkojen erilaisista toimitavoista ja aktiivisuudesta rikoksista ilmoittamisessa. Kaupan alan toimipaikoista 12 prosenttia määriteltiin vuoden 2018 yritysuhritutkimuksessa korkean rikostason toimipaikoiksi. Niihin kohdistui 91 prosenttia kaikista kaupan alan toimipaikkoihin kohdistuneista rikoksista.

Vuoden 2018 yritysuhritutkimuksen mukaan työntekijöihin kohdistunut väkivalta tai uhkailu ilmoitettiin poliisille noin joka neljännen teon yhteydessä, kun taas murrot, ryöstöt tai niiden yritykset ilmoitettiin lähes poikkeuksetta. Varkauksista, vahingonteosta ja petoksista ilmoitettiin noin puolet tapauksista. Omaisuuteen kohdistuvista rikoksista ilmoitettiin siten pääsääntöisesti useammin kuin työntekijöihin kohdistuvista rikoksista. Yleisin syy kaupan toimipaikoissa jättää jokin rikos ilmoittamatta poliisille oli se, että tapaus koettiin vähäpätöiseksi. Lisäksi työntekijään kohdistunutta väkivaltaa, sen uhkaa sekä toistuvaa häirintää ja vainoamista koskeneissa tapauksissa syyksi rikosilmoituksen tekemättä jättämiselle esitettiin myös, ettei uhri halunnut ilmoittaa tapahtuneesta. Toisaalta osassa toimipaikoissa tällaisten tilanteiden katsottiin olevan niin yleisiä tai arkipäiväisiä, ettei ilmoituksia poliisille aina tehdä. Yritysuhritutkimuksen perusteella vaikuttaa siten siltä, että työnantaja ei aina ilmoita poliisille työntekijään kohdistuvista rikoksista, vaikka esimerkiksi laitonta uhkausta tai lievää pahoinpitelyä koskevan syytteen nostaminen ei välttämättä edellytä asianomistajan tekemää ilmoitusta.

Yritysuhritutkimuksen mukaan työntekijöille aiheutui rikoksista monenlaisia haittoja, kuten fyysisiä vammoja tai muita erilaisia terveysongelmia, sairauspoissaoloja sekä pelkoa työpaikalla. Pelkoa saattavat kokea myös muut tilanteen yhteydessä läsnäolleet henkilöt sekä muu henkilökunta, eikä yksinomaan väkivaltaa tai sen uhkaa kokenut henkilö. Osa toimipaikoista koki menettäneensä asiakkaita tai vaikeuksia saada työvoimaa.

Vuoden 2018 yritysuhritutkimuksessa ilmiötä tarkasteltiin myös kansainvälisen vertailun kautta. Tutkimuksen mukaan kaupan alalla asiakkaiden tekemät varkausrikokset, väkivalta ja uhkailu ovat Suomessa vertailumaita yleisempiä. Suomessa kaupan alan toimipisteessä riski henkilökunnan joutumisesta väkivallan tai uhkailun kohteeksi oli kaksinkertainen Englantiin ja viisinkertainen Alankomaihin nähden.

Kaupan toimialan turvallisuustilanteessa ei yritysuhritutkimusten perusteella ole tapahtunut rikosuhkien osalta merkittäviä muutoksia 2010-luvulla. Vuoden 2018 jälkeen ei ole tehty vastaavanlaista yritysuhritutkimusta, joskin alan etujärjestöt ovat seuranneet turvallisuustilannetta ja siinä ilmeneviä muutoksia erilaisin kyselyin ja selvityksin. Tämänhetkisestä tilanteesta suhteessa viimeisimmän yritysuhritutkimuksen laatimiseen ajankohtaan on sen sijaan saatavissa viranomaistietoa erityisesti poliisille ilmoitettujen rikosten määrätietojen muodossa.

2.1.3 Poliisin tietoon tullut rikollisuus kaupan toimialalla

Kauppaliikkeissä tehdään poliisiasiaan tietojärjestelmän tietojen perusteella henkeen ja terveyteen kohdistuvia rikoksia, seksuaalirikoksia sekä vapautteen kohdistuvia rikoksia. Kauppaliikkeisiin kohdistuu myös omaisuusrikoksia, joissa käytetään väkivaltaa tai sen uhkaa. Kaikesta häiriökäyttäytymisestä ei ilmoiteta viranomaisille. Myöskään sellainen häiriökäyttäytyminen, jossa ei ole kyse minkään rikoslain tunnusmerkistön täyttävästä rikoksesta, ei tule kaikilta osin viranomaisten tietoon.

Kauppaliikkeissä tehtyjä henkeen ja terveyteen kohdistuvia rikoksia on ilmoitettu poliisille 559 tapauksessa vuonna 2024 ja 536 tapauksessa vuonna 2025. Näistä pahoinpitelyrikoksia oli 547 (2024) ja 515 (2025). Kauppaliikkeessä tehdystä seksuaalirikoksesta on ilmoitettu 80

tapauksessa (2024) ja 77 tapauksessa (2025) sekä laittomasta uhkauksesta puolestaan 212 tapauksessa (2024) ja 237 tapauksessa (2025).

Viranomaisten tietoon tulleiden kauppaliikkeisiin kohdistuneiden ryöstöjen määrä vaikuttaa kasvaneen vuosien 2020–2025 välillä. Perusmuotoisia ja törkeitä ryöstörikoksia tuli viranomaisten tietoon seuraavasti: 168 tapausta (2020), 188 tapausta (2021), 212 tapausta (2022), 242 tapausta (2023), 218 tapausta (2024) ja 243 tapausta (2025).

Kauppaliikkeissä esiintyvään häiriökäyttäytymiseen liittyen merkitystä voidaan antaa myös järjestystä ylläpitävän henkilön vastustamista koskevien rikosten lukumäärille. Sanottuja rikoksia kauppaliikkeissä tuli poliisin tietoon 98 tapausta (2020), 107 tapausta (2021), 126 tapausta (2022), 142 tapausta (2023), 143 tapausta (2024) ja 142 tapausta (2025).

Lukumäärien osalta on huomioitava, että rikosasiaa kirjattaessa poliisiasiaain tietojärjestelmään on määritettävä rikoksen tekopaikka. Kauppaliikkeessä tehdyn epäillyn rikoksen osalta tekopaikaksi voidaan tilanteen mukaan valita esimerkiksi kauppaliike, ostoskeskus, liikekiinteistö tai muu kiinteistö, joista kukin voi luonteeltaan soveltua tällaisen rikoksen tekopaikaksi. Tekopaikaksi voidaan lisäksi määrittää useampi kuin yksi edellä mainituista paikoista. Edellä esitetyissä, poliisin tietoon tulleiden rikosten määrää koskevissa lukumäärissä on huomioitu yksinomaan kauppaliikkeitä koskevat ilmoitetut rikosepäilyt. On siten mahdollista, että lukumäärissä ei ole huomioituna kaikkia häiriökäyttäytymisen määrän arvioimisen kannalta merkityksellisiä poliisille ilmoitettuja rikosepäilyjä. Ilmoitusmäärien tulkinnassa on myös huomioitava, että ilmoitettuja rikosepäilyjä koskeviin lukumääriin voi sisältyä myös tapauksia, joissa ei ole kyse ulkopuolisen henkilön kauppaliikkeen henkilö- tai asiakaskuntaan kohdistuneesta rikoksesta, vaan esimerkiksi työyhteisön sisäisestä työpaikkaväkivallasta.

Edellä selostettujen lukumäärien perusteella ei ole selvää, ovatko rikokset jakautuneet tietyille henkilöille vai onko kussakin tapauksessa epäilty rikoksen tekijä eri. Hankkeen aikana Poliisihallitus on arvioinut, että toistuvasti kauppaliikkeissä tai muissa liiketiloissa rikoksia tekeviä henkilöitä on ollut vuonna 2024 yhteensä noin 100.

2.1.4 Kaupan toimialan etujärjestöjen kyselytutkimukset

Kauppaliikkeissä esiintyvistä rikollisuudesta ja muusta häiriökäyttäytymisestä on saatavissa tietoa myös kaupan toimialan etujärjestöjen teettämistä kyselyistä ja selvityksistä. Palvelualojen ammattiliitto PAM ry:n vuoden 2023 jäsenkyselyn perusteella kyselyyn vastanneista myyjistä 86 prosenttia oli kohdannut edeltäneen vuoden aikana asiakkaiden tahoilta jonkinlaista häirintää, kuten uhkailua, haukkumista, fyysistä väkivaltaa tai seksuaalista häirintää. Kaupan alalla kyselyyn vastanneista 65 prosenttia oli kohdannut sanallista väkivaltaa, 49 prosenttia sanallista uhkailua, 42 prosenttia seksuaalista häirintää ja 68 prosenttia muuta epäasiallista käytöstä. Fyysistä väkivaltaa oli kohdannut 9 prosenttia ja jonkinlaisella välineellä uhkailua 11 prosenttia vastaajista.

Lisäksi Kaupan liitto ry on teettänyt vuosina 2017, 2022 sekä 2025 kyselyjä koskien havaintoja asiakkaiden epäasiallisesta käytöksestä. Kyselytuloksista ilmenee, että havainnot koskien asiakkaiden häiriköivää käytöstä asiakaspalvelutilanteissa ovat yleistyneet. Vuoden 2017 kyselyn perusteella asiakkaiden epäasiallista ja häiriköivää käytöstä oli havainnut kaikista vastaajista 15 prosenttia, kun taas vuoden 2025 kyselyn perusteella osuus oli kasvanut 21 prosenttiin vastaajista. Havaitun häiriökäyttäytymisen vakavuudessa esiintyi vaihtelua. Kyse saattoi olla henkilökunnan epäasiallisesta arvostelusta, nimittelystä tai kohtelusta, henkilökunnan ulkonäön ääneen arvostelamisesta, päihtyneen asiakkaan sekavuudesta tai henkilökohtaan tai muihin asiakkaisiin kohdistuvasta uhkaavuudesta taikka muusta muiden asiakkaiden häiritsemisestä.

2.1.5 Yhteenvedoa käytettävissä olevista tiedoista

Edellä käsitellyn tietopohjan perusteella myymälöissä esiintyy monenlaista häiriökäyttäytymistä, jonka ilmenemismuodot voivat vaihdella suuresti. Äärimmillään kyse voi olla myymälän henkilökuntaan tai muihin asiakkaisiin kohdistuvasta väkivallasta. Poliisin tilastojen perusteella kauppaliikkeissä kirjataan vuosittain huomattava määrä henkeen, terveyteen ja vapauteen kohdistuvia rikosepäilyjä. Saatavilla olevien tietojen perusteella tiettyjen kauppaliikkeissä tapahtuneiksi kirjattujen rikosten, kuten ryöstöjen sekä järjestystä ylläpitävän henkilön vastustamista koskevien rikosten, määrä on viime vuosina kasvanut.

Kaupan toimialan etujärjestöjen kyselyt viittaavat puolestaan siihen, että myös epäasiallista ja häiriköivää käyttäytymistä koskevat havainnot ovat kasvaneet viime vuosina.

Voidaankin todeta, että häiriökäyttäytyminen on myymälöissä ongelma, jonka torjumiseksi on syytä etsiä keinoja.

2.2 Pääsyn kieltäminen julkisrauhan suojaamaan paikkaan ja kiellon valvonta

2.2.1 Oikeus kieltää henkilön pääsy julkisrauhan suojaamaan paikkaan

Oikeus kieltää henkilön pääsy julkisrauhan suojaamaan paikkaan voi nykyisin perustua yleisiin liikkeenharjoittajia koskeviin omaisuuden ja elinkeinovapauden suoja koskeviin oikeusnormeihin sekä tiettyjen toiminnanalojen osalta sektorikohtaiseen erityissääntelyyn.

Liikkeenharjoittajalla on lähtökohtaisesti omistajuuteen tai haltijuuteen perustuva oikeus päättää, kenen hän sallii oleskelevan omistamallaan tai hallitsemallaan alueella. Tähän lukeutuu ensinnäkin oikeus yksittäistapauksessa kieltää toisen henkilön pääsy liiketilaan tai pyytää tätä poistumaan tilasta. Toisaalta kyse voi olla myös tulevaan suuntautuvasta pidempiaikaisesta pääsykiellosta. Liikkeenharjoittajan oikeuden valita asiakkaansa on katsottu olevan perustuslain (731/1999) 18 §:ssä turvatun elinkeinovapauden ja 15 §:ssä turvatun omaisuudensuojan näkökulmasta perusteltua (PeVL 49/2004 vp, s. 2).

Liikkeenharjoittajan edellä tarkoitettua oikeutta rajoittaa kuitenkin syrjinnän kieltö, josta säädetään perustuslaissa, rikoslaissa sekä yhdenvertaisuuslaissa (1325/2014). Syrjinnän kiellon mukaisesti ketään ei saa ilman hyväksyttävää perustetta asettaa eri asemaan sukupuolen, iän, alkuperän, kansalaisuuden, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, poliittisen toiminnan, ammattiyhdistystoiminnan, perhesuhteiden, terveydentilan, vammaisuuden, seksuaalisen suuntautumisen tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella. Vaikka liikkeenharjoittajilla on siten lähtökohtainen oikeus valita asiakkaansa, ei asiakkaita saa kieltäytyä palvelemasta syrjivin perustein, vaan palvelusta kieltäytymiselle on oltava asianmukainen ja hyväksyttävä, esimerkiksi häiriökäyttäytymiseen perustuva, syy.

Voimassa olevaan lainsäädäntöön sisältyy myös alakohtaisesti sovellettavaa erityissääntelyä henkilön pääsyn rajoittamisesta tai estämisestä tiettyyn tilaan. Liikkeenharjoittajien osalta asiakasvalintaoikeudesta ja järjestyksen turvaamisesta säädetään nimenomaisesti esimerkiksi majoitus- ja ravitsemistoiminnasta annetun lain (308/2006) 5 §:ssä, jonka mukaan majoitus- ja ravitsemistoiminnan harjoittajalla ja liikkeen henkilökunnalla on oikeus evätä asiakkaaksi pyrkivältä pääsyyn liikkeeseen, jos siihen on järjestyksenpidon tai liikkeen toiminta-ajatuksen vuoksi perusteltu syy. Toiminnanharjoittajalla ja liikkeen henkilökunnalla on myös oikeus kieltäytyä tarjoilemasta asiakkaalle ruokaa tai juomaa ja tarvittaessa poistaa asiakas liikkeestä, jos hän häiritsee muita asiakkaita tai muutoin aiheuttaa häiriötä liikkeessä tai ei täytä liikkeeseen asetettuja asiakkaaksi pääsyn edellytyksiä. Syrjinnän kiellon osalta säännöksessä viitataan

yhdenvertaisuuslain 8 §:än. Samoin arpajaislain (104/2001) 8 §:ssä säädetään pelaamisen estämisestä ja kieltämisestä pelikasinossa ja erityisessä pelialissa. Veikkaus Oy:llä ja sen henkilökunnalla on lain mukaan oikeus kieltää henkilöltä pääsy pelikasinoon ja erityiseen pelialiin, poistaa henkilö tai rajoittaa hänen pelaamistaan laissa säädetyn perusteen nojalla. Tällainen syy voisi olla esimerkiksi henkilön käyttäytyminen, joka aiheuttaa tai jonka voidaan epäillä aiheuttavan häiriötä pelikasinon tai erityisen pelialin järjestykselle. Kielto tai rajoitus voidaan asettaa määräaikaaisesti tai toistaiseksi.

Yksityisten liikkeenharjoittajien ohella myös pääsyä eräisiin julkisen sektorin tiloihin voidaan rajoittaa lain mukaan tietyin edellytyksin. Esimerkinomaisesti poliisilain (872/2011) 9 luvun 8 §:ssä säädetään sakkouhkaisesta rajoituksesta liikkua tai oleskella tietyssä turvattavassa tai suojattavassa kohteessa, kuten vankilan alueella, taikka sen ympäristössä. Samoin yleisistä kirjastoista annettu laki (1492/2016) sisältää säännökset, joilla voidaan rajoittaa henkilön pääsyä tiettyyn kirjastoon määräaikaisesti. Lain 15 §:n 2 momentin mukaan kunta voi asettaa kirjaston käyttäjän määräaikaiseen kirjastokohtaiseen kirjaston käyttökieltoon, jos kirjaston käyttäjä lain 13 §:ssä säädettyjen kirjaston käyttäjän velvollisuuksien vastaisesti toistuvasti ja olennaisesti aiheuttaa häiriötä kirjaston toiminnalle tai vaarantaa sen turvallisuutta taikka vahingoittaa kirjaston omaisuutta. Käyttökielto voidaan asettaa enintään 30 päiväksi. Lain esitöiden mukaan käyttökielto voidaan antaa vasta vakavasta ja toistuvasta kirjaston toiminnan häiritsemisestä silloin, kun esimerkiksi käyttäjälle annetut huomautukset tai muut vastaavat toimenpiteet eivät ole johtaneet käyttäytymisen muuttumiseen, sillä kirjasto on yleinen paikka ja sen tulee olla kaikkien käytettävissä (HE 238/2016 vp, s. 36). Ennen kiellon antamista kunnan tulisi kuulla asianosaisena olevaa kirjaston käyttäjää. Kiellon kohteella on lain 19 §:n mukaan oikeus hakea päätökseen oikaisua kuntalain (415/2015) mukaisesti.

Kaikkien viranomaisten hallinnoimien tai kunnallisia palveluita tarjoavien paikkojen osalta ei ole erityissäätelyä henkilön pääsyn tai oleskelun rajoittamisesta kyseessä olevassa paikassa. Ylimmät laillisuusvalvojat ovat kuitenkin ratkaisukäytännössään arvioineet määräaikaista pääsykieltoja ja niitä annettaessa sovellettavia säännöksiä (ks. esim. OKV/540/2007 ja EAOA Dnro 2720/4/11).

Nykytilan arviointi

Tämänhetkinen lainsäädäntö ei nykytilassa sisällä nimenomaista viranomaisen hakemuksesta määräämää pääsykieltoa, niin kutsuttua yrityslähestymiskieltoa, koskevaa sääntelyä.

Kaupan liiton vuonna 2023 julkaisemassa selvityksessä liikelähestymiskiellosta (Liikelähestymiskielto, Melander ja Nuotio 24.3.2023) on arvioitu mahdollisuutta säätää Ruotsin lainsäädäntöä vastaavasti sellaisesta lähestymiskiellosta tai vastaavasta turvaavasta toimenpiteestä, jolla pyrittäisiin estämään toistuvaa kauppaliikkeisiin ja niiden henkilökuntaan kohdistuvaa häiriökäyttäytymistä. Liikelähestymiskieltoa koskevan sääntelyn käyttöönottoa Suomessa voidaan selvityksen mukaan perustella, tosin lainvalmistelussa tulisi tällöin selvittää tarkasti valtiosääntöoikeudelliset edellytykset tällaisesta kiellosta säätämiseksi.

Häiriökäyttäytymistä koskevien selvitysten ja määrätietojen perusteella myymälöissä työskenteleviin ja asioiviin henkilöihin vaikuttaa kohdistuvan väkivaltaa ja sen uhkaa sekä muunlaista häirintää. Jo nykyisin liikkeenharjoittajilla on mahdollisuus antaa itse pääsykielto esimerkiksi häiriötä aiheuttavalle henkilölle. Joissakin tilanteissa pääsyn rajoittamisesta on säädetty lailla. Samoin liiketiloissa voidaan käyttää yksityisen turvallisuusalan palveluja, joilla voidaan ehkäistä häiriökäyttäytymistä.

Nykyisiä keinoja ei voida pitää täysin riittävinä etenkin toistuvasti häiriötä aiheuttavien henkilöiden käyttäytymiseen puuttumiseksi. Vaikka liikkeenharjoittajilla on lähtökohtaisesti oikeus antaa itse pääsykielto häiriötä aiheuttavalle henkilölle, työ- ja asiointiturvallisuuden vahvistamiseksi on perusteltua ottaa käyttöön myös viranomaisen määräämä pääsykielto. Tällaisella sääntelyllä toteutettaisiin hallitusohjelman kirjaus yrityslähestymiskiellon käyttöönotosta. Viranomaisen määräämä pääsykielto täydentäisi elinkeinonharjoittajien mahdollisuuksia turvata työntekijöiden ja asiakkaiden turvallisuutta. Pääsykielto antaisi nykyistä paremmat mahdollisuudet puuttua liiketiloissa tapahtuvaan häiriökäyttäytymiseen.

2.2.2 Julkisrauhan rikkomista koskeva rangaistussäännös

Julkisrauhan rikkomisesta säädetään rikoslain 24 luvun 3 §:ssä. Säännöksen 1 momentin mukaan joka oikeudettomasti 1) tunkeutuu taikka menee salaa tai toista harhauttaen virastoon, liikehuoneistoon, toimistoon, tuotantolaitokseen, kokoustilaan taikka muuhun vastaavaan huoneistoon tai rakennukseen tai sellaisen rakennuksen aidatulle piha-alueelle taikka kasarmialueelle tai muulle puolustusvoimien tai rajavartiolaitoksen käytössä olevalle alueelle, jolla liikkuminen on asianomaisen viranomaisen päätöksellä kielletty, taikka 2) kätkeytyy tai jää 1 kohdassa tarkoitettuun paikkaan, on tuomittava julkisrauhan rikkomisesta sakkoon tai vankeuteen enintään kuudeksi kuukaudeksi.

Lain esitöiden mukaan julkisrauhan rikkomista koskevalla säännöksellä suojataan eräitä sellaisia paikkoja, jotka luvun 11 §:n määritelmäsäännöksen mukaan jäisivät kotirauhan rikkomista koskevan säännöksen soveltamisalan ulkopuolelle. Lainkohdassa tarkoitettujen teon kohteille on yhteistä ennen kaikkea se, että niissä yleensä työskentelee tai oleskelee ihmisiä, joiden rauhaa ja yksityisyyttä on tarkoitus suojella. Siten esimerkiksi lato tai varasto ei yleensä voi olla pykälässä tarkoitettu muu vastaava rakennus tai huoneisto. Sellainen voi sen sijaan olla esimerkiksi koulu, kasarmirakennus, sairaala, museo, vankila taikka kulttuuri- tai liikuntalaitos. Säännös kattaa myös työtilat, käytettiin niitä sitten ammatinharjoittamiseen tai harrastustoimintaan. Luovattoman tunkeutumisen kohteena voi esitöiden perusteella olla sekä sellaiset tilat, joihin yleisöllä on pääsy, että sellaiset paikat, jotka ovat yleisöltä suljettuja. Tyypillisiä pykälässä tarkoitettuja yleisöä palelevia liikehuoneistoja ovat ravintolat, kahvilat, pankit, postit ja kaupat (HE 184/1999 vp, s. 23/I).

Edelleen esitöiden mukaan julkisrauhan rikkomisessa tekotavat ovat samat kuin kotirauhan rikkomista koskevan rikoslain 24 luvun 1 §:n 1 momentin 1 kohdassa ja niitä käytetään myös samassa merkityksessä. Lainkohdassa tarkoitettulla tunkeutumisella viitataan siten sekä fyysisten esteiden että muulla tavoin selkeästi ilmoitetun tahdon sivuuttamiseen (HE 184/1999 vp, s. 23/II). Kotirauhan rikkomiseen liittyen esitöissä todetaan, että tunkeutumisen käsitteeseen sisältyy jonkinlaisen esteen ohittaminen tai murtaminen. Esteestä voidaan objektiivisesti päätellä, että sen tarkoituksena on viestiä torjuvasta suhtautumisesta kotirauhan alueelle tulemiseen. Este voi olla laadultaan fyysinen, mutta yhtä lailla se voi olla myös yksin sanallinen kielto. Tunkeutumista voi siten olla esimerkiksi aidan yli kiipeäminen, oven työntäminen auki tai pihamaalle tuleminen kiellosta huolimatta (HE 184/1999 vp, s. 19/I). Julkisrauhan rikkomista koskien todetaan, että tunkeutuminen viittaa sanana tilanteisiin, joissa sisään menemiseen ei ole oikeutta. Poikkeustapauksissa tunkeutumiseen voisi olla kuitenkin jokin hyväksyttävä syy, joka poistaisi rangaistavuuden. Esitöissä on tältä osin viitattu sisäänpääsyn aiheettomaan estämiseen erehdyksen vuoksi (HE 184/1999 vp, s. 24/I).

Julkisrauhan rikkomista koskevan pykälän 1 momentin 2 kohdassa tarkoitettujen kätkeytyminen ja jääminen liittyvät lain esitöiden mukaan yleensä tilanteisiin, joissa tekijä on päässyt paikkaan hyväksyttävällä tavalla, mutta ei noudata poistumiskehotusta tai tiedossa olevaa poistumisaikaa. Oikeudetonta jäämistä ovat esimerkiksi ravintolanpitäjän antaman poistumiskehotuksen

noudattamatta jättäminen, milloin kehotusta on pidettävä alalla yleisesti noudatettavien periaatteiden mukaisesti hyväksyttävänä. Oikeudeton kätkeytyminen tai jääminen voi tulla kyseeseen myös, kun luvalliselle oleskelulle varattu aika umpeutuu. Luvaton tunkeutuminen olisi siten kysymyksessä, jos asiakas liikkeen aukioloajan jälkeen kätkeytyy sinne (HE 184/1999 vp, s. 23–24/I).

Pykälän 2 momentin mukaan julkisrauhan rikkomisena ei kuitenkaan pidetä tekoa, josta on aiheutunut ainoastaan vähäinen haitta. Vähäisen haitan arvioimisessa voidaan huomioida esimerkiksi se, onko oikeudenloukkauksen lopettaminen vaatinut loukatulta erityistoimia. Lisäksi huomioon voidaan ottaa myös oikeudenloukkauksen kesto, ajankohta, rikoksenteekijöiden lukumäärä ja muut merkitykselliset seikat (HE 184/1999 vp, s. 24/II). Teon vähäisyyttä koskevan rajoitussäännöksen soveltuminen ei kuitenkaan vaikuta esimerkiksi paikan haltijan oikeuteen ryhtyä toimenpiteisiin alueelle oikeudettomasti tunkeutuneen henkilön poistamiseksi.

Julkisrauhan rikkomisen törkeästä tekemuodosta säädetään rikoslain 24 luvun 4 §:ssä, jonka mukaan, jos julkisrauhan rikkomisessa 1) rikoksenteekijä tai osallinen varustautuu teon toteuttamista varten aseella tai muulla henkilöön kohdistuvaan väkivaltaan soveltuvalla välineellä taikka tekijän tai osallisen ilmeisenä tarkoituksena on käyttää henkilöön kohdistuvaa väkivaltaa tai vahingoittaa omaisuutta taikka 2) rikoksen kohteena on eduskunnan, tasavallan presidentin tai valtioneuvoston taikka vieraan valtion tai hallitusten välisen järjestön valtuuskunnan tai edustuston käytössä oleva rakennus tai huoneisto ja julkisrauhan rikkominen on myös kokonaisuutena arvostellen törkeä, rikoksen tekijä on tuomittava törkeästä julkisrauhan rikkomisesta sakkoon tai vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi.

Perusmuotoinen julkisrauhan rikkominen on asianomistajarikos. Syyttäjä ei siten saa nostaa syytettä julkisrauhan rikkomisesta, ellei asianomistaja ilmoita rikosta syytteeseen pantavaksi taikka ellei erittäin tärkeä yleinen etu vaadi syytteen nostamista. Julkisrauhan rikkomisen törkeä tekemuoto on sen sijaan virallisen syytteen alainen.

Oikeusministeriön esiselvityksen (Oikeusministeriön julkaisuja, Selvityksiä ja ohjeita 2025:18) yhteydessä on tarkasteltu tuomioistuinkäytäntöä julkisrauhan rikkomiseen liittyen. Tuomioistuinvirastosta saatujen tietojen mukaan julkisrauhan rikkomista ja törkeää julkisrauhan rikkomista koskevia asioita on tullut vireille käräjäoikeuksissa vuosien 2013–2023 välillä yhteensä 41 kpl. Näistä ratkaisuista vain yhdessä oli kyse annetun pääsyykiellon rikkomista koskevasta menettelystä. Käräjäoikeus tuomitsi vastaajan julkisrauhan rikkomisesta, kun tämä oli rikkonut ravintolan antamaa porttikieltoa, josta hän oli ollut tietoinen, menemällä ravintolaan ja näin aiheuttamalla ravintolalle vähäistä suurempaa haittaa (Helsingin käräjäoikeus 10.10.2019, Dnro 19/143874, asianro R 18/7130).

Nykytilan arviointi

Kuten edellä on todettu, jo nykyisin liikkeenharjoittaja voi lähtökohtaisesti kieltää toisen henkilön pääsyn hallinnoimaansa liikehuoneistoon. Julkisrauhan suojaamaan paikan haltijan antaman kiellon vastaisesti suojattuun paikkaan menemisen voidaan katsoa jo tämänhetkisen rikoslain säännöksen nojalla olevan rangaistavaa julkisrauhan rikkomisena oikeudettoman tunkeutumisen tekotapatunnusmerkin tarkoittamalla, ja tietyissä tapauksissa myös oikeudetonta menemistä salaa tai toista harhauttaen koskevien tekotapatunnusmerkkien tarkoittamalla, tavalla. Henkilö, joka jättää noudattamasta tälle asianmukaisesti annettua kieltoa tulla tilaan, voi siten syyllistyä rikoslain nojalla julkisrauhan rikkomiseen.

Annetun kiellon vastaisesti julkisrauhan suojaamaan paikkaan menemisen rangaistavuus ei kuitenkaan käy nimenomaisesti ilmi julkisrauhan rikkomista koskevan rikoslain 24 luvun 3 §:n

sanamuodosta. Oikeudeton tunkeutuminen paikkaan voi ilmetä myös monella muulla tavoin kuin henkilölle annetun kiellon noudattamatta jättämisenä.

Rikoslain julkisrauhan rikkomista koskevasta ratkaisukäytännöstä ilmenee samoin, että liikkeenharjoittajan antaman pääsykiellon rikkomisen on katsottu täyttävän julkisrauhan rikkomista koskevan rangaistussäännöksen tunnusmerkistön. Kyse on kuitenkin ollut yksittäisestä ratkaisusta. Säännöksen vähäinen soveltamiskäytäntö huomioon ottaen tunnusmerkistön soveltamisala vaikuttaa jääneen annettujen pääsykieltojen noudattamatta jättämisen osalta jokseenkin epäselväksi. Asiaa saattaa selittää jossakin määrin se, että kiellon vastaisesti paikkaan menemistä koskevan menettelyn rangaistavuus käy ilmi yksin lainvalmisteluasiakirjoista ilmenevistä rangaistussäännöksen, sekä osin myös kotirauhan rikkomista koskevan rangaistussäännöksen, perusteluista.

Lähtökohtana yleisölle avointen julkisrauhalla suojattujen paikkojen osalta voidaan pitää sitä, että sisään menemiseen ei ole oikeutta silloin, jos henkilölle on annettu kiello tulla tilaan ja kiellon antaneella on ollut oikeus antaa tällainen kiello. Ottaen huomioon, että yleisölle avoimiin tiloihin menemistä ei ole kuitenkaan lähtökohtaisesti rajoitettu, voidaan laillisuusperiaatteen kannalta katsoa perustelluksi arvioida tarvetta selvittää annetun kiellon vastaisesti tilaan menemisen rangaistavuutta sisällyttämällä meneminen annetun kiellon vastaisesti säännöksen 1 momentin 1 kohdassa tarkoitettuun julkisrauhan suojaamaan paikkaan osaksi tekotapatunnusmerkkiä.

Julkisrauhan ja kotirauhan rikkomista koskevat tunnusmerkistöt ovat sekä lainsäädäntöhistoriansa että tulkintojensa osalta yhteydessä toisiinsa, ja yrityslähestymiskieltoa koskevassa säädösvalmisteluhankkeessa on siten arvioitu myös esityksessä ehdotettavan sääntelyn merkitystä kotirauhan rikkomista koskevalle tunnusmerkistölle sekä tarvetta annetun kiellon rikkomisen lisäämiselle myös kotirauhan rikkomista koskevana tekotapana.

Valmistelun aikana perustelluimmaksi sääntelyratkaisuksi on katsottu, ettei kotirauhan rikkomista koskevaa tunnusmerkistöä muuteta. Kotirauhalla suojattavat tilat poikkeavat monessa suhteessa julkisrauhalla suojattavista tiloista. Toisin kuin esimerkiksi liikehuoneistojen osalta, yleisöllä ei lähtökohtaisesti ole vapaata pääsyä kotirauhalla suojattaviin tiloihin eikä samalla tavalla perusteltuja intressejä liikkua tai oleskella kotirauhalla suojatulla alueella. Lähtökohtaisesti kotirauhalla suojattavalla alueella oleskelemisen voidaankin katsoa edellyttävän paikan haltijan antamaa lupaa tai olosuhteista muutoin selvästi ilmenevää tahtoa. Toisaalta kotirauhan suojan piirissä voidaan myös ilmaista kieltoja, joiden rikkominen olisi tunkeutumisesta koskevan tekotapatunnusmerkin nojalla rangaistavaa. Esimerkiksi kaupustelijan tuleminen omakotitalon pihapiiriin on mahdollista kieltää näkyvällä nimenomaisella tahdonilmaisulla.

Kotirauhan rikkomista koskevan tunnusmerkistön tulkinta ja soveltamiskäytäntö ovat myös sangen vakiintuneita, eikä niihin ole tunnistettu liittyvän vastaavia täsmennystarpeita kuin julkisrauhan rikkomisen tunnusmerkistöissä.

2.2.3 Toimivaltuudet puuttua häiriökäyttäytymiseen

2.2.3.1 Poliisin toimivaltuudet julkisrauhan suojaamisessa

Poliisin toimivaltuuksista julkisrauhan suojaamiseksi säädetään poliisilain (872/2011) 2 luvun 5 ja 10 §:ssä.

Poliisilain 2 luvun 5 §:ssä säädetään kotirauhan ja julkisrauhan suojaamisesta. Pykälän 1 momentin mukaan poliisimiehellä on oikeus rikoslain 24 luvun 11 §:ssä tarkoitettun kotirauhan tai

saman luvun 3 §:ssä tarkoitetun julkisrauhan suojaaman tilan tai muun paikan haltijan tai tämän edustajan pyynnöstä poistaa henkilö, joka ilman laillista oikeutta tunkeutuu, menee salaa tai toista harhauttamalla taikka kätkeytyy sinne tai jättää noudattamatta käskyn poistua sieltä.

Poliisilla on siten toimivalta poistaa henkilö julkisrauhan suojaamasta tilasta. Poistaminen edellyttää tilan haltijan pyyntöä sekä sitä, että henkilö on ilman laillista oikeutta tunkeutunut tai mennyt julkisrauhan suojaamaan tilaan tai muuhun paikkaan tai jättänyt noudattamatta käskyn poistua sieltä. Edellytyksenä henkilön poistamiselle 1 momentin nojalla ei ole häiriön aiheuttaminen, vaan tilaan meneminen ilman laillista oikeutta tai poistumiskäskyn noudattamatta jättäminen.

Lisäksi poliisimiehellä on poliisilain 2 luvun 5 §:n 2 momentin mukaan oikeus poistaa 1 momentissa tarkoitetusta tilasta tai muusta paikasta siellä luvallisesti oleskeleva henkilö, jos tämä häiritsee muiden henkilöiden kotirauhaa tai julkisrauhaa taikka aiheuttaa tilassa muulla tavoin huomattavaa häiriötä ja on perusteltua syytä epäillä, että häirintä toistuu. Poliisimiehen oikeus poistaa häiritsevä henkilö on säännöksen 2 momentin mukaan riippuvainen siitä, että häirintää tai muuta vastaavaa häiriötä on jo aiheutettu ja on perusteltua syytä epäillä häirinnän toistumista.

Edelleen saman pykälän 3 momentin mukaan, jos poistamisella ei todennäköisesti voitaisi estää häiriön toistumista, poliisimiehellä on oikeus ottaa häiritsijä kiinni ja pitää tämä säilössä. Kiinni otettua saa pitää säilössä vain niin kauan kuin häiriön toistuminen on todennäköistä, kuitenkin enintään 12 tuntia kiinniottamisesta.

Poliisin toimivalta koskee kyseisen säännöksen nojalla vain henkilön poistamista julkisrauhan suojaamasta tilasta, ei pääsyn estämistä. Poliisilla ei ole poliisilain 2 luvun 5 §:n nojalla toimivaltaa estää ennalta pääsyä julkisrauhan suojaamaan tilaan.

Poliisilain 2 luvun 10 §:ssä säädetään rikoksilta ja häiriöiltä suojaamisesta. Säännöksen nojalla poliisilla on oikeus poistaa henkilö paikalta tietyn edellytyksin. Poistaminen edellyttää sitä, että henkilön esittämien uhkausten tai käytöksen perusteella voidaan epäillä hänen syyllistyvän tiettyihin rikoksiin tai aiheuttavan muuten huomattavaa häiriötä tai vaaraa yleiselle järjestykselle ja turvallisuudelle. Henkilö voidaan myös ottaa kiinni enintään 24 tunniksi, jos paikalta poistaminen ei ole riittävä toimenpide. Edelleen poliisi voi säännöksen 3 momentin nojalla suojella henkilöä tai vartioida paikkaa kyseisen rikoksen estämiseksi tai keskeyttämiseksi.

Säännöksen nojalla poliisilla on toimivalta poistaa henkilö paikalta ennakoiavana toimenpiteenä tulevan häiriökäyttäytymisen estämiseksi, jos säännöksen soveltamisedellytykset täyttyvät.

Lisäksi pakkokeinolain (806/2011) 2 luvun 1 §:n nojalla poliisimies saa rikoksen selvittämiseksi ottaa kiinni verekseltä tai pakenemasta tavatun rikoksesta epäillyn.

Lähestymiskiellosta annettuun lakiin (898/1998) lisättiin vuonna 2023 uutena säännöksenä 15 a §, jonka mukaan poliisi valvoo lähestymiskieltoa. Lain esitöiden (HE 143/2022) mukaan säännöksellä selvennettiin vallinnutta oikeustilaa, jossa poliisin tehtäviin kuului lähestymiskiellon valvonta poliisilain poliisin yleisiä tehtäviä koskevien säännösten nojalla. Lakiin ei lisätty erityistä sääntelyä poliisin toimivaltuuksista lähestymiskiellon valvonnassa. Poliisi voi siten soveltaa esimerkiksi yllä mainittuja poliisilain säännöksiä lähestymiskiellon valvonnassa.

Lähestymiskiellon valvontakäytännössä tyypillistä on ollut, että kiellon vastaisesti tietyille alueille menevä henkilö otetaan kiinni pakkokeinolain nojalla ja kirjataan rikosilmoitus lähestymiskiellon rikkomisesta. Lähestymiskiellon rikkomisen ennakkollista estämistä koskevat tilanteet ovat sen sijaan harvinaisia. Pakkokeinolain ohella poliisin toimivaltuuksien perustuminen

myös poliisilain 2 luvun 10 §:ään vaikuttaisi mahdolliselta sekä lähestymiskiellon valvontaa että rikkomisen ennakkollista estämistä koskevissa tapauksissa.

Nykytilan arviointi

Kuten edellä on kuvattu, poliisilla on useiden eri säännösten nojalla toimivalta puuttua häiriökäyttäytymiseen julkisilla paikoilla. Säännökset vaikuttaisivat ainakin osittain kattavan myös sellaiset tilanteet, joissa henkilölle on annettu pääsykielto tiettyyn tilaan. Pakkokeinolain nojalla poliisi voi ottaa kiinni henkilön rikoksen selvittämiseksi. Tämä koskee myös esimerkiksi tilanteita, joissa henkilö syyllistyy rikoslain 24 luvun 3 §:ssä tarkoitettuun julkisrauhan rikkomiseen. Poliisilain 2 luvun 10 §:n nojalla poliisilla on toimivalta puuttua tilanteisiin, joissa henkilö aiheuttaa häiriötä tai hänen voidaan ennakoida aiheuttavan häiriötä.

Säännöksissä ei kuitenkaan ole huomioitu tässä esityksessä ehdotettavan kaltaista pääsykielto-sääntelyä, joten on perusteltua arvioida, antavatko ne riittävän täsmällisen perustan poliisin toimipiteille jäljempänä ehdotettujen säännösten valvonnassa. Säännösten tulisi antaa poliisille riittävän täsmällinen ja hyväksyttävä lainsäädännöllinen perusta puuttua sekä viranomaisen määräämän pääsykiellon että toimijan itse antaman pääsykiellon rikkomiseen.

2.2.3.2 Yksityisten turvallisuuspalveluiden tarjoajien toimivaltuudet julkisrauhan suojaamisessa

Poliisin lisäksi yksityisillä turvallisuuspalvelualan toimijoilla on julkisrauhan suojaamiin paikkoihin liittyviä toimivaltuuksia. Yksityisten turvallisuuspalveluiden käyttö onkin yksi keino, jolla liikkeenharjoittajat voivat nykytilanteessakin estää häiriötä aiheuttavien henkilöiden pääsyn tietyille alueelle ja huolehtia työturvallisuuslain (738/2002) mukaisista velvoitteista.

Yksityisellä turvallisuusalalla toimivaltuuksia käyttävät vartijat ja järjestyksenvalvojat. Vartijoilla ja järjestyksenvalvojilla on toisiinsa nähden erilaiset toimivaltuudet henkilön pääsyn estämisessä ja poistamisessa tietyistä tilasta. Näistä toimivaltuuksista säädetään yksityisistä turvallisuuspalveluista annetussa laissa (1085/2015). Laista antamassaan lausunnossa PeVL 22/2014 vp perustuslakivaliokunta huomautti, että vastuun yleisestä järjestyksestä ja turvallisuudesta tulee kuulua poliisille ja muille viranomaisille, minkä vuoksi vartioimisliikkeiden palveluksessa olevien järjestyksenvalvojen ja vartijoiden osuuden pitää jäädä vain avustavaksi ja täydentäväksi (PeVL 20/2002 vp, s. 2/II ja PeVL 28/2001 vp, s. 5/I).

Vartijan toimialueena on vartioimisalue. Järjestyksenvalvojan toimialueena voi olla vain edellä mainitun lain 26 § ja 28 §:ssä tarkoitettu paikka. Järjestyksenvalvojan toimialueina laissa säädetään esimerkiksi majoitus- ja ravitsemusliikkeet ja erilaiset yleisötilaisuudet.

Vartija ja järjestyksenvalvoja saavat erityissuojaa rikoslain 17 luvun 6 §:n nojalla. Henkilö, joka käyttämällä tai uhkaamalla käyttää väkivaltaa estää tai yrittää estää järjestyksenvalvojalle tai vartijalle kuuluvan tehtävän suorittamista tai muuten vaikeuttaa sanotun tehtävän suorittamista, voidaan tuomita järjestystä ylläpitävän henkilön vastustamisesta sakkoon tai vankeuteen enintään kuudeksi kuukaudeksi.

Vartijalla on yksityisistä turvallisuuspalveluista annetun lain 15 §:n mukaan oikeus estää henkilön pääsy vartioimisalueelle tai poistaa hänet sieltä, jos: 1) henkilön voidaan hänen lausumiensa uhkausten tai muun käyttäytymisensä perusteella todennäköisin perustein epäillä syyllistyvän vartioimisalueella olevaan omaisuuteen tai toimeksiantajan tai tämän palveluksessa olevan henkilön henkeen, terveyteen tai vapauteen kohdistuvaan rikokseen; tai 2) on ilmeistä, ettei henkilöllä toimeksiantajan asettamien ehtojen perusteella ole oikeutta oleskella

vartioimisalueella. Lain esitöiden (HE 22/2014 vp, s. 39/II) perusteella säännöksen soveltamisala vaikuttaisi kattavan toimeksiantajan antaman pääsykiellon.

Järjestyksenvalvojalla on yksityisistä turvallisuuspalveluista annetun lain 41 §:n mukaan oikeus estää pääsy toimialueelleen henkilöltä: 1) jonka päihtymyksen, käyttäytymisen, aikaisemman käyttäytymisen tai varustautumisen perusteella on syytä epäillä vaarantavan siellä järjestystä tai turvallisuutta; 2) joka ei täytä pääsyn edellytykseksi asetettua ikärajavaatimusta tai muita ehtoja, jotka laissa tai sen nojalla annetuissa määräyksissä on asetettu järjestyksenvalvojan toimialueelle pääsemiseksi tai jotka tilaisuuden järjestäjä tai alueen haltija on asettanut sinne pääsemiselle; tai 3) jonka on syytä epäillä pitävän hallussaan esineitä tai aineita, joiden hallussapito siellä on lain taikka tilaisuuden järjestäjän tai poliisin asettamien ehtojen mukaan kielletty. Lain esitöiden (HE 22/2014 vp, s. 59/I-II) mukaan järjestyksenvalvojalla ei olisi oikeutta kategorisesti estää niin sanotun porttikiellon saaneen henkilön pääsyä esimerkiksi ravintolaan, vaan pääsyn estäminen pitäisi arvioida tapauskohtaisesti. Sääntelyn perusteella on jossain määrin epäselvää, millaisia toimivaltuuksia järjestyksenvalvojalla on pääsykieltojen valvonnassa.

Järjestyksenvalvojalla on lain 42 §:n nojalla oikeus poistaa henkilö tilasta jos, hän 1) päihtyneenä häiritsee järjestystä tai muita henkilöitä; 2) vaarantaa turvallisuutta; 3) uhkaavasti esiintyen, meluamalla, väkivaltaisuuksella taikka muulla käyttäytymisellään häiritsee järjestystä; tai 4) oleskelee alueen yleisöltä suljetussa osassa ilmeisen oikeudettomasti.

Sen enempää vartijalla kuin järjestyksenvalvojallakaan ei ole itsenäistä toimivaltaa määrätä kenellekään pääsykieltoa toimialueelleen. Tällainen toimivalta kuuluu lähtökohtaisesti paikan haltijalle, joka voi kuitenkin sinänsä esimerkiksi valtuuttaa yksityisen turvallisuusalan yrityksen toimimaan puolestaan.

Nykytilan arviointi

Sekä vartijalla että järjestyksenvalvojalla on toimivalta estää pääsy tai poistaa henkilö toimialueeltaan tietyin edellytyksin. Säännökset vaikuttaisivat kattavan ainakin tilanteet, joissa toimeksiantaja on asettanut ehtoja tilaan pääsyyn. Kuitenkaan lain tai sen esitöiden perusteella ei ole selvää, millä edellytyksillä toimivaltuuksia voidaan soveltaa esimerkiksi tilanteissa, joissa toimeksiantaja on antanut henkilölle pääsykiellon toimialueelle. Sääntelyn täsmentämistä on perusteltua arvioida.

Säännökset eivät mahdollista puuttumista jäljempänä ehdotettavan kaltaisen viranomaisen määräämän pääsykiellon vastaiseen tilaan menemiseen. Onkin perusteltua arvioida, millaisia toimivaltuuksia vartijoilla ja järjestyksenvalvojilla voi olla tällaisen pääsykiellon valvonnassa.

2.2.3.3 Henkilötietojen käsittely

Elinkeinonharjoittajan liiketilassa tapahtuvaa häiriötä tai epäiltyä rikosta ja niihin syyllistyneeksi epäiltyä henkilöä koskevien tietojen käsittelyssä on kyse henkilötietojen käsittelystä. Liiketilassa voi olla käytössä kameravalvonta, minkä lisäksi esimerkiksi työntekijät voivat tehdä havaintoja uhkaavasta käytöksestä. Liiketilassa tapahtuvaa valvontaa voi suorittaa myös vartija.

Elinkeinonharjoittajan henkilötietojen käsittelyyn sovelletaan EU:n yleistä tietosuojasetusta 2016/679, jäljempänä *tietosuojasetus*, sekä sitä täsmentävää ja täydentävää tietosuojalakia (1050/2018). Esimerkiksi tietosuojasetuksen 5 artiklassa säädetään henkilötietojen käsittelyä koskevista periaatteista ja 6 artiklan 1 kohdassa henkilötietojen käsittelyn oikeusperustasta. Muun muassa tietojen minimointiperiaate edellyttää, että henkilötietoja käsitellään vain siinä määrin, kun se on tarpeellista niiden käyttötarkoitukseen. Lisäksi henkilötietoja voidaan

säilyttää vain niin kauan, kuin se on tarpeen henkilötietojen käsittelyn tarkoituksen toteuttamista varten.

Vartijan tekemästä tapahtumailmoituksesta ja toimeksiantajan oikeudesta saada jäljennös tapahtumailmoituksesta on säädetty lain yksityisistä turvallisuuspalveluista (1085/2015) 8 §:ssä. Edellä mainittujen lisäksi elinkeinonharjoittaja on voinut tehdä poliisille ilmoituksen epäilystä rikoksesta. Asianosaisen oikeudesta saada tietoa esitutkinnassa on säädetty esitutkintalain (805/2011) 4 luvun 15 §:ssä. Oikeudenkäyntiasiakirjojen julkisuudesta puolestaan säädetään oikeudenkäynnin julkisuudesta yleisissä tuomioistuimissa annetun lain (370/2007) 3 luvussa.

Tilanteissa, joissa elinkeinonharjoittaja ei ole esitutkintalaissa tarkoitettu asianosainen, ei elinkeinonharjoittajalla ole voimassa olevan sääntelyn puitteissa oikeutta saada poliisilta tietoja liiketilassa tapahtuneeksi epäillyn rikoksen esitutkinnasta. Viranomaisten asiakirjojen julkisuudesta ja salassapidosta säädetään viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetussa laissa (621/1999), jäljempänä *julkisuuslaki*. Julkisuuslain 24 §:n 1 momentin 3 kohdan mukaisesti salassa pidettäviä ovat ilmoitukset rikoksesta ja esitutkintaa ja syyteharkintaa varten saadut ja laaditut asiakirjat. Saman pykälän 4 kohdan mukaan salassa pidettäviä ovat myös poliisin rikosten ehkäisemistä tai niiden selvittämistä varten ylläpitämät rekisterit ja rikosten ehkäisemistä koskevat selvitykset.

Lisäksi poliisin oikeudesta luovuttaa ja saada salassa pidettäviä tietoja on säädetty poliisilaissa sekä henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa annetussa laissa (616/2019), jäljempänä *poliisin henkilötietolaki*. Poliisin käsitellessä henkilötietoja rikosten ennalta estämiseksi, paljastamiseksi, selvittämiseksi tai syyteharkintaan saattamiseksi sekä yleiseen turvallisuuteen kohdistuvilta uhkilta suojelemiseksi ja tällaisten uhkien ehkäisemiseksi sovellettavaksi tulee henkilötietojen käsittelystä rikosasioissa ja kansallisen turvallisuuden ylläpitämisen yhteydessä annettu laki (1054/2018), jäljempänä *rikosasioiden tietosuojalaki*.

Nykytilan arviointi

Edellä todetun perusteella nykyinen säädöspohja kattaa elinkeinonharjoittajan ja yksityisen turvallisuusalan toimijoiden välisen tiedonvaihdon. Siihen sovelletaan yleistä tietosuojasääntelyä.

Henkilötietojen käsittelyyn liittyviä kysymyksiä on kuitenkin tarkasteltava myös esityksessä ehdotettavan viranomaisen määräämän pääsykiellon kannalta.

Esityksessä ehdotettavan pääsykieltoa koskevan hakemuksen tekemiseksi elinkeinonharjoittajan tulisi voida käsitellä sellaisia henkilötietoja, jotka ovat tarpeen tuomioistuimen harkittaessa ehdotetun pääsykiellon määräämisen edellytysten täyttymistä. Pääsykieltoa koskevan hakemuksen tekemiseksi elinkeinonharjoittajan tulisi voida luotettavalla tavalla ensinnäkin yksilöidä pääsykiellon kohteena oleva henkilö sekä toiseksi tehdä riittävää selkoa henkilön aiemmasta uhkaavasta tai väkivaltaisesta käyttäytymisestä hakemuksessa yksilöidyssä liiketilassa.

Voimassa oleva sääntely ei mahdollista sitä, että elinkeinonharjoittaja voisi pyytää poliisilta pääsykiellon hakemiseksi tarvittavia tietoja henkilön henkilöllisyyden selvittämiseksi taikka liiketilassa tapahtuneiksi epäiltyjen rikosten keskeneräisestä esitutkinnasta. Onkin perusteltua arvioida sääntelyn muutostarpeet tältä osin.

Ehdotettavan pääsykiellon valvonta olisi poliisin tehtävänä. Tätä varten tiedot pääsykielloista tulisi kirjata poliisin tietojärjestelmään. Sääntelyä on tältäkin osin perusteltua täsmentää.

2.3 Muut mahdolliset lainsäädäntöön perustuvat keinot puuttua häiriökäyttäytymiseen

2.3.1 Lähestymiskielto

Voimassa olevan lainsäädännön nojalla henkeen, terveyteen, vapauteen tai rauhaan kohdistuvan rikoksen tai tällaisen rikoksen uhan tai muun vakavan häirinnän torjumiseksi voidaan määrätä lähestymiskielto. Lähestymiskiellosta annetun lain (898/1998) 2 §:n mukaisesti lähestymiskielto voidaan määrätä, jos on perusteltu aihe olettaa, että henkilö, jota vastaan kieltoa pyydetään, tulisi tekemään itsensä uhatuksi tuntevan henkilön henkeen, terveyteen, vapauteen tai rauhaan kohdistuvan rikoksen tai muulla tavoin vakavasti häiritsemään tätä. Sääntelyn suojan kohteena ovat luonnolliset henkilöt, eikä julkisrauhan suojaamia tiloja ole täten sellaisenaan mahdollista suojata lähestymiskiellolla. Lakivaliokunta on lakia koskevassa mietinnössään katsonut, ettei lähestymiskiellolla voitaisi suojata oikeushenkilöä – esimerkiksi yritystä – siihen mahdollisesti kohdistuvalta vaaralta (LaVM 11/1998 vp, s. 3). Luonnollisena henkilönä työntekijä voi hakea suojakseen lähestymiskieltoa, ja lain 3 §:n 3 momentin nojalla se voidaan määrätä laajennettuna siten, että se voi kattaa myös oleskelun suojattavan henkilön työpaikan läheisyydessä.

Lähestymiskieltoain esitöiden mukaan kiellon tärkein merkitys on siinä, että se luo ennakkollista turvaa itsensä uhatuksi tuntevalle henkilölle, koska voimassa oleva kielto parantaa poliisin mahdollisuuksia nykyistä nopeammin puuttua häirintätilanteisiin, jotka saattavat johtaa väkivallan käyttöön. Tehokkaasti toimivan ja valvotun lähestymiskiellon arvioitiin olevan omiaan jossakin määrin ehkäisemään väkivaltarikoksia ja rikoksia rauhaa vastaan sekä vähentämään vaaravyöhykkeessä olevien henkilöiden turvattomuuden tunnetta. Esityksen katsottiin siten osaltaan torjuvan rikoksen uhriksi joutumisen tilanteita (HE 41/1998 vp, s. 8/II–9/I).

Lähestymiskieltoain 5 §:n mukaan lähestymiskiellon määräämistä voi pyytää itsensä uhatuksi tai häirityksi tunteva henkilö taikka syyttäjä-, poliisi- tai sosiaaliviranomainen. Lain 11 §:n mukaan lähestymiskielto voidaan määrätä myös väliaikaisena, jolloin siitä päättää pidättämiseen oikeutettu virkamies tai tuomioistuin. Pidättämiseen oikeutettu virkamies on säännöksen 2 momentin mukaan velvoitettu määräämään väliaikainen lähestymiskielto omasta aloitteestaan, mikäli hengen tai terveyden vaarassa olevan henkilön suojan tarpeen ilmeisyys edellyttää kiellon välitöntä antamista.

Lähestymiskiellon rikkomisesta säädetään rikoslain 16 luvussa, jossa säädetään rikoksista viranomaisia vastaan. Rikoslain 16 luvun 9 a §:n 1 momentin mukaan, jos lähestymiskieltoon tai väliaikaiseen lähestymiskieltoon määrätty rikkoo lähestymiskiellosta annetun lain 8 §:ssä tarkoitettua lähestymiskieltoa koskevassa ratkaisussa yksilöityä kieltoa, hänet on tuomittava lähestymiskiellon rikkomisesta sakkoon tai vankeuteen enintään yhdeksi vuodeksi.

Nykytilan arviointi

Lähestymiskiellon määräämistä voi lähestymiskieltoain mukaan pyytää itsensä uhatuksi tai häirityksi tuntevan henkilön lisäksi syyttäjä-, poliisi- tai sosiaaliviranomainen, mutta aloiteoikeus ei ulotu kuitenkaan muihin tahoihin. Työnantaja ei siten voi hakea lähestymiskieltoa työntekijöidensä suojaamiseksi erilaisilta uhkatilanteilta. Lähestymiskielto ei ole kuitenkaan merkityksetön keino myymälöissä esiintyvän henkilöityneen häiriökäyttäytymisen torjunnassa, sillä kieltoa on mahdollista hakea myös laajennettuna siten, että se koskee muun ohessa myös oleskelua kiellolla suojattavan henkilön työpaikan läheisyydessä. Itsensä työtehtävissään uhatuksi tunteva henkilö voi siten hakea laajennettua lähestymiskieltoa, jos tällä on perusteltu aihe olettaa joutuvansa työpaikallaan vakavan häirinnän kohteeksi tietyn henkilön toimesta. Tällöin

lähestymiskiellosta saatava suoja ulottuu kuitenkin vain yksittäiseen työntekijään, eikä koko työyhteisöön taikka siihen tilaan, jossa työtä tehdään.

Lähestymiskieltoa on oikeuskäytännön mukaan hyödynnetty myös laajemmin työyhteisön suojaamisessa. Eräissä Itä-Suomen hovioikeuden käsittelemässä tapauksessa koko myymälän henkilökunta haki laajennettua lähestymiskieltoa häiriköivää henkilöä vastaan, ja kiello määrättiin. Tällaisessa toimintamallissa lähestymiskielion hakeminen ja kielloasian käsittelyyn osallistuminen jäävät pitkälti työntekijöiden tehtäväksi, vaikka työturvallisuudesta huolehtiminen lukeutuu työnantajan lakisääteisiin tehtäviin. Toimintamalliin saattaa liittyä myös riskejä, kuten häiriökäyttäytymisen kohdentuminen entistä henkilöityneemmin tiettyihin omalla nimellensä käsittelyyn osallistuneisiin työntekijöihin. Yleisempänä käytäntönä perusteltua ei ole myöskään se, että koko henkilökunnan tulisi toistuvasti käynnistää prosessi lähestymiskielion hakemiseksi liikkeenharjoittajan tiloissa esiintyvien uhkatilanteiden estämiseksi ottaen huomioon, että uhkaa aiheuttavia henkilöitä voi olla useitakin.

Lähestymiskielto lain mukaisen lähestymiskielion ei katsota vastaavan tavoiteltavaan päämäärään suojata yleisesti tietyn liiketilan henkilö- ja asiakaskuntaa tilassa esiintyvältä häiriökäyttäytymiseltä, sillä sen suojan kohteena voivat olla ainoastaan nimetyt luonnolliset henkilöt eivätkä yleisemmin tietyssä liiketilassa olevat ihmiset. Liikkeenharjoittajien tiloissa esiintyvien rikosten ja muun häirinnän ehkäisemisessä keskeisessä asemassa olisivat sen sijaan ennalta määrittelemätön suojattavien ihmisten joukko sekä häiriökäyttäytymisen kohdentuminen tiettyyn tilaan.

Edellä todetun perusteella ei ole perusteltua, että lähestymiskielto muutettaisiin lähtökohtaisesti yksittäistä henkilöä suojaavasta kiellosta laajemmin tietyssä tilassa oleskelevia henkilöitä suojaavaksi välineeksi. Valmistelussa ei ole myöskään arvioitu perustelluksi laajentaa nykyisen lähestymiskielto lain mukaisen aloiteoikeuden piiriä työnantajiin. Turvallisuusnäkökohdat huomioiden perustellumpaa olisi työntekijöiden ja asiakkaiden liiketilaan turvaaminen kohdistuvalla kiellolla, jolloin yksittäisiä työntekijöitä ei ole tarpeen nimetä hakemuksessa eikä ratkaisussa.

Näistä syistä esityksessä ei ehdoteta lähestymiskieltoa koskevien säännösten muuttamista. Tästä huolimatta lähestymiskieltoa on mahdollista hakea ehdotettavan viranomaisen määräämän pääsikiellon ohella uhan kohdistuessa yksittäiseen henkilöön.

2.3.2 Siviilioikeudellinen kieltokanne

Voimassa oleva lainsäädäntö mahdollistaa siviilioikeudellisen kieltokanteen hakemisen. Omitajan kieltokanne ja hallintakanne ovat luonteeltaan suorituskanteita. Kieltokanteilla pyritään joko jo alkaneen tai tulevaisuudessa uhkaavan oikeudenloukkauksen estämiseen ja sillä voidaan vaatia kanteen vastaajan pidättäytyvän kanteessa yksilöidystä toiminnasta. Kieltokanteisiin sisältyy edellytys siitä, että kantaja väittää oikeuttaan loukatun tai että oikeudenloukkauksen uhka on olemassa.

Suorituskanteiden seurauksena annetut kanteen hyväksyvät suoritustuomiot voidaan panna täytäntöön ulosottoteitse niissä tilanteissa, joissa vastaaja ei vapaaehtoisesti noudata hänelle asetettua velvollisuutta. Ulosotto kaaren (705/2007) 1 luvun 1 §:n 1 kohdan 5 alakohdan mukaan lain mukaisesti pannaan täytäntöön riita- tai rikosasiassa asetettu yksityisoikeudellinen, tuomioon tai muuhun sanotussa laissa tarkoitettuun ulosotto perusteeseen sisältyvä kiello tehdä jotakin.

Kielto velvoitteen täytäntöönpanosta säädetään ulosotto kaaren 7 luvun 16 §:ssä. Sen mukaan ulosotto peruste, jossa sakon uhalla kielletään tekemästä jotakin tai velvoitetaan sallimaan, että

toinen tekee jotakin, pannaan täytäntöön siten, että ulosottomies hakee uhkasakon tuomitsemista, jos kieltoa on rikottu, ja asettaa tarvittaessa uuden uhkasakon. Jollei ulosottooperusteissa ole sakon uhkaa, ulosottomiehen on se ensin asetettava. Säännöksen 2 momentin mukaan kieltovelvoitetta koskevassa noudattamiskehotuksessa vastaajaa on kehotettava välittömästi noudattamaan ulosottooperusteissa asetettua velvoitetta.

Nykytilan arviointi

Siviilioikeudellisissa kieltokanteissa päämääränä on täytäntöönpanokelpoinen tuomio, jonka nojalla kantajan ajama kieltovelvoite on pantavissa ulosottoteitse vastaajaa vasten täytäntöön. Täytäntöönpanolla tarkoitetaan käytännössä tässä yhteydessä sitä, että ulosottomies hakee uhkasakon tuomitsemista kieltoa rikottaessa.

Kieltokannetta voisi periaatteessa hyödyntää vaadittaessa vastaajaa noudattamaan liikkeenharjoittajan tälle antamaa pääsykieltoa. Kyse voisi olla tilanteesta, jossa henkilölle on annettu paikkan haltijan toimesta kielto tulla tilaan, ja kieltokannetta hakemalla pyrittäisiin estämään mahdolliset tulevat oikeudenloukkaukset. Ottaen huomioon, että tarkoituksena on ennaltaehkäistä henkilön toiminnasta aiheutuvia uhka- ja väkivaltatilanteita, kieltokanneprosessi soveltuu tilanteeseen kuitenkin asian siviilioikeudellinen luonne ja prosessin kesto huomioon ottaen varsin huonosti. Ei ole myöskään tarkoituksenmukaista, että tällaisen kiellon noudattamisen valvonta kuuluisi Ulosottolaitokselle. Kiellon rikkomisesta seuraavan uhkasakon tuomitsemisen ei arvioida olevan tehokas sanktio kiellon noudattamisen varmistamiseksi. Näin ollen kieltokannetta ei ole valmistelussa pidetty tehokkaana keinona puuttua myymälöissä esiintyvään häiriökäyttäytymiseen.

3 Tavoitteet

Esityksen taustalla olevien hallitusohjelman kirjausten tavoitteena on varmistaa, että yrityslähestymiskielto otetaan käyttöön yritys- ja työturvallisuuden parantamiseksi ja että yritykset voivat hakea lähestymiskieltoa toistuvaa uhkaa tai häiriötä aiheuttavaa henkilöä kohtaan.

Esityksen pääasiallisena tavoitteena on ottaa Suomessa käyttöön yrityslähestymiskielto säätämällä lailla tuomioistuimen määräämästä pääsykiellosta myymälään. Lisäksi esityksessä selvennetään toimijoiden antamien kieltojen saamaa rikosoikeudellista suojaa.

Pääsykiellon määräämistä koskevalla sääntelyllä vahvistettaisiin työ- ja asiointiturvallisuutta myymälöissä. Sääntelyn tavoitteena olisi antaa ennakkollista suojaa myymälän henkilö- ja asiakasunkuntaan mahdollisesti kohdistuvia oikeudenloukkauksia vastaan. Lisäksi sääntely edistäisi kauppaa harjoittavien elinkeinonharjoittajien mahdollisuuksia toteuttaa elinkeinotoimintaa häiriöttä.

Rikoslain julkisrauhan rikkomista koskevan rangaistussäännöksen täsmentämisen tavoitteena olisi selkeyttää itse annettujen pääsykieltojen rikkomisen rangaistavuutta.

Ehdotuksilla tavoitellaan julkisrauhan suojaamissa paikoissa esiintyvän toistuvan häiriökäyttäytymisen vähenemistä.

4 Keskeiset ehdotukset

4.1 Tuomioistuimen määräämä pääsykielto myymälään

4.1.1 Pääsykiellon tarkoitus ja pääsykielto lainkäyttöasiana

Esityksessä ehdotetaan, että säädettäisiin uusi laki tuomioistuimen määräämästä pääsykiellosta. Laissa säädettäisiin siitä, että tuomioistuin voisi määrätä henkilölle pääsykiellon tiettyyn myymälään häiriökäyttäytymisen vuoksi.

Ehdotettava pääsykielto olisi perusteltu liiketiloissa työskentelevien ja asioivien henkilöiden henkeen, terveyteen tai vapauteen kohdistuvien rikosten, tällaisten rikosten uhan taikka muun vakavan ja toistuvan myymälätiloissa oleskeleviin henkilöihin kohdistuvan häirinnän torjumiseksi. Asiakasrajapinnassa toimivien liiketilojen toiminnassa kohdataan samojen henkilöiden aiheuttamia toistuvia väkivalta-, uhka- ja häiriötilanteita, jotka vaarantavat liiketilassa työskentelevien sekä asioivien henkilöiden turvallisuutta.

Tuomioistuimen määräämä pääsykielto olisi uusi työ- ja asiointiturvallisuutta vahvistava oikeudellinen keino puuttua häiriökäyttäytymiseen. Se mahdollistaisi henkilön pääsyn määräaikaisen kieltämisen liiketilaan, kun hänen aikaisemman toimintansa perusteella olisi perusteltu syy epäillä hänen aiheuttavan myös jatkossa vaaraa muille tiloissa oleskeleville. Tuomioistuimen määräämä pääsykielto täydentäisi muuta liikkeenharjoittajien käytössä olevaa keinovalikoimaa, kuten toimijan mahdollisuutta antaa itse pääsykielto liiketilaan.

Tuomioistuimen määräämä pääsykielto olisi luonteeltaan ennakollinen turvaamistoimi, jonka tarkoituksena olisi ennalta ehkäistä sekä torjua työ- ja asiointiturvallisuutta vaarantavia rikoksia sekä muuta vakavaa ja toistuvaa häirintää liiketiloissa sekä niiden välittömässä läheisyydessä. Pääsykiellossa ei olisi kyse rikosoikeudellisesta seuraamuksesta, ja pääsykielto voitaisiinkin määrätä myös muulla perusteella kuin yksin rikoksen johdosta. Kiellon rikkomiseen liittyisi rangaistusuhka.

Tuomioistuimen määräämä pääsykielto rinnastuisi jossakin määrin lähestymiskiellolaissa säädettyyn lähestymiskieltoon, jonka tarkoituksena on vastaavanlaisesti antaa ennalta turvaa mahdollista oikeudenloukkausta, kuten vakavaa häirintää, vastaan. Sisällöllisesti pääsykielto eroaisi kuitenkin luonnollisen henkilön suojaksi määrättävästä lähestymiskiellosta, koska sillä suojataisiin ennalta määrittelemätöntä tiettyssä liiketilassa työskentelevää tai asioivaa ihmisjoukkoa kyseisessä tilassa aiheutuvilta häiriöiltä. Pääsykieltoasia eroaisi luonteeltaan myös rikosasiasta, jossa on käytännössä kyse jälkikäteisestä oikeussuojasta. Kyse ei olisi myöskään oikeudenkäymiskaareissa (4/1734) säädetyistä riita- tai hakemusasiasta.

Pääsykieltoasiassa olisi kyse prosessioikeuden näkökulmasta niin kutsutusta indispositiivisesta asiaryhmästä, eivätkä asiaan osalliset voisi keskinäisin sopimuksin päättää taikka poiketa tuomioistuimen määräämän pääsykiellon sisällöstä tai noudattamisesta. Tuomioistuimen määräämästä pääsykiellosta erillinen asia olisi liikkeenharjoittajan itse antama pääsykielto. Ehdotettava laki tuomioistuimen määräämästä pääsykiellosta ei vaikuttaisi liikkeenharjoittajan oikeuteen rajoittaa toisen henkilön pääsyä myymälään.

4.1.2 Pääsykiellon soveltamisala

Esityksen mukaan tuomioistuimen määräämä pääsykielto voitaisiin määrätä yleisön käytävissä olevan myymälän suojaksi. Pääsykieltoa koskevan sääntelyn soveltamisala eroaisi siten muun muassa laajemmin eri liikehuoneistot kattavasta rikoslain 24 luvun 3 §:ssä säädetyn

julkisrauhan rikkomisen soveltamisalasta, eikä kieltoa voitaisi määrätä kaikkien julkisrauhan suojaamien paikkojen suojaksi.

Myymälällä tarkoitettaisiin kaupallisesti toimivaa kulutustavaroiden myyntiin keskittynyttä lii- ketilaa. Lain soveltamisala kattaisi pääasiallisesti kaupan toimialan liikkeet kaupaa harjoitta- vien toimijoiden yritysmuodosta, omistussuhteista taikka tuotevalikoimista riippumatta. Kyse voisi olla esimerkiksi elintarvike- tai päivittäistavara-kaupasta taikka tiettyihin tuotteisiin kes- kittyneestä erikoisliikkeestä. Pääsykieltosääntelyn sovellettavuuden kannalta keskeisessä ase- massa olisi yrityksen tiloissa harjoitettava pääasiallinen toiminta. Tämä tarkoittaisi, että pääasi- allisesti muunlaista toimintaa harjoittavat yritykset rajautuisivat lain soveltamisalan ulkopuo- lelle, vaikka liiketiloista myytäisiin ulos oheistuotteita. Ratkaisevaa olisi lisäksi se, että kaupaa harjoitettaisiin yleisölle ainakin rajatuin aukioluojoin avoinna olevassa myymälässä, jossa oles- kelevien henkilöiden työ- ja asiointiturvallisuu- tta pääsykiellolla olisi tarkoitus suojella. Pääsy- kieltosääntely ei sen sijaan soveltuisi tilanteisiin, joissa kaupaa harjoitettaisiin muutoin kuin fyysisessä kauppa- liikkeessä, esimerkiksi verkon välityksellä.

Ehdotettu soveltamisalan raja- us on perusteltu, sillä häiriökäyttäytymistä esiintyy tyypillisimmin juuri kaupan toimialan myymälöissä. Tarve pääsykiellon määräämisen mahdollistavalle sään- telylle on suurin nimenomaan kaupan toimialalla, kun taas muilla toimialoilla tarve tuomiois- tuimen määräämisen pääsykiellon käyttöön on vähäisempää. Lisäksi esimerkiksi ravintola- alalla käytetään jo nykyisin varsin vakiintuneesti toimijan itse antamia pääsykieltoja. On myös hu- mattava, että kun kyseessä on pääsykiellon kohteen liikkumisvapautta rajoittava turvaamis- toimi, sääntelyn soveltamisala on perusteltua rajata vain välttämättömään.

Apteekit rajattaisiin sääntelyn soveltamisalan ulkopuolelle. Pääsyn määräaikainen rajoittami- nen apteekkiin olisi ongelmallista sen vuoksi, että perustuslain 19 §:n 3 momentissa säädetään velvollisuudesta huolehtia väestön terveydestä. Pääsykielto apteekkiin voisi vaarantaa kiellon kohteen mahdollisuuden hankkia tarvitsemiaan lääkkeitä, joten kieltoa ei ole perusteltua ulottaa apteekkeihin.

Ehdotettava sääntely tuomioistuimen määräämistä pääsykiellosta ei vaikuttaisi toimijoiden oi- keuteen pääsykiellon antamiseen. Toimijat voisivat yhä antaa myös itse pääsykieltoja riippu- matta siitä, olisiko kyse sääntelyn soveltamisalan piiriin lukeutuvasta paikasta vai muusta liike- tilasta. Tällaisen pääsykiellon antamista eivät rajoittaisi myöskään jäljempänä käsiteltävät tuo- mioistuimen määräämisen pääsykiellon määräämisen edellytykset tai rajoitukset. Pääsykieltoa annettaessa tulisi kuitenkin ottaa huomioon muusta lainsäädännöstä mahdollisesti seuraavat ra- joitukset, kuten syrjintäkielto.

4.1.3 Pääsykiellolla suojeltavat oikeushyvät

Pääsykiellon pääasiallisena tarkoituksena olisi suojata työ- ja asiointiturvallisuu- tta myymälä- tiloissa. Näin ollen sillä suojattaisiin erityisesti muiden henkilöiden vapautta, koskemattomuutta sekä turvallisuutta. Lisäksi rikoslain 24 luvun 3 §:n tavoin pääsykiellolla suojattaisiin myymä- lässä oleskelevien rauhaa ja yksityisyyttä. Vaikka pääsykielto rajoittaisi kieltoon määrätyn hen- kilön pääsyä tiettyyn myymälätilaan, kiellolla suojattaisiin nimenomaan myymälässä oleskele- via henkilöitä heihin kohdistuvilta rikoksilta, rikosten uhalta sekä muulta vakavalta ja toistu- valta häirinnältä. Pääsykieltoa ei voitaisi sen sijaan määrätä yksinomaan yrityksen omaisuuden suojelemiseksi.

Häiriökäyttäytymistä, jota pääsykiellon määräämisellä pyritään torjumaan, voi ilmetä monissa eri muodoissa. Pääsykiellolla torjuttavat henkeen, terveyteen tai vapauteen kohdistuvat rikokset tulisi ymmärtää laajasti siten, että ne kattaisivat sanottuja oikeushyviä suojaavat

kriminalisoinnit (ks. vastaavasti HE 144/2003 vp, s. 29). Pääsykielto olisi siten mahdollista määrätä esimerkiksi seksuaali- tai ryöstörikoksen tai sellaisen uhan torjumiseksi. Pääsykiellolla voitaisiin näin ollen suojata välillisesti myös omaisuusintressejä, sillä pääsykiellolla torjuttavaan häiriökäyttäytymiseen saattaisi lukeutua myös omaisuuteen kohdistuvia rikoksia. Pääsykiellolla torjuttaisiin myös muuta henkilöön kohdistuvaa häirintää. Häirinnäksi voitaisiin luonnehtia muun muassa sellainen toista häiritsevä tai pelkoa aiheuttava toiminta, joka vaikuttaisi työ- ja asiointiturvallisuuteen, vaikkakaan se ei itsessään täyttäisi minkään tietyn rikoksen tunnusmerkistöä.

Myymälöissä esiintyy myös sellaista omaisuusrikollisuutta, kuten näpistelyä, johon ei sisälly toiseen henkilöön kohdistuvaa väkivaltaa tai sen uhkaa taikka välttämättä minkäänlaista vuoro-vaikutusta toisen henkilön kanssa. Pääsykiellon määräämisen mahdollistavan lainsäädännön tarkoituksena on puuttua vakaviin ja toistuviin saman henkilön toimesta aiheutuviin uhka- ja väkivaltilanteisiin työntekijöiden ja asiakkaiden turvallisuuden vahvistamiseksi, eikä sääntelyllä puututtaisi laajemmin näpistys- tai muuhun vähäiseen omaisuusrikollisuuteen.

Perusoikeusnäkökohdista on selvää, että pääsykiellon perusteen on oltava painavampi suhteessa kiellosta aiheutuvaan perusoikeusrajoitukseen sekä siitä seuraavaan muuhun mahdolliseen haittaan. Siten pääsykiellon määräämistä pelkästään näpistysten torjumiseksi voitaisiin pitää ongelmallisena erityisesti sääntelyn oikeasuhtaisuuden kannalta. On kuitenkin huomionarvoista, että näpistely voisi olla peruste kauppaliikkeen itse antamalle pääsykiellolle. Tältä osin henkilölle annetun kiellon rikkominen voisi tulla rangaistavaksi julkisrauhan rikkomisena. Pääsykiellolla suojattavien intressien ulottaminen yksin omaisuusrikoksiin arvioitaisiin lisäksi moninkertaitavan käsiteltävien pääsykieltoasioiden lukumäärää, ja samoin lisäävän merkittävästi tuomioistuinten työmäärää.

4.1.4 Pääsykiellon määräämisen edellytykset

Pääsykielto myymälään voitaisiin määrätä henkilölle tämän aikaisemman häiriökäyttäytymisen perusteella, kun tilanteessa olisi perusteltu syy olettaa häiriökäyttäytymisen jatkuvan.

Pääsykiellon määräämisen edellytysten harkinnassa olisi käytännössä kyse tulevaan kohdistuvasta arvioinnista, jossa henkilön aiemmat rikokset, uhkaukset ja muu käyttäytyminen pääsykiellolla suojattavissa tiloissa olisivat keskeisessä asemassa. Sillä ei olisi merkitystä, kehen aiemmat rikokset tai häirintä olisivat myymälässä kohdistuneet eikä keneen näiden oletettaisiin jatkossa kohdistuvan. Myymälätiloissa oleskeleva henkilöjoukko on satunnainen, eikä turvallisuusuhka ole tyypillisesti henkilöitynyt yksittäiseen työntekijään tai asiakkaaseen. Jos uhka sen sijaan kohdistuu tiettyyn henkilöön, voisi tilanteeseen soveltua pääsykiellon sijasta tai ohella myös lähestymiskiello, joka on mahdollista määrätä myös laajennettuna koskemaan henkilön työpaikkaa.

Pääsykiellon määrääminen edellyttäisi kohtuuttomuusharkintaa, ja pääsykielto voitaisiin jättää olosuhteiden mukaan kohtuusperustaisesti määräämättä. Merkityksellisiä arvioinnissa huomioitavia seikkoja olisivat erityisesti pääsykieltohakemuksen perusteena olevan rikoksen, uhkausten tai muun häirinnän laatu ja toistuvuus, asiaan osallisten olosuhteet sekä pääsykiellosta aiheutuva haitta. Kohtuuttomuusharkinnan yhteydessä punnittaisiin erityisesti pääsykiellon perusteena olevia seikkoja suhteessa siitä henkilölle aiheutuviin seurauksiin. Tällainen punninta rikosten ja häirinnän ehkäisemisen sekä perustuslaissa turvatun liikkumisvapauden ja muiden kiellon heijastevaikutusten välillä tulisi tehdä jokaisessa yksittäistapauksessa. Tuomioistuimien voisi kunkin pääsykieltoasian käsittelyn yhteydessä ottaa huomioon yksittäistapauksessa tehtävät mahdolliset poikkeukset, kuten ennakoitavissa olevat välttämättömät asiointitarpeet. Tällä voisi olla merkitystä kokonaisuudessa arvioitaessa pääsykiellon määräämisen kohtuuttomuutta.

4.1.5 Pääsykiellon sisältö

Tuomioistuimen määräämän pääsykiellon sisältönä olisi henkilön pääsyn määräaikainen kieltäminen myymälään ja sen välittömään läheisyyteen. Kieltoon määrätty henkilö ei saisi pääsykiellon voimassaoloaikana mennä pääsykiellolla suojattavaan paikkaan tai oleskella siellä. Kieltoalue määriteltäisiin yksityiskohtaisesti asiaa koskevassa tuomioistuinratkaisussa.

Pääsykielto eroaisi luonteeltaan lähestymiskiellosta, sillä pääsykiellolla ei suojattaisi ennalta määritettyä henkilöä, vaan keskeisessä asemassa olisi tämän sijasta henkilöiden suojaaminen tietyssä määritellyssä myymälätilassa. Pääsykieltoasiassa kiellon määräämisellä tavoiteltaisiin nimenomaan työ- ja asiointiturvallisuuden suojelemista myymälässä, mihin pyrittäisiin kieltämällä uhka- ja väkivaltatilanteita aiheuttavan henkilön pääsy tilaan. Pääsykielto ei vaikuttaisi muulla tavoin kieltoon määrätyn henkilön toiminta- tai liikkumisvapauteen.

Kielto ei myöskään koskisi muunlaisia yhteydenottoja tai yhteydenottoyrityksiä. Pääsykiellon ulottamista tällaiseen häirintään ei ole valmistelussa pidetty perusteltuna, kun otetaan huomioon pääsykiellon ensisijainen tavoite, eli myymälässä olevien henkilöiden fyysisen turvallisuuden suojeleminen. Huomattavan häiriön aiheuttaminen viestejä lähettämällä tai soittamalla liikkeesseen voisi tietyissä tilanteissa tulla arvioitavaksi rikoslain 17 luvun 13 §:n mukaisena ilkivalta.

Pääsykiellolla kiellettäisiin henkilön pääsy tiettyyn myymälään, mutta tämä ei tarkoittaisi sitä, että yrityksen palvelu ei olisi poikkeuksetta kieltoon määrätyn henkilön käytettävissä, mikäli se olisi järjestettävissä muussa toimipisteessä tai muilla keinoin, esimerkiksi verkkotilauksin. Ottaen huomioon, että pääsykielto kohdistuisi fyysiseen tilaan, jossa oleskelevia henkilöitä olisi tarkoitus suojella häiriökäyttäytymiseltä, pääsykiellon käyttöalan ulkopuolelle jäisivät muun muassa yksinomaan verkossa toimivat yritykset. Kauppakeskuksissa sekä muissa vastaavissa useiden liikkeiden ryhmittymissä pääsykielto koskisi vain yksittäistä kauppaliikettä, eikä kieltoa voitaisi hakea kokonaisuudessaan kiinteistön tai alueen suojaksi. Ketjuyritysten osalta olisi huomioitava, että pääsykielto ei ulottuisi automaattisesti ketjun muihin toimipisteisiin, ellei kiellon määräämisten edellytysten arvioitaisi täyttyvän kunkin tilan osalta erikseen.

Lähestymiskiellot eivät lähestymiskieltolain mukaan koske sellaisia yhteydenottoja, joille on asiallinen peruste ja jotka ovat erityisestä syystä ilmeisen tarpeellisia. Tuomioistuimen määräämä pääsykieltoa koskevaan lakiin ei ehdoteta sisällytettävän vastaavaa poikkeusta kiellon voimassaoloon esimerkiksi äkillisissä ja ennakoimattomissa tilanteissa. Tällaista poikkeusmahdollisuutta pidettäisiin ennakoitavuuden kannalta ongelmallisena, kun meneminen myymälään ei perustuisi tuomioistuimen ratkaisuun, vaan henkilö ilmestyisi odottamatta paikalle. Toisaalta olisi myös haasteellista arvioida, milloin käynnille olisi tosiasiallisesti asiallinen peruste, ja milloin poikkeusmahdollisuutta hyödynnettäisiin vilpillisessä tarkoituksessa. On huomioitava, että pääsykielto voitaisiin määrätä myymälään vain, jos sitä ei arvioitaisi asiassa ilmenneet seikat huomioiden kohtuuttomaksi, ja tarpeen mukaan yksittäisratkaisussa voitaisiin toisaalta huomioida kohtuussyistä välttämättömät poikkeusjärjestelyt. Siksi sääntelyn soveltamisalan piiriin kuuluvien myymälöiden osalta tarvetta poikkeusmahdollisuudesta säätämislle ei arvioida olevan. Kohtuussyistä pääsykieltoa ei kuitenkaan voitaisi määrätä esimerkiksi apteekkeihin, joihin äkillinen ja odottamaton tarve voisi kohdistua.

Pääsykieltosääntely ei käytännön syistä soveltuisi työyhteisön sisäiseen työpaikkaväkivaltaan tai häirintään puuttumiseksi. Tällaisessa tilanteessa tulisi sovellettavaksi työoikeudellinen ja muu rikosoikeudellinen sääntely.

4.1.6 Pääsykiellon määrävä viranomainen

Pääsykiellolla puututtaisiin kieltoon määrättävän henkilön perusoikeuksiin. Kyse olisi erityisesti henkilön oikeudesta liikkua vapaasti, mitä voidaan pitää yksilön itsemääräämisoikeuden keskeisenä osatekijänä (PeVM 8/2020 vp). Tuomioistuimen määrämä pääsykielto rinnastuisi sen oikeudelliselta luonteeltaan muun muassa lähestymiskieltoon, liiketoimintakieltoon tai muihin turvaamistoimiin, joiden osalta päätöksenteko on osoitettu tuomioistuimelle. Kiellon määräämisessä olisi kysymys sen laatuudesta henkilön oikeuksia koskevasta rajoitustoimenpiteestä, jossa osallisilla tulisi lähtökohtaisesti olla oikeus saada asiansa tuomioistuimen käsiteltäväksi. Myös Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen ratkaisukäytännön mukaisesti liikkumisvapautta rajoittava toimenpide tulisi voida saattaa ainakin jossakin vaiheessa tuomioistuimen käsiteltäväksi (*Timofeyef ja Postupkin v. Venäjä* 19.1.2021, kohta 133 ja *Battista v. Italia* 2.12.2014, kohta 42).

Ruotsissa pääsykiellosta kauppaan, uimahalliin ja kirjastoon määrää syyttäjä, mutta päätös kiellon määräämisestä voidaan saattaa osapuolen pyynnöstä tuomioistuimen käsiteltäväksi. Ruotsissa syyttäjä määrää samoin myös lähestymiskiellosta sekä pääsykiellosta urheilutapahtumiin. Ruotsin mallin voidaankin tulkita eroavan kokonaisuudessaan Suomesta, jossa lähestymiskielto- ja muut vastaavanlaiset lainkäyttöasiat kuuluvat tuomioistuimen päätöksenteon piiriin.

Pääsykiellosta määrättäessä tulisi selvittää tarkoin kunkin tilanteen olosuhteet ja kiellon määräämisen perusteet. Lisäksi pääsykiellon määräämiseen liittyisi aina tiiviisti kohtuuttomuusharkintaa, asiaan osallisten etujen välistä punnintaa ja mahdollisten tarpeelliseksi arvioitavien poikkeusten asettamista sekä tilanteen mukaan erilaisia oikeus- ja näyttökysymyksiä. Koska pääsykiellon määräämisessä on kyse erityisesti pääsykiellon oikeasuhtaisuutta koskevasta perusoikeuspunninnasta sekä kiellon kohtuullisuuden ja mahdollisten poikkeustarpeiden selvittämisestä, voidaan pääsykieltoa koskevan määräämistoimivallan osoittamista tuomioistuimelle pitää perusteltuna

Pääsykiellon määräämisen edellytysten arviointi olisi myös käytännössä parhaiten toteutettavissa lähestymiskieltoasian käsittelyä vastaavalla tavalla oikeudenkäynnissä erityisesti, kun pääsykiellon määräämisen edellytysten selvittäminen sekä mahdollisten poikkeusten asettaminen edellyttäisi usein kummankin osapuolen kuulemistä. Asian ratkaiseminen sen sijaan esimerkiksi kirjallisen aineiston perusteella syyttäjän tai poliisin toimesta ei katsota täyttävän asian luonteeseen liittyviä oikeusturvavaatimuksia. Pääsykiellon määräämistä tuomioistuimessa puoltaisi samoin se, että pääsykieltoasia voisi tulla käsiteltäväksi myös lähestymiskielto- tai rikosasian yhteydessä. Päätöksentekijän poikkeamista toisistaan tällaisissa mahdollisesti myös yhdessä käsiteltävissä asioissa ei voida pitää tarkoituksenmukaisena

Pääsykieltosäätelyyn ei sisällyttäisi säännöksiä väliaikaisen pääsykiellon määräämisestä tuomioistuimen tai muun viranomaisen toimesta. Pääsykiellolla torjuttava häiriökäyttäytyminen kohdistuisi yleisempään ja jokseenkin satunnaiseen henkilöpiiriin, eikä se olisi henkilöitynyttä siten, että pääsykielto olisi välttämätöntä voida määrätä väliaikaisesti. Turvallisuusuhan ollessa akuutimpi ja selvästi henkilöitynyt voisivat lähestymiskieltoain säännökset väliaikaisesta lähestymiskiellosta tulla sovellettavaksi. Poliisiviranomaisen on myös tietyin edellytyksin määrättävä väliaikainen lähestymiskielto omasta aloitteestaan.

4.1.7 Pääsykieltoasian käsittely tuomioistuimessa

Tuomioistuimen tulisi voida määrätä pääsykiellosta toimenpiteen luonne ja tavoite huomioon ottaen varsin yksinkertaisessa menettelyssä. Tuomioistuimen olisi kuitenkin huolehdittava, että asia selvitetään perusteellisesti ja käsittelyn yhteydessä turvataan riittävin järjestelyin asiaan

osallisten oikeusturva. Huomioiden pääsykiellon ja lähestymiskiellon samankaltaisuus ennakoitua turvaa antavana sekä toisaalta kieltoon määrättävän perusoikeuksia jossakin määrin rajoittavana oikeudellisena keinona on perusteltua, että tuomioistuimien voisi määrätä pääsykiellosta pitkälti lähestymiskielloasian tuomioistuinkäsittelyä vastaavassa menettelyssä. Menettelyjen yhdenmukaisuutta puoltaa myös se, että yksittäisessä tilanteessa kiellot voitaisiin määrätä myös samanaikaisesti. Pääsykieltoa koskevan asian käsittely tuomioistuimessa eroaisi kuitenkin paikoin lähestymiskielloasian käsittelystä, sillä toisena osapuolena olisi elinkeinonharjoittaja.

Menettelyn lähtökohtana olisivat yleiset rikosprosessuaaliset säännökset. Ehdotettuun lakiin sisällytettäisiin kuitenkin eräitä erityissäännöksiä pääsykielloasioiden tuomioistuinkäsittelyä koskien. Oikeudenkäynnistä rikosasioissa säädetään erityisesti oikeudenkäymiskaassa (jäljempänä OK) sekä oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetussa laissa (689/1997, jäljempänä ROL). Pääsykielloasian tuomioistuinmenettelyä kuvataan yksityiskohtaisesti esityksen säännöskohtaisissa perusteluissa jaksossa 8.1.

Pääsykielloasia tulisi vireille tuomioistuimeen tehdyllä kirjallisella hakemuksella pääsykiellon määräämisestä. Vaikka asia tulisi vireille hakemuksesta, ei kyse olisi edellä todetusti oikeudenkäymiskaaren 8 luvussa säädetyn hakemusasian käsittelystä. Kun pääsykiellon taustalla olisi tyypillisesti rikoksia taikka muuta vakavaa häirintää, sopisivat lähtökohtaisesti rikosasioissa noudatettavat menettelysäännökset ennemmin pääsykielloasian käsittelyyn.

Tuomioistuimen määräämisestä pääsykiellosta ehdotettuun lakiin ei sisällytettäisi yleistä säännöstä avustajan määräämisestä asiaan osalliselle. Lähestymiskielloasiasa kieltoon määrättäväksi vaaditulle voidaan lähestymiskiellon nojalla määrätä avustaja pelkästään, kun kyseessä on syvemmin perusoikeuksiin puuttuva teknisesti valvottu lähestymiskiello, mutta yleisestä oikeudesta avustajaan ei ole kuitenkaan säädetty. Tietyissä oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain 2 luvun 1 §:n 3 momentissa tarkoitetuissa tilanteissa pääsykielloon määrättäväksi haettavalle henkilölle voitaisiin määrätä ehdotettavaan lakiin sisällytettävä viittaussäännös huomioiden avustaja. Oikeusavun osalta sovellettaisiin yleisiä oikeusapulain (257/2002) säännöksiä.

4.1.8 Pääsykielloasian käsittelyn joutuisuus

Rikosprosessilainsäädännössä on useita säännöksiä eri asiaryhmien käsittelyn tai ratkaisemisen joutuisuudesta. Kiireellisyysperuste ilmaistaan paikoin yleisenä asian kiireellistä käsittelyä edellyttävänä säännöksenä. Tällainen malli on omaksuttu muun muassa lähestymiskiellon 2 luvun 6 §:ssä. Toisaalta kiireellisyysperuste voi ilmetä myös suoraan laissa säädettyinä määräaikana, kuten on tehty esimerkiksi tiettyjä alaikäisiä koskevien rikosasioiden ja tunnustamisoi-
keudenkäyntien osalta. Myös pakkokeinolaisissa säädetään eräiden pakkokeinojen osalta asian ottamisesta käsiteltäväksi viipymättä sekä ratkaisemisesta kiireellisesti. Kiireellisesti sekä päivystysluntoisesti ratkaistaviin asioihin lukeutuvat muun muassa vangitsemisasiat sekä salaiset pakkokeinot. Myös siviiliprosessiin lukeutuu useita kiireellisesti käsiteltäviä asiaryhmiä, kuten turvaamistoimet (OK 7:5).

Uuden asiaryhmän käsittelyn kiireelliseksi säätäminen vaikuttaa tuomioistuinten toimintaan, sillä kiireellisyysvaatimus tulee huomioida järjestettäessä tuomioistuimen työskentelyä. Tällä voi olla kiireellisesti käsiteltävien asioiden määrä huomioon ottaen muiden asiaryhmien käsittelyä viivästyttävä vaikutus. Aikaisemmin erityisesti resurssien riittävyyttä on pidetty edellytyksenä sille, että lainsäädännön tavoitteet kiireellisestä käsittelystä saavutettaisiin eikä asiaryhmän kiireellinen käsittely viivästyttäisi muiden asioiden käsittelyä (HE 144/2022 vp, LaVM 17/2022 vp, s. 3). Eri asiaryhmien kiireellisesti käsiteltäväksi säätämisen yhteydessä on aiemmin kiinnitetty huomiota lisäksi siihen, että kiireellisesti käsiteltävät asiat ovat vakavuudeltaan

ja vahingollisuudeltaan sellaisia, että ne edellyttävät kiireellisestä käsittelyä. Erityisesti henkeen, terveyteen ja vapauteen kohdistuvat rikokset sekä seksuaalirikokset on katsottu luonteensa vuoksi sellaisiksi rikoksiksi, joiden osalta kiireellisen käsittelyn tärkeys on erityisen korostunut (LaVM 17/2022 vp, s. 4–5).

Ehdotetun pääsykiellon tarkoituksena olisi turvata pääsykiellolla suojattavissa tiloissa oleskelevia henkeen, terveyteen ja vapauteen kohdistuvilta rikoksilta, tällaisten rikosten uhalta sekä muulta vakavalta ja toistuvalla häirinnältä. Tuomioistuimen määräämä pääsykielto olisi keino saada ennakkollista suojaa mahdollisia henkilöön kohdistuvia oikeudenloukkauksia vastaan.

Pääsykieltoasian kiireelliselle käsittelylle on tunnistettavissa muihin kiireellisesti käsiteltäviin asiaryhmiin rinnastuvia perusteita erityisesti tilanteissa, joissa hakemus perustuu lyhyen aikavälin sisällä tehtyihin useisiin henkilö- tai asiakaskuntaan kohdistuneisiin rikoksiin. On kuitenkin mahdollista, että pääsykieltoa koskevia hakemuksia tehdään myös lievemmästä ja satunnaisesta, mahdollisesti myös kertaluontoisesta, häirinnästä, jolloin vastaavaa akuuttia käsittelytarvetta ei kuitenkaan ole.

Näistä syistä ehdotetaan, että pääsykieltoa koskevat asiat tulisi käsitellä tuomioistuimessa asian edellyttämällä joutuisuudella. Vastaavalla tavoin on säädetty muun muassa yksityishenkilön velkajärjestelystä annetussa laissa (57/1993) sekä konkurssilaissa (120/2004). Tältä osin velkajärjestelysääntelyä koskevissa esitöissä on katsottu, että velkajärjestelyyn pääsyllä on yksityisen henkilön kannalta suuri merkitys, ja säännöksellä halutaan kiinnittää käräjäoikeuksien huomiota siihen, että myös velkajärjestelyasiat on käsiteltävä niin joutuisasti kuin mahdollista (HE 238/2021 vp, s. 148). Edelleen konkurssilain esitöissä on katsottu säännöksen mahdollistavan erilaiset kiireellisyysasteet, sillä kaikki konkurssiasiat eivät ole kuitenkaan samalla tavalla kiireellisiä (HE 26/2003 vp, s. 87/II). Ehdotettu kiireellisyysaste mahdollistaisi yksittäisen pääsykieltoasian käsittelyn sellaisella joutuisuudella, jota käsittely edellyttää esimerkiksi tilanteessa, jossa pääsykiellon suojaa tarvitaan häiriökäyttäytymisen luonteen vuoksi kiireisesti. Ehdotettu sääntely ei kuitenkaan velvoittaisi priorisoimaan pääsykieltoasiaa muiden tuomioistuimessa käsiteltävien asiaryhmien ohi tilanteessa, jossa yksittäinen asia ei olisi luonteeltaan kiireellistä käsittelyä edellyttävä.

4.1.9 Pääsykiellon määrääminen alaikäiselle

Esityksessä ehdotetaan, että pääsykielto voitaisiin määrätä myös alaikäiselle. Tämä olisi perusteltua, sillä myymälöissä esiintyvää muiden turvallisuutta vaarantavaa häiriökäyttäytymistä ilmenee myös alaikäisten osalta, ja tarve hakea pääsykieltoa väkivalta- tai uhkatilanteita aiheuttavaa henkilöä vastaan työ- ja asiointiturvallisuuden vahvistamiseksi voisi ulottua siten myös alaikäisiin. Valmistelun yhteydessä on arvioitu myös mahdollisuutta määrätä pääsykielto vaihtoehtoisesti vain 15 vuotta tai 18 vuotta täyttäneille.

Mahdollisuutta määrätä pääsykielto henkilölle tämän iästä riippumatta puoltaa se, että pääsykiellosta aiheutuva liikkumisvapauden rajoitus on varsin vähäinen, koska se koskee vain yksittäistä myymälää. Alaikäiseen kohdistuvasta kiellosta ei muodostuisi siten perusoikeusrajoituksena vastaavanlaista toimenpidettä kuin esimerkiksi 15–17-vuotiaan pidättäminen tai vangitseminen, oppilaitosten kurinpitotoimenpiteet taikka erät lastensuojelulain (417/2007) 11 luvussa tarkoitettavat rajoitustoimet. Samoin pääsykieltoa laajemmin kohdehenkilön liikkumis- ja toimintavapauteen puuttuva lähestymiskiellon mukainen lähestymiskiello voidaan määrätä alaikäiselle, myös alle 15-vuotiaalle (KKO 2025:66).

Muiden turvallisuutta vaarantavan häiriökäyttäytymisen tehokkaammaksi torjumiseksi voidaan pitää perusteltuna, että pääsykielto voitaisiin määrätä myös alaikäiselle, eikä kiellon

määräämiselle asetettaisi siten pääsykieltosääntelyssä ikärajaa. Selvää kuitenkin olisi, että alaikäisten osalta tulisi kiinnittää huomiota lapsen erityiseen oikeudelliseen asemaan. Alaikäiset ovat yleisesti rikosoikeudellisessa järjestelmässä monin tavoin erityissääntelyn kohteena. Rikosoikeudellinen vastuukärrä on Suomessa 15 vuotta, eikä alle 15-vuotiaiden kohdalla pääsykiellon rikkomisesta seuraisi siten rikosoikeudellista rangaistusta. Tämä ei muodostaisi kuitenkaan estettä pääsykiellon määräämiselle.

Alaikäisen rikolliseen käyttäytymiseen tai muunlaiseen häiriökäyttäytymiseen voidaan vastata alaikäisen iän mukaan yleisesti lastensuojelun ja myös rikosoikeudellisin keinoin. Lastensuojelun tavoitteena on turvata lapsen oikeus turvalliseen kasvuympäristöön, tasapainoiseen ja monipuoliseen kehitykseen sekä erityiseen suojeluun. Rikoksen esitutkinnan tarkoituksena on puolestaan selvittää rikos, joskin eräissä tapauksissa myös alle 15-vuotiaan tekemää rikollista tekoa voidaan selvittää esitutkinnassa esimerkiksi lastensuojelutoimenpiteiden tarpeen selvittämiseksi. Pääsykieltosääntelyn tavoitteena olisi häiriökäyttäytymisen ennakkollinen torjuminen myymälässä, mutta se ei tätä laajemmin puuttuisi lapsen rikolliseen käyttäytymiseen. Sanotun päämäärän toteutuminen sekä kokonaisvaltaisampi puuttuminen alaikäisen toimintaan voisi edellyttää pääsykiellon määräämisen ohella myös muita toimia, kuten esimerkiksi lastensuojelulaissa säädettyjen edellytysten täytyessä lastensuojelun toimenpiteitä tai moniammatillista ankkuritoimintaa.

Osa alaikäisistä, joille pääsykieltoa haettaisiin, saattaisi olla jo ennestään lastensuojelutoimien kohteena. Kun myymälän henkilö- tai asiakaskuntaan kohdistuvasta alaikäisen rikoksesta tai rikollisesta teosta tehdään ilmoitus poliisille, siirtyisi tieto lapsen lastensuojelutoimenpiteiden arviointitarpeesta sosiaaliviranomaiselle viime kädessä poliisin ilmoitusvelvollisuuden kautta. Lastensuojelulain 25 §:ssä säädetään muun muassa poliisia koskevasta ilmoitusvelvollisuudesta, joka syntyy, kun tehtävässä saadaan tietää lapsesta, jonka hoidon ja huolenpidon tarve, kehitystä vaarantavat olosuhteet tai oma käyttäytyminen edellyttää lastensuojelun tarpeen selvittämistä. Muun ohessa alaikäisen rikoskäyttäytyminen on peruste lainsuojelun toimenpiteille. Lastensuojelun toimien tavoitteena on turvata lapsen etua ja hyvinvointia, eivätkä ne muodosta rangaistusluonteista seuraamusta rikollisesta käyttäytymisestä.

Kun määrätään alaikäiseen kohdistuvia rajoitustoimia, on huomioitava Yhdistyneiden Kansakuntien lapsen oikeuksia koskevan yleissopimuksen (SopS 59–60/1991) määräykset. Yleissopimuksen mukaisesti lapsena pidetään kaikkia alle 18-vuotiaita. Sen 3 artiklan 1 kohdan mukaan muun muassa kaikissa tuomioistuinten toimissa, jotka koskevat lapsia, on ensisijaisesti otettava huomioon lapsen etu. Sanottu koskee kaikissa oikeusasteissa tapahtuvia oikeudenkäyntejä ja kaikkia asianmukaisia lapsia koskevia menettelyjä ilman rajoituksia (Lapsen oikeuksien komitean yleiskommentti 29.5.2013, CRC/C/GC/14). Merkityksellisiä arvioinnissa huomioon otettavia tekijöitä ovat lapsen henkilökohtaisina olosuhteina muun muassa lapsen ikä ja kehitystaso.

Myös oikeuskäytännössä on katsottu, että lähestymiskiellon määräämisen alle 15-vuotiaalle tulisi olla lapsen nuoresta iästä johtuen lähtökohtaisesti poikkeuksellista (KKO 2025:66, kohta 21).

Edellä mainituista syistä pääsykiellon määrääminen alaikäiselle sidottaisiin laissa korkeampiin edellytyksiin kuin pääsykiellon määrääminen täysi-ikäiselle. Pääsykiellon määrääminen alle 18-vuotiaalle edellyttäisi muiden pääsykiellon määräämisen edellytysten täyttymisen ohella painavia syitä. Lisäksi pääsykiellon määräämisen edellytyksiä arvioitaessa olisi huomioitava lapsen ikä ja kehitystaso. Kiellon määrääminen ei saisi vaarantaa lapsen etua.

Pääsykiellon määrääminen alaikäiselle ei olisi sidottu siihen, että alaikäisen toimintaan olisi pyritty aikaisemmin puuttumaan lastensuojelulaissa säädetyin keinoin. Tästä huolimatta pääsykiellon määrääminen alaikäiselle olisi syytä sovittaa yhteen lastensuojelullisiin toimiin erityisesti huomioiden, että alaikäisen vakava häiriökäyttäytyminen, jonka perusteella tälle haettaisiin pääsykieltoa, voisi toimia perusteena myös lastensuojelullisille toimille. Nämä seikat tulisi huomioida, kun arvioidaan kiellon määräämisen edellytyksiä.

Pääsykieltoasian käsittelyssä tuomioistuimessa huomioitaisiin alaikäisen erityinen oikeudellinen asema. Kun pääsykieltoa haettaisiin alle 18-vuotiaalle, vajaavaltaisen puhevallan käyttäminen tapahtuisi OK 12 luvun mukaisesti. Alle 15-vuotiaan huoltaja käyttäisi lapsen puolesta puhevaltaa (OK 12:1), kun taas 15 vuotta täyttänyt käyttäisi huoltajan tai muun edunvalvojan ohella itsenäisesti puhevaltaansa henkilöään koskevassa asiassa (OK 12:1.2), jollaiseksi pääsykieltoa koskeva asia voitaisiin katsoa. Lastensuojelulain 4 luvun 24 §:n mukaisesti hyvinvointialueen tulee olla edustettuna lapsen tekemäksi ilmoitetun rangaistavan teon esitutkinnassa ja tuomioistuinkäsittelyssä. Pääsykieltoasiassa ei olisi kyse rikosasian tuomioistuinkäsittelystä, eikä lastensuojelulain säännös siten koskisi tuomioistuinkäsittelyä pääsykiellon määräämiseksi. Pääsykiellon hakemisen taustalla voisi kuitenkin olla sellaista rikollista käyttäytymistä tai vakavuudeltaan sen asteista häirintää, että vahvat perusteet sosiaaliviranomaisen kuulemiselle ja läsnäololle olisivat tunnistettavissa. On mahdollista, että tilanteessa, jossa alaikäiselle haettaisiin pääsykieltoa vakavan häiriökäyttäytymisen perusteella, olisi tämä jo ennestään lastensuojelutoimenpiteiden tai niiden tarpeen arvioinnin kohteena. Sosiaaliviranomaisen osallisuus asian käsittelyssä tuomioistuimessa voisi edistää tilanteen selvittämistä, lastensuojelullisten näkökulmien huomioon ottamista ja lapsen tarvitseman tuen järjestämistä. Ehdotettavaan lakiin otettaisiin siten erityissäännös kuulemistilaisuuden varaamisesta sosiaaliviranomaisen edustajalle. Säännös ei kuitenkaan loisi sosiaaliviranomaisen edustajalle velvollisuutta osallistua pääsykieltoasian käsittelyyn tuomioistuimessa, vaan arvion sosiaaliviranomaisen kuulemistarpeesta asiassa tekisi sosiaaliviranomainen.

4.1.10 Oikeudenkäyntimaksu

Tuomioistuinmaksulaissa (1455/2015) säädetään tuomioistuimessa käsiteltävistä asioista perittävistä maksuista. Laissa säädettyjen maksujen suuruutta tarkistetaan oikeusministeriön asetuksella. Tällä hetkellä voimassa olevan tuomioistuinmaksulain 2 §:ssä säädettyjen maksujen tarkistamisesta annetun oikeusministeriön asetuksen (1020/2024) mukaan esimerkiksi rikosasian käsittelystä perittävä maksu on 310 euroa. Myös erilaisissa hakemusasioissa on eräistä tuomioistuinten hakemusmaksuista vuosina 2025–2027 annetun oikeusministeriön asetuksen (1021/2024) mukaan 310 euron hakemusmaksu.

Esityksessä ehdotetaan, että tuomioistuimen määräämän pääsykiellon hakemisesta perittäisiin oikeudenkäyntimaksu. Tämä olisi perusteltua, koska useissa muissakin vastaaventyyppisissä asioissa tuomioistuinkäsittelystä peritään maksu. Maksun suuruus vastaisi esimerkiksi rikosasioissa ja erilaisissa hakemusasioissa perittävää maksua. Voimassa olevien asetusten mukaisesti maksun suuruus olisi 310 euroa ja sitä tarkistettaisiin tietyin väliajoin vastaavalla tavalla kuin muidenkin maksujen suuruutta.

Maksua voitaisiin pitää suuruudeltaan kohtuullisena, ja myös pienempien yritysten olisi mahdollista maksaa se. Tätä korkeampi maksu voisi vähentää erityisesti pienempien yritysten mahdollisuuksia hakea pääsykieltoa, vaikka sen hakemiselle olisi perusteet.

Esitystä valmisteltaessa on myös arvioitu vaihtoehtoa, ettei pääsykiellon hakemisesta perittäisi oikeudenkäyntimaksua vastaavasti kuin lähestymiskieltoasioissa. Lähestymiskieltoasioiden maksuttomuutta perusteltiin lain esitöissä (HE 143/2022 vp) sillä, että hakemisen maksullisuus

oli vähentänyt lähestymiskieltohakemuksia merkittävästi. Lain esitöissä arvioitiin, että merkittävä määrä lähisuhdeväkivallan uhreja oli jättänyt hakematta lähestymiskieltoa lähestymiskiellon hakemiseen liittyvän taloudellisen riskin vuoksi. Tämän vuoksi kynnys lähestymiskiellon hakemiseen oli tosiasiallisesti noussut myös niissä tapauksissa, joissa lähestymiskielto olisi ollut henkilön suojaamiseksi tarpeen.

Tuomioistuimen määräämä pääsykielto eroaa lähestymiskiellosta siinä, että hakijana on yritys. Pääsääntöisesti yrityksillä on taloudellisen asemansa puolesta mahdollisuus maksaa ehdotetun suuruinen oikeudenkäyntimaksu. Näin ollen maksu ei muodostaisi lähestymiskieltoa vastaavaa estettä pääsykiellon hakemiselle. Hakemisen maksuttomuudelle ei siten ole vastaavia perusteita kuin lähestymiskieltoasioissa.

Tietyissä tilanteissa nykysääntely mahdollistaa sen, että oikeudenkäyntimaksua ei peritä. Tuomioistuinmaksulain 7 §:n 1 momentin nojalla oikeusavun saaja on vapautettu oikeudenkäyntimaksusta. Oikeusapulain nojalla myös yksityinen elinkeinonharjoittaja voi tietyin edellytyksin saada oikeusapua liiketoimintaansa liittyvässä asiassa. Keskeistä on oikeusavun myöntämisen taloudellisten edellytysten täyttyminen. Yhtiölle tai yhteisölle oikeusapua ei kuitenkaan voida antaa. Tuomioistuinmaksulain 7 §:n 2 momentin nojalla maksusta voidaan vapauttaa myös silloin, jos sen periminen on ilmeisen kohtuutonta. Säännöstä on käytännössä sovellettu tilanteissa, joissa henkilön taloudellinen tilanne on muuttunut oikeudenkäynnin aikana ja tämän vuoksi tuomioistuinmaksun periminen olisi kohtuutonta.

Näiden säännösten nojalla myös yksityisellä elinkeinonharjoittajalla olisi yksittäisissä tapauksissa mahdollisuus saada vapautus maksusta, jos elinkeinonharjoittajan taloudellinen asema voisi muodostaa esteen pääsykiellon hakemiselle. Koska voimassa oleva sääntely mahdollistaa maksusta vapauttamisen sellaisissa tilanteissa, joissa yksityisen elinkeinonharjoittajan taloudellinen asema voisi vaarantaa mahdollisuuden hakea pääsykieltoa, sääntely turvaa riittävästi elinkeinonharjoittajien mahdollisuuden hakea pääsykieltoa.

Tuomioistuinmaksuista vapauttamista koskevan sääntelyn laajentaminen nykyisestä tässä yksittäisessä asiaryhmässä olisi ongelmallista tuomioistuinmaksulain ja oikeusapulain peruslähtökohtien kannalta. Toisaalta nykyistä laajempi maksuvapautussääntely voisi ulottaa maksuvapautuksen myös sellaisiin elinkeinonharjoittajiin, joilla ei tosiasiallisen taloudellisen asemansa vuoksi ole tarvetta vapautukselle, esimerkiksi, jos maksuvapautus sidottaisiin yksinomaan yrityksen kokoon tai liikevaihtoon. Edelleen on syytä huomata, että yrityksillä on oikeus vähentää pääsykiellon hakemisesta aiheutuneet kulut verotuksessa.

On myös huomattava, että kohtuullisella oikeudenkäyntimaksulla ehkäistäisiin perusteettomia pääsykieltohakemuksia.

4.1.11 Pääsykiellon valvonta

Esityksessä ehdotetaan, että poliisin tehtävänä olisi valvoa tuomioistuimen määräämän pääsykiellon noudattamista vastaavalla tavalla kuin jo nykyisinkin lähestymiskiellon noudattamista. Tästä syystä tuomioistuimen määräämästä pääsykiellosta annettuun lakiin lisättäisiin asiaa koskeva säännös.

Poliisin toimivaltuuksia pääsykiellon valvonnassa täsmennettäisiin. Poliisilain voimassa olevan sääntelyn perusteella voidaan pitää jossain määrin epäselvänä, millä edellytyksillä poliisi voisi poistaa pääsykieltoon määrätyn henkilön kiellon kohteena olevasta tilasta tai estää hänen pääsynsä tilaan. Voimassa olevat säännökset edellyttävät esimerkiksi paikan haltijan pyyntöä tai häiriökäyttäytymisen vakavuuden arviointia. Kuitenkin lähtökohtana voidaan pitää sitä, että

poliisin tulisi voida itsenäisesti ryhtyä toimenpiteisiin kiellon toteutumiseksi, eikä kiellon noudattamisen valvonnan tulisi edellyttää myöskään häiriökäyttäytymistä. Koska tuomioistuimien on määrännyt pääsykiellon, tulisi poliisin voida huolehtia sen noudattamisesta riippumatta siitä, aiheuttaako henkilö kieltoa rikkoessaan häiriötä vai ei.

Näistä syistä poliisilakiin lisättäisiin säännökset poliisin toimivallasta poistaa henkilö pääsykiellon suojaamasta tilasta tai estää hänen pääsyä sinne. Lisäksi poliisi voisi ottaa henkilön pakkokeinoin 2 luvun 1 §:n nojalla kiinni kiellon rikkomisasian selvittämiseksi.

Käytännössä myös yksityisen turvallisuusalan toimijoille voisi tulla tilanteita, joissa pääsykieltoon määrätty henkilö pyrkii menemään pääsykiellolla suojattuun myymälään.

Tällainen myymälä voi kuulua vartijan vartiointialueeseen, jossa hänen tehtävänä on suojata henkilöiden turvallisuutta. Näin ollen on perusteltua, että vartijalla on toimivalta estää henkilön pääsy alueelle tai poistaa hänet sieltä. Esityksessä ehdotetaan, että yksityisistä turvallisuuspalveluista annettua lakia täydennettäisiin tällaisella toimivaltasäännöksellä. Vartijan toimivalta rajoittuisi henkilön pääsyn estämiseen tai hänen poistamiseensa yksittäisessä tilanteessa ja toimivalta rajautuisi vain vartijan vartiointialueeseen. Vartijalla ei siten olisi poliisia vastaa yleistä toimivaltaa valvoa pääsykiellon noudattamista.

Sen sijaan järjestyksenvalvojan tehtävänä on valvoa yleistä järjestystä ja turvallisuutta toimialueellaan. Järjestyksenvalvojan toimialueena voi olla erilaisia tiloja, kuten koko kauppakeskus tai liikenneasema. Järjestyksenvalvojaa ei kuitenkaan voida asettaa yksittäiseen myymälään, jonka suojaksi pääsykielto voitaisiin määrätä. Lähtökohtaisesti järjestyksenvalvoja on toimeksiantosuhteessa koko kauppakeskukseen eikä yksittäiseen myymälään, jonka suojaksi pääsykielto on määrätty. Järjestyksenvalvojalla ei siten ole vartijaa vastaavaa tehtävää yksittäisen myymälän asiakasturvallisuuden tai henkilökunnan turvallisuuden suojelemisessa, vaan järjestyksenvalvojan tehtävät liittyvät yleisemmin yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämiseen esimerkiksi koko kauppakeskuksen alueella. Kauppakeskus ei myöskään voi antaa järjestyksenvalvojalle toimeksiantoa valvoa yksittäisen myymälän suojaksi määrättyä pääsykieltoa.

Näin ollen järjestyksenvalvojalle ei ole perusteltua myöskään säätää toimivaltuuksia nimenomaisesti pääsykiellon valvonnassa. Järjestyksenvalvojilla on kuitenkin jo nykyisten toimivaltuuksiensa nojalla mahdollisuus puuttua häiriökäyttäytymiseen toimialueellaan.

4.1.12 Henkilötietojen käsittely

Esityksessä ehdotetaan, että tieto tuomioistuimen määräämästä pääsykiellosta tallennettaisiin poliisin henkilökisteriin. Poliisilla olisi oikeus käsitellä pääsykieltoa koskevia tietoja rekisterissä pääsykiellon valvomiseksi. Ehdotettu sääntely tietojen tallentamisesta ja käsittelystä poliisin henkilökisterissä olisi vastaava, mitä on säädetty lähestymiskieltoa koskevista tiedoista.

Lisäksi esityksessä ehdotetaan, että poliisi voisi elinkeinonharjoittajan pyynnöstä luovuttaa pääsykiellon hakemiseksi tarvittavia salassa pidettäviä tietoja epäillyn tekijän henkilöllisyyden selvittämiseksi sekä koskien elinkeinonharjoittajan liiketilaan liittyviä epäiltyjä rikoksia tai häiriöitä. Luovutettavien tietojen tulisi olla välttämättömiä elinkeinonharjoittajan tietopyynnössä tarkoittaman pääsykiellon hakemiseksi. Elinkeinonharjoittaja ei saisi käyttää poliisilta saamia tietoja muuhun kuin tietopyynnön tarkoittaman pääsykieltohakemuksen tekemiseksi, eikä elinkeinonharjoittaja saisi ilmaista salassa pidettäviä tietoja sivulliselle. Tiedot tulisi hävittää viimeistään silloin, kun tuomioistuin on ratkaissut pääsykieltoa koskevan asian taikka elinkeinonharjoittaja on päättänyt olla hakematta pääsykieltoa.

Pääsykieltoa koskevien tietojen käsittelystä elinkeinonharjoittajan ja yksityisen turvallisuusalan toimijoiden välillä noudatettaisiin yleistä tietosuojasääntelyä. Elinkeinoharjoittaja voisi siten luovuttaa turvallisuusalan toimijoille sellaisia tietoja, joiden luovuttaminen on mahdollista yleisten tietosuojasäännösten nojalla.

4.1.13 Pääsykiellon rikkominen

Tuomioistuimen määräämän pääsykiellon rikkominen ehdotetaan säädettävän rangaistavaksi uudessa rikoslain 16 luvun 9 b §:ssä. Rangaistussäännöksellä tavoiteltaisiin sitä, että tuomioistuimen määräämää pääsykieltoa ei rikottaisi.

Rangaistussäännös saisi asiallisen sisältönsä yksittäisestä pääsykielto- ratkaisusta, mikä korostaisi tarvetta määritellä kunkin pääsykiellon sisältö siihen liittyvine poikkeusmahdollisuuksi- neen selkeästi, täsmällisesti ja tarkkarajaisesti. Tuomioistuimen määräämän pääsykiellon vas- taisesti kiellolla suojattavaan myymälään tai muutoin yksittäisessä ratkaisussa yksilöidylle kiel- letylle alueelle meneminen taikka siellä oleskelu olisi rangaistavaa, vaikka pääsykieltoa rikkova ei samassa yhteydessä syyllistyisi muuhun rikokseen tai aiheuttaisi toiminnallaan häiriötä.

Rangaistussäännös sijoitettaisiin lukuun rikoksista viranomaisia vastaan, jossa säädetään myös lähestymiskiellon rikkomisen rangaistavuudesta. Tuomioistuimen määräämän pääsykiellon rik- kominen osoittaisi piittaamattomuutta viranomaismääräystä kohtaan. Pääsykiellon noudatta- matta jättämisen katsottaisiin kuitenkin lisäksi merkitsevän myymälään, ja siellä oleskeleviin, kohdistuvaa uhkaa, jota kiellolla on tarkoitus torjua ja jota vastaan oikeudellista suojaa on an- nettu.

Esityksessä ehdotetaan, että tuomioistuimen määräämän pääsykiellon rikkomisesta voisi seu- rata sakkoa tai vankeutta enintään yksi vuosi. Sanottu rangaistusasteikko vastaisi lähestymis- kiellon sekä omaisuutta koskevan viranomaiskiellon rikkomiselle rikoslain 16 luvussa sääde- tyjä rangaistusasteikkoja, mitä voidaan perustella rikoslain sisäisen johdonmukaisuuden näkö- kulmasta. Kiellon rikkomisen enimmäisrangaistus olisi korkeampi suhteessa julkisrauhan rik- komista koskevassa rangaistussäännöksessä säädettyyn kuuden kuukauden enimmäisrangai- tukseen. Kiellon rikkomisen moitittavuus perustuisi siihen, että kyse olisi viranomaiskiellosta sekä toisaalta siihen, että kiello voitaisiin määrätä vaan laissa säädetyt edellytykset täyttävän laadultaan vakavaksi arvioidun häiriökäyttäytymisen torjumiseksi.

Tuomioistuimen määräämän pääsykiellon rikkomista koskevan rangaistussäännöksen lisäksi ti- lanteessa voisi tulla sovellettavaksi myös jonkun muun rikoksen tunnusmerkistö, mikäli henkilö pääsykieltoa rikkoessaan samanaikaisesti syyllistyisi esimerkiksi pahoinpitely- tai ryöstörikok- seen tai pitäisi hallussaan vaarallista esinettä tai toisen vakavaan vahingoittamiseen soveltuvaa esinettä tai ainetta.

Tuomioistuimen määräämän pääsykiellon rikkomisen suhdetta muihin rikostunnusmerkistöihin olisi perusteltua arvioida vakiintuneiden rikoskonnurensia koskevien periaatteiden sekä ta- pauksen konkreettisten yksityiskohtien mukaisesti. Merkitystä yksittäistapaukseen sovelletta- van tunnusmerkistön valinnassa annettaisiin siten muun muassa tunnusmerkistöjen keskinäis- suhteelle, näillä suojattaville oikeushyville sekä rangaistusasteikoille. Mahdollisten soveltamis- tilanteiden monimuotoisuuden ja näiden vaikean ennakoitavuuden takia seuraavassa tarkastel- laan vain keskeisimmiksi arvioituja konkurrensstilanteita.

Konkurrensstilanteita voisi syntyä erityisesti tilanteissa, joissa samaa paikkaa koskisi sekä tuo- mioistuimen määräämä pääsykielto että julkisrauhalla suojattavan paikan haltijan itse antama pääsykielto. Tällöin kyseessä olevaan paikkaan kieltojen vastaisesti menevän tekijän menettely

täyttäisi käytännössä samanaikaisesti kaksi eri rikostunnusmerkistöä. Tällaisissa konkurrenssitilanteissa olisi lähtökohtaisesti perusteltua soveltaa vain tuomioistuimen määräämän pääsykiellon rikkomista koskevaa tunnusmerkistöä, koska sanottu tunnusmerkistö suojaisi laajempaa oikeushyvien piiriä julkisrauhan rikkomiseen verrattuna ja olisi julkisrauhan rikkomista ankarammin rangaistava. Sen sijaan tilanteissa, joissa olisi kyse yhtäaikaisesti tuomioistuimen määräämän pääsykiellon rikkomisesta sekä kiellolla suojatussa myymälässä oleskelevan henkilön henkeen tai terveyteen kohdistetusta rikoksesta, olisi lähestymiskiellon rikkomista koskevaa ratkaisukäytäntöä vastaavalla tavalla lähtökohtaisesti perusteltua lukea syyksi sekä tuomioistuimen määräämän pääsykiellon rikkominen että henkeen tai terveyteen kohdistettu rikos.

Pääsykiellon rikkominen olisi virallisen syytteen alainen rikos, eikä asianomistajan syytepyyntöä tarvittaisi. Elinkeinonharjoittajaa, jonka hallinnoimaa myymälää pääsykielto koskisi, olisi pidettävä rikoksen asianomistajana, vaikkakin rikos kohdistuisi myös oikeudenhoitoon pääsykiellon ollessa tuomioistuimen määräämä.

4.2 Julkisrauhan suojaaman paikan haltijan antama pääsykielto

4.2.1 Julkisrauhan rikkomista koskeva rangaistussäännös

Esityksessä ehdotetaan lisäksi, että rikoslain 24 luvun 3 §:ää julkisrauhan rikkomisesta täsmennettäisiin lisäämällä säännöksen 1 momentin 1 kohtaan osaksi tekotapatunnusmerkkiä annetun kiellon vastaisesti säännöksessä tarkoitettuun julkisrauhan suojaamaan paikkaan meneminen.

Täsmennyksellä selvennettäisiin sitä, että julkisrauhan rikkomisena pidettäisiin annetun kiellon vastaisesti julkisrauhan suojaamaan paikkaan menemistä. Säännöksen selvennys on hallitusohjelman kirjausten tavoitteiden mukaisesti perusteltua, sillä tuomioistuimen määräämää pääsykieltoa koskeva sääntely tulisi sovellettavaksi vain myymälöiden suojaamiseksi, eikä sääntelyä sovellettaisi muunlaista toimintaa harjoittaviin yrityksiin.

Ehdotetulla muutoksella pyrittäisiin siten ensi sijassa selkeyttämään voimassa olevan säännöksen sanamuotoa siten, että säännöksen sanamuodon perusteella olisi selvää, mikä on rangaistavan käyttäytymisen ala. Kuten edellä nykytilan kuvauksessa on todettu, jo nykyisin säännöksen voidaan tulkita kattavan paikan haltijan antaman pääsykiellon rikkomisen. Tämä ei kuitenkaan käy ilmi nimenomaisesti säännöksen sanamuodosta. Oikeuskäytännössä säännöstä on sovellettu tällaisissa tapauksissa hyvin harvoin.

On perusteltua, että julkisrauhan suoja ulottuu myös paikan haltijan antaman pääsykiellon rikkomiseen, sillä tuomioistuimen määräämää pääsykieltoa vastaavasti tällaisellekin kiellolle on syytä antaa rikosoikeudellista suojaa. Näin ollen säännöksen sanamuotoa on perusteltua täsmentää.

Esityksessä ei ole tarkasteltu laajemmin eri toimialojen pääsykieltoikäntöjä taikka sitä, mihin ja millaisin edellytyksin eri julkisrauhan suojaamiin paikkoihin voidaan antaa paikan haltijan toimesta pääsykielto. Tällainen tarkastelu on tehtävä alakohtaisesti huomioiden eri toimialojen erityispiirteet. Rangaistussäännöksen sekä kiellon valvontaa koskevien toimivaltuuksien täsmennys henkilölle annetun kiellon osalta liittyisi tilanteisiin, joissa tällaisen pääsykiellon antamiseen olisi oikeus.

4.2.2 Valvonta

Esityksessä ei ehdoteta poliisille yleistä valvontatehtävää toimijoiden itse antamien pääsykieltojen valvonnassa vastaavasti kuin tuomioistuimen määräämän pääsykiellon valvonnassa.

Poliisilla on kuitenkin tällaisissakin tilanteissa poliisilain 2 luvun 5 §:n 1 momentin nojalla toimivalta poistaa henkilö tilasta paikan haltijan pyynnöstä. Säännöstä täsmennettäisiin edellä ehdotettua rikoslain 24 luvun 3 §:n muutosta vastaavasti. Edelleen poliisilla on myös toimivalta puuttua häiritsevään käyttäytymiseen poliisilain 2 luvun 10 §:n nojalla sekä ottaa henkilö kiinni pakkokeinolain 2 luvun 1 §:n nojalla rikoksen selvittämiseksi. Näiden toimivaltuuksien soveltaminen ei edellytä paikan haltijan pyyntöä.

Käytännössä toimijan itse antaman pääsykiellon noudattaminen voi tulla yksityisen turvallisuusalan toimijoiden selvitettäväksi. Sekä vartijan vartiointialueelle että järjestyksenvalvojan toimialueelle on voitu antaa tällainen pääsykielto. Kuten edellä on todettu, voimassa oleva lainsäädäntö on epäselvää sen suhteen, millaisia toimivaltuuksia vartija tai järjestyksenvalvoja voi näissä tilanteissa käyttää.

Esityksen valmistelun aikana on arvioitu sitä, voidaanko vartijalle ja järjestyksenvalvojalle säätää toimivalta estää henkilön pääsy toimijan antamassa pääsykiellossa tarkoitettuun tilaan tai poistaa hänet sieltä. Koska vartija tai järjestyksenvalvoja on pääsykieltoon liittyvissä tilanteissa käytännössä useimmiten ensimmäinen henkilön toimintaan puuttumiseen toimivaltainen toimija, on perusteltua, että molemmilla on selvä toimivalta huolehtia pääsykiellon noudattamisesta.

Tästä syystä ehdotetaan, että sekä vartijan että järjestyksenvalvojan toimivaltuuksia selvennettäisiin. Molemmille säädettäisiin toimivalta estää henkilön pääsy tai poistaa hänet tilasta, johon vartijan tai järjestyksenvalvojan toimeksiantaja on antanut henkilölle pääsykiellon. Pääsykiellon valvonta ei siten edellyttäisi erikseen esimerkiksi henkilön mahdollisesti aiheuttaman häiriön arviointia vaan vartijan tai järjestyksenvalvojan toimeksiantajan kanssa tehtyä toimeksiantoa siitä, että valvontatehtäviin kuuluu pääsykiellon valvonta sekä tietoa siitä, kenelle henkilölle pääsykielto on annettu. Pääsykiellon valvonnassa tulisi kuitenkin aina huomioida syrjinnän kieltoa koskeva sääntely.

5 Pääasialliset vaikutukset

5.1 Yleistä

5.1.1 Tuomioistuimen määräämien pääsykieltojen arvioitu määrä

Esityksen tavoitteena on vähentää erilaisissa julkisrauhan suojaamissa paikoissa esiintyvää toistuvaa häiriökäyttäytymistä. Esitystä valmisteltaessa on arvioitu tällaisen toistuvan häiriökäyttäytymisen määrää julkisrauhan suojaa nauttivissa paikoissa. Edellä nykytilaa koskevassa jaksossa on käsitelty yleisesti tutkimustietoa yrityksiin kohdistuvasta häiriökäyttäytymisestä.

Toistuva häiriökäyttäytyminen on ongelma erityisesti kaupan alalla. Yrityksiin kohdistuva häiriökäyttäytyminen keskittyy voimakkaasti nimenomaan päivittäistavarakauppaan. Häiriöt keskittyvät myös suuriin kaupunkeihin ja niiden keskusta-alueille. Esityksessä ehdotettavaa tuomioistuimen määräämää pääsykieltoa voitaisiinkin käyttää juuri kaupan toimialan yrityksissä häiriökäyttäytymisen torjumiseksi.

Hanketta varten oikeusministeriössä laaditussa esiselvityksessä arvioitiin pääsykiellon mahdollista käyttömäärää Ruotsin kokemusten perusteella. Ruotsissa kieltoja on haettu hieman yli 400 vuodessa, jolloin esiselvityksen mukaan pääsykieltohakemusten määrä voisi olla Suomessa noin 300. Ruotsissa kielto on määrätty 40–50 prosentissa hakemuksista.

Hankkeeseen asetetussa seurantaryhmässä on pyritty kokoamaan esiselvitystä tarkempia arvioita pääsykiellon mahdollisesta käyttömäärästä kartoittamalla suomalaisten toimijoiden kokemuksia toistuvan häiriökäyttäytymisen määrästä.

Kaupan ja erikoiskaupan toimijat ovat arvioineet, että vuositasolla pääsykieltosäntelyllä torjuttavaksi tarkoitettua toistuvaa häiriötä aiheuttavia henkilöitä on noin 100, joten kieltohakemuksia voisi tulla samoin vuosittain noin 100. Seurantaryhmää varten myös poliisi on arvioinut toistuvasti häiriötä aiheuttavien henkilöiden määrää. Poliisihallitus on selvittänyt, kuinka usealla henkilöllä on kaupoissa tai muissa liiketiloissa toistuvasti tapahtuneita rikoksia (esimerkiksi ryöstö tai järjestystä ylläpitävän henkilön vastustaminen). Tällaisia henkilöitä oli vuonna 2024 yhteensä 96, mikä vastaa siten pitkälti kaupan alan määrääarviota.

Lisäksi voidaan arvioida, että vuosittain voisi tulla vireille yksittäisiä pääsykiellon muuttamista tai kumoamista koskevia asioita.

Kieltoa ei määrättäisi kaikissa haetuissa tapauksissa, vaan lopulta tuomioistuimen toimesta määrättävien pääsykieltojen määrä olisi pienempi suhteessa haettujen pääsykieltojen määrään. Ruotsin kokemusten perusteella voidaan arvioida, että pääsykielto määrättäisiin alle 100 henkilölle vuodessa.

Hankkeen esiselvityksessä on arvioitu myös pääsykiellon rikkomisten mahdollisia tapausmääriä Ruotsin kokemusten perusteella. Svensk Handel:n selvityksen mukaan yrityslähestymiskiellon käyttöönoton jälkeen määrättyjä yrityslähestymiskieltoja noudatettiin ensimmäisenä vuonna 75 prosentissa ja toisena vuonna 56 prosentissa tapauksista. Kolmantena vuonna määrättyjä yrityslähestymiskieltoja puolestaan rikottiin jo 74 prosentissa tapauksista. Ruotsin tietojen perusteella pääsykieltojen rikkominen on vaihdellut runsaasti kiellon käyttöönoton jälkeisinä vuosina. Keskiarvona Ruotsista saatujen tietojen perusteella voidaan arvioida, että pääsykieltoja rikottaisiin noin 50 prosentissa tapauksista. Edellä esitetyn arvion perusteella tämä voisi tarkoittaa noin 50 rikkomisasiata vuodessa. Rikkomisasioiden määrää on kuitenkin vaikea arvioida etukäteen.

5.1.2 Julkisrauhan rikkomisen arvioitu määrä

Toistuvaa häiriökäyttäytymistä esiintyy myös muilla toimialoilla. Etenkin ravintola-alalla esiintyy toistuvaa häiriötä. Myös urheilutapahtumissa käy henkilöitä, jotka aiheuttavat toistuvasti häiriötä. Tällaisen häiriökäyttäytymisen määrää on käytettävissä olevien tietojen perusteella vaikeaa arvioida.

Edellä esitetyistä syistä tuomioistuimen määräämän pääsykiellon käyttöala rajattaisiin vain kaupan alaan. Muilla toimialoilla on kuitenkin lähtökohtainen mahdollisuus käyttää toimijan itsensä antamaa pääsykieltoa, ellei esimerkiksi lainsäädäntö rajoita tällaisen kiellon antamista, ja esimerkiksi ravintola-alalla on jo käytössä toimiva porttikieltojärjestelmä. Oikeuskäytännössä ei ole kuitenkaan juuri tapauksia, joissa tällaisen pääsykiellon rikkomisesta olisi tuomittu rangaistus julkisrauhan rikkomisena. Näin ollen myöskään oikeuskäytännön perusteella ei ole mahdollista arvioida, kuinka paljon tällaisia tilanteita tosiasiaassa esiintyy.

Hankkeen seurantaryhmässä on arvioitu sitä, miten paljon julkisrauhan rikkomista koskevan rangaistussäännöksen soveltaminen lisääntyisi, kun toimijan itse antaman pääsykiellon rikkomista koskevaa julkisrauhan rikkomisen tekotapatunnusmerkkiä täsmennetään esityksen mukaisesti. Seurantaryhmän arvion perusteella julkisrauhan rikkomisasioiden määrä voisi lisääntyä joillakin kymmenillä vuodessa. Kyse olisi erityisesti ravintola-alan ja tapahtuma-alan pääsykieltojen rikkomisesta. Arvioon liittyy kuitenkin huomattavaa epävarmuutta.

5.1.3 Yhteenvedoa esityksen vaikutuksista

Jaksoissa 5.2–5.3 on yksityiskohtaisemmin arvioitu ehdotettujen muutosten vaikutuksia. Vaikutusarviot perustuvat edellä tehtyihin asiamääräarvioihin. Seuraavassa on taulukon muotoon koottu ehdotusten keskeiset vaikutukset.

Taulukko 1. Esityksen olennaiset vaikutukset

Vaikutuslaji	Olennaiset vaikutukset
Vaikutukset viranomaisten toimintaan	Tuomioistuinten käsiteltäväksi tulee uusi asiaryhmä. Ehdotukset lisäävät vähäisessä määrin rikosprosessin toimijoina poliisin, syyttäjien ja tuomioistuinten työtä. Muutokset eivät edellytä määrärahalisäyksiä. Toisaalta mahdollinen häiriökäyttäytymisen vähentyminen saattaa vähentää viranomaisten työmäärää.
Vaikutukset yrityksiin	Tuomioistuimen määräämän pääsykiellon hakeminen sekä rikosilmoitusten tekeminen mahdollisista kiellon rikkomistapauksista aiheuttavat yrityksille selvittelykustannuksia. Yritykset maksavat myös asian käsittelystä aiheutuvan oikeudenkäyntimaksun. Mahdollinen häiriöiden vähentyminen toisaalta vähentää yritysten kustannuksia.
Vaikutukset toistuvaan häiriökäyttäytymiseen	Pääsykielloilla ja niihin liittyvillä rangaistusuhilla voidaan arvioida olevan ainakin jossain määrin vaikutusta kieltoon määrättyjen henkilöiden käyttäytymiseen. Liiketilaisissa esiintyvän toistuvan häiriökäyttäytymisen arvioidaan jossakin määrin vähenevän.
Vaikutukset perus- ja ihmisoikeuksiin	Pääsykiellot rajoittavat vähäisessä määrin kiellon kohteen liikkumavapautta tilassa, johon yleisöllä on muutoin pääsy. Toisaalta pääsykielloilla turvataan yritysten henkilökunnan ja asiakkaiden turvallisuutta. Pääsykiellot voivat vähentää erityisesti asiakasrajapinnassa työskenteleviin naisiin kohdistuvaa vakavaa häirintää sekä väkivaltaa ja sen uhkaa.

5.2 Taloudelliset vaikutukset

5.2.1 Julkinen talous

Viranomaisten määräraha-vaikutukset

Ehdotukset lisääisivät poliisin, syyttäjien ja tuomioistuinten työtä. Seuraavissa laskelmissa on käytetty hankkeen esiselvitystä varten kerättyjä arvioita yksittäisen asian käsittelykustannuksista eri viranomaisissa. Asioiden käsittelykustannusten arviot päivitetään lopulliseen hallituksen esitykseen tuoreimpien tietojen perusteella, mikä ei muuta arvioiden suuruusluokkaa.

Merkittävimmät vaikutukset aiheutuisivat tuomioistuimille, jotka käsittelevät uutena asiaryhmänä tuomioistuimen määräämät pääsykieltoasiat. Lähestymiskieltolain mukaiset lähestymiskieltihakemukset ratkaistaan lähtökohtaisesti pääkäsittelyssä. Samoin myös pääsykielto määrättäisiin pääkäsittelyssä. Yhden tuomarin kokoonpanossa käräjäoikeudessa käsiteltävän asian yksikkökustannus on 926 euroa. Mikäli kokoonpanossa on useampi tuomari, kustannus

vastaavasti on edellä mainittua korkeampi. Jos kieltoja haettaisiin edellä kuvatulla tavalla noin 100 vuodessa, tuomioistuimille aiheutuisi tästä noin 100 000 euron vuotuiset kustannukset. Kiellon muuttamista tai kumoamista koskevat asiat eivät olennaisesti lisäisi tuomioistuinten kustannuksia.

Tuomioistuimen määräämän pääsykiellon rikkominen ja toimijoiden itse antamien pääsykieltojen rikkominen käsiteltäisiin rikosasioina. Ehdotukset lisäävät jossain määrin käsiteltäväksi tulleita tapauksia esitutkinnassa, syyttäjällä ja tuomioistuimissa. Tällaisia rikosasioita voidaan edellä todetusti karkeasti arvioida olevan vuosittain useampia kymmeniä.

Poliisin tietoon tulleen rikoksen esitutkinta maksaa keskimäärin 367 euroa. Syyteharkinta ja syytteen tuomioistuinkäsittelyn kustannukset Syyttäjälaitokselle ovat noin 526 euroa/syyte, tosin kirjallisessa menettelyssä kustannukset ovat noin 130 euroa. Käräjäoikeuden ratkaisu yhden tuomarin kokoonpanossa maksaa puolestaan noin 926 euroa ja kirjallisessa menettelyssä 426 euroa. Näissä kustannusarvioissa on käytetty eri hankkeisiin kyseisiltä viranomaisilta saatuja tietoja yksittäisen rikosasian käsittelyn kustannuksista.

Rikkomisasioiden käsittelystä aiheutuisi siten viranomaisille yhteensä enimmillään noin 150 000–180 000 euron kustannukset, jos asiat käsitellään tuomioistuimessa pääkäsittelyssä. Kustannuksista noin puolet tulisi tuomioistuimille. Kustannukset olisivat kuitenkin olennaisesti pienempiä silloin, jos asia käsiteltäisiin joko kirjallisessa menettelyssä tai kokonaan tuomioistuimen ulkopuolella sakon ja rikesakon määräämisestä annetun lain (754/2010) mukaisessa menettelyssä.

Lisäksi tuomioistuimille aiheutuisi noin 50 000 euron kertaluontoinen kustannus pääsykiellon määräämisen edellyttämästä tietojärjestelmätoteutuksesta. Myös poliisin tietojärjestelmiin olisi tehtävä vähäisiä muutoksia.

Viranomaisille aiheutuisi myös säästöjä, jos ehdotetut säännökset niiden tavoitteiden mukaisesti vähentäisivät toistuvaa häiriökäyttäytymistä liiketiloissa. Tällöin poliisin häiriötehtävien määrä ja häiriöistä johtuvien rikosasioiden käsittely koko rikosprosessiketjussa vähentyisi. Jäljempänä on käsitelty tarkemmin häiriökäyttäytymisen vähenemisen vaikutuksia. Vaikutusten taloudellista merkitystä viranomaisten toimintaan on erittäin vaikea arvioida ennakolta, joten sääntelyn toimivuutta tulee sen voimaantumisen jälkeen seurata.

Kustannukset jakautuvat useammalle viranomaiselle, joten yksittäiselle viranomaiselle aiheutuvat kustannukset ovat verrattain pienet. Ehdotetut muutokset voitaisiinkin toteuttaa viranomaisten nykyisten määrärahojen puitteissa.

Valtion tulot

Tuomioistuimen määräämän pääsykiellon hakemisesta perittäisiin oikeudenkäyntimaksu. Maksun suuruus olisi 310 euroa. Jos kieltoja haettaisiin vuosittain noin 100, kertyisi oikeudenkäyntimaksuista valtiolle tuloja noin 30 000 euroa.

Ehdotetut muutokset eivät vaikuttaisi mainittavasti valtion sakkotuloihin.

5.2.2 Yrityksille aiheutuvat kustannukset

Ehdotuksilla olisi taloudellisia vaikutuksia myös yrityksille.

Tuomioistuimen määräämän pääsykiellon hakemisesta aiheutuisi kustannuksia pääsykieltoa ha-
kevalle elinkeinonharjoittajalle. Hankkeen seurantarhymässä on arvioitu, että kaupan alalla pää-
sykiellon hakemisesta aiheutuvat kustannukset voisivat olla noin 1 100 euroa. Jos kieltoja haet-
taisiin noin 100 vuodessa, kaupan alalle aiheutuisi yhteensä noin 100 000 euron kustannukset.
Lisäksi hakija maksaisi 310 euron oikeudenkäyntimaksun, mistä aiheutuisi kaupan alalle yh-
teensä noin 30 000 euron vuotuiset kustannukset. Kustannukset jakautuisivat pääsykieltoja ha-
keville elinkeinonharjoittajille.

Pääsykieltojen rikkomisasioiden käsittely aiheuttaisi samoin kustannuksia myös yrityksille.
Kyse olisi rikkomisasiain selvittelyn vaatimasta työajasta. Esimerkiksi kaupan ala on arvioinut,
että selvittelykustannukset yksittäisessä rikomisasiassa voivat olla enimmillään noin 400 euroa.
Kokonaisuutena yrityksille aiheutuisi rikkomisasioiden selvittelystä muutaman kymmenen tu-
hannen euron kustannukset.

Vastaavasti kuin viranomaisillekin, pääsykiellot voisivat myös tuottaa yrityksille kustannus-
säästöjä, jos häiriökäyttäytyminen ja siitä seuraavat kielteiset vaikutukset yleisesti vähenisivät.
Uhka- ja väkivaltatilanteet aiheuttavat yritykselle kustannuksia monella tapaa. Erityisen mer-
kittäväksi muodostuvat henkilökunnan sairauspoissaolot ja alentunut työkyky väkivalta- ja uh-
katilanteiden kohtaamisen takia. Turvattomuus lisää henkilökunnan vaihtuvuutta, ja työnanta-
jalle tulee tämän seurauksena lisää rekrytointikustannuksia sekä kuluja uusien henkilöiden pe-
rehtyttämistä. Liiketoimissa joudutaan myös lisäämään vartiointia häiriökäyttäytymisen takia.
Lisäksi jokaisesta häiriötapauksesta aiheutuu erilaisia selvittelykustannuksia. Kustannusvaiku-
tuksia saattaa seurata myös siitä, että liiketoimissa asioivat siirtävät uhka- ja väkivaltatilanteiden
vuoksi asioinnin toiseen toimipisteeseen.

Jäljempänä on käsitelty tarkemmin häiriökäyttäytymisen vähenemisen vaikutuksia. Vaikutusten
taloudellista merkitystä yrityksille on erittäin vaikea arvioida ennakolta, joten sääntelyn toimi-
vuutta tulee sen voimaantumisen jälkeen seurata. Voidaan kuitenkin todeta, että jo yksittäisenkin
sairauspoissaolotapauksen kustannukset voivat olla merkittävät.

5.3 Muut ihmisiin kohdistuvat ja yhteiskunnalliset vaikutukset

5.3.1 Perus- ja ihmisoikeusvaikutukset

Ehdotetut säännökset parantaisivat erityisesti työntekijöiden sekä liiketoimissa asioivien henki-
löiden turvallisuutta, jos toistuvan häiriökäyttäytymisen perusteella tuomioistuimessa määrät-
tyjä pääsykieltoja tai toimijan itse antamia pääsykieltoja noudatettaisiin. Käytännössä häiriöti-
lanteiden väheneminen parantaisi liiketilassa oleskelevien henkilöiden turvallisuutta. Ehdotuk-
silla pyritäisiin siten viime kädessä suojaamaan liikkeiden henkilökunnan ja niissä asioivien
henkilöiden henkilökohtaista koskemattomuutta ja turvallisuutta.

Kiellon kohteen osalta kyse olisi puolestaan liikkumisvapauden kohdistuvasta rajoituksesta.
Hänelle annettaisiin pääsykielto tulla liiketilaan, johon muutoin yleisöllä on lähtökohtaisesti
vapaa pääsy. Liikkumisvapauden rajoitukset olisivat kuitenkin pääsääntöisesti vähäisiä, ja sään-
nöksissä huomioitaisiin tilanteet, joissa rajoitus voisi johtaa kiellon kohteen kannalta kohtuu-
tomaan lopputulokseen. Henkilön asiointi tietyissä liikkeissä kuuluu myös hänen yksityiselä-
män suojansa piiriin. Kiellon määrääminen merkitsisi siten myös rajoitusta kiellon kohteen yk-
sityiselämän suojaan. Tältäkin osin rajoitusta voidaan kuitenkin pitää vähäisenä. Koska tuomio-
istuimen määräämän pääsykiellon soveltamisala rajattaisiin koskemaan vain erilaisia myymä-
löitä, kielto ei lähtökohtaisesti rajoittaisi kohteensa muita perusoikeuksia.

On myös huomattava, että osalla liikkeissä toistuvasti uhkaa ja häiriötä aiheuttavista henkilöistä voidaan arvioida olevan päihde- tai mielenterveysongelmia. Tällaiset ongelmat voivat olla taustasyynä häiriökäyttäytymiselle, mutta pääsykieltoa ei voitaisi määrätä yksinomaan päihde- tai mielenterveysongelman vuoksi, vaan kiellon määrittämiselle laissa säädettyjen edellytysten tulisi aina täytyä. Ehdotetuilla lainmuutoksilla ei pyritä vaikuttamaan näihin ongelmiin.

Esityksellä olisi vaikutusta myös henkilötietojen suojaan. Vaikutukset kohdistuisivat sellaisiin poliisin henkilörekisteriin rekisteröityihin, joille elinkeinonharjoittajat aikoisivat hakea pääsykieltoa. Ehdotuksen mukaan poliisi voisi salassapitosäännösten estämättä luovuttaa rekisteröityä koskevia henkilötietoja, jotka ovat välttämättömiä pääsykiellon hakemiseksi. Esityksen valmistelun aikana on arvioitu, että toistuvaa häiriötä aiheuttavia henkilöitä, joille pääsykieltoa voitaisiin tulla hakemaan, on vuosittain noin 100. Poliisin luovuttamat tiedot olisi esityksessä rajattu koskemaan henkilön tietopyynnössä tarkoitettussa myymälässä epäillyksi tekemiä rikoksia tai muuta vakavaa häiriötä. Poliisi ei siten voisi myöskään luovuttaa tietoja esimerkiksi epäiltyjen rikosten asianomistajista tai todistajista. Tiedot tulisi lisäksi hävittää, kun niiden käyttö ei olisi enää tarpeen. Vaikutusten voitaisiin tältä osin arvioida siten rajoittuvan määrällisesti varsin pieneen joukkoon rekisteröityjä.

5.3.2 Vaikutukset alaikäisiin

Ehdotukset mahdollistaisivat pääsykiellon määrittämisen myös alaikäiselle, joskin edellytykset kiellon määrittämiselle olisivat tiukemmat kuin täysi-ikäisten kohdalla. Määrätty kielto vaikuttaisi alaikäisen liikkumisvapauteen ja yksityiselämän suojaan vastaavalla tavalla kuin täysi-ikäisilläkin. Pääsykiellolla voi olla merkitystä myös alaikäisen sosiaalisten suhteiden ylläpitämisen kannalta, koska nuoret viettävät usein vapaa-aikaansa kauppakeskuksissa ja muissa julkisissa tiloissa.

On kuitenkin syytä huomata, että alaikäisten häiriökäyttäytymiseen pyritään tyypillisesti puuttumaan jo aikaisemmassa vaiheessa esimerkiksi erilaisin lastensuojelutoimin. Mikäli tällainen puuttuminen toimii, tilanne ei yleensä pääse muodostumaan toistuvaksi häiriökäyttäytymiseksi.

Voidaankin arvioida, että pääsykiellon määrittäminen alaikäiselle olisi edellä mainittujen seikkojen vuoksi hyvin poikkeuksellista. Kuitenkin yksittäisissä tapauksissa pääsykielto voisi olla mahdollista määrätä. Tällöinkin on hyvin mahdollista, että alaikäiselle järjestetään samaan aikaan myös muita palveluja, kuten lastensuojelun tukea.

5.3.3 Sukupuolivaikutukset

Esityksellä arvioidaan olevan myönteisiä sukupuolivaikutuksia.

Kaupan toimialan työntekijätietojen perusteella asiakasrajapinnassa tapahtuva myymälätyö on vahvasti naisvaltaista. Myymälöissä esiintyvän vakavan häiriökäyttäytymisen voidaan siten katsoa kohdistuvan merkittävältä osin naistyöntekijöihin. Osa häiriökäyttäytymisestä, kuten esimerkiksi työntekijän ulkonäön arvosteleminen, on luonteeltaan myös itsessään sukupuolittunutta. Palvelualojen ammattiliitto PAM:n vuoden 2023 jäsenkyselyn vastauksissa yleisimpiin häirinnän muotoihin kaupan alalla lukeutui seksuaalinen häirintä.

Tilastokeskuksen viimeisimmän työoloja koskevan tutkimuksen perusteella tällaista häirintää ovat työssään kohdanneet erityisesti nuoremmat, 18–24-vuotiaat naiset. Häirintään ovat tavanomaisimmin syyllistyneet asiakkaat. Samansuuntaisia havaintoja on esitetty myös viimeisimmän yritysuhritutkimuksen yhteydessä (Toinen kansallinen yritysuhritutkimus 2018, Katsauksia 33/2019, s. 47–48). Tutkimustiedon perusteella seksuaalista häirintää kohdistuu

asiakaspalvelutyössä myös miestyöntekijöihin (Hanna Sutela – Joanna Viinikka – Anna Pärnänen. Työolot murrosten keskellä – Työolotutkimuksen tuloksia 1977–2023. Tilastokeskus 2024, s. 171–172). Myymälätyöntekijöiden sukupuolijakauman perusteella häirintä kohdistuu kuitenkin useimmissa tapauksissa naisiin.

Viitatus Tilastokeskuksen tutkimuksen mukaan myös naispalkansaajien työssä kokema väkivalta ja väkivallan uhka ovat merkittävästi yleistyneet tarkastellulla aikavälillä 1990–2018. Seksuaalisen häirinnän tavoin väkivallan tai sen uhan kokeminen on liittynyt erityisesti asiakaspalvelutyöhön (Tilastokeskus 2024, s. 168, 170), ja vähittäiskaupan toimipisteissä naistyöntekijöihin on kohdistunut heidän suhteellista osuuttaan toimipisteiden työntekijöistä suurempi osuus väkivallasta (Martti Lehti – Elsa Saarikkomäki – Petri Danielsson. Yritykset rikoksen uhreina. Teoksessa Petri Danielsson (toim.). Rikollisuustilanne 2018. Rikollisuuskehitys tilastojen ja tutkimusten valossa. Katsauksia 36/2019. Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutti 2019, s. 211).

Ehdotettu pääsykielto tarjoaisi työnantajalle uuden keinon puuttua työntekijöiden hyvinvointia ja työturvallisuutta vaarantavaan häiriökäyttäytymiseen. Koska tuomioistuimen määräämän pääsykiellon arvioidaan myös vähentävän häiriökäyttäytymistä ainakin jossain määrin, esityksen uhka- ja väkivaltatilanteiden vähenemiseen liittyvät vaikutukset kohdistuvat erityisesti naistyöntekijöihin.

Esimerkiksi rikollisuustilannetta kuvaavista tutkimuksista saatavien, aiempien häiriökäyttäytymisen esiintymistä koskevien tietojen perusteella voidaan pitää lähtökohtaisesti todennäköisenä, että tuomioistuimen määräämiä pääsykieltoja haettaisiin ja määrättäisiin useimmiten miehille (ks. Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutti 2019, Katsauksia 36/2019, s. 211). Vaikka tuomioistuimen määräämällä pääsykiellolla ei itsessään voitaisi suoraan vaikuttaa häiriökäyttäytymisen taustasyihin, voisi pääsykielto yhdessä muiden toimenpiteiden kanssa parhaimmillaan johtaa tilanteen pysyvämpään parantumiseen. Tältä osin esityksen sukupuolivaikutuksia voidaan pitää mahdollisesti myönteisinä myös pääsykieltoon määrättyjen miesten kanalta.

5.3.4 Vaikutukset viranomaisiin

Edellä on käsitelty viranomaisille aiheutuvia taloudellisia vaikutuksia. Ehdotukset aiheuttavat myös konkreettisia vaikutuksia viranomaisten toimintaan.

Vaikutukset kohdistuvat erityisesti tuomioistuimiin, joiden käsiteltäväksi tulisi uutena asiaryhmänä myymälään kohdistuvan pääsykiellon määrääminen. Asiaryhmän käsittely rinnastuisi pitkälti lähestymiskieltoasian käsittelyyn. Tuomioistuimilla voidaan siten katsoa jo olevan myös pääsykieltoasioiden käsittelyyn soveltuvat vakiintuneet käytännöt. Kun kyse on kuitenkin uudesta asiaryhmästä, voi erityisesti sääntelyn soveltamisen alkuvaiheessa käsittelyajat olla tavanomaista pidempiä.

Vastaavasti poliisille säädettäisiin uutena tehtävänä tuomioistuimen määräämän pääsykiellon valvominen sekä sen edellyttämät toimivaltuudet. Tältäkin osin valvonta vastaisi osin lähestymiskieltojen valvontaa, ja samoin poliisin käyttöön tulevat toimivaltuudet olisivat pitkälti yhdenmukaisia jo nykyisin häiriötilanteissa käytettävissä olevia toimivaltuuksia. Näin ollen poliisilla olisi valmiudet huolehtia uusista tehtävistä.

Rikosprosessin kaikkien viranomaisten tehtäviä lisäisivät sekä tuomioistuimen määräämän pääsykiellon että toimijan itse antaman pääsykiellon rikkomisasioiden käsittely. Käsittelyssä noudatettaisiin tavanomaista rikosasian käsittelymenettelyä. Tuomioistuimen määräämän

pääsykiellon rikkomista sekä julkisrauhan rikkomista koskevien rangaistussäännösten rangaistusasteikot mahdollistavat kirjallisen menettelyn hyödyntämisen. Keskeinen muutos viranomaisille olisikin ehdotetuista muutoksista aiheutuva asiamäärän kasvu. Tämän merkitystä voisi kuitenkin tasoittaa se, että pääsykieltoja noudatettaessa erilaiset häiriötapaukset liiketiloissa muutoin vähenisivät.

5.3.5 Vaikutukset yritysten toimintaan

Ehdotettujen säännösten perusteella kaupan alan yrityksille tulisi mahdollisuus hakea tuomioistuimelta pääsykieltoa uhka- ja väkivaltatilanteita aiheuttaville henkilöille. Yritysten kannalta tämä tarkoittaisi tarvittavan selvityksen hankkimista tuomioistuinkäsittelyä varten. Erityisesti pienemmät yritykset tarvitsisivat ohjeistusta siitä, millaiset tiedot tulee olla hakemuksen tekemiseksi.

Yksityisen turvallisuusalan yritysten vartijoiden ja järjestyksenvalvojen toimivaltuuksia selvennettäisiin pääsykieltoilanteissa. Kyse olisi henkilön poistamiseen ja pääsyn estämiseen liittyvien toimivaltuuksien täsmentämisestä, jotka lainsäädännössä jo nykyisin ovat. Toimijoille ei siten säädettäisi täysin uusia toimivaltuuksia, vaan lainsäädännöllisesti selkeytettäisiin sitä, milloin nykyisiä säännöksiä voidaan soveltaa. Muutokset selkeyttäisivät tilannetta nykyisestä.

5.3.6 Vaikutukset häiriökäyttäytymiseen

Kuten todettua, esityksen tavoitteena on vähentää erilaisissa julkisissa tiloissa esiintyvää toistuvaa häiriökäyttäytymistä.

Ehdotetuilla pääsykieltoa ja rangaistusuhkia koskevilla säännöksillä voidaan vähentää liiketiloissa esiintyviä häiriöitä sekä niistä aiheutuvia vahinkoja ja muita haitallisia seurauksia. Sääntelyn keskeisenä tavoitteena on vaikuttaa erityisesti toistuvasti häiriötä aiheuttavien henkilöiden käyttäytymiseen kieltämällä pääsy tiloihin, joissa häiriötä aiheutetaan.

On vaikea arvioida täsmällisesti, miten tehokkaasti ehdotukset käytännössä toimivat. Esimerkiksi Ruotsissa määrätyistä pääsykielloista suuressa osassa tapauksia kieltoa on rikottu. Kuitenkin myös Ruotsissa merkittävää osaa määrätyistä pääsykielloista on noudatettu. Näin ollen voidaan arvioida, että myös Suomessa kielto tehoaisi ainakin osaan kiellon kohteena olevista henkilöistä. Kielto voi yksittäisissä tapauksissa ehkäistä vakaviakin rikoksia, koska monesti häiriökäyttäytymiseen liittyy väkivaltatilanteita tai erilaista uhkailua.

Sääntelyn toimivuutta voi toisaalta heikentää se, jos häiriökäyttäytyminen jatkuu kieltoalueen ulkopuolella tai siirtyy johonkin toiseen liiketilaan.

Kokonaisuutena voidaan arvioida, että ehdotukset vähentäisivät ainakin jossain määrin toistuvaa häiriökäyttäytymistä liiketiloissa, erityisesti myymälöissä. Koska sääntelyn toimivuutta on vaikea ennakoita arvioida, on tärkeää, että sen vaikutuksia seurataan voimaantulon jälkeen.

5.3.7 Tietoyhteiskunta ja tietosuojaja

Ehdotetut säännökset tuomioistuimen määräämästä pääsykiellosta edellyttävät muutoksia tuomioistuimen tietojärjestelmään, jotta asiaa koskevat ratkaisut voitaisiin tehdä. Lisäksi tieto ratkaisuista tulisi siirtää poliisin tietojärjestelmään kiellon valvonnan toteuttamiseksi. Tarvittavat muutokset tehtäisiin osana tietojärjestelmien tavanomaista kehitystyötä.

Vaikutukset poliisin henkilötietojen käsittelyyn ja tiedonhallintaan

Julkisen hallinnon tiedonhallinnasta annetussa laissa (906/2019), jäljempänä *tiedonhallintalaki*, säädetään viranomaisten tiedonhallinnasta. Esityksessä ehdotetaan, että poliisi valvoisi tuomioistuimen määräämää pääsykieltoa. Poliisin tulisi siten voida käsitellä rekisterissä pääsykieltoa koskevia tietoja. Poliisin rekisteriin tulisivat siten käsiteltäviksi uusina tietolajeina pääsykieltoa koskevat tiedot. Pääsykieltoa koskevien tietojen käsittely vastaisi pääosin mitä lähestymiskieltoa koskevien tietojen käsittelystä poliisin rekisterissä säädetään.

Lisäksi esityksessä ehdotetaan, että poliisi voisi luovuttaa tiettyjä välttämättömiä tietoja elinkeinonharjoittajalle pääsykiellon hakemiseksi. Esityksessä ehdotetulla uusilla pääsykieltoa koskevien tietojen käsittelyllä sekä pääsykieltohakemukseen tarvittavien tietojen luovuttamisella voisi siten olla vaikutusta myös tiedonhallintaan. Tietojen luovuttamisessa elinkeinonharjoittajalle olisi kysymys siitä, että poliisin henkilötietojen käsittelyyn sovelletaan rikosasioiden tietosuojalakia, kun puolestaan elinkeinonharjoittajan henkilötietojen käsittelyyn sovelletaan yleistä tietosuoja-asetusta ja sitä täydentävää tietosuojalakia. Rikosasioiden tietosuojalain 2 luvun 5 §:ssä on erikseen säädetty henkilötietojen käsittelyn käyttötarkoitussidonnaisuudesta. Kyseisen 5 §:n 2 momentin mukaan henkilötietoja saa käsitellä muuhun tarkoitukseen vain, jos käsittelystä säädetään laissa.

Vaikutukset yritysten tietosuojaan

Elinkeinonharjoittajan tulisi eräissä tilanteissa voida käsitellä pääsykiellon hakemiseksi tarvittavia henkilötietoja myös sellaisista epäillyistä rikoksista, joissa elinkeinonharjoittaja ei ole asianomistajana. Kyse olisi epäillyistä rikoksista, joissa henkilö, jolle pääsykieltoa haetaan, on rikoksesta epäillyn asemassa, ja jotka ovat tapahtuneet myymälässä, johon pääsykielto kohdistuisi. Tällaisesta tilanteesta voisi olla kyse esimerkiksi, kun myymälässä on tapahtunut epäilty pahoinpitely. Pääsykiellon hakemiseksi elinkeinonharjoittajan olisi siten tarpeen käsitellä myös rikostuomioihin ja rikkomuksiin liittyviä henkilötietoja. Tietosuoja-asetuksen 10 artiklassa on säädetty rikostuomioihin ja rikkomuksiin liittyvien henkilötietojen käsittelystä. Sen mukaan näiden henkilötietojen käsittely 6 artiklan 1 kohdan perusteella suoritetaan vain viranomaisen valvonnassa tai silloin, kun se sallitaan unionin oikeudessa tai jäsenvaltion lainsäädännössä, jossa säädetään asianmukaisista suojatoimista rekisteröidyn oikeuksien ja vapauksien suojelemiseksi. Tietosuojalain 7 §:ssä on säädetty tilanteista, joissa rikostuomioihin ja rikkomuksiin tai niihin liittyviin turvaamistoiimiin liittyviä henkilötietoja saisi käsitellä. Pykälän 1 momentin 1 kohdassa säädetään oikeudesta käsitellä rikostuomioihin ja rikkomuksiin tai niihin liittyviin turvaamistoiimiin liittyviä henkilötietoja, jos käsittely on tarpeen oikeusvaateen laatimiseksi, esittämiseksi, puolustamiseksi tai ratkaisemiseksi.

Pääsykiellossa olisi kyse uudesta oikeudellisesta instrumentista, joka antaisi elinkeinonharjoittajalle oikeuden hakea tuomioistuimelta pääsykieltoa, jolla kiellettäisiin henkilön pääsy myymälään. Tietosuojalain esitöissä (HE 9/2018 vp, s. 92) ei ole tarkemmin määritelty, mitä oikeusvaateella tietosuojalain 7 §:ssä tarkoitetaan. Yleisesti oikeusvaateen voidaan ajatella tarkoittavan oikeutta vaatia tiettyä käyttäytymistä tai suoritusta, esimerkiksi oikeudenkäynnissä esitettävää vaatimusta erääntyneen saatavan maksamiseksi. Säädetävässä pääsykiellossa voidaan siten katsoa olevan kysymys tietosuojalain 7 §:ssä tarkoitettusta oikeusvaateesta. Henkilötietojen käsittelyyn pääsykiellon hakemiseksi tietosuojalain 7 § tulisi sovellettavaksi käytännössä siinä vaiheessa, kun elinkeinonharjoittaja on päättänyt hakea pääsykieltoa ja ryhtyy toimiin hakemuksen tekemiseksi, esimerkiksi pyytämällä poliisilta tietoja kyseisessä liiketilassa tapahtuneista epäillyistä rikoksista tai häirinnästä.

Muuhun kuin pääsykieltoa koskevan hakemuksen tekemiseksi tarvittavien henkilötietojen käsittelyyn, esimerkiksi tavanomaiseen kameravalvontaan, sovellettaisiin yleistä tietosuoja-asetusta ja siinä säädettyä käsittelyperustetta.

Tietosuojalain 7 §:n 2 momentissa viitataan suojatoimenpiteiden osalta lain 6 §:n 2 momenttiin. Tietosuojalain 6 §:n 2 momentin mukaan rekisterinpitäjän ja henkilötietojen käsittelijän on toteutettava asianmukaiset ja erityiset toimenpiteet rekisteröidyn oikeuksien suojaamiseksi, joita ovat: 1) toimenpiteet, joilla on jälkepäin mahdollista varmistaa ja todentaa kenen toimesta henkilötietoja on tallennettu, muutettu tai siirretty; 2) toimenpiteet, joilla parannetaan henkilötietoja käsittelevän henkilöstön osaamista; 3) tietosuojavaastavan nimittäminen; 4) rekisterinpitäjän ja käsittelijän sisäiset toimenpiteet, joilla estetään pääsy henkilötietoihin; 5) henkilötietojen pseudonymisointi; 6) henkilötietojen salaaminen; 7) toimenpiteet, joilla käsittelyjärjestelmien ja henkilötietojen käsittelyyn liittyvien palveluiden jatkuva luottamuksellisuus, eheys, käytettävyys ja vikasietoisuus taataan, mukaan lukien kyky palauttaa nopeasti tietojen saatavuus ja pääsy tietoihin fyysisen tai teknisen vian sattuessa; 8) menettely, jolla testataan, tutkitaan ja arvioidaan säännöllisesti teknisten ja organisatoristen toimenpiteiden tehokkuutta tietojenkäsittelyn turvallisuuden varmistamiseksi; 9) erityiset menettelysäännöt, joilla varmistetaan tietosuoja-asetuksen ja tämän lain noudattaminen siirrettäessä henkilötietoja tai käsiteltäessä henkilötietoja muuhun tarkoitukseen; 10) tietosuoja-asetuksen 35 artiklan mukainen tietosuoja koskevan vaikutustentarvioinnin laatiminen; 11) muut tekniset, menettelylliset ja organisatoriset toimenpiteet.

Pääsykiellon hakemiseksi tarvittavien epäiltyjä rikoksia koskevien tietojen osalta tulisi siten sovellettavaksi tietosuoja-asetuksen lisäksi tietosuojalain 7 § ja siinä säädetty suojatoimet. Rekisterinpitäjän olisi siten huolehdittava, että edellä mainitut suojatoimet rekisteröidyn oikeuksien varmistamiseksi sekä henkilötietojen käsittelystä aiheutuvien riskien ja uhkien minimoimiseksi on otettu käyttöön.

Määrättyä pääsykieltoa koskevien henkilötietojen osalta tulisi elinkeinonharjoittajan tunnistaa rekisterinpitäjä ja henkilötietojen käsittelijät. Lähtökohtaisesti rekisterinpitäjä olisi se, joka käsittelee henkilötietoja pääsykiellon valvomiseksi. Esimerkiksi pääsykieltoa hakenut elinkeinonharjoittaja voisi olla rekisterinpitäjä. Henkilötietojen käsittelijä voisi puolestaan olla esimerkiksi liiketilassa toimiva vartiointiliike. Henkilötietojen käsittelyssä olisi huomioitava myös esimerkiksi se, mitä tietoja pääsykiellon valvomiseksi on tarpeen käsitellä ja rajata käsiteltävät henkilötiedot tämän mukaisesti.

Lisäksi rekisterinpitäjän on huolehdittava siitä, että henkilötietoja säilytetään vain niin kauan kuin se on tarpeen tietojen käyttötarkoituksen kannalta. Poliisilta saatavien tietojen osalta olisi ehdotuksessa säädetty nimenomaisesti siitä, että tietoja saa käyttää ainoastaan pääsykiellon hakemiseksi. Tämä tarkoittaisi sitä, että tietoja poliisilta vastaanottanut voisi käyttää tietoja vain kyseisessä tietopyynnössä tarkoitettun pääsykieltohakemuksen tekemiseksi. Käytännössä tietojen käyttötarkoituksen mukainen säilyttäminen olisi mahdollista enintään siihen asti, kun pääsykieltoa on haettu ja tuomioistuimien on ratkaissut asian.

6 Muut toteuttamisvaihtoehdot

6.1 Vaihtoehdot ja niiden vaikutukset

6.1.1 Tuomioistuimen määräämästä pääsykiellosta ei säädettäisi

Esityksessä ehdotetaan säädettävän tuomioistuimen määräämästä pääsykiellosta. Valmistelussa arvioitiin vaihtoehtona myös sitä, että esityksessä ei lainkaan ehdotettaisi säännöksiä

tuomioistuimen määräämästä pääsykiellosta, vaan ainoastaan täsmennettäisiin rikoslakia siltä osin, että toimijan itse antaman pääsykiellon rikkominen olisi rangaistavaa.

Paikan haltija voi lähtökohtaisesti kieltää toisen henkilön pääsyn hallinnoimaansa liikehuoneistoon siten, että tällaisen pääsykiellon rikkominen voi olla rangaistavaa julkisrauhan rikkomisena. Paikan haltijan itse antaman pääsykiellon rikkomisen rangaistavuuden selkeyttäminen toteuttaisi jo osittain hallitusohjelman yrityslähestymiskieltoa koskevien kirjausten tavoitteita. Paikan haltijan antama pääsykielto voidaan antaa kevyemmässä menettelyssä eikä sen määräämisestä aiheudu paikan haltijalle tai viranomaisille mainittavia kustannuksia.

Arvioinnissa kiinnitettiin kuitenkin huomiota siihen, että tietyissä tilanteissa pääsykiellon määräämiseen voi liittyä sellaista harkintaa, joka olisi perustelluina tehdä tuomioistuimessa. Esimerkiksi kohtuullisuusseikkojen huomioiminen tai kiellon kohteen alaikäisyys puoltavat sitä, että asian voi saattaa tuomioistuimen ratkaistavaksi. Myös muutoin erinäiset olosuhteet voivat puoltaa sitä, että pääsykiellon määräämistä koskevan arvioinnin ja päätöksenteon tekee tilanteesta ulkopuolinen viranomaislainen. Tällaisesta tilanteesta olisi kyse erityisesti silloin, kun henkilön pääsy tilaan tulisi kieltää henkilön aiheuttamien uhka- ja väkivaltatilanteiden perusteella. Tällöin myös kiellon antamiseen voi kytkeytyä vaara henkilöön kohdistuvasta oikeudenloukkauksesta.

Toiseksi poliisin tehtävät paikan haltijan antaman pääsykiellon valvonnassa voivat perustua vain paikan haltijan pyyntöön yksittäisessä tilanteessa. Sen sijaan tuomioistuimen määräämän pääsykiellon valvonta on mahdollista säätää poliisin tehtäväksi vastaavalla tavalla kuin lähestymiskieltojen valvontakin. Esimerkiksi näiden valvonnallisten seikkojen vuoksi paikan haltijan antamaa pääsykieltoa ei voida kaikissa tilanteissa pitää riittävän tehokkaana keinona puuttua häiriökäyttäytymiseen. Tällöin tuomioistuimen määräämä kielto voi toimia tehokkaampana keinona puuttua tilanteeseen.

Edellä mainitut seikat puoltavatkin sitä, ettei sääntely jää yksinomaan paikan haltijoiden antamien pääsykieltojen varaan. Näin ollen paikan haltijan antamaa pääsykieltoa koskevien täsmennysten lisäksi valmistelussa arvioitiin perustelluksi säätää tuomioistuimen määräämästä pääsykiellosta. Kyse olisi käytössä olevaa keinovalikoimaa täydentävästä keinosta, jonka hakeminen voisi olla tilanteen mukaan välttämätöntä esimerkiksi, jos paikan haltijan itse antamalla pääsykiellolla ei ole vaikutusta henkilön käyttäytymiseen.

6.1.2 Soveltamisalan ulottaminen kaikkiin yrityksiin

Esityksen valmistelussa tarkasteltiin toteuttamisvaihtoehtona sitä, että pääsykieltosääntelyn soveltamisalaa ei rajattaisi pelkästään myymälöihin. Pääsykiellolla torjuttava häiriökäyttäytyminen ei rajoitu vain kaupan toimialalle, vaan uhka- ja väkivaltatilanteita esiintyy myös muilla toimialoilla.

Säättämällä yleisemmästä soveltamisalasta pääsykieltosääntelyllä voitaisiin suojata työ- ja asianturvallisuutta laaja-alaisemmin niissä paikoissa, joissa tällaiselle pääsykiellon mahdollistavalle ennakkoliselle suojalle on tunnistettavissa oleva tarve. Myös rikoslain julkisrauhan rikkomista koskeva rangaistussäännös kattaa myymälöitä laajemmin erilaiset liikehuoneistot. Soveltamisalan ulottamista muihin liiketiloihin puoltaisi myös se, että pääsykieltoa määrättäessä ei tarvitsisi erikseen arvioida, onko kyse nimenomaisesta myymälätilasta vai pääasiallisesti muuta toimintaa harjoittavan yrityksen liiketilasta, josta tapahtuu vähäistä ulosmyyntiä.

Valmistelun aikana tällaiseen yleisempään soveltamisalaan tunnistettiin kuitenkin liittyvän haasteita. Julkisen ja yksityisen sektorin välinen raja ei ole täysin selväpiirteinen, ja on

tunnistettavissa sellaisia yksityisiä toimialoja, joissa yksityiset yritykset tuottavat palveluita, jotka kuuluvat julkisen sektorin tehtäviin ja joihin sovelletaan samaa lainsäädäntöä kuin julkisen toimijan tuottaessa samaa palvelua. Esimerkkejä tällaisista yrityksistä ovat muun muassa yksityiset lääkäriasemat tai sosiaalipalvelut, kuten hoivalaitokset, lastenkodit tai muut asumispalvelut sekä eräät yksityiset oppilaitokset. Vaikka sanotut yritykset toimivatkin liiketaloudellisiin perusteisiin, ne osallistuvat yhteiskunnallisesti ja perusoikeuksien toteutumisen kannalta merkittävien palveluiden tuottamiseen ja saattavat jossakin määrin hoitaa julkisia hallintotehtäviä. Usein näihin toimijoihin sovelletaan myös kyseistä toimintaa koskevaa erityislainsäädäntöä, kuten lastensuojelulakia, vastaavalla tavalla kuin julkisen sektorin toimijoihinkin. Toisaalta tällainen laajempi soveltamisala pitäisi sisällään toimintaluonteeltaan ja tehtäviltään hyvin erityyppisiä liikehuoneistoja, joiden osalta tulisi arvioida kattavasti mahdolliset kytkökset eri perusoikeuksiin. Toteuttamisvaihtoehdon katsottiinkin edellyttävän välttämättömien rajausten arviointia ja säätämistä.

Ehdotettuun vaihtoehtoon soveltamisalan rajaamisesta myymälöihin ei liity edellä esitetyn kaltaisia valtiosääntöoikeudellisia kysymyksiä. Toisaalta myymälöissä pidetään yleisön saatavilla ihmisten perustarpeisiin lukeutuvia elintarvikkeita sekä muita välttämättömyshyödykkeitä, joiden saatavuus myös pääsykieltoon määrätulle tulisi varmistaa. Tuomioistuimen rooli pääsykiellon määrittämisessä mahdollistaisi sen, ettei liikkeenharjoittajan tulisi itse arvioida, miten annettava kieltö mennä myymälään vaikuttaisi henkilön mahdollisuuksiin huolehtia välttämättömyshankinnoista.

Lisäksi on huomattava, että eräiden muiden toimialojen liiketilojen osalta on jo käytössä varsin vakiintunut pääsykieltoikäntö, ja tältä osin itse annettujen kieltojen noudattamatta jättämisen rangaistavuutta selkeytettäisiin rikoslakia koskevilla ehdotuksilla. Myös Ruotsissa yrityslähestymiskiello säädettiin koskemaan nimenomaan myymälöitä, joskin se ulotettiin sittemmin myös uimahalleihin sekä kirjastoihin.

Ehdotetun pääsykiellon ulottaminen koskemaan kaikkien yritysten liiketiloja lisäisi jossain määrin vuotuisia asiamääriä.

6.1.3 Pääsykiellon määrittäminen yrityksen omaisuuden suojaksi

Valmistelun aikana arvioitiin lisäksi vaihtoehtoa, jossa pääsykiellolla suojattavien oikeushyvien piiriin kuuluisivat myös omaisuusintressit. Tällöin pääsykiellon voisi määrätä myös sellaisten omaisuuteen kohdistuvien rikosten ja häiriön torjumiseksi, johon ei liittyisi henkilöön kohdistuvaa turvallisuusuhkaa. Kuten esityksen nykytilan kuvauksesta ilmenee, kauppalikkeissa esiintyy määrällisesti paljon näpistysrikollisuutta.

Tämä vaihtoehto on kuitenkin ongelmallinen erityisesti pääsykiellon ja siitä seuraavan perusoikeusrajoituksen oikeasuhteisuutta koskevien valtiosääntöoikeudellisten näkökohtien kannalta. Vastaavasti on arvioitu Kaupan liiton toimeksiannosta laaditussa selvityksessä liikelähestymiskiellosta (Melander ja Nuotio 2023).

Toistuvaan näpistelyyn voidaan puuttua myös muilla jo nykyisin käytössä olevin keinoin. Toistuvaan näpistelyyn puututaan usein esimerkiksi sakon muuntorangaistuksella sekä muuntorangaistuksen aikana ja sen jälkeen muuntorangaistukseen tuomitulle tarjottavilla päihdekuntoutuspalveluilla. Toiseksi paikan haltijalla on oikeus kieltää henkilön pääsy liiketilaan edellyttäen, että pääsyn kieltäminen ei perustu syrjiviin seikkoihin. Paikan haltijan antama kieltö voisi siten koskea myös tilanteita, joissa sama henkilö syyllistyy toistuvasti näpistelyyn. Näitä keinoja voidaan kuitenkin pitää ehdotettua tuomioistuimen määräämää pääsykieltoa tehokkaampina toistuvaisuusluonteisiin lieviin omaisuusrikoksiin puuttumisessa.

Ehdotetun pääsykiellon laajentaminen koskemaan myös toistuvia omaisuuteen kohdistuvia rikoksia merkitsisi kiellon käyttöalan merkittävää laajentamista. Pääsykiellon potentiaalinen soveltamisala voisi koskea useampaa sataa henkilöä. Pääsykieltoasioiden käsittelystä aiheutuvat kustannukset voisivat nousta arviolta 500 000–1 000 000 euroon vuodessa.

6.1.4 Tuomioistuimen määräämän pääsykiellon rikkomisen rangaistusasteikko

Esitystä valmisteltaessa arvioitiin myös vaihtoehtona tuomioistuimen määräämän pääsykiellon rikkomisen rangaistussäännöksen enimmäisrangaistuksen säätämistä matalammaksi siten, että rangaistusasteikko vastaisi julkisrauhan rikkomista koskevan rangaistussäännöksen asteikkoa.

Esityksessä ehdotettava tuomioistuimen määräämän pääsykiellon rikkomisen yhden vuoden vankeuden enimmäisrangaistus olisi korkeampi kuin julkisrauhan rikkomista koskevassa rangaistussäännöksessä säädetty kuuden kuukauden enimmäisrangaistus. Koska tuomioistuimen määräämän sekä paikan haltijan antaman pääsykiellon rikkomisteot vastaavat rangaistavan menettelyn osalta jossakin määrin toisiaan, johdonmukaisena voitaisiin pitää myös sitä, että kyseessä olevat rangaistusasteikot olisivat yhdenmukaisia.

Tuomioistuimen määräämän pääsykiellon rikkomisen eroaisi kuitenkin olennaisesti julkisrauhan rikkomisesta siinä, että kyse olisi nimenomaisesti laissa säädettyjen edellytysten mukaisesti määrätyn viranomaiskiellon noudattamatta jättämisestä. Pääsykielto määrättäisiin aikaisemman häiriökäyttäytymisen johdosta henkilöön kohdistuvan rikoksen tai muun vakavan ja toistuvan häirinnän torjumiseksi. Teon korostuneempi moitittavuus perustuisi siten sekä siihen, että kyse olisi tuomioistuimen hakemuksesta määräämästä kiellosta, että toisaalta siihen, että kielto voitaisiin määrätä vain laadultaan vakavaksi arvioidun häiriökäyttäytymisen torjumiseksi. Sen sijaan paikan haltija voisi antaa pääsykiellon käytännössä myös muusta, ei yhtä lailla painavaksi katsottavasta syystä.

6.2 Ulkomaiden lainsäädäntö ja muut ulkomailla käytetyt keinot

6.2.1 Ruotsi

Ruotsin rikoskaari (*brottsbalk*) sisältää säännöksen luvattomasta tunkeutumisesta, joka on asiallisesti Suomen rikoslain julkisrauhan rikkomista vastaava säännös. Rikoskaaren 4 luvun 6 §:n 2 momentin mukaan henkilö, joka luvattomasti tunkeutuu tai jää luvatta rakennukseen, alukseen, sisäpihalle tai muuhun vastaavaan paikkaan, tuomitaan luvattomasta tunkeutumisesta sakkoon tai vankeuteen enintään yhdeksi vuodeksi. Elinkeinonharjoittajien itse antamia porttikieltoja käytettiin Ruotsissa 1980-luvun lopulla ja 1990-luvun alussa keinona puuttua toistuviin myymälävarkauksiin ja häiriökäyttäytymiseen kaupoissa, ja oikeuskäytännössä omaksuttiin tulkinta, jonka mukaisesti kieltoa rikkonut henkilö voitiin tuomita luvattomasta tunkeutumisesta rangaistukseen (Prop. 2020/21:52, s. 19). Ruotsin korkein oikeus katsoi tästä poiketen kuitenkin ratkaisussaan (NJA 1995, s. 84), että liiketiloja, joihin yleisöllä on vapaa pääsy aukioloaikana, ei voida pitää luvatonta tunkeutumista koskevassa säännöksessä tarkoitettuina tiloina ja että henkilöä, joka liikkeenpitäjän kiellosta huolimatta menee tällaisiin tiloihin, ei näin ollen voida tuomita luvattomasta tunkeutumisesta. Sanotun ratkaisun jälkeen porttikieltojen käyttö lopetettiin.

Tätä taustaa vasten Ruotsissa on säädetty vuonna 2021 laki pääsyn kieltämisestä kauppoihin, uimahalleihin ja kirjastoon (*Lag om tillträdesförbud till butiker, badanläggningar och bibliotek*). Tarve lainsäädännölle koskien henkilön pääsyn kieltämistä kauppaan ilmeni ennen muuta sen vuoksi, ettei Ruotsissa ollut keinoa suojata rikosoikeudellisesti pääsykiellon rikkomista Ruotsin korkeimman oikeuden annettua ratkaisunsa NJA 1995, s. 84.

Laki säädettiin alun perin yksinomaan kauppojen suojaksi, mutta sittemmin sääntelyn soveltamisala ulotettiin kattamaan myös uimahallit sekä kirjastot. Lain mukaan henkilölle voidaan antaa pääsykielto kauppaan, uimahalliin ja kirjastoon, jossa harjoitetaan yleisölle suunnattua toimintaa, kun erityisten olosuhteiden vuoksi on olemassa vaara, että hän syyllistyy siellä rikokseen tai häiritsee vakavasti jotakuta siellä olevaa henkilöä. Vaaran olemassaoloa arvioitaessa on otettava huomioon, onko henkilö aiemmin tehnyt rikoksia kyseisessä paikassa tai sen yhteydessä. Kiellon määrääminen voi käytännössä perustua mihin tahansa rikoslajiin. Säännöstä koskevissa esitöissä on toisaalta katsottu, että mitä vakavampi rikos on kyseessä suhteessa lailla suojattavaan oikeushyvään, sitä suurempi syy olisi määrätä kiello (Prop. 2020/21:52, s. 101). Sääntely ottaa huomioon myös tapauskohtaisen suhteellisuuden arvioinnin, ja pääsykielto voidaan määrätä vain, jos toimenpiteen perusteet ovat painavammalla kuin toimenpiteestä henkilölle aiheutuva häiriö tai haitta. Samoin jos pääsykiellon tarkoitus voidaan saavuttaa vähemmän rajoittavalla toimenpiteellä, kielloa ei saa antaa.

Ruotsissa syyttäjä käsittelee ja ratkaisee pääsykielloasiat kaupan tai muun tilan edustajan taikka poliisin hakemuksesta. Poliisin aloiteoikeus on kytketty annettuun suostumukseen. Pääsykielloratkaisu voidaan asianosaisen pyynnöstä saattaa käräjäoikeuden arvioitavaksi.

Kiellon rikkominen on säädetty rangaistavaksi siten, että siitä voidaan tuomita sakkoa tai vankeutta enintään kuusi kuukautta. Vähäisissä tapauksissa rangaistusvastuuta ei kuitenkaan ole.

Ruotsin Svensk Handel on seurannut ja tehnyt vuosittaisia selvityksiä sääntelyn toimivuudesta sen voimaantulosta lähtien (*Tillträdesförbud till butik – efter ett år, Tillträdesförbud till butik – två år senare ja Tillträdesförbud till butik – efter tre år*). Selvityksissä on kiinnitetty huomiota pääsykiellohakemusten ja määrättyjen kieltojen lisäksi myös pääsykiellojen rikkomisia koskeviin lukumääriin. Pääsykiellojen noudattamisprosentti vaikuttaa laskeneen vuosittain siten, että ensimmäisen vuoden raportin perusteella kielloa rikottiin 25 % tapauksista, kun taas kolmannen vuoden jälkeen vastaava prosenttiosuus oli 74 %.

Ruotsissa on käynnistetty syksyllä 2025 selvitys keinoista lainsäädännön tehostamiseksi (Dir. 2025:82). Arvioitavana on muun muassa se, tulisiko itse annettujen pääsykiellojen noudattamatta jättämiseen liittää rikosoikeudellinen vastuu vai tulisiko pääsykielloja koskevaa sääntelyä tehostaa erinäisin toimin. Tällaisia mahdollisia selvityksessä arvioitavia toimia ovat esimerkiksi oletus pääsykiellosta, kun henkilö on tuomittu rikoksesta kyseisessä olevassa paikassa, riskiarvion tarkentaminen, pääsykiellon määräämisen mahdollistaminen alle 15-vuotiaille, väliaikaisien päätösten määrääminen ja rangaistusasteikon kiristäminen.

6.2.2 Norja

Norjassa pääsykiellojen antaminen omistusoikeuden nojalla on tietyissä tilanteissa mahdollista, kunhan syy kiellon antamiseksi ei ole syrjivä. Norjan rikoslaki (*Lov om straff*) sisältää luvattonta tunkeutumista ja jäämistä koskevan rangaistussäännöksen (268 §), jonka mukaan luvattomaan tunkeutumiseen syyllistyy se, joka pääsee luvatta toisen henkilön taloon tai muuhun paikkaan, johon ei ole vapaa pääsy, tai joka luvatta jää tällaiseen paikkaan. Luvattomasta tunkeutumisesta rangaistaan sakolla tai vankeudella enintään kahdeksi vuodeksi. Säännöksen toisen momentin mukaan se, joka oleskelee luvattomasti vieraalla maalla, vaikka häntä on pyydetty poistumaan, rangaistaan sakolla. Lain esitöiden mukaan rikosoikeudellista suojaa nauttivat kaikki paikat, jotka ovat jonkun omistusoikeuden alaisia. Näin ollen ei pitäisi olla merkitystä sillä, onko paikka julkisessa vai yksityisessä omistuksessa tai mihin sitä. Rangaistussäännös luvattomasta tunkeutumisesta voisi esitöiden perusteella soveltaa tilanteisiin, joissa henkilö rikkoo tälle annettua pääsykielloa (Ot.prp.nr. 22, 2008–2009), s. 153).

Norjassa ei ole nimenomaista yrityslähestymiskieltoa koskevaa lainsäädäntöä. Norjan rikosprosessilain (*Lov om rettergangsmåten i straffsaker*) pakkokeinoja koskeva 17 a luku sisältää kuitenkin tältä osin merkitykselliset säännökset siitä, milloin syyttäjä voi määrätä lähestymiskiellon. Lähestymiskielto voidaan määrätä henkilön tai henkilöryhmän suojaamiseksi. Esitöiden mukaan esimerkiksi oppilaiden tai henkilökunnan suojelemiseksi on mahdollista asettaa kielto kouluun tai tiettyyn kauppaan (Ot.prp.nr. 109, 2001–2002, luku 4.1.7). Oikeuskäytännössä on katsottu, että säännös antaa valtuudet kieltää henkilöä oleskelemasta tietyssä kauppakeskuk- sessä työntekijöiden, vartijoiden ja asiakkaiden suojelemiseksi (Rt-2002–1243).

6.2.3 Tanska

Tanskassa ei ole tietyn tilan suojaksi määrättävää pääsykieltoa koskevaa erityislainsäädäntöä, mutta Tanskan rikoslaki (*straffeloven*) sisältää jossakin määrin tuomioistuimen määräämää pääsykieltoa muistuttavia säännöksiä rikostuomioon liitännäisistä kielloista, joskin lainsäädän- nössä käytetään käsitettä oleskelukiello (*opholdsforbud*). Oleskelukielloista säädetään rikosla- jikohtaisesti eri rikoslain säännöksissä.

Esimerkinomaisesti rikoslain 79 a §:n perusteella tietyistä lain 81 a §:ssä tarkoitetuista rikoksista ehdottomaan vankeusrangaistukseen tuomitulle tai henkilölle, jolle on määrätty muu rikosoi- keudellinen seuraamus, jota voidaan pitää luonteeltaan vapaudenriistoon verrannollisena, voi- daan määrätä tuomion yhteydessä oleskelukiello tai lähestymiskielto. Viitatussa 81 a §:ssä sää- detään muun muassa eräistä viranomaisiin kohdistuvista rikoksista, henkeen ja terveyteen koh- distuvista rikoksista sekä vapauteen ja omaisuuteen kohdistuvista rikoksista. Eräissä tilanteissa kielto voidaan määrätä myös tilanteissa, joissa kyse on järjestäytyneen rikollisryhmän toimin- nan yhteydessä tehdystä teosta. Oleskelukiellolla tarkoitetaan kieltoa mennä yhteen tai useam- paan tarkemmin määriteltyn paikkaan tai oleskella tällaisessa paikassa, joissa kyseessä oleva rikos on tehty, tai joissa ryhmittymä, johon tekijä on tekohetkellä kuulunut, oleskelee. Oleske- lukiello määrätään lähtökohtaisesti vähintään yhden ja enintään kymmenen vuoden määräajaksi tuomion lainvoimaiseksi tulemisesta lukien. Poliisi valvoo oleskelukiellon noudattamista.

Rikoslain 79 b §:ssä säädetään puolestaan oleskelukiellon tai lähestymiskiellon määräämisestä eräiden muiden rikoslaissa säädettyjen rikosten syyksilukemisen perusteella. Tältä osin oleske- lukiellolla tarkoitetaan kuitenkin kieltoa mennä tai oleskella yhdessä tai useammassa tarkemmin määritellyssä paikassa, joihin liittyy erityinen riski siitä, että tuomittu henkilö säilyy osana ra- dikalisoitunutta ympäristöä tai palautuu tällaiseen ympäristöön taikka voi kielteisesti vaikuttaa radikalisoitumisvaarassa oleviin henkilöihin. Oleskelukielloista säädetään myös rikoslain 79 c §:ssä, jossa tarkoitettun oleskelukiellon sisältönä tosin on kielto mennä tai oleskella anniskelu- alueilla, joilla harjoitetaan väkevien alkoholijuomien myyntiä myyntipisteessä nautittavaksi tai sen lähellä, ja joihin yleisöllä on pääsy, sekä poliisin toimivaltuuksista annetun lain 6 b §:ssä tarkoitetuilla yöelämäalueilla. Tällainen oleskelukiello on voimassa kello 24–05 välisenä ai- kana.

Edellä viitattujen oleskelukiellojen rikkomisen rangaistavuudesta säädetään rikoslain 124 a §:ssä. Lain 79 a ja 79 b §:ssä säädettyjen oleskelukiellojen rikkomisesta tuomitaan enintään kahden vuoden vankeusrangaistukseen, kun taas rikoslain 79 c §:ssä tarkoitettun oleskelukiellon rikkomisesta tuomitaan sakkoon tai enintään yhden vuoden vankeusrangaistukseen. Tanskan rikoslakiin sisältyy myös seksuaalirikoksia koskien säännöksiä oleskelukiellon määräämisestä.

Oikeusvaikutuksiltaan vastaavanlaisia säännöksiä liittyy lisäksi poliisin järjestyksenpitoa kos- keviin määräyksiin ja kieltoihin, joita koskevasta toimivallasta säädetään yleisen järjestyksen, yksityishenkilöiden ja yleisen turvallisuuden ym. suojaamisesta poliisin toimesta sekä poliisin oikeudesta toteuttaa väliaikaisia toimenpiteitä annetussa asetuksessa (*Ordensbekendtgørelsen*,

BEK nr 511 af 20/06/2005). Asetusta sovelletaan muun muassa kauppoihin ja ostoskeskuksiin. Asetuksen 6 §:n nojalla poliisi voi kieltää henkilöä oleskelemasta tietyssä paikassa, jos henkilön oleskelu aiheuttaa haittaa lähellä asuville ihmisille tai mikäli on perusteltu syy epäillä, että henkilö harjoittaa lainvastaista toimintaa kyseisessä paikassa. Jos henkilö on toistuvasti rikkonut asetuksen 3 §:ää, jossa kielletään rikoksena muun muassa tappeleminen, huutaminen tai muu vastaavanlainen käyttäytyminen, joka on omiaan häiritsemään yleistä järjestystä, poliisi voi kieltää henkilöä liikkumasta tai oleskelemasta sadan metrin etäisyydellä paikasta, jossa viimeisin edellä tarkoitettu rikos tehtiin. Kielto voidaan määrätä vain, jos on syytä uskoa, että henkilö muutoin uusisi rikoksen alueella, jota kiellon olisi tarkoitus suojata. Tällainen kielto voidaan määrätä enintään kahden vuoden määräajaksi.

Poliisin toimivaltuuksista annetun lain (*lov om politiets virksomhed*) nojalla poliisipäällikkö voidaan valtuuttaa antamaan väliaikaisia määräyksiä tai kieltoja yleistä järjestystä taikka yksityishenkilöä tai yleistä turvallisuutta koskevan vaaran torjumiseksi. Säännöksillä voidaan valtuuttaa poliisipäällikkö antamaan eräissä tarkemmin määriteltävissä erityistilanteissa kunnan aluetta koskevia kieltoja (*zoneforbud*).

Edellisten ohella kotirauhan ja julkisrauhan rikkomista koskevan rikoslain 264 §:n nojalla myymälän tai liiketilan haltijan poistumiskehotuksen noudattamatta jättäminen on rangaistavaa siten, että teosta voidaan tuomita sakkoa tai enintään kuuden kuukauden vankeusrangaistus.

6.2.4 Saksa

Saksan rikoslaki (*Strafgesetzbuch, StGB*) sisältää luvaton tunkeutumista (*Hausfriedensbruch*) koskevan säännöksen. Rikoslain 123 §:n mukaan, joka oikeudettomasti tunkeutuu toisen kotiin, liiketiloihin tai suojattuun omaisuuteen taikka julkiseen palveluun tai liikenteeseen tarkoitettuihin lukittuihin tiloihin tai joka luvattomasti siellä oleskellessaan ei poistu sellaisen henkilön kehotuksesta, jolla on oikeus näin tehdä, on tuomittava sakkorangaistukseen tai vankeusrangaistukseen enintään yhdeksi vuodeksi.

Saksan liittovaltion korkeimmassa oikeudessa (*Bundesgerichtshof, BGH*) on arvioitu annettujen pääsykieltojen lainmukaisuutta muun muassa kylpylään, hotelliin ja urheilustadionille annettujen pääsykieltojen osalta (BGH 29.5.2020 - V ZR 275/18 - LG Gera; BGH 9.3.2012 - V ZR 115/11 ja BGH 30.10.2009 - V ZR 253/08). Myymälään annettua pääsykieltoa ei sen sijaan vaikuteta käsitellyn BGH:ssa. Kyseiset asiat käsiteltiin siviilioikeudellisissa oikeudenkäynneissä, vaikkakin kysymys pääsykiellon antamisen mahdollisuudesta on merkityksellinen myös mahdollisen rangaistusvastuun kannalta. Vain asianmukaisesti annetun pääsykiellon rikkomisen voi tulla rangaistavaksi ja tulla siten tarkasteltavaksi myös rikosoikeudenkäynnissä. Frankfurtin ylempi aluetuomioistuin on puolestaan todennut luvaton tunkeutumista koskevassa rikosasiassa annetussa ratkaisussaan, että sellaisiin yksityisiin toimijoihin, joiden tilat ovat avoinna yleisölle, kohdistuu yleisiä rajoituksia pääsykiellon antamiselle. Kielto ei saa olla vastoin lain vaatimuksia eikä moraalittomia, pääsykieltoa ei voida antaa syrjivän perustein ja kiellon taustalla tulee olla oikeutettu etu. Myös lainsäädännöstä voi seurata rajoituksia kiellon antamiselle: esimerkiksi julkisen liikennöinnin osalta laki velvoittaa tarjoamaan kaikille kuljettajille (OLG Frankfurt am Main, Beschluss vom 16.03.2006 - 1 Ss 189/05, kohta 14). Myös Saksan perustuslakituomioistuimessa (*Bundesverfassungsgerichtshof, BVerfGE*) on käsitelty pääsykieltoa koskevaa asiaa. Ratkaisussa oli kyse siitä, tuleeko yksityisen toimijan noudattaa yhdenvertaisuussäännöksiä annettaessa toiselle henkilölle pääsykieltoa jalkapallostadionille (BVerfGE 11.4.2018 – 148, 267–290).

6.2.5 Alankomaat

Alankomaiden lainsäädännössä on siviilioikeuteen perustuvia säännöksiä, joiden nojalla ihmiset voidaan sulkea pois julkisista paikoista. Näin ollen liikkeen omistajalla on oikeus päättää, kuka saa tulla tiloihin (*Burgerlijk Wetboek*, 5:1.215). Kauppaliikkeisiin annettavaa pääsykieltoa kutsutaan *winkelverbodiksi*.

Pääsykiellon rikkomisesta voidaan tuomita rangaistus laittomasta tunkeutumisesta. Alankomaiden rikoslain (*Wetboek van Strafrecht*) 138 artiklan 1 momentin mukaan, joka tunkeutuu laittomasti toisen henkilön käytössä olevaan asuntoon tai suljettuun huoneeseen tai tiloihin tai joka siellä laittomasti oleskellessaan ei poistu sieltä välittömästi sen jälkeen, kun siihen oikeutettu henkilö tai hänen puolestaan toimiva henkilö on kehottanut häntä poistumaan, on tuomittava enintään yhdeksi vuodeksi vankeuteen tai kolmannen luokan sakkoon. Toisen momentin mukaan henkilön, joka on päässyt sisään väkisin tai kiipeämällä tai väärillä avaimilla, väärällä määräyksellä tai väärällä virkapuvulla, tai joka, tultuaan sisälle ilman oikeudenomistajan ennakkotietoa eikä erehdyksessä, tavataan sieltä yöaikaan, katsotaan laittomasti tunkeutuneeksi. Kolmannen momentin mukaan, jos hän uhkailee tai käyttää sellaisia keinoja, jotka voivat aiheuttaa pelkoa, hänet tuomitaan enintään kahden vuoden vankeusrangaistukseen tai neljännen luokan sakkoon.

Alankomaiden korkein oikeus (*Hoge Raad*) on todennut ruokakauppaan annettua pääsykieltoa koskevassa ratkaisussaan (ECLI:NL:HR:2019:1464), että rikoslain 138 artiklan 1 kohdan mukaisesti ”tunkeutumiseksi” on säännöksen merkityksessä katsottava sisään meneminen toisen käytössä olevaan asuntoon tai suljettuun tilaan, jos henkilö tekee niin vastoin oikeudenhaltijan – joko ilmoitukseen tai muuhun seikkaan perustuvaa – kiistatonta tahtoa. Kauppaan meneminen sen jälkeen, kun asianomaiselle on annettu kirjallinen ilmoitus, jonka mukaan häneltä on evätty pääsy sinne, on korkeimman oikeuden mukaan ollut 138 artiklan 1 kohdan mukaista laitonta tunkeutumista, tosin erityiset olosuhteet voisivat johtaa toisenlaiseen ratkaisuun. Pääsykiellon lainmukaisuutta ja oikeudettomuutta arvioidaan aina tapauskohtaisesti. Pääsykiellon antamisen edellytyksenä ei ole, että sen saajan pitäisi jäädä kiinni rikoksesta, vaan myös riittävän vakavat häiriöt voivat olla perusteena pääsykiellolle. Jos kyseessä on yleisölle avoin kauppa, syrjintäkieltoa rikkova tai ilmeisen mielivaltaisen kiellon ei ole kuitenkaan laillinen.

7 Lausuntopalaute

8 Säännöskohtaiset perustelut

8.1 Laki tuomioistuimen määräämästä pääsykiellosta

1 luku Yleiset säännökset

1 §. *Tuomioistuimen määräämä pääsykielto.* Pykälässä säädettäisiin tuomioistuimen määräämän pääsykiellon tavoitteesta sekä suhteesta paikan haltijan antamaan pääsykieltoon.

Pykälän 1 momentissa määriteltäisiin lain soveltamisala ja tarkoitus. Pääsykielto voitaisiin määrätä yleisön käytettävissä olevaan myymälään siellä työskentelevien tai asioivien henkilöiden henkeen, terveyteen tai vapautteen kohdistuvan rikoksen, tällaisen rikoksen uhan taikka muun vakavan ja toistuvan häirinnän torjumiseksi.

Myymälällä tarkoitettaisiin sellaista kaupallisessa tarkoituksessa toimivaa liiketilaa, jossa pidettäisiin yleisön saatavilla hyödykkeitä, kuten elintarvikkeita tai tavaroita. Soveltamisalan piiriin lukeutuisivat siten päivittäistavarakaupat ja tiettyyn tuotevalikoimaan keskittyneet

erikoisliikkeet. Pääsykiellon määräämisessä myymälään olennaista olisi suojattavaksi haettava liikeyrityksessä harjoitettava pääasiallinen toiminta. Myymälänä ei pidettäisi esimerkiksi majoitus- tai ravitsemisliikkeitä taikka pääasiallisesti muunlaisia palveluja tarjoavia tai muuta toimintaa harjoittavia toimipaikkoja, vaikka niistä tapahtuisi myös tuotteiden ulosmyyntiä.

Yleisön käytettävissä olemisella viitattaisiin siihen, että kyse olisi yleisesti yleisöä ainakin tietyn aukioloajoin palvelevasta liikeyrityksestä, johon kaikilla olisi lähtökohtaisesti yhtäläinen pääsy-oikeus. Samoin sillä täsmennettäisiin sitä, että pääsykielto voitaisiin määrätä nimenomaisesti tietyssä liikeyrityksessä sijaitsevaan myymälään, jossa oleskelevia henkilöitä pääsykiellolla olisi tarkoitus suojata. Pääsykieltosäätely soveltuisi nimenomaisesti asiakaskohtaamisissa ja yleisesti asiakasrajapinnassa ilmenevien uhka- ja väkivaltatilanteiden torjuntaan. Sen sijaan muunlaiset myyntikanavat jäisivät soveltamisalan ulkopuolelle. Pääsykieltosäätely ei soveltuisi siten kauppaan, jota harjoitettaisiin yksinomaan verkon välityksellä taikka posti-, puhelin- tai kotimyyntinä, sillä sanotuissa tilanteissa ei olisi sellaista yleisön käytettävissä olevaa myymälää, jota pääsykiellolla olisi tarpeen suojata.

Myymälä voisi sijaita esimerkiksi erillisessä rakennuksessa, kivijalkaliikkeessä taikka kauppa-keskuksessa tai muussa vastaavassa kauppakeskittymässä sijaitsevassa yksittäisessä liikeyrityksessä. Merkityksellistä olisi, että kyse olisi pysyväisluonteisesta liikeyrityksestä, joka voitaisiin täsmällisesti ja selvästi yksilöidä yksittäisasiassa annettavassa ratkaisussa. Sen sijaan täysin avointa tai väliaikaista myyntipaikkaa, kuten tori- tai markkinapaikkaa, pop up -myyntikojuja taikka myyntiautomaattia tai -autoa ei voitaisi suojata pääsykiellolla. Vaikka pääsykielto voitaisiin määrätä kauppa-keskuksessa tai muussa siihen verrannollisessa usean liikkeen keskittymässä yksittäisen myymälän suojaksi, sitä ei voitaisi määrätä laajemmin useita liikkeitä sisältävän rakennuksen tai muun alueen suojaksi, sillä tällaisissa tiloissa sijaitsee tyypillisesti myös muita liikeyrityksiä ja yleisiä tiloja, joita pääsykiellolla ei voitaisi soveltamisalarajauksen puolesta suojata.

Myymälää hallinnoivan elinkeinonharjoittajan yritysmuodolla tai myymälätilan omistussuhteilla ei olisi sääntelyn soveltamisen kannalta merkitystä, ja pääsykiellolla voitaisiin suojata yhtä lailla esimerkiksi yksityisen elinkeinonharjoittajan myymälää sekä laajemman konsernin tai ketjumaisesti toimivan yrityksen yksittäistä toimipaikkaa. Myöskään myymälän koko tai henkilökunnan määrä eivät olisi sääntelyn soveltamisen kannalta merkityksellisiä tekijöitä.

Myymälän yhteydessä voidaan harjoittaa myös muuta toimintaa. Kyse voisi olla esimerkiksi myymälän kassalinjojen sisäpuolella sijaitsevasta pankin toimipisteestä tai kahvilasta, johon pääsy saattaisi edellyttää kulkemista myymälätilojen läpi. Tämä ei suoraan estäisi lain soveltamista, mutta se edellyttäisi tapauskohtaisesti pääsykieltoratkaisussa huomioitavien poikkeusten tarpeellisuuden arviointia sekä yksilöimistä.

Pääsykielto määrättäisiin tiettyyn myymälätilaan, mutta sillä suojattaisiin tilassa oleskelevia henkilöitä ja heidän työ- ja asiointiturvallisuuksiensa. Sääntelyn soveltaminen ei edellyttäisi, että suojan kohteena olisi tietty tai tietyt yksilöitävissä ja nimettävissä olevat henkilöt, vaan suojaa saisivat eri ajankohtina ja eri tarkoituksista myymälätiloissa oleskelevat henkilöt eli ennalta määrittelemätön henkilökunta, kuten myymälän henkilökunta ja asiakkaat.

Pykälässä säädettäisiin myös soveltamisalaa koskevasta rajoituksesta. Säännöksen mukaan esityksessä ehdotettavaa tuomioistuimen määräämää pääsykieltoa ei voitaisi määrätä apteekkiin, vaikka apteekkien voitaisiin sinänsä katsoa olevan säännöksessä tarkoitettuja kaupallisessa tarkoituksessa toimivia myymälöitä, joissa pidetään yleisön saatavilla hyödykkeinä lääkkeitä. Apteekkeihin liittyy niiden muista myymälöistä poikkeava tuotevalikoima huomioiden erityisiä

perusoikeudellisia haasteita, eikä henkilön pääsyn ennakollinen ja määräaikainen kieltäminen tällaiseen tilaan ole ongelmatonta perustuslain 19 § huomioon ottaen.

Kiellon tarkoituksena olisi puuttua myymälässä esiintyvään häiriökäyttäytymiseen. Häiriökäyttäytymisellä tarkoitettaisiin sekä myymälässä oleskelevien henkilöiden henkeen, terveyteen ja vapauksen kohdistuvia rikoksia että muuta vakavaa ja toistuvaa häirintää. Pääsykiellon määräämisen edellytyksenä olevia rikoksia ei rajattaisi rikosnimike- tai rikoslain lukukohtaisesti, vaan kyse olisi tiettyjen merkitykselliseksi katsottujen oikeushyvien suojelemisesta. Henkeen, terveyteen ja vapauksen kohdistuvat rikokset tulisikin ymmärtää laajasti arvioitaessa pääsykiellon määräämisen edellytyksiä lain 2 §:n mukaisesti. Pääsykiellolla torjuttavia rikoksia olisivat esimerkiksi työntekijään tai tilassa asioivaan henkilöön kohdistuvat väkivaltarikokset, sekä väkivallalla uhkaaminen. Työ- ja asiointiturvallisuuksiin voi vaarantaa myös sellainen häirintä, jossa toiminta ei täytä minkään tietyn rikoksen tunnusmerkistöä. Pääsykiellolla torjuttava vakava ja toistuva häirintä kattaisi monipuolisesti tiloissa oleskeleviin henkilöihin kohdistuvan uhkaavan, aggressiivisen tai solvaavan toiminnan, tarpeettoman seuraamisen tai koskettelun, nimittelyn sekä muun kiusaamisen. Pääsykiellolla torjuttavaa häirintää ei pyrittäisi säännöksessä määrittelemään tyhjentyvästi, koska tuomioistuimen tulisi voida ottaa harkinnassaan huomioon eri tilanteissa esiintyvän häirinnän erilaiset ja moninaiset ilmenemistavat riippumatta siitä, täyttääkö häirintä jonkin tietyn rikoksen tunnusmerkistön.

Pykälän 2 momentin mukaan laki ei vaikuttaisi paikan haltijan oikeuteen rajoittaa henkilön pääsyä myymälään. Ottaen huomioon, että liikkeenharjoittaja voisi kieltää myös itse henkilön pääsyn tiloihin, olisi selkeyssyistä tarpeen korostaa eri tahojen toimesta annettujen kieltojen välistä suhdetta ja omistajuuteen tai haltijuuteen perustuvaa liikkeenharjoittajan oikeutta määrätä paikasta. Ehdotettu sääntely ei siten estäisi liikkeenharjoittajaa antamasta henkilölle itse pääsykieltoa myymälään, vaikka ehdotetun lain nojalla myymälään olisikin mahdollista hakea myös tuomioistuimen määräämää pääsykieltoa. Käytännössä elinkeinonharjoittaja voisikin siten antaa pääsykiellon henkilölle myös itse, jolloin menettelyssä ei tarvitsisi noudattaa ehdotettavassa laissa ehdotettua menettelyä.

2 §. Pääsykiellon määräämisen edellytykset. Pykälässä säädettäisiin pääsykiellon määräämisen edellytyksistä. Pykälän 1 momentin mukaan pääsykielto myymälään voitaisiin määrätä henkilölle, jos hänen aiemman rikoksensa, uhkaustensa tai muun käyttäytymisensä vuoksi olisi perusteltu syy olettaa, että hän tulisi tekemään myymälässä oleskelevan henkilön henkeen, terveyteen tai vapauksen kohdistuvan rikoksen taikka muulla tavoin vakavasti ja toistuvasti häiritsemään myymälässä oleskelevia henkilöitä.

Kieltoa määrättäessä tulisi ensinnäkin arvioida sitä, onko henkilön perusteltu olettaa jatkavan kyseessä olevassa myymälässä pykälässä tarkoitettua häiriökäyttäytymistä. Arvio henkilön kohdistuvan rikoksen tai muun vakavan ja toistuvan häirinnän uhasta perustuisi kieltoon määrättäväksi haettavan henkilön aikaisempaan toimintaan. Turvattomuutta aiheuttavaa häiriökäyttäytymistä ilmenee eri olosuhteissa sekä eri muodoissa, eikä siten sitä, millaisesta rikoksesta tai rikoksista, uhkauksista tai muusta käyttäytymisestä tulisi olla kyse pääsykiellon määräämiseksi, olisi tarkoin rajattu. Käytännössä pääsykiellon perusteena voisi olla sellaisia rikoksia taikka sellaista vakavaa ja toistuvaa häirintää, jota kiellolla pyrittäisiin jatkossa torjumaan. Olennaista olisi sen sijaan se, että henkilön aiemman toiminnan valossa olisi perusteltu syy olettaa tämän tulevan aiheuttamaan säännöksessä tarkoitettua uhkaa pääsykiellolla suojattavassa myymälässä oleskeleville henkilöille.

Perusteltu oletus henkilön tulevasta häiriökäyttäytymisestä voisivat ilmentää erityisesti henkilön aikaisemmat rikokset myymälässä tai suorat uhkaukset rikoksesta. Erityisesti toistuvaisluontoiset työntekijöihin kohdistuvat rikokset tai rikoksella uhkaaminen taikka toisaalta myös

yksittäinen laadultaan vakava rikos voisivat antaa viitteitä henkilöön kohdistuvan rikoksen vaarasta. Olosuhteita tarkasteltaessa kokonaisuutena myös yksittäinen teko tai uhkaus voisi siten luonteeltaan puoltaa pääsykiellon määräämistä. Kyse olisi kuitenkin aina kokonaisarvioinnista, eikä yksittäinen teko olisi aina riittävä peruste pääsykiellon määräämiseksi.

Pääsykiellon määräämisen edellytysten harkinta merkitsisi edellä todetusti arviota toisen henkilön tulevasta käyttäytymisestä, eikä pääsykiellon määräämiseksi edellytettäisi siten rikosasiassa syytteen nostamiseksi tai vastaajan tuomitsemiseksi vaadittavaa näyttöä. Vaikka näyttökynnys olisi edellä mainittuihin verrattuna matalampi, vaaran olemassaolon olisi oltava siinä mielessä selvä ja konkreettinen, että häiriökäyttäytymisen voitaisiin perustellusti olettaa jatkuvan, mikäli siihen ei pääsykiellon määräämisellä puututtaisi. Myös pääsykieltoon määrättäväksi vaaditun henkilön oikeusturva edellyttäisi, että kiellon määräämisen perusteista olisi esitettävissä riittävää näyttöä. Näyttökynnyksen täyttymiseksi edellytettäisiin lähtökohtaisesti, että häiriökäyttäytymistä, joka toimisi pääsykieltoa koskevan hakemuksen perusteena, olisi esiintynyt nimenomaisesti siinä myymälässä, jonka suojaksi pääsykieltoa haettaisiin.

Kieltoa määrättäessä tulisi toiseksi arvioida sitä, onko tilanteessa kyse säännöksessä tarkoitettusta häiriökäyttäytymisestä. Säännöksessä viitattaisiin ensinnäkin henkeen, terveyteen ja vapautteen kohdistuviin rikoksiin. Tyypillisiä pääsykiellolla torjuttavia työntekijöihin ja myymälässä asioiviin kohdistuvia rikoksia olisivat esimerkinomaisesti erilaiset väkivaltarikokset, vainoaminen, laiton uhkaus sekä pakottaminen. Henkeen, terveyteen tai vapautteen kohdistuvat rikokset tulisi kuitenkin ymmärtää laajasti siten, että niillä ei tarkoitettaisi ainoastaan rikoslain 21 ja 25 luvussa rangaistaviksi säädettyjä tekoja, vaan myös muita samoja oikeushyviä suojaavia kriminalisointeja. Kun kyse olisi tulevaan suuntautuvasta vaaran olemassaolon arvioinnista, ei merkityksellistä olisi niinkään se, minkä nimenomaisen rikoksen tunnusmerkistön täyttävästä toiminnasta saattaisi olla kyse. Keskeistä olisi sen sijaan pykälässä tarkoitettuihin suojeltaviin oikeushyviin kohdistuva uhka. Näin ollen pääsykielto voitaisiin määrätä esimerkiksi ryöstö- tai seksuaalirikoksen tai sellaisen rikoksen uhan torjumiseksi. Ryöstörikokseen liittyy esimerkiksi henkilöön kohdistuvan väkivallan käyttämistä tai sillä uhkaamista, joten sen voitaisiin luonnehtia kohdistuvan henkilön henkeen ja terveyteen. Seksuaalirikokset loukkaavat puolestaan henkilön seksuaalista itsemääräämisoikeutta, jolloin sen voitaisiin katsoa kohdistuvan myös vapautteen.

Uhkaa tällaisesta rikoksesta voisivat ilmentää erityisesti aikaisemmat vastaavat rikokset tai suorat uhkaukset rikoksesta. Erityisesti toistuvaisluontoiset työntekijöihin kohdistuvat rikokset tai rikoksella uhkaaminen taikka toisaalta yksittäinen laadultaan vakava rikos voisivat antaa viitteitä henkilöön kohdistuvan rikoksen vaarasta. Olosuhteita tarkasteltaessa kokonaisuutena myös yksittäinen teko tai uhkaus voisi luonteeltaan puoltaa pääsykiellon määräämistä. Kyse olisi kuitenkin aina kokonaisarvioinnista, eikä yksittäinen teko olisi aina riittävä peruste pääsykiellon määräämiseksi.

Säännöksen nojalla pääsykielto voitaisiin määrätä myös muunlaisen vakavan ja toistuvan myymälässä oleskeleviin henkilöihin kohdistuvan häirinnän torjumiseksi. Tällä viitattaisiin sellaiseen toistuvaan häiritsevään tai uhkaavaan käytökseen, jossa ei olisi kuitenkaan välttämättä kyse minkään nimenomaisen rikoksen tunnusmerkistön täyttävästä toiminnasta. Henkilöihin kohdistuvaa häirintää saattaisi ilmetä esimerkiksi aggressiivisena, uhkaavana tai loukkaavana käytöksenä, haukkumisena, asiattomana tai vihjailevana kommentointina taikka muuna edellä mainittuihin rinnastuvana käytöksenä. Väkivallalla uhkaaminen tai muu uhkailu voisi liittyä kyseessä olevaan tilanteeseen tai se voisi kohdistua tulevaisuuteen. Tilanteisiin voisi liittyä esimerkiksi huutamista, kassalasin tai tiskin lyömistä tai tavaroiden heittelemistä. Kyse voisi myös olla tarkoituksettomasta seuraamisesta, lähelle tulemisesta tai koskettelusta taikka muusta kiusaamisesta. Vaikka säännöksessä tarkoitettua häirintää ei voitaisi määritellä kattavasti, siihen

voitaisiin liittää tiettyjä tunnusomaisia ominaispiirteitä. Häirinnässä olisi lähtökohtaisesti kyse merkittävästä poikkeamisesta yleisistä ja yleisesti tunnetuista, tilanteeseen soveltuvista käyttäytymisnormeista tavalla, joka on ainakin jossain määrin häiritsevästi käyttäytyvän henkilön valittavissa ja joka yleisesti koetaan kielteisenä ja ei-toivottavana. Vakavimmissa ilmenemismuodoissaan häirintä voisi sisältää tiettyjä myös rikoksina rangaistavaksi säädettyihin tekoihin liittyviä piirteitä, kuten toisen fyysisen koskemattomuuden tai henkilökohtaisen tilan loukkaaminen, uhkaaminen tai vaarantaminen, toisen kunnian, inhimillisen arvokkuuden tai persoonan loukkaaminen, uhkaaminen tai vaarantaminen, toisen pyrkimysten, tehtävien tai työn toteuttamisen estäminen tai haittaaminen taikka toisen turvallisuudentunteen järkyttäminen.

Pääsykiellon määrääminen edellyttäisi häirinnältä tiettyä vakavuutta ja toistuvuutta. Kieltoa ei siten voitaisi määrätä vain lieväksi luonnehdittavan tai yksittäisen häirintätilanteen vuoksi. Vakavuutta koskeva edellytys viittaisi siihen, että pääsykieltoa ei voitaisi määrätä minkä tahansa häiritsevän käytöksen torjumiseksi, vaan pääsykiellolla puututtaisiin laadultaan vakavimpiin muihin henkilöihin kohdistuviin häirintätapauksiin. Tällä tarkoitettaisiin sitä, että vähäinen epäasiallisesti kuvattava toiminta asiointitilanteiden yhteydessä ei yleensä riittäisi pääsykiellon määräämisen perusteeksi. Häirinnän vakavuutta olisi arvioitava objektiivisesti suhteessa tuomioistuimen määräämällä pääsykiellolla suojattaviin oikeushyviin. Arvioinnissa merkitystä voitaisiin antaa myös sille, missä määrin menettely lähestyy jonkin rikoksen tunnusmerkistöä. Tietty vakavan ja toistuvan häirinnän esiintymismuodot pääsykiellon määräämisedellytyksenä voisivat tapauskohtaisesti muistuttaa läheisestikin esimerkiksi vainoamisena rangaistavaksi säädettyjä tekoja. Vainoamisrikoksesta poiketen vakava ja toistuva häirintä pääsykiellon määräämisedellytyksenä ei välttämättä kohdistuisi kehenkään tiettyyn myymälässä oleskelemaan henkilöön, vaan häirinnän kohteeksi voisi valikoitua vaihtelevasti myymälässä eri hetkinä oleskelevia henkilöitä. Vakavuuden arvioinnissa olisi lisäksi perusteltua arvioida pääsykiellon määräämisestä aiheutuvan liikkumisvapauden rajoituksen oikeasuhtaisuutta kyseessä olevan menettelyn laatuun.

Häirinnältä edellytettäisiin lisäksi jonkinasteista toistuvuutta. Käytännössä häirintä saattaisi olla tilanteen mukaan esimerkiksi päivittäistä tai viikoittaista. Kyse voisi olla myös harvemmin esiintyvistä toiminnasta edellyttäen kuitenkin, että sen perusteella syntyy perusteltu oletus häirinnän jatkumisesta. Tällaista oletusta puoltaisi selvästi säännönmukainen häirintä.

Vakavan ja toistuvan häirinnän vaaran arviointi olisi aina vallitsevien olosuhteiden kokonaisuutarkastelua. Tilanteen mukaan merkitystä voitaisiin antaa harvemmin ilmenevälle, mutta säännölliselle, erityisen vakavalle häirinnälle sekä toisaalta lähes päivittäiselle, mutta laadultaan josakin määrin vähemmän vakavaksi arvioitavalle häirinnälle. Painavana perusteena pääsykiellon määräämiselle voisi olla häirinnän asteittainen vakavoituminen tai häirintätapausten aikavälien tihentyminen.

Pääsykiellon määräämisen edellytyksistä tulisi esittää konkreettista selvitystä, eikä vain yleinen tai subjektiivinen havainto mahdollisesta uhasta olisi riittävää pääsykiellon määräämiseksi. Pääsykiellon määrääminen edellyttäisi, että kieltoon määrättäväksi haettava henkilö olisi yksilöitävissä. Häiriökäyttäytymisestä saatavissa oleva selvitys saattaisi riippua kyseessä olevassa myymälässä käytössä olevista valvonta- ja raportointikeinoista. Esimerkiksi kameravalvonnalla voitaisiin todentaa tapahtuneita uhka- ja väkivaltatilanteita. Valvontakameratallenteiden ohella kyse voisi olla myös esimerkiksi yksityisten turvallisuuspalveluiden häiriöraporteista taikka työntekijöiden tai muiden häiriötilanteen yhteydessä paikalla olleiden kertomuksista. Henkilön aikaisempaa toimintaa voisivat ilmentää myös tätä koskevat vireillä olevat rikosepäilyt tai aikaisemmat tuomiot kyseisessä myymälässä tehdystä rikoksesta, joka on esimerkiksi kohdistunut myymälän henkilökuntaan. Vaikka poliisin tutkintailmoituksesta tai annetusta tuomiosta voisi yleensä saada konkreettista selvitystä henkilön aiemmasta rikollisesta käyttäytymisestä

myymälätiloissa, ei pääsykiellon määrääminen kuitenkaan edellyttäisi, että kieltoon määrättäväksi haettu henkilö olisi epäiltynä taikka tuomittu myymälätiloissa tai muualla tehdystä rikoksesta, eikä tällaista selvitystä siten edellytettäisi pääsykiellon määräämiseksi.

Pykälän 2 momentin mukaan pääsykielto voitaisiin määrätä myös alle 18-vuotiaalle, jos 1 momentissa säädetyt edellytykset täyttyvät. Pääsykiellon määräämiselle ei olisi asetettu ikäraja, ja se olisi mahdollista määrätä siten myös alle 15-vuotiaalle. Kynnys kiellon määräämiseen olisi kuitenkin korkeampi kuin täysi-ikäisillä, sillä lisäksi edellytettäisiin, että kiellon määräämiselle on painava syy. Painavan syyn olemassaoloa harkittaessa otettaisiin erityisesti huomioon rikollisen käyttäytymisen laatu ja henkilön ikä. Painavalla syyllä viitattaisiin esimerkiksi pääsykieltohakemuksen perusteena olevaan väkivaltaa sisältäneeseen rikolliseen käyttäytymiseen taikka muutoin vakavasti muiden turvallisuutta vaarantavaan käyttäytymiseen. Pääsykiellon määräämisen edellytyksiä arvioitaessa olisi huomioitava lapsen ikä ja kehitystaso. Määrätessä pääsykieltoa alaikäiselle tulisi arvioinnissa siten huomioida alaikäisen tilanne kokonaisuudessaan sekä pääsykieltoa lievemmat mahdolliset keinot puuttua tilanteeseen. Joissakin tilanteissa esimerkiksi lapseen kohdistuvat lastensuojelun toimenpiteet voisivat olla riittäviä katkaisemaan tilanteen, jolloin painavia edellytyksiä pääsykiellon määräämiselle ei välttämättä olisi.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin pääsykiellon määräämiseen liittyvästä kohtuuttomuusharkinnasta. Pääsykieltoa ei voitaisi määrätä, jos eri seikat huomioiden sen katsottaisiin olevan kyseessä olevassa tilanteessa kohtuutonta kiellon kohteen kannalta.

Kohtuuttomuusharkinnassa kiellon määräämisen perusteena olevia seikkoja kuten rikoksen, uhkausten tai muun häirinnän laatua ja toistuvuutta punnittaisiin suhteessa kiellon kohteelle kiellostä aiheutuvaan haittaan. Lisäksi merkitystä tulisi antaa asiaan osallisten olosuhteille. Kyse voisi olla esimerkiksi pääsykieltoon määrättäväksi haettavan henkilön iästä tai asuinpaikasta, jolla vastaavia henkilöiden kannalta välttämättömäksi arvioitavia palveluita ei olisi saatavilla. Toisaalta huomioon voitaisiin ottaa myös kiellon hakijaa koskevat olosuhteet, kuten yrityksen koko, henkilökunnan määrä taikka yksintyöskentelyn yleisyys. Pääsykielto ei yleisesti saisi johdattaa kieltoon määrättävän henkilön osalta kohtuuttomaan tilanteeseen.

Käytännössä tyypillinen kohtuuttomuusharkintaa koskeva tilanne voisi olla kyseessä, kun pääsykieltoa haettaisiin paikkakunnan tai lähialueen ainoaan elintarvikemyymälään, eikä välttämättömyshyödykkeiden hankkimista voitaisi järjestää vaihtoehtoisin keinoin, kuten tuotteiden tilaaminen kotiinkuljetuksella tai etukäteen maksettujen tuotteiden hakeminen sovitusti myymälän ulkopuolelta tietynä ajankohtana. Kohtuuttomaksi voitaisiin arvioida pääsykiellosta aiheutuva haitta myös esimerkiksi silloin, kun pääsykieltoa haettaisiin sellaisen myymälän suojaksi, jonka yhteydessä sijaitaisi apteekki tai muu vastaava yleinen palvelu, johon pääsy rajoituisi määrätyn pääsykiellon myötä. Paikoin tällaisista olosuhteista huolimatta pääsykiellon määräämistä ei olisi katsottava kohtuuttomaksi, mikäli palvelujen käytettävyyden mahdollistuisi vaihtoehtoisin järjestelyin. Mikäli tällaisen palvelun saatavuutta ei voitaisi kuitenkaan riittävässä määrin turvata poikkeusjärjestelyin, pääsykieltoa ei voitaisi määrätä.

Kohtuuttomuusharkinta viittaisi asian arvioimiseen kokonaisuutena. Kohtuuttomuutta koskevat näkökohdat tulisi ottaa huomioon arvioitaessa kaikkia pääsykieltoasian eri osatekijöitä, kuten voimassaoloaikaa.

3 §. Pääsykiellon sisältö. Pykälässä säädettäisiin pääsykiellon asiallisesta sisällöstä eli määrättävällä kiellolla kielletystä toiminnasta.

Pykälän nojalla kiellettyä olisi meneminen sekä oleskelu pääsykiellolla suojattavassa myymälässä sekä sen välittömässä läheisyydessä siten kuin kussakin pääsykielto- ja ratkaisussa on

tarkemmin yksilöity. Kielto koskisi kaikenlaista oleskelua ja menemistä kiellon kohteena oleviin tiloihin. Kiellettyä ei olisi siten yksinomaan häiriökäyttäytymisen jatkaminen tiloissa, vaan pääsykielto koskisi myös sellaisia aiheellisia vierailuja, joihin ei liittyisi minkäänlaista epäasiallista käyttäytymistä, ellei tätä olisi erikseen yksilöity ratkaisussa poikkeuksena. Pääsykiellossa olisi kyse nimenomaisesti pääsyn kieltämisestä tiettyyn tilaan, eikä sillä muutoin rajoitettaisi henkilön liikkumista tai yrityksen palvelun käyttöä, jos se olisi saatavissa muin keinoin, esimerkiksi verkon välityksellä tai muussa toimipisteessä. Pääsykielto ei kattaisi muunlaisia lähestymis- tai yhteydenottoa.

Pääsykiellolla suojattava alue yksilöitäisiin aina tarkoin yksittäistapauksessa annetussa ratkaisussa. Tyypillisesti kielto koskisi varsinaisia myymälän tiloja, jossa oleskelevia henkilöitä pääsykiellolla suojattaisiin. Tapauskohtaisesti olosuhteet voisivat kuitenkin edellyttää kieltoalueen määrittämistä laajemmin nimenomaisen myymälätilan ohella myös sen välittömään läheisyyteen työ- ja asiointiturvallisuuden varmistamiseksi. Alueen tai paikan voitaisiin katsoa kuuluvan myymälän välittömään läheisyyteen, kun sillä olisi selvästi vaikutusta myymälässä oleskelevien henkilöiden turvallisuuden kannalta. Kyse voisi olla esimerkiksi uloskäynnin läheisyydestä tai muutoin sellaisista myymälän toiminnassa käytetyistä ulkotiloista, kuten tavaroiden lastaus- tai purkualueista, joissa työtehtäviä suoritetaan.

Suojattavan alueen määrittelyssä olisi kyse aina viime kädessä tapauskohtaisesta harkinnasta ja se riippuisi pitkälti kyseessä olevan myymälän sijainnista ja ominaisuuksista, kuten siitä, olisiko kyseessä erillinen rakennus vai useiden liikkeiden keskittymään lukeutuva liikehuoneisto. Pääsykiellolla suojattavaa aluetta ei voitaisi kuitenkaan ulottaa suhteettoman laajasti esimerkiksi yleiselle parkkipaikalle tai kauppakeskukseen.

2 luku **Pääsykiellon määrääminen**

4 §. *Rikosasian oikeudenkäyntiä koskevien säännösten soveltaminen.* Pykälässä säädettäisiin rikosasioiden oikeudenkäyntiä koskevan sääntelyn soveltamisesta siltä osin kuin lakiin ei sisällytetäisi pääsykieltoasioiden osalta kyseistä asiaryhmää koskevaa erityissääntelyä. Viittaussäännöksen nojalla tulisi sovellettavaksi rikosasioiden tuomioistuimenmenettelyä koskeva yleinen oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain ja oikeudenkäymiskaaren sääntely. Vaikka kyse ei olisi nimenomaisesti rikosasiasta, pääsykieltoasioiden käsittelyssä sovellettaisiin erityisesti oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain 7 luvun sääntelyä asianomistajan yksin ajaman rikosasian käsittelystä, sillä kyseinen asetelma ilman syyttäjän osallisuutta vastaisi pitkälti pääsykieltoasian käsittelyasetelmaa. Yleisiä rikosprosessuaalisia säännöksiä sovellettaisiin kuitenkin myös sanottua lukua laajemmin.

5 §. *Toimivaltainen tuomioistuin.* Pykälässä säädettäisiin tuomioistuimen toimivallasta pääsykieltoa koskevien asioiden käsittelyssä. Pykälän 1 momentin mukaan pääsykieltoa koskevan asian ratkaisisi käräjäoikeus. Käräjäoikeus olisi päätösvaltainen myös, kun siinä on yksin puheenjohtaja. Pääsykiellosta voitaisiin siten määrätä yhden lainoppineen jäsenen kokoonpanossa, joskin käsiteltäessä pääsykieltoasiaa rikosasian yhteydessä tuomioistuimen kokoonpano määräytyisi sen mukaisesti.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin käräjäoikeuden alueellisesta toimivallasta. Pääsykiellon voisi määrätä käräjäoikeus, jonka tuomiopiirissä pääsykiellolla suojattava myymälä sijaitsee. Tuomioistuimen toimivaltaisuus voisi määräytyä kuitenkin toisin käsiteltäessä asiaa lain 10 §:n mukaisesti yhdessä joko rikos- tai lähestymiskieltoasian kanssa. Kieltoon määrättäväksi haettavan henkilön ollessa samanaikaisesti vastaajana rikosasiassa, jolla voisi olla merkitystä pääsykieltoa koskevaa asiaa ratkaistaessa, olisi myös rikosasiassa toimivaltainen tuomioistuin toimivaltainen pääsykieltoa koskevassa asiassa. Toimivaltainen tuomioistuin rikosasioissa on

yleensä rikoksen tekopaikkakunnan kärjäoikeus, joka voisi vastata tältä osin myymälän sijaintia. Syyte rikoksesta voidaan kuitenkin tutkia myös muussa tuomioistuimessa, kuten siinä, jonka tuomiopiirissä syytetty asuu tai vakinaisesti oleskelee. Kun henkilöä vastaan haettaisiin pääsykiellon kanssa yhtäaikaaisesti lähestymiskielloa, voitaisiin kumpikin asia käsitellä yhdessä lähestymiskielloasiassa toimivaltaisessa tuomioistuimessa, joka voisi määräytyä muun muassa lähestymiskiellolla suojattavan henkilön kotipaikan mukaan.

6 §. *Pääsykieltoa koskevan asian vireilletulo ja käsittely kärjäoikeudessa.* Pykälä sisältäisi kootusti pääsykielloasian vireilletuloa ja tuomioistuinkäsittelyä koskevat menettelysäännökset, jotka poikkeaisivat lain 4 §:n viittaussäännöksen nojalla sovellettavaksi tulevasta yleissääntelystä.

Pykälän 1 momentissa säädettäisiin pääsykielloasian vireilletulosta. Pääsykielloasia tulisi vireille tuomioistuimeen tehdyllä hakemuksella. Aloitteen pääsykiellon määräämiseksi voisi tehdä myymälää hallinnoiva elinkeinonharjoittaja. Se, kenellä olisi oikeus edustaa myymälää pääsykiellon hakemisessa sekä muutoin asian tuomioistuinkäsittelyssä, määräytyisi oikeushenkilön edustamista koskevan lainsäädännön mukaisesti. Elinkeinonharjoittajan puolesta hakemuksen voisi käytännössä tehdä muun muassa yrityksen toimitusjohtaja, myymälästä tai sen turvallisuudesta vastaava henkilö tai muu henkilö, joka olisi valtuutettu pääsykiellon hakemiseen elinkeinonharjoittajan puolesta.

Pääsykieltoa koskeva hakemus olisi tehtävä kärjäoikeudelle kirjallisesti, ja asian selvittämisen mahdollistamiseksi hakemuksesta tulisi ilmetä hakijayrityksen ja tämän edustajan tiedot, pääsykiellolla suojattavaksi haettava myymälä sekä mahdollinen muu alue, kieltoon määrättäväksi haettava henkilö sekä perusteet kiellon määräämiselle. Pääsykiellon perusteena olevaa häiriökäyttäytymistä kuvattaessa tulisi kiinnittää huomiota toiminnan vakavuutta ja toistuvuutta osoittaviin tietoihin. Tältä osin hakemuksessa voitaisiin yksilöidä esimerkiksi tiedossa olevat uhka- ja väkivaltatilanteet, niiden ajankohdat ja muut tekojen kuvaamiseksi tarvittavat tiedot. Lisäksi hakemukseen tulisi liittää mahdollinen kiellon määräämistä tukeva selvitys, kuten kameravalvontatallenteet, yksityisten turvallisuuspalveluiden raportit, todistajien kertomukset, esitutkitapöytäkirja tai rikostuomion jäljennös, mikäli kieltoon määrättäväksi haettava henkilö on aikaisemmin tuomittu pääsykiellon määräämisen kannalta merkityksellisestä, esimerkiksi myymälän henkilökuntaan kohdistuneesta, rikoksesta. Jäljempänä ehdotetulla tavoin elinkeinonharjoittaja voisi myös pyytää poliisilta välttämättömiä tietoja häiriökäyttäytymisestä sekä kieltoon määrättäväksi haettavan henkilöllisyydestä hakemuksen tekemistä varten, jos elinkeinonharjoittajalla ei itsellään olisi kaikkea tarvittavaa tietoa. Näin hakemus sisältäisi tuomioistuimen ratkaisua varten tarvittavat tiedot.

Selvitykseksi voitaisiin ilmoittaa kirjallista sekä henkilötodistelua. Oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain 7 luvun 2 §:n 2 momentin mukaisesti hakemuksessa olisi lisäksi ilmoitettava tuomioistuin sekä asianosaisen laillisen edustajan tai asiamiehen yhteystiedot. Tuomioistuimelle olisi myös soveltuvalla tavalla ilmoitettava todistajan tai muun kuultavan puhelinnumero ja muut yhteystiedot. Kyse voisi olla esimerkiksi myymälän työntekijästä tai vartiointiliikkeen palveluksessa olevasta henkilöstä, johon häiriökäyttäytymistä on kohdistunut taikka joka on tällaista todistanut.

Pääsykieltohakemusta voitaisiin oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain 7 luvun 4 §:n mukaisesti tarpeen mukaan täydennyttää. Tällöin hakijalle olisi ilmoitettava, millä tavoin hakemus on puutteellinen, epäselvä tai sekava samoin kuin että se voidaan jättää tutkimatta tai hylätä, jollei korjauskehotusta noudateta. Kyseessä olevan lain 7 luvun 5 §:ssä säädetysti tuomioistuimen olisi jätettävä hakemus tutkimatta, mikäli täydennyskehotusta ei noudatettaisi taikka jos hakemus olisi niin puutteellinen, epäselvä tai sekava, ettei se kelpaisi oikeudenkäynnin

perustaksi, taikka jos tuomioistuin ei voisi muusta syystä, kuten prosessinedellytyksiä koskevan puutteen vuoksi, ottaa asiaa tutkittavaksi. Hakemus voitaisiin lisäksi ratkaista haastetta antamatta, jos se olisi selvästi perusteeton.

Kun tuomioistuin arvioisi hakemuksen ja sen perusteiden olevan riittävässä määrin selvitetty, hakemus annettaisiin tiedoksi kieltoon määrättäväksi haetulle henkilölle. Hakemuksen tiedoksiannossa sovellettaisiin oikeudenkäymiskaaren 11 luvun sääntelyä rikosasian haasteen tiedoksiannosta. Tiedoksiannosta ei voitaisi siten toimittaa kuuluttamalla taikka sijaistiedoksiannona. Tuomioistuin huolehtisi pääsykieltoa koskevan hakemuksen tiedoksi antamisesta, ja samanaikaisesti kieltoon määrättäväksi haettua tulisi kehottaa vastaamaan hakemukseen kirjallisesti tuomioistuimen määräämässä ajassa taikka suullisesti istunnossa. Tuomioistuin voisi arvioida asian mahdollisen valmistelun tarvetta sekä tilanteen edellyttämällä tavalla valmistella asiaa yleisten oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain säännösten mukaisesti. Pääsykieltoasia tulisi sen luonteen vuoksi pyrkiä ratkaisemaan mahdollisimman joutuisasti, joten sen voisi määrätä suoraan pääkäsittelyyn, jos asian valmistelu katsottaisiin tarpeettomaksi. Sanottu koskisi suhteellisen selväpiirteiseksi arvioituja asioita, joissa pääsykiellon määräämisen edellytyksistä on esitettävissä riidatonta näyttöä.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin asian tutkimisesta ja ratkaisemisesta pääsykieltoon määrättäväksi vaaditun henkilön poissaolosta huolimatta. Mikäli pääsykiellon hakija jättäisi saapumatta istuntoon, voitaisiin asia jättää sillensä siten kuin oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain 8 luvun 8 §:ssä säädetään. Edelleen lain 8 luvun 7 §:n mukaisesti kummankin osapuolen jäädessä pois istunnosta asia jätettäisiin sillensä. Pääsykieltoon määrättäväksi haetun henkilön osalta lähtökohtana olisi henkilön läsnäolo asiaa käsiteltäessä, sillä se tukisi asian perusteellista selvittämistä. Pääsykieltoasia tulisi kuitenkin voida sen luonteen vuoksi ratkaista, vaikka henkilö ei saapuisi asian pääkäsittelyyn. Siten ehdotetun pykälän 2 momentin mukaan asia voitaisiin tutkia ja ratkaista pääsykieltoon määrättäväksi haetun henkilön poissaolosta huolimatta, jos hänen läsnäolonsa asian selvittämiseksi ei olisi tarpeen ja hänet olisi sellaisella uhalla kutsuttu tuomioistuimeen. Asian käsittely edellyttäisi tällöin kuitenkin, että asia saataisiin tosiasiasa selvitettyä poissaolosta huolimatta, sillä tuomioistuimen tulisi voida tutkia pääsykiellon määräämisen edellytysten käsillä olo. Arvioitaessa tarvetta henkilön läsnäololle asian selvittämiseksi olisi merkityksellistä, vaikuttaisivatko vastaajan läsnäolo ja mahdolliset kannanotot siihen, miten tuomioistuin voisi asian ratkaista. Tuomioistuimen tulisi jokaisessa asiassa erikseen harkita, milloin henkilö voitaisiin kutsua niin sanotulla poissaolouhalla. Varsin tyypillisesti pääsykieltoasiat olisivat luonteeltaan sellaisia, että asia voitaisiin ratkaista pääsykiellon kohteen poissaolosta huolimatta. Näin olisi erityisesti selväpiirteisissä asioissa, joissa hakemuksen tueksi olisi esitettävissä vahvaa näyttöä. Kuitenkin esimerkiksi tilanteissa, joissa paikkakunnalla ei ole muita palveluita ja tuomioistuimessa tulee arvioida mahdollisia poikkeuksia ratkaisuun, voisi henkilön läsnäololle olla painavammat perusteet. Huomiota voitaisiin antaa myös pääsykieltoon haettavan henkilön iälle. Tieto mahdollisuudesta tutkia ja ratkaista asia poissaolosta huolimatta olisi annettava kieltoon määrättäväksi haetulle tiedoksi.

Muutoin pääsykieltoasian pääkäsittelyssä tuomioistuimessa noudatettaisiin yleisiä menettelysäännöksiä, erityisesti oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain 6 luvun pääkäsittelyä koskevia säännöksiä (ROL 7:22). Ehdotetun lain 4 §:n sisältämän viittaussäännöksen nojalla sovellettaviksi tulisivat lisäksi muun muassa asianosaisen, todistajan ja muun kuultavan läsnäoloa ja poissaolon seuraamuksia sekä todistelua koskevat säännökset. Käytännössä asiaan osallisilla olisi kattavin käsitys tilanteesta ja saatavilla olevasta selvityksestä, joten oikeudenkäymiskaaren 17 luvun 7 §:stä ilmenevien periaatteiden mukaisesti he huolehtisivat pääasiassa näytön hankkimisesta. Samoin sovellettavaksi tulisivat esimerkiksi muutoksenhakua koskevat oikeudenkäymiskaaren 25–26, 30 ja 30 a luvun säännökset.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin tuomioistuimen velvollisuudesta varata sosiaaliviranomaiselle tilaisuus tulla kuulluksi, kun pääsykieltoa haetaan alle 18-vuotiaalle. Kuulemistilaisuuden varaaminen edistäisi ensinnäkin tilanteen selvittämistä. Toisaalta tällaisen tahon osallistuminen tuomioistunkäsittelyyn olisi perusteltua lapsen edun valvomiseksi. Lainkohta edellyttäisi yksin varaamaan tilaisuuden tulla kuulluksi, eikä sosiaaliviranomaisen edustajan poissaolo estäisi asian käsittelemistä tai ratkaisemista. Oikeudenkäymiskaaren 12 luvussa säädetään vajaan puolesta osalta puhevallan käyttämisestä. Lähtökohtaisesti vajaan puolesta osalta sovellettaisiin sanottua yleissääntelyä, eikä alaikäisen itsenäisen tai rinnakkaisen puhevallan käyttämisestä säädettäisi nykyisestä poikkeavasti.

Pykälän 4 momentissa säädettäisiin käräjäoikeuden velvollisuudesta käsitellä pääsykiellon määräämistä koskeva asia sen edellyttämällä joutuisuudella. Pääsykiellolla annettaisiin myymälän tiloissa oleskeleville henkilöille ennakkollista suojaa rikosten, niiden uhan sekä muun vakavan ja toistuvan häirinnän torjumiseksi, joten asian käsittelemisen tulisi olla suhteellisen nopeaa. Kaikki pääsykieltoasiat eivät kuitenkaan edellytä yhtä nopeaa asian ratkaisemista, ja säännöksen mukaan käsittelyaika tulisikin suhteuttaa kunkin asian luonteeseen. Säännös jättäisi siten tuomioistuimelle tilannekohtaista harkintavaltaa arvioida se, kuinka nopeasti yksittäinen asia tulee käsitellä. Erityistä joutuisuutta edellytettäisiin esimerkiksi tilanteissa, joissa pääsykieltohakemuksen taustalla on poikkeuksellisen vakavia rikoksia tai toistuvaa ja asteittain vakavoituvaa häirintää taikka joissa pääsykieltoa vaaditaan määrättäväksi alaikäiselle.

Kuten edellä on todettu, elinkeinonharjoittajilla on mahdollisuus myös itse antaa pääsykielto liiketilaan. Käytännössä olisi siten myös mahdollista, että elinkeinonharjoittaja antaisi itse käytettävissään olevien tietojen perusteella henkilölle pääsykiellon samaan aikaan tai jo ennen, kun hakisi pääsykieltoa tuomioistuimesta. Näin elinkeinonharjoittaja voisi ainakin väliaikaisesti kieltää pääsyn liiketilaan myös siksi aikaa, kun kieltoasiaa käsitellään tuomioistuimessa.

7 §. Kiellon voimassaolo. Pykälässä säädettäisiin pääsykiellon voimassaoloajasta, kiellon voimaantumisen alkamisajankohdasta sekä aiemmin määrätyn pääsykiellon uudistamisesta.

Pykälän 1 momentin mukaan tuomioistuin voisi määrätä pääsykiellon vuodeksi kerrallaan. Kyse olisi enimmäiskestosta, eikä pääsykieltoa tulisi määrätä automaattisesti vuodeksi, vaan sen voimassaoloaika tulisi harkita aina tapauskohtaisesti. Voimassaoloaika määrätessään tuomioistuin tulisi kiinnittää huomiota pääsykiellon oikeasuhtaisuuteen. Määrätessä pääsykieltoa voitaisiin siten antaa merkitystä esimerkiksi kieltoon määrättävän henkilön iälle taikka muiden vastaavien palveluiden saatavuudelle kyseisellä alueella.

Pääsykielto tulisi voimaan heti käräjäoikeuden määrätessä kiellon, eikä pääsykiellon voimaantulo ole siten sidottu ratkaisun lainvoimaisuuteen. Ratkaisua olisi noudatettava muutoksenhausta huolimatta, ellei asiaa käsittelevä ylempi tuomioistuin toisin määräisi. Pääsykiellon rikkomisen rangaistavuuden osalta on kuitenkin huomattava, että pääsykiellon rikkomisen rangaistavuus edellyttäisi tietoisuutta henkilölle määrätystä pääsykiellosta. Mikäli kieltoon määrätty henkilö olisi läsnä asian pääkäsitelyssä, voitaisiin ratkaisu antaa tälle tiedoksi välittömästi. Mikäli asia ratkaistaisiin kuitenkin henkilön poissa ollessa, tulisi ratkaisu antaa tälle tiedoksi siten kuin OK 11 luvussa säädetään.

Pykälän 2 momentin mukaan pääsykielto voitaisiin uudistaa tarvittaessa enintään vuodeksi kerrallaan. Pääsykiellon uudistamismahdollisuus olisi tarpeen tilanteissa, joissa kiellolla torjuttava häiriökäyttäytyminen ei olisi henkilölle määrätyn pääsykiellon jälkeen lakannut ja turvallisuusuhka olisi yhä käsillä. Pääsykiellon uudistaminen edellyttäisi, että lain 2 §:n mukaiset kiellon määräämisen edellytykset täyttyisivät yhä, eikä kieltoa voitaisi jatkaa automaattisesti. Pääsykiellon määräämisen edellytykset olisi arvioitava aina itsenäisesti uuden aineiston pohjalta,

mutta aikaisemmin määrätty kielto voisi muodostaa lähtökohdan häiriökäyttäytymisen arvioinnille.

Sitä, kuinka monta kertaa pääsykiellon voisi uudistaa, ei rajoitettaisi. Pääsykiellon uudistamista voisi hakea jo edellisen pääsykiellon voimassaoloaikana, jottei mahdollisesti peräkkäisten pääsykieltojen väliin muodostu väliaikaa, jolloin kielto ei ole voimassa. Uudistamista voisi hakea se elinkeinonharjoittaja, jolla olisi oikeus hakea myös ensivaiheessa pääsykiellon määräämistä, mutta hakijan edustajan ei tarvitsisi olla sama kuin ensimmäistä kieltoa haettaessa.

8 §. Ratkaisu. Pykälässä säädettäisiin pääsykieltoa koskevassa asiassa annettavasta tuomioistuinnratkaisusta. Pääsykieltoasiassa annettaisiin kirjallinen ratkaisu, tuomio.

Pykälän 1 momentissa säädettäisiin ratkaisussa mainittavista seikoista ja kiellon sisällöstä. Ratkaisusta tulisi ilmetä ensinnäkin asian ratkaisut tuomioistuin ja puheenjohtaja, ratkaisun antamispäivä, pääsykiellon hakija, henkilö, jota vastaan pääsykieltoa on haettu, myymälä ja mahdollinen muu alue, johon pääsykielto kohdistuisi, selostus asiasta, ratkaisu perusteluineen sekä sovelletut lainkohdat.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin eräistä muista ratkaisuun sisällytettävistä asioista tilanteissa, joissa pääsykielto määrättäisiin tuomioistuimen toimesta. Tällöin ratkaisussa olisi yksilöitävä edellä esitettyjen lisäksi myös pääsykiellon sisältö sekä siihen liittyvät mahdolliset poikkeukset. Pääsykiellolla suojattava myymälä ja sen välitön läheisyys, eli muu kieltoalue, tulisi määritellä ratkaisussa täsmällisesti ja tarkkarajaisesti. Erityisesti myymälätilan välitön läheisyys tulisi yksilöidä yksiselitteisesti, eikä kieltoa voisi määrätä epämääräisesti koskemaan menemistä tai oleskelua myymälän lähetyville. Tarvittaessa tuomioon tulisi liittää kartta tai muu aluetta kuvaava piirros, johon kielletty alue merkittäisiin. Selkeänä kieltoalueen kannalta voitaisiin pitää tilannetta, jossa pääsykiellolla suojattava myymälä sijaitsee omassa kiinteistössään, jonka piha-alue on selvästi rajattu. Tällöin pääsykiellon voisi määrittää koskemaan esimerkiksi myymälälle kuuluvia ulkotiloja, joihin työnteke mahdollisesti ulottuu. Sen sijaan pääsykiellolla suojattavan myymälän sijaitessa kauppakeskuksessa tulisi kiinnittää huomiota mahdollisiin myymälän viereisiin liiketiloihin varmistaen, ettei pääsykielto rajoittaisi tarpeettomasti pääsyä tällaisiin tiloihin. Suojattava alue tulisi toisin sanoen määrittää niin, että se suojaisi työ- ja asiointiturvallisuutta riittävällä tavoin, mutta sitä ei tulisi kuitenkaan määrätä suhteellisuusperiaatteen vastaisesti laajemmaksi kuin henkilö- tai asiakaskunnan turvallisuuden suojaamisen kannalta on tarpeen.

Pääsykieltoasiaa käsiteltäessä tulisi pyrkiä turvaamaan kieltoon määrätyn mahdollisuudet huolehtia välttämättömien hyödykkeiden hankkimisesta, ja tällaisessa tilanteessa ratkaisussa tulisi määritellä perustellut poikkeukset kieltoon. Poikkeukset perustuisivat pääsykieltoasian käsitteilyn yhteydessä ennakoitavissa oleviin tarpeisiin. Ratkaisuun tulisi mahdollisesti sisällyttää huomio poikkeusjärjestelyistä esimerkiksi tilanteissa, joissa pääsykieltoa haetaan paikkakunnan ainoan elintarvikeliikkeen suojaksi ja poikkeusjärjestelyt ovat tarpeen välttämättömästä asiointinista huolehtimiseksi. Toisaalta ei ole myöskään poissuljettua, että esimerkiksi apteekki, posti tai pankin toimipiste sijoittuu myymälän yhteyteen siten, että tällaiseen tilaan pääsy edellyttäisi kulkemista pääsykiellolla suojattavan liiketilan läpi. Ratkaisussa voitaisiin esimerkinomaisesti määrätä tarkasti tietyt ajankohdat, jolloin pääsykielto ei olisi voimassa ja asiointi tai läpikulku olisi sallittua. Toisaalta kieltoon määrätyn henkilön ennalta maksetut ostokset voitaisiin myös tuoda myymälän ulkopuolelle yksityisten turvallisuuspalveluiden edustajan toimesta. Elinkeinonharjoittajan olisi hakemuksessaan mahdollista esittää oma ennakkollinen näkemyksensä vaihtoehtoisista keinoista tällaisten poikkeusjärjestelyiden mahdollisen tarpeen varalta.

Asiaan osalliset eivät voisi keskinäisin sopimuksin myöhemminkään päättää poikkeuksista pääsykieltoon, vaan tällaiset poikkeustarpeet tulisi saattaa tuomioistuimen käsiteltäväksi pääsykiellon muuttamista tai kumoamista koskevana asiana.

Asiaan osallisten oikeusturva edellyttäisi kiellon selkeää ja tarkkaa muotoilua. Pääsykiellon sisällön, kieltoalueen sekä poikkeusten seikkaperäinen yksilöinti olisi välttämätöntä myös kiellon tehokkaaksi valvomiseksi. Samoin pääsykiellon rikkomista koskevan rangaistussäännöksen saadessa asiallisen sisältönsä tuomioistuimen ratkaisusta olisi tärkeää, että siitä ilmenee selkeästi kielletyn toiminnan ja alueen rajat sekä kiellon kesto.

Pääsykiellon noudattamatta jättäminen olisi rangaistavaa, joten pääsykieltoasiassa annetussa ratkaisussa tulisi ilmoittaa myös kiellon rikkomiseen liittyvästä rangaistusuhasta. Pääsykielto tulisi 7 §:n mukaisesti voimaan käräjäoikeuden tehdessä ratkaisun kiellon määräämisestä. Ratkaisusta tulisi kuitenkin ilmetä pääsykiellon päättymispäivä, joka olisi keskeinen pääsykieltoon liittyvän rangaistusuhan kannalta.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin muutoksenhakuohjeiden liittamisestä ratkaisuun.

9 §. Ilmoitukset ratkaisusta. Pykälässä säädettäisiin tuomioistuimen velvollisuudesta ilmoittaa pääsykieltoasiassa annetusta ratkaisusta asianosaisille ja lain 12 §:ssä tarkoitettuun rekisteriin sekä ratkaisua koskevien tietojen tallentamisesta oikeushallinnon valtakunnallisen tietovarannon ratkaisu- ja päätösilmoitusjärjestelmään.

Pykälän 1 momentin mukaan pääsykieltoasiassa annetusta ratkaisusta olisi ilmoitettava kummallekin asiaan osalliselle eli hakijalle sekä sille, jota vastaan kieltoa oli vaadittu määrättäväksi. Tilanteessa, jossa hakemus pääsykiellon määräämisestä kuitenkin hylätään, ilmoitus pääsykieltoon määrättäväksi vaaditulle henkilölle voidaan kuitenkin jättää tekemättä, jos tämä ei ole käyttänyt asiassa puhevaltaa. Mikäli tämä olisi kuitenkin osallistunut jollakin tavoin asian käsitteilyyn, tulisi hylkäävästä ratkaisusta antaa tälle tieto.

Jos tiedoksi annettava määräys tai päätös on ilmoitettu OK 11 luvun 6 §:n mukaan tiedoksiannon vastaanottajalle tuomioistuimen kansliassa tai istunnossa, hänen katsotaan tuolloin saaneen siitä tiedon. Muussa tapauksessa ilmoitus sille, jolle pääsykielto on määrätty, olisi annettava tiedoksi jotakin OK 11 luvun mukaista todisteellista tiedoksiantotapaa noudattaen. Ratkaisun tiedoksiannolla olisi olennainen merkitys ottaen huomioon, että kiellon rikkomisen rangaistavuuden edellytyksenä olisi, että kieltoon määrätty tahallaan rikkoo kieltoa.

Pykälän 2 momentin mukaan tuomioistuimen olisi ilmoitettava heti lain 12 §:ssä tarkoitettuun rekisteriin ratkaisusta, jolla pääsykielto olisi määrätty, kumottu tai sitä olisi muutettu. Velvollisuus koskisi siten kaikkia pääsykieltoasioissa annettavia ratkaisuja, olisi kyse ensimmäisestä kiellosta tai kiellon uudistamisesta. Ilmoituksen tulisi sisältää asiaa koskevasta ratkaisusta vähintään 8 §:n 1 momentin 1–5 kohdassa mainitut seikat sekä ratkaisun sisältö ja mahdolliset poikkeukset. Tietojen ilmoittamista koskevat käytännön järjestelyt toteutettaisiin tuomioistuinten ja poliisin kesken sovittavalla tavalla. Ilmoittaminen voitaisiin järjestää samalla tavalla kuin lähestymiskieltoasioiden kohdalla.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin selvyuden vuoksi, että ratkaisua koskevat tiedot tallennettaisiin oikeushallinnon valtakunnallisen tietovarannon ratkaisu- ja päätösilmoitusjärjestelmään. Tietojen tallentamisesta säädetään oikeushallinnon valtakunnallisesta tietovarannosta annetussa laissa (955/2020).

10 §. *Asian käsitteleminen rikosasian tai lähestymiskieltoasian yhteydessä.* Pykälässä säädettäisiin mahdollisuudesta käsitellä pääsykieltoasia yhdessä rikosasian tai lähestymiskieltoasian kanssa.

Tuomioistuimen käsiteltäväksi saatettu pääsykieltoasia voitaisiin käsitellä tilanteen mukaan sekä rikos- että lähestymiskieltoasian yhteydessä. Käytännössä mahdollista olisi, että kaikkia edellisiä käsiteltäisiin yhtäaikaisesti. Yhteinen käsittely voisi perustua tarkoituksenmukaisuussyihin, esimerkiksi yhteiseen oikeudenkäyntiaineistoon. Yhteinen käsittely edellyttäisi kuitenkin, että yhdistettävillä asioilla olisi selkeä keskinäinen yhteys.

Lähestymiskieltoaisissa on säädetty mahdollisuudesta käsitellä lähestymiskieltoasia rikosasian yhteydessä. Sitä vastaavasti myös rikos- ja pääsykieltoasian käsittelyiden yhdistäminen olisi mahdollista. Tämä edellyttäisi sitä, että tuomioistuimessa olisi vireillä pääsykieltoon määrättäväksi haettua henkilöä koskeva rikosasia ja että kyseinen rikosasia voisi olla pääsykiellon kannalta merkityksellinen. Tällä tarkoitettaisiin käytännössä sitä, että rikosasia voisi vaikuttaa arvion pääsykiellon tarpeesta sekä sen määrittämisen edellytysten käsillä olosta. Pääsykiellon hakijan ei tulisi välttämättä olla rikosasian asianomistaja, vaan kyse voisi olla esimerkiksi myymälän työntekijään kohdistuneesta väkivaltarikoksesta. Käsiteltäessä pääsykieltoasiaa rikosasian yhteydessä tuomioistuimen kokoonpano määräytyisi rikosasian mukaan.

Eräissä tapauksissa tuomioistuimen määräämä pääsykielto ei välttämättä riittäisi yksin häiriökäyttäytymiseen puuttumiseksi, vaan uhan henkilöityessä tiettyyn työntekijään perusteltua voisi olla lähestymis- ja pääsykiellon yhtäaikainen määrääminen siten, että asioiden käsittely yhdistettäisiin. Kyse olisi lähtökohtaisesti tilanteista, joissa pääsykieltoon määrättäväksi haettu henkilö aiheuttaa tietylle työntekijälle uhkaa myös myymälätilan ulkopuolella ja muuten kuin työn yhteydessä. Pääsykieltoon määrättäväksi haettu henkilö saattaa esimerkiksi seurata myymälän työntekijää tämän poistuessa liiketilasta tai kohdistaa tähän häirintää myös muunlaisin yhteydenottokeinoin, joita tuomioistuimen määräämä pääsykielto ei kattaisi. Lähestymis- ja pääsykieltoasian yhdistämisen edellytykset vastaisivat pääosin edellä todettua. Tällä viitattaisiin siihen, että kummankin kieltoasian vastaaja olisi sama, minkä lisäksi häiriökäyttäytyminen ilmeneisi käytännössä jatkumona.

3 luku **Erinäiset säännökset**

11 §. *Asian käsittelystä aiheutuvat kustannukset.* Pykälässä säädettäisiin pääsykieltoa koskevan asian käsittelystä aiheutuvien kustannusten jakautumisesta asiaan osallisten välillä. Lähtökohdana olisi, että asiaan osalliset vastaisivat itse pääsykieltoa koskevan asian käsittelystä aiheutuvista kustannuksistaan. Tavanomaisesti asiaan ei siten liittyisi sen lopputuloksesta riippuvaa velvollisuutta korvata toisen osapuolen asian käsittelystä aiheutuneita kustannuksia. Eräissä tilanteissa olosuhteiden perusteella voisi tulla kuitenkin harkittavaksi, tulisiko tilanteesta tästä poiketen asettaa korvausvelvollisuus joko osaksi tai kokonaan. Pääsäännöstä voitaisiin poiketa vain painavista syistä, joista voisi olla kyse lähinnä silloin, kun asian toinen osapuoli olisi perusteettomasti pitkittänyt oikeudenkäyntiä. Sääntely vastaisi lähestymiskiellosta säädettyä.

12 §. *Pääsykiellon rekisteröinti.* Pykälässä säädettäisiin tuomioistuimen määräämän pääsykiellon rekisteröinnistä ja kieltoa koskevien tietojen käsittelystä viittaamalla käsittelyssä sovellettavaan muuhun lainsäädäntöön. Pykälässä viitattaisiin pääsykiellon rekisteröinnin osalta henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa annettuun lakiin. Pääsykieltoa koskevien tietojen käsittelemiseksi poliisin henkilörekistereissä esityksessä ehdotettaisiin lisäksi muutoksia henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa annetun lain 6 §:ään pääsykieltoa koskevien henkilötietojen käsittelemiseksi poliisin tutkinta- ja valvontatehtävissä, 17 §:ään pääsykieltoa koskevien tietojen

tallentamisesta poliisin rekisteriin Oikeusrekisterikeskuksen toimesta ja 34 §:ään pääsykieltoa koskevien tietojen poistamisesta poliisin henkilörekisteristä.

13 §. Pääsykiellon noudattamisen valvonta. Pykälässä säädettäisiin poliisin yleisestä tehtävästä valvoa pääsykieltoa. Käytännössä valvonta toteutuisi siten, että pääsykiellon valvomiseksi poliisi voisi soveltaa poliisilain 2 luvun säännöksiä, joiden nojalla henkilön pääsy tilaan voidaan estää tai hänet voidaan poistaa sieltä.

14 §. Pääsykiellon kumoaminen tai muuttaminen. Pykälässä säädettäisiin mahdollisuudesta kumota pääsykielto tai muuttaa sitä. Pykälän 1 momentin mukaisesti pääsykielto voitaisiin kumota tai sen sisältöä voitaisiin muuttaa pääsykieltoon määrätyn tai alkuperäisen kiellon hakijan hakemuksesta, jos se olisi perusteltua asiaan osallisten muuttuneiden olosuhteiden tai muun erityisen syyn takia.

Pääsykiellon voimassaoloaikana asiaan osallisten olosuhteissa saattaa ilmetä muutoksia, joiden perusteella pääsykielto ratkaisu olisi syytä kumota tai ainakin sen sisältöä muuttaa. Kyse voisi olla siitä, että pääsykiellolla suojattava alue tulisi määritellä toisella tavoin, esimerkiksi laajentaen pääsykiellolla suojattavaa myymälän välitöntä läheisyyttä jatkuneen häiriökäyttäytymisen seurauksena, tai siitä, että välttämättömyshyödykkeitä tarjoavien palveluiden saatavuus heikkenisi alueella siten, että määrätty pääsykielto koskisi lähialueen ainoaa elintarvikekauppaa. Toisaalta pääsykielto voisi olla perusteltua kumota, jos pääsykieltoon määrätty olisi aktiivisin keinoin osoittanut, että häiriökäyttäytymisen juurisyihin on puututtu esimerkiksi päihdekuntoutuksella. Erityisellä syyllä viitattaisiin puolestaan siihen, että pääsykielto tai sen sisältämät poikkeukset saattaisivat osoittautua käytännössä epätarkoituksenmukaisella tavalla muotoilluiksi. Tällöin pääsykielto ratkaisun muuttaminen voisi olla käytännön- tai kohtuussyistä aiheellista. Pääsykieltoa voitaisiin muuttaa käytännössä sen ehtoja lieventämällä taikka tiukentamalla. Arviointi muuttuneista olosuhteista tai muusta erityisestä syystä olisi aina tapauskohtaista.

Kieltoa muutettaessa tai kumottaessa tulisi tilannetta muuttuneiden olosuhteiden lisäksi arvioida myös suhteessa 2 §:ssä säädettyihin kiellon määräämisen edellytyksiin. Esimerkiksi kiellon muuttaminen kiellon kohteelle ankarammaksi ei saisi johtaa säännöksessä tarkoitettuun kohtuuttomaan lopputulokseen.

Pääsykielto määrättäisiin tiettyyn myymälään, eikä pykälän nojalla voitaisi merkittävästi muuttaa suojaa saavaa kohdetta. Yrityksen muuttaessa myymälän täysin uusiin tiloihin etäällä alkuperäisestä myymälästä pääsykieltoa ei voitaisi muuttaa koskemaan uutta myymälätilaa, vaan tällöin tulisi hakea uutta pääsykieltoa.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin pääsykiellon muuttamista tai kumoamista koskevasta hakemuksesta. Asianosaiset eivät voisi pelkästään keskinäisin sopimuksin vaikuttaa rikosoikeudellisen seuraamuksen uhalla määrätyn pääsykiellon sisältöön tai voimassaoloon, vaan asia tulisi saattaa tuomioistuimen käsiteltäväksi. Hakemuksen käsittelyssä olisi noudatettava, mitä ehdotetun lain 2 luvussa säädettäisiin pääsykiellon määräämisestä.

15 §. Viittaus rikoslakiin. Pykälässä säädettäisiin pääsykiellon rikkomisen rangaistavuutta koskevasta viittaussäännöksestä rikoslakiin. Säännöksen mukaan rangaistuksesta pääsykiellon rikkomisesta säädettäisiin rikoslain 16 luvun 9 b §:ssä.

16 §. Voimaantulo. Pykälässä säädettäisiin lain voimaantulosta. Laki tulisi voimaan...

8.2 Rikoslaki

16 luku **Rikoksista viranomaisia vastaan**

9 b §. *Tuomioistuimen määräämän pääsykiellon rikkominen.* Lukuun lisättäisiin tuomioistuimen määräämän pääsykiellon rikkomista koskeva rangaistussäännös. Säännöksen nojalla rangaistaisiin sellaista tuomioistuimen toimesta pääsykieltoon määrättyä, joka rikkoisi tuomioistuimen määräämästä pääsykiellosta annetun lain 8 §:ssä tarkoitettua pääsykieltoa koskevassa ratkaisussa yksilöityä kieltoa.

Rangaistava menettely saisi asiallisen sisältönsä kussakin yksittäisasiassa annetusta ratkaisusta. Rangaistussäännöksessä viitatus tuomioistuimen määräämästä pääsykiellosta annetun lain 8 §:n mukaisesta pääsykieltoa koskevasta ratkaisusta tulisi ilmetä kiellon sisältö sekä muut teon rangaistavuuden kannalta merkitykselliset seikat niin, että kieltoon määrätty olisi tietoinen ja osaisi ennakoita, mihin paikkaan meneminen olisi rangaistuksen uhalla kiellettyä ja milloin. Mikäli ratkaisussa määrättäisiin tarpeellisista poikkeusjärjestelyistä, tulisi myös ne yksilöidä ratkaisussa yksiselitteisesti. Kiellon sisältö tulisi siten määritellä ratkaisussa siinä määrin yksiselitteisesti, ettei rangaistavan käyttäytymisen ala olisi tulkinnanvaraista.

Pääsykiellon rikkominen merkitsisi sekä määrättyllä kiellolla nimenomaisesti torjuttavaa turvallisuuteen kohdistuvaa uhkaa kiellolla suojattavassa myymälässä oleskeleville että piittaamattomuutta viranomaismääräyksestä. Pääsykiellon rikkominen olisi rangaistavaa, vaikka kieltoa rikkoessaan tekijä käyttäytyisi sinänsä asiallisesti aiheuttamatta kenellekään häiriötä tai uhkaa. Pääsykiellon rikkomisen osalta teon oikeudenvastaisuus ei poistuisi myöskään kenenkään paikalla olevan antamalla suostumuksella, vaan mahdolliset muutostarpeet pääsykieltoon tulisi saattaa tuomioistuimen käsiteltäväksi pääsykiellon kumoamista tai muuttamista koskevana asiana.

Pääsykiellon rikkominen olisi rangaistavaa tahallisenä. Pääsykiellon rangaistavuus edellyttäisi sitä, että henkilölle olisi annettu pääsykieltoa koskeva ratkaisu tiedoksi OK 11 luvun mukaisesti. Pääsykieltoa olisi noudatettava muutoksenhausta huolimatta, ellei muutoksenhakutuomioistuimella toisin määrää. Näin ollen kiellon rikkominen olisi rangaistavaa, vaikkei pääsykieltoa koskeva ratkaisu ole saanut lainvoimaa.

Tuomioistuimen määräämän pääsykiellon rikkomisesta voitaisiin tuomita sakkoa tai enintään vuosi vankeutta. Keskeisiä konkurrenssitilanteita on käsitelty esityksen jaksossa 4.1.13.

24 luku **Yksityisyyden, rauhan ja kunnian loukkaamisesta**

3 §. *Julkisrauhan rikkominen.* Rangaistussäännöksen tunnusmerkistöä täsmennettäisiin tekotaipojen osalta lisäämällä 1 momentin 1 kohtaan henkilölle annetun kiellon vastaisesti julkisrauhan suojaamaan paikkaan meneminen osaksi tunnusmerkistöä. Menemisellä henkilölle annetun kiellon vastaisesti lainkohdassa tarkoitettuun paikkaan viitattaisiin siihen, että henkilö jättäisi noudattamatta hänelle annettua pääsykieltoa. Sen sijaan muunlainen olosuhteista pääteltävissä oleva kielto mennä paikkaan tai liikkua siellä ei olisi henkilölle annetun kiellon vastaista paikkaan menemistä.

Rangaistussäännökseen tehtävän lisäyksen tarkoituksena ei olisi laajentaa rangaistavaksi säädetyn käyttäytymisen alaa, vaan tarkoituksena olisi selkeyttää, että julkisrauhan rikkomisesta olisi kyse myös silloin, kun henkilö oikeudettomasti jättäisi noudattamatta hänelle annettua kieltoa mennä lainkohdassa tarkoitettuun paikkaan. Käytännössä tunnusmerkistöön lisättävää uutta tekotapaa voitaisiin soveltaa tilanteissa, joissa liikehuoneiston tai muun julkisrauhan suojaaman

paikan haltija on antanut esimerkiksi häiriötä aiheuttaneelle henkilölle pääsykiellon tilaan. Kun kyse olisi tuomioistuimen elinkeinonharjoittajan hakemuksesta määräämästä pääsykiellosta, sovellettaisiin puolestaan ehdotettua rikoslain 16 luvun 9 b §:ää.

Teon rangaistavuus julkisrauhan rikkomisena edellyttää yleisesti sitä, että julkisrauhaa nautti-vaan paikkaan meneminen olisi oikeudetonta. Teon oikeudettomuus olisi siis rangaistavuuden edellytyksenä myös säännökseen lisätyn uuden tekotavan osalta.

Oikeudettomana olisi yleensä pidettävä menemistä julkisrauhan suojaamaan paikkaan, jos kiel- lon mennä kyseessä olevaan paikkaan olisi antanut sellainen henkilö, jolla on ollut oikeus antaa tällainen kiello. Oikeus kiellon antamiseen voidaan katsoa lähtökohtaisesti olevan ainakin pai- kan haltijalla taikka sellaisella paikan haltijaa edustavalla henkilöllä, kuten työntekijällä, jonka asemaan tai tehtäviin kyseessä olevassa tilanteessa paikan yleisestä järjestyksestä ja turvallisuus- desta huolehtiminen kuuluu.

Jotta annetun kiellon vastaisesti paikkaan meneminen olisi rangaistavaa, kiello mennä julkisrau- han suojaamaan paikkaan tulisi olla annettu selkeällä tavalla. Kiellon vastaisesti paikkaan me- nemisessä olisi siten kyse henkilölle selkeästi ilmaistun tahdon sivuuttamisesta. Teko voisi jäädä rankaisemattomaksi puuttuvan tahallisuuden vuoksi muun muassa, jos kiellon vastaisesti lainkohdassa tarkoitettuun paikkaan mennyt henkilö ei olisi tietoinen hänelle annetusta kiellosta tai kiellon sisältö tai sen voimassaolo olisi jäänyt epäselväksi. Kiellon antamisen tapa olisi läh- tökohtaisesti kiellon antajan harkittavissa, ellei lainsäädännöstä juonnu edellytyksiä kiellon an- tamisen tapaa koskien. Rikoslaisissa ei siten määriteltäisi yksityiskohtaisesti sitä, miten tai missä muodossa kiello voidaan antaa. Olennaista olisi, että kiello mennä paikkaan olisi annettu toden- netusti. Kiellon antaminen voisi tapahtua esimerkiksi käynnin yhteydessä tai jälkikäteisesti.

Eräissä tilanteissa annetun kiellon vastaisesti paikkaan menemiselle voisi kuitenkin olla jokin teon tunnusmerkistön mukaisuuden tai rangaistavuuden poistava hyväksyttävä syy. Esimerkin- omaisesti yksinomaan syrjivien perusteiden annetun kiellon vastaisesti paikkaan menemistä ei olisi pidettävä oikeudettomana. Samoin joissakin tilanteissa paikkaan menemisen oikeutuksesta voi olla myös nimenomaiset säännökset laissa. Myös lailla säädetään paikoin kiellon antamisen pe- rusteista tai muista olennaisista seikoista, eikä laissa säädettyjen edellytysten vastaisesti annetun kiellon noudattamatta jättämistä olisi poikkeuksetta pidettävä oikeudettomana siten, että kiellon rikkominen olisi julkisrauhan rikkomisena rangaistavaa.

Ehdotetuilla muutoksilla ei kavennettaisi säännöksen tämänhetkistä soveltamisalaa. Edelleen myös muunlaisten pääsyn kieltämistä koskevien tahdonilmaisujen rikkominen olisi tunkeutu- misena rangaistavaa eikä esityksen tarkoituksena ole kaventaa tunkeutumista koskevan tekota- van soveltamisalaa nykyisestä. Ehdotuksilla ainoastaan selvennettäisiin rangaistussäännöksen soveltumista henkilölle annettuun pääsykieltoon.

Lainkohdan kirjoitusasua tarkistettaisiin Puolustusvoimien ja Rajavartiolaitoksen osalta vastaa- maan ajantasaista kirjoitusasua.

8.3 Poliisilaki

2 luku Yleiset toimivaltuudet

5 §. Kotirauhan ja julkisrauhan suojaaminen. Pykälän 1 momenttiin tehtäisiin rikoslain 24 lu- vun 3 §:ää vastaava täsmennys. Poliisilla olisi siten toimivalta poistaa henkilö julkisrauhan suo- jaamasta tilasta, jos paikan haltija olisi antanut hänelle pääsykiellon sinne. Toimivaltuuden käyttö edellyttäisi paikan haltijan pyyntöä.

5 a §. *Tuomioistuimen määrämän pääsykiellon toimeenpano.* Lukuun lisättäisiin uusi 5 a §. Pykälässä säädettäisiin poliisin toimivallasta tuomioistuimen määrämän pääsykiellon valvon-
nassa.

Pykälän 1 momentin nojalla poliisimiehellä olisi toimivalta poistaa henkilö tai estää hänen pää-
synsä tilaan, johon tuomioistuin on määrännyt pääsykiellon. Säännöksen soveltaminen ei edel-
lyttäisi esimerkiksi sen arvioimista, aiheuttaako henkilö mahdollisesti häiriötä, vaan poistami-
nen ja estäminen perustuisi yksinomaan siihen, että tuomioistuin on määrännyt henkilölle kiel-
lon mennä kyseiseen tilaan.

Käytännössä poliisi pystyisi yksittäisessä tilanteessa tarkastamaan tietojärjestelmistään kiellon
sisällön ja laajuuden.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin henkilön ottamisesta kiinni pääsykiellon rikkomistilan-
teissa. Säännöksen nojalla poliisi voisi ottaa henkilön kiinni enintään 12 tunniksi, jos 1 momen-
tin toimenpiteet eivät todennäköisesti olisi riittäviä sen estämiseksi, ettei henkilö edelleen yritä
mennä pääsykiellolla suojattuun tilaan.

8.4 Laki yksityisistä turvallisuuspalveluista

15 a §. *Vartijan oikeus pääsykieltoalueelle pääsyn estämiseen ja alueelta poistamiseen.* Lakiin
lisättäisiin uusi 15 a §, jossa säädettäisiin vartijan toimivallasta pääsykielto-tilanteissa. Säännös
koskisi sekä tuomioistuimen määräämää pääsykieltoa että toimeksiantajan antamaa pääsykiel-
toa. Säännöksen nojalla vartijalla olisi oikeus poistaa henkilö tilasta tai estää hänen pääsynsä
sinne kummassakin pääsykielto-tilanteessa.

Säännöksen soveltaminen edellyttäisi ensinnäkin sitä, että henkilö menee tai yrittää mennä ti-
laan taikka oleskelee siellä pääsykiellon vastaisesti.

Kiellon rikkomiselta edellytettäisiin ilmeisyyttä. Toimivaltuuden soveltaminen edellyttäisi siten
sitä, että tilannetta voidaan pitää selvänä. Esimerkiksi oleskelun tapahtuminen pääsykiellon vas-
taisesti ei saisi olla tulkinnanvaraista. Toimeksiantajalla tulisi olla oikeus antaa henkilölle pää-
sykielto, ja sääntely soveltuisikin vain sellaisilla toimialoilla, joilla pääsykiellon antaminen on
mahdollista. Vartija ei voisi myöskään toteuttaa esimerkiksi syrjintäkiellon vastaista pääsykiel-
toa. Myös pääsyn estäminen voisi koskea vain tilannetta, jossa on ilmeistä, että henkilö pyrkii
pääsykiellolla suojattuun tilaan. Estäminen olisi siten mahdollista vain, jos henkilö on tilan vä-
littömässä läheisyydessä ja vaikuttaa pyrkivän tilaan.

Säännös ei siten laajentaisi vartijan oikeutta puuttua henkilön oleskeluun esimerkiksi kauppa-
keskuksen yleisissä tiloissa, vaikka ne kuuluisivatkin vartijan vartiointialueeseen. Henkilön
poistamiseen muista tiloista kuin pääsykiellon alaisesta tilasta edellyttäisi lain 15 §:ssä säädet-
tyjen edellytysten täyttymistä.

Käytännössä toimivaltuuden soveltaminen edellyttäisi myös sitä, että vartijan toimeksianto kos-
kee pääsykiellon valvontaa ja hänellä olisi toimeksiantajalta saadut tiedot pääsykiellon sisäl-
löstä.

Vartijan kiinniotto-oikeuteen sovelletaan lain 16 §:ää.

42 a §. *Järjestyksenvalvojan oikeus pääsykieltoalueelle pääsyn estämiseen ja alueelta poista-
miseen.* Lakiin lisättäisiin uusi 42 a §, jossa säädettäisiin järjestyksenvalvojan toimivallasta pää-
sykielto-tilanteissa. Säännös vastaisi ehdotettua 15 a §, muttei koskisi kuin toimeksiantajan

antamaa pääsykieltoa. Edellä yleisperusteluissa todetuista syistä järjestyksenvalvojan toimivalta ei kattaisi tuomioistuimen määräämää pääsykieltoa. Järjestyksenvalvoja ei siten voisi estää pääsyä tai poistaa henkilöä sen perusteella, että tuomioistuin on määrännyt pääsykiellon järjestyksenvalvojan toimialueella olevaan myymälään. Järjestyksenvalvojalla olisi kuitenkin toimivalta puuttua häiriökäyttäytymiseen lain voimassa olevien säännösten nojalla.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin henkilön kiinniottamisesta 1 momentissa tarkoitetuissa tilanteissa. Kiinniottaminen voisi tapahtua 42 §:n 2 momentissa säädetyin edellytyksin.

8.5 Laki henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa

6 §. *Tutkinta- ja valvontatehtävissä käsiteltävien henkilötietojen sisältö.* Pykälän 1 momenttiin lisättäisiin uusi 6 kohta tuomioistuimen määräämästä pääsykiellosta annetussa laissa tarkoitettujen pääsykiellon tietojen käsittelemiseksi. Poliisin tulisi voida käsitellä pääsykieltoa koskevia henkilötietoja kiellon valvomiseksi. Sääntely vastaisi mitä on säädetty lähestymiskieltoa koskevien tietojen käsittelystä.

17 §. *Muiden viranomaisten tietojen luovuttaminen poliisille suoraikäyttöisesti tallettamalla tai tietojoukkona tallettamista varten.* Pykälän 1 momentin 2 kohtaan lisättäisiin tuomioistuimen määräämää pääsykieltoa koskevat tiedot. Pykälässä säädetään muiden viranomaisten oikeudesta luovuttaa poliisille tietoja suoraikäyttöisesti tai tietojoukkona. Pääsykieltoa koskevat tiedot siirrettäisiin poliisin tietojärjestelmään vastaavalla tavalla kuin lähestymiskieltoa koskevat tiedot nykyisin.

24 a §. *Henkilötietojen luovuttaminen elinkeinonharjoittajalle pääsykiellon hakemiseksi.* Pykälä olisi uusi. Poliisille säädettäisiin oikeus salassapitosäännösten estämättä luovuttaa elinkeinonharjoittajalle poliisin henkilörekisteristä tietoja ehdotetussa laissa tuomioistuimen määräämästä pääsykiellosta tarkoitettun pääsykiellon hakemiseksi. Poliisilla olisi oikeus luovuttaa vain sellaisia tietoja, jotka koskevat tietoja pyytävän elinkeinonharjoittajan yksilöimää myymälätilaa, johon elinkeinonharjoittaja on hakemassa pääsykieltoa. Erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvia tietoja ei voisi luovuttaa.

Pykälän 1 momentissa säädettäisiin tietojen luovuttamisen edellytykseksi, että luovutettavat tiedot olisivat välttämättömiä pääsykiellon hakemiseksi. Luovutettavien tietojen välttämättömyyttä olisi siten arvioitava suhteessa pääsykiellon määräämisen edellytyksiin. Pääsykiellon määräämisen edellytyksistä säädettäisiin ehdotetussa laissa tuomioistuimen määräämästä pääsykiellosta. Pääsykiellon määräämiseksi tuomioistuimen olisi tehtävä tulevaisuuteen kohdistuvan uhkan arviointia, jossa henkilön aiemmat rikokset, uhkaukset ja muu käyttäytyminen pääsykiellolla suojattavissa tiloissa olisivat keskeisessä asemassa.

Luovutettavien tietojen tulisi koskea kyseisessä myymälässä tapahtunutta rikosepäilyä tai muuta vakavaa häirintää. Momentissa olisikin tyhjentävästi lueteltu ne tietolajit, joita poliisilla olisi oikeus luovuttaa, jos momentissa edellä mainitut luovuttamisen edellytykset täyttyvät. Poliisi voisi luovuttaa ensinnäkin rikoksesta epäillyn taikka poliisin toimenpiteen kohteena olleen henkilötiedot. Pääsykiellon hakemiseksi elinkeinonharjoittajan tulee voida luotettavasti selvittää henkilön henkilöllisyys tuomioistuimelle. Tämän vuoksi olisi välttämätöntä, että elinkeinonharjoittaja voisi tarvittaessa saada henkilön henkilötiedot poliisilta. Useimmissa tapauksissa elinkeinonharjoittajalle voisikin olla riittävää, että se saisi henkilön henkilötiedot.

Toiseksi poliisi voisi luovuttaa poliisin tietojärjestelmässä olevat tiedot henkilöä koskevista rikosepäilyistä tai muista poliisin toimenpiteistä. Poliisin toimenpiteellä tarkoitettaisiin esimerkiksi sitä, että poliisi on poistanut henkilön kyseisestä myymälästä tai kohdistanut häneen

myymälässä muun poliisilain mukaisen toimenpiteen. Pääsykieltoa hakiessaan elinkeinonharjoittajalla on itselläänkin jo tietoja myymälässä tapahtuneesta häirinnästä sekä rikosepäilyistä, joissa elinkeinonharjoittaja on rikosasian asianosainen. Voi kuitenkin olla, ettei elinkeinonharjoittajalla ole riittävän kattavaa tietoa kaikista myymälässä tapahtuneista epäillyistä rikoksista taikka häirintätilanteista, joista olisi kuitenkin tehtävä tuomioistuimelle selkoa pääsykieltoa haettaessa. Tällaisia voisivat olla esimerkiksi henkeen tai terveyteen kohdistuvat rikosepäilyt, joissa pääsykieltoa hakeva elinkeinonharjoittaja ei ole asianomistajan asemassa. Tällöin pääsykiellon hakemiseksi tarvittavat tiedot myös näistä seikoista voisi pyytää poliisilta.

Elinkeinonharjoittajan olisi tehtävä kirjallinen pyyntö tietojen saamiseksi. Tietopyynnössä olisi yksilöitävä pääsykieltohakemuksen kohteena oleva elinkeinonharjoittajan myymälä ja myös muut pääsykieltohakemusta koskevat seikat ja tapahtumat. Elinkeinonharjoittajan tulee siten tietoja pyytäessään riittävällä tarkkuudella kuvata myymälässä tapahtunutta häirintää ja sen toistuvuutta, jonka perusteella pääsykieltoa on tarkoitus hakea, jotta poliisi voi arvioida tietojen luovuttamisen edellytyksiä. Viime kädessä poliisi arvioisi tietojen luovuttamisen välttämättömyyden ja muiden edellytysten täyttymisen. Tiedot luovutettaisiin siten siinä laajuudessa kuin ne ovat välttämättömiä pääsykieltohakemuksen tekemiseksi.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin poliisin luovuttamien tietojen käyttötarkoituksesta. Elinkeinonharjoittaja saisi käyttää poliisin luovuttamia tietoja ainoastaan kyseisen tietopyynnön tarkoituksena olevan pääsykiellon hakemiseksi tuomioistuimelta. Tietoja voitaisiin siten käyttää sen arvioimiseen, onko elinkeinonharjoittajalla edellytykset hakea pääsykieltoa sekä sitä voitaisiin liittää pääsykieltoa koskevaan hakemukseen selvityksenä häiriökäyttäytymisestä. Kuten edellä on todettu, on myös mahdollista, että elinkeinonharjoittaja antaa henkilölle itse pääsykiellon hakemuksen tekemisen arvioinnin aikana. Tällöin elinkeinonharjoittajan käytössä voivat olla tuomioistuimen määräämän pääsykiellon hakemista varten poliisilta saadut tiedot, joiden eroteleminen käytettäväksi kumpaakin pääsykieltoa varten on mahdotonta. Voidaankin katsoa, että näissä tilanteissa itse annettun pääsykiellon antaminen on osa tuomioistuimen määräämä pääsykiellon hakemisprosessia ja kattaa tietojen käyttötarkoituksen.

Elinkeinonharjoittaja ei siten saisi säilyttää poliisilta saamia tietoja kauempaa kuin tietojen käyttötarkoituksen kannalta on välttämätöntä. Tietoja ei voisi säilyttää esimerkiksi siltä varalta, että elinkeinonharjoittaja tulisi myöhemmin hakemaan uutta pääsykieltoa. Käytännössä tiedot tulisi hävittää viimeistään silloin, kun tuomioistuin on ratkaissut pääsykieltoa koskevan asian taikka elinkeinonharjoittaja on päättänyt olla hakematta pääsykieltoa. Elinkeinonharjoittajan poliisilta saamiin tietoihin tulee lisäksi sovellettavaksi julkisuuslain 23 §:n 2 momentti, jossa säädetään viranomaiselta saatuja salassa pidettäviä tietoja koskevasta vaitiolovelvollisuudesta sekä 23 §:n 3 momentti, jossa säädetään tietojen hyväksikäyttökiellosta. Elinkeinonharjoittaja ei siten saisi paljastaa saamiaan salassa pidettäviä tietoja sivulliselle.

34 §. *Muiden tutkinta- ja valvontatehtävissä käsiteltävien henkilötietojen poistaminen.* Pykälän 2 momentin 2 kohtaan lisättäisiin tuomioistuimen määräämää pääsykieltoa koskevat tiedot. Pääsykieltoa koskevat tiedot tulisi poistaa poliisin rekisteristä viiden vuoden kuluttua pääsykiellon määräämisestä. Sääntely vastaisi mitä on säädetty lähestymiskieltoa koskevien tietojen käsitteystä.

Myös säännöksen ruotsin kieliversiota muutettaisiin vastaamaan suomen kieliversiota.

8.6 Tuomioistuinnmaksulaki

2 §. *Oikeudenkäyntimaksun suuruus.* Pykälän 1 momenttiin lisättäisiin maininnat siitä, että määräjoikeudessa ja hovioikeudessa tuomioistuimen määräämän pääsykiellon hakemisesta

perittäisiin samansuuruinen maksu kuin rikosasiassa ja ulosottokaaren mukaisessa muutoksenhakuasiassa sekä asiassa, jossa sovinto ei ole sallittu. Maksun tämänhetkinen suuruus perustuisi tuomioistuinmaksulain 2 §:ssä säädettyjen maksujen tarkistamisesta annettuun oikeusministeriön asetukseen ja olisi tällä hetkellä 310 euroa.

9 Lakia alemman asteinen sääntely

Tuomioistuinmaksulain nojalla oikeusministeriön asetuksella tarkistetaan oikeudenkäyntimaksujen rahamäärät. Tuomioistuinmaksulain 2 §:ssä säädettyjen maksujen tarkistamisesta annettua oikeusministeriön asetusta tulee täydentää siten, että myös asetuksessa huomioidaan tuomioistuimen määräämästä pääsykiellosta perittävä oikeudenkäyntimaksu.

Pääsykieltoasiassa annettua ratkaisua koskevat tiedot tallennetaan oikeushallinnon valtakunnallisesta tietovarannosta annetussa laissa säädetyllä tavalla oikeushallinnon valtakunnallisen tietovarannon ratkaisu- ja päätösilmoitusjärjestelmään. Oikeusministeriön asetuksessa tietojen merkitsemisestä oikeushallinnon valtakunnalliseen tietovarantoon (1177/2020) säädetään niistä laeista, joissa säädetyn ilmoitusvelvollisuuden täyttämiseksi oikeushallinnon valtakunnalliseen tietovarantoon liittyneiden oikeushallinnon viranomaisten tulee tallentaa tekemiään ratkaisuja. Asetuksen 3 §:ää tulee täydentää viittauksella ehdotettavaan lakiin tuomioistuimen määräämästä pääsykiellosta.

10 Voimaantulo

Ehdotetaan, että lait tulevat voimaan....

11 Toimeenpano ja seuranta

Ennen lakien voimaantuloa lainmuutoksista tulee tiedottaa erityisesti kaupan alan ja yksityisen turvallisuusalan toimijoille. On tärkeää huolehtia siitä, että liikkeenharjoittajat tuntevat sekä itse annettujen pääsykieltojen että tuomioistuimen määräämän pääsykiellon soveltamiseen liittyvät oikeudet sekä mahdolliset rajoitukset.

Sinäällään ehdotetut muutokset eivät synnytä viranomaisille tai muille toimijoille siinä määrin uudenlaisia tehtäviä, että olisi tarvetta laajemman koulutuksen järjestämiseen.

Lisäksi ennen lakien voimaantuloa on tehtävä tarvittavat tietojärjestelmämuutokset, jotta tiedonvaihto tuomioistuimen määräämistä pääsykielloista sekä niiden valvonta voidaan toteuttaa poliisissa.

Muutosten voimaantulon jälkeen tuomioistuimen määräämää pääsykieltoa koskevan sääntelyn soveltamista on seurattava niin, että sääntelyn toimivuudesta ja vaikutuksista saadaan riittävästi kokemuksia. Erityisesti kiellon vaikutuksia kaupan toimialalla esiintyvään häiriökäyttäytymiseen sekä kiellon noudattamista on syytä seurata. Oikeusministeriössä tullaan arvioimaan, miten seuranta voidaan parhaiten toteuttaa.

12 Suhde perustuslakiin ja säätämisyjärjestys

12.1 Tuomioistuimen määräämä pääsykielto

Esityksessä ehdotetaan, että tuomioistuin voisi määrätä henkilölle pääsykiellon tiettyyn myymälään. Pääsykielto voitaisiin esityksessä ehdotetusti määrätä myymälässä oleskelevien

henkilöiden henkeen, terveyteen tai vapauteen kohdistuvien rikosten, niiden uhan ja muun vakavan ja toistuvan häirinnän torjumiseksi.

Perustuslain 9 §:n mukaan Suomen kansalaisella ja maassa laillisesti oleskelevalla ulkomaalaisella on vapaus liikkua maassa ja valita asuinpaikkansa. Liikkumisvapauden kannalta merkityksellisenä on pidetty perustuslakivaliokunnan lausuntokäytännössä sääntelyä, joka mahdollistaa poistumiskiellon määräämisen taikka toimivallan poistaa henkilö paikasta tai alueelta (PeVL 12/2021 vp, s. 4, PeVL 43/2010 vp, s. 3–4, PeVL 30/2010 vp, s. 3, PeVL 5/2006 vp, s. 6 ja PeVL 11/2005 vp, s. 7). Vastaavasti sääntelyn, jonka nojalla estetään henkilön pääsy johonkin paikkaan, on katsottu rajoitettavan henkilön liikkumisvapautta (PeVL 8/2004 vp, s. 2/I ja PeVL 63/2004 vp, 2 kohta). Liikkumisvapautta koskeva määräys lukeutuu myös Euroopan ihmisoikeussopimuksen 4. lisäpöytäkirjan 2 artiklaan. Siinä missä perustuslain 9 §:stä ei seuraa erityisiä edellytyksiä liikkumisoikeuden rajoittamiselle, lisäpöytäkirjan 2 artiklan 3 momentti sallii liikkumisvapauden rajoittamisen vain tietyissä tarkoituksissa, muun muassa yleisen järjestyksen ylläpitämiseksi, rikosten ehkäisemiseksi sekä muiden yksilöiden oikeuksien ja vapauksien suojaamiseksi. Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen ratkaisukäytännössä on arvioitu varsin laajasti liikkumisvapauden rajoittamisen sallittavuutta erilaisissa yhteyksissä, joskaan ihmisoikeustuomioistuin ei vaikuta arvioineen esityksessä ehdotetun kaltaisen liikkumisrajoituksen sisältävän kiellon sallittavuutta Euroopan ihmisoikeussopimuksen 4. lisäpöytäkirjan 2 artiklan näkökohdista.

Toimenpiteenä tuomioistuimen määräämä pääsykielto puuttuisi jossakin määrin kieltoon määrättävän henkilön liikkumisvapauteen. Perustuslakivaliokunnan mukaan oikeus liikkua vapaasti paikasta toiseen on yksilön itsemääräämisoikeuden tärkeä osatekijä (PeVL 12/2021 vp, s. 5, PeVM 8/2020 vp, s. 4). Ehdotettu sääntely olisikin merkityksellistä liikkumisvapauden kannalta.

Säädettäessä perusoikeuksiin kohdistuvasta rajoituksesta on huomioitava perusoikeuksien yleisiin rajoitusedellytyksiin kuuluvat vaatimukset lailla säätämisestä, lain täsmällisyydestä ja tarkkarajaisuudesta, rajoituksen hyväksyttävyydestä, rajoituksen suhteellisuudesta, perusoikeuden ydinalueen koskemattomuudesta, oikeusturvajärjestelyjen riittävydestä ja ihmisoikeusvelvoitteiden noudattamisesta (PeVM 25/1994 vp, s. 4–5). Seuraavassa ehdotuksia tarkastellaan näiden edellytysten kannalta.

Erityisesti henkilön liikkumisvapautta rajoittavasta tuomioistuimen määräämästä pääsykiellosta ehdotetaan säädettävän uudessa erillisessä laissa. Lakiin sisällytettäisiin säännökset muun muassa kiellon tarkoituksesta, määräämisedellytyksistä, sisällöstä, määräämismenettelystä, ratkaisusta, sen sisällöstä ja voimassaolosta sekä kiellon rekisteröinnistä ja valvonnasta. Sääntely olisi perusoikeusrajoituksilta edellytettävällä tavalla täsmällistä ja tarkkarajaista.

Perusoikeusrajoitusten tulee olla hyväksyttäviä ja rajoittamisen tulee olla painavan yhteiskunnallisen tarpeen vaatimaa (PeVM 25/1994 vp, s. 5, PeVL 8/2004 vp, s. 2). Perusoikeusrajoitusten on oltava lisäksi välttämättömiä hyväksyttävän tarkoituksen saavuttamiseksi (PeVM 25/1994 vp, s. 5 ja PeVL 44/2020 vp, s. 5). Perusoikeusrajoitus on sallittu ainoastaan, jos tavoite ei ole saavutettavissa perusoikeuteen vähemmän puuttuvin keinoin (ks. PeVM 25/1994 vp, s. 5). Lisäksi edellytetään, että rajoitus ei saa mennä pidemmälle kuin on perusteltua ottaen huomioon rajoituksen taustalla olevan yhteiskunnallisen intressin painavuus suhteessa rajoitettavaan oikeushyvään (PeVM 25/1994 vp, s. 5.). Euroopan ihmisoikeustuomioistuin on korostanut, että oikeasuhtaisuusarviointi on tehtävä kaikki asiaan liittyvät olosuhteet huomioon ottaen ja että liikkumisvapauden rajoittaminen voi olla oikeutettua vain, jos selkeät syyt osoittavat liikkumisvapauden rajoittamista puoltavan julkisen intressin olevan yksityisen liikkumisvapautta koskevaa oikeutta painavampi (*Popoviciu v. Romania*, 1.3.2016, 91 kohta).

Perusoikeusrajoituksen hyväksyttävyyden ja oikeasuhtaisuuden näkökulmasta pääsykiellosta aiheutuva liikkumisvapauden rajoitus olisi verrattain vähäinen, koska se rajoittaisi pääsyä vain yksittäiseen myymälään ja tarpeelliseksi arvioidulta osin sen välittömään läheisyyteen. Lisäksi sen määrääminen perustuisi laissa säädettyihin täsmällisiin ja tarkkarajaisiin edellytyksiin, jotka tuomioistuimien arvioisi erillisesti kussakin yksittäistapauksessa.

Tuomioistuimen määräämä pääsykielto myymälään ei olisi perusoikeusvaikutuksiltaan myöskään täysin uuden tyyppinen oikeudellinen väline, sillä jo tällä hetkellä kansallinen lainsäädäntö sisältää erilaisia keinoja rajoittaa henkilön liikkumis- tai toimintavapautta tämän aikaisemman käyttäytymisen perusteella. Tällaisia keinoja ovat esimerkiksi lähestymiskiello, kirjastoja koskeva käyttökielto sekä arpajaislakiin perustuva asiointikielto. Käytännössä jo tällä hetkellä lähestymiskiello voidaan määrätä laajennettuna kattamaan muun ohella kiellolla suojattavan henkilön työpaikan. Laajennetulla lähestymiskiellolla voidaan myös laajemmin kieltää liikkuminen rajatulla alueella, johon voi luonnollisesti lukeutua erinäisiä kauppaliikkeitä. Lähestymiskiellosta seuraavan liikkumisen rajoituksen merkitystä on kuitenkin pidetty myös oikeuskäytännössä lähtökohtaisesti vähäisenä verrattaessa toimenpidettä esimerkiksi vapautteen kohdistuvien pakkokeinojen merkitykseen pakkokeinon kohteen kannalta (KKO 2024:34, kohta 9).

Perustuslain 7 §:ssä säädetään henkilökohtaisesta vapaudesta, koskemattomuudesta sekä turvallisuudesta. Säännös edellyttää, että valtio turvaa lainsäädäntötoimin säännöksessä mainittuja oikeuksia muita ulkopuolisia loukkauksia vastaan (HE 309/1993 vp, s. 46; PeVL 26/2014 vp, s. 2/I). Oikeudella turvallisuuteen on tarkoitettu korostaa julkisen vallan positiivisia toimintavaroja yhteiskunnan jäsenten suojaamiseksi rikoksilta ja muilta heihin kohdistuvilta oikeudenvastaisilta teoilta, jotka voivat olla joko julkisten vallan käyttäjien tai yksityisten tahojen tekemiä (HE 309/1993 vp, s. 47/II.). Turvallisuuden on katsottu perustuslaissa tarkoittavan ennen muuta henkilökohtaista turvallisuutta eikä siitä ole johdettavissa yleistä turvallisuutta koskevaa perusoikeutta (PeVL 21/2006 vp, s. 3/I).

Pääsykiellon määräämisellä suojattaisiin myymälän työntekijöiden sekä siellä asioivien henkilöiden perustuslain 7 §:ssä tarkoitettuja oikeuksia, sillä myymälöissä esiintyvät uhka- ja väkivaltilanteet vaarantavat tiloissa oleskelevien henkilökohtaista vapautta, koskemattomuutta ja turvallisuutta. Pääsykiellon määräämisen mahdollistavalle lainsäädännölle on siten esitettävissä 7 §:n mukaisesti oikeushyviin palautuvat perusteet.

Pääsykiellon määräämisellä turvattaisiin lisäksi välillisesti elinkeinon harjoittamista ja omaisuutta. Häiriökäyttäytyminen saattaa johtaa työ- ja asiointiympäristön turvattomuuden vuoksi esimerkiksi työpaikan vaihtamiseen taikka asiointin siirtämiseen toiseen myymälään. Tällöin häiriökäyttäytymisen vaikutukset voivat ulottua myös elinkeinon harjoittamiseen sekä omaisuuteen. Toisaalta pääsykiellon määrääminen voisi perustua myös sellaiseen rikokseen, joka kohdistuisi henkilön lisäksi myös omaisuuteen. Tältä osin pääsykiellon määräämisellä toteutettaisiin muun ohella myös omaisuuden suoja.

Tuomioistuimen määräämässä pääsykiellossa olisi kyse uudesta henkilöiden turvaamiseen tähtäävästä sekä jo käytössä olevaa keinovalikoimaa täydentävästä oikeudellisesta välineestä, jonka avulla pyrittäisiin estämään ennakoitavia henkilöiden vapautteen, koskemattomuuteen ja turvallisuuteen puuttuvia oikeudenloukkauksia. Sen katsotaan siten toteuttavan julkiselle vallalle perustuslain 18 §:ssä säädettyä työvoiman suojelun huolehtimisvelvollisuutta sekä 22 §:ssä säädettyä perus- ja ihmisoikeuksien turvaamisvelvoitetta.

Liikkumisvapauden rajoituksen oikeasuhtaisuuden näkökulmasta on lisäksi huomioitava, että pääsykiellon määrääminen edellyttäisi sellaista aikaisempaa häiriökäyttäytymistä, jonka vuoksi olisi perusteltu syy olettaa muiden turvallisuuden vaarantuvan myös jatkossa, mikäli henkilön

toimintaan ei pyrittäisi ennakollisesti pääsykiellolla puuttumaan. Pääsykiellon määräämistä voidaan siten pitää välttämättömänä häiriökäyttäytymiseen puuttumiseksi ja tulevien oikeudenloukkausten ennakolliseksi estämiseksi. Puuttuminen liikkumisvapautteen olisi sisällöllisesti, ajallisesti ja paikallisesti rajattu sen koskiessa yksittäistä myymälää ja mahdollisesti sen välitöntä läheisyyttä, eikä laaja-alaisemmin eri paikkoja ja alueita, kuten esimerkiksi laajennetun lähestymiskiellon kohdalla on mahdollista. Pääsykielto voitaisiin määrätä lähestymiskielloja vastaavalla tavoin aina yhdeksi vuodeksi kerrallaan. Kyse ei olisi esimerkiksi teknisesti valvotusta kiellosta, joka puoltaisi huomattavampana perusoikeusrajoituksena lyhyempää enimmäiskestoja. Voimassaoloaika voitaisiin asettaa tapauskohtaisesti aina myös lyhyemmäksi. Pääsykielto ei siten rajoittaisi henkilön liikkumisvapautta enempää kuin olisi välttämätöntä henkilöihin kohdistuvan turvallisuusuhnan estämiseksi, ja sääntelyn katsotaan olevan siten oikeasuhtaista sen tavoitteeseen nähden. Pääsykiellolla ei myöskään muutoin rajoitettaisi henkilön toimintavapauksia, kun kiellon sisältö rajoittuisi menemiseen ja oleskeluun ratkaisussa yksilöidyssä paikassa, eikä se kattaisi muita yhteydenottoja tai kieltäisi muutoin palvelun käyttöä, jos se olisi muilla keinoin järjestettävissä.

Pääsykiellon määrääminen edellyttäisi aina kohtuuttomuusharkintaa, eikä kieltä voitaisi määrätä, jos se olisi olosuhteet huomioiden katsottava kohtuuttomaksi. Harkinnassa punnittaisiin perustuslakivaliokunnan lausuntokäytännön mukaisesti pääsykiellon perusteena olevan häiriökäyttäytymisen laatua ja toistuvuutta suhteessa pääsykiellosta aiheutuvaan haittaan. Vaikka lähtökohtaisesti vaihtoehtoisten ostokanavien lisääntyneet saatavuus vähentää pääsykiellon kohteelle kiellosta aiheutuvaa haittaa, valmistelussa on kiinnitetty huomiota erityistilanteisiin, joissa esimerkiksi myyntivalikoiman luonne tai palveluiden vähäisyys tietyllä alueella nostaisi esille kysymyksen pääsykiellon oikeasuhtaisuudesta. Kohtuuttomuusarviointi voisi korostua erityisesti tilanteissa, joissa pääsykiellolla suojattava myymälä sijaitsi sellaisilla alueilla, joissa ei ole juurikaan palveluja saatavilla eikä välttämättömyyshyödykkeitä koskevaa asiointia voitaisi järjestää vaihtoehtoisin keinoin. Tällaisissa tilanteissa pääsykiellosta seuraavien vaikutusten voidaan katsoa korostuvan.

Pääsykieltosääntelyllä olisikin siten perustuslain kannalta hyväksyttävät perusteet ja sääntelyä voidaan myös pitää oikeasuhtaisena. Koska pääsykielto merkitsisi vain vähäistä rajoitusta henkilön liikkumisvapautteen, ei kiellosta puututtaisi myöskään liikkumisvapauden ydinalueeseen.

Perustuslakivaliokunta on kiinnittänyt lausuntokäytännössään huomiota mahdolliseen tarpeeseen arvioida liikkumisvapautta rajoittavaa sääntelyä suhteessa perustuslain 6 §:n yhdenvertaisuussäännöksen (PeVL 12/2021 vp, s. 5). Henkilön liikkumisen rajoittaminen pääsykiellolla olisi sidottu laissa säädettyihin edellytyksiin, jotka olisivat alaikäisiä koskevaa poikkeusta lukuun ottamatta kaikkia koskien samat. Pääsykiellon määrääminen edellyttäisi selvitystä häiriökäyttäytymisestä, eikä sitä voitaisi siten määrätä syrjivän perustein, esimerkiksi päihtymistilan perusteella. Pääsykieltoa voidaan siten pitää ongelmattomana yhdenvertaisuuden kannalta. Pääsykiellon määräämistä alaikäiselle käsitellään erikseen jäljempänä.

Perusoikeusrajoituksesta säädettyä tulee lisäksi huolehtia oikeusturvasta. Pääsykiellon määräämistä koskeva toimivalta ehdotetaan säädetävän erityisesti oikeusturvavaikeuksista tuomioistuimille. Myös Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen ratkaisukäytännössä on edellytetty, että liikkumisvapauden rajoittamista koskeva toimenpide on voitava saattaa riippumattoman tuomioistuimen käsiteltäväksi, koska tuomioistuimella on riippumattomuutensa ja puolueettomuutensa vuoksi parhaat edellytykset käsitellä rajoituksen lainmukaisuutta sekä toteuttaa rajoitustoimenpiteen oikeasuhtaisuutta koskevaa arviointia (*Timofeyef ja Postupkin v. Venäjä*, 19.1.2021, 133 kohta ja *Battista v. Italia*, 2.12.2014, 42 kohta).

Tuomioistuimen määräämän pääsykiellon tuomioistuinkäsittelyä koskevat oikeusturvajärjestelyt vastaisivat pitkälti sitä, mitä voimassa olevassa lainsäädännössä on vastaavanlaisten

liikkumisoikeutta rajoittavien toimenpiteiden, kuten lähestymiskiellon, osalta omaksuttu. Perustuslaissa turvattuihin oikeusturvatakeisiin lukeutuu oikeus tulla kuulluksi sekä hakea muutosta, vaikkakin vähäisistä poikkeuksista lailla säätäminen on sinänsä mahdollista (PeVL 8/2004 vp, s. 3). Lainsäädännöllä ei kuitenkaan saa vaarantaa kenenkään oikeusturvaa (HE 309/1993 vp, s. 74, PeVL 12/2002 vp, s. 6). Perustuslakivaliokunta on pitänyt kuulemismahdollisuuden varaamista varsin olennaisena oikeusturvan takeena, josta voidaan poiketa vain hyvin painavista syistä. Konkurssimenettelyn sääntely-yhteydessä valiokunta piti henkilön pysyttelemistä tavoittamattomissa tällaisena perusteena, mutta katsoi sen sijaan, että käsittelyn kiireellisyyttä ei välttämättä voida pitää asianmukaisena perusteena (PeVL 13/2003 vp, s. 5/II). Pääsykielto voitaisiin tilanteen mukaan määrätä tuomioistuimessa kieltoon haettavan henkilön poissaolosta huolimatta edellyttäen, että hänen läsnäolonsa asian selvittämiseksi ei ole tarpeen. Kyse olisi tilanteista, joissa asia saataisiin selvitettyä riittävällä tavoin muun käytössä olevan selvityksen nojalla. Tämä on katsottu perustelluksi erityisesti tilanteissa, joissa henkilö pysyttyy tarkoituksellisesti tavoittamattomissa. Kuulemisperiaate toteutuisi käytännössä siten, että henkilölle varattaisiin tilanne tulla kuulluksi sillä uhalla, että asia ratkaistaan hänen poissaolostaan huolimatta. Muutoksenhakuoikeus perustuisi oikeudenkäymiskaaren säännöksiin.

Oikeusturvan kannalta keskeiseksi on katsottu myös kiellon sisällön sekä siihen liittyvien poikkeusten täsmällinen ja tarkkarajainen yksilöiminen asiaa koskevassa ratkaisussa, sillä tällöin kieltoon määrätty voi ennakoita tulevan käyttäytymisensä tavalla, jolla hän voi välttää kiellon rikkomisen. Samoin tarkasti yksilöity ratkaisu mahdollistaisi liikkumisvapauden mahdollisimman häiriöttömän käytön paikoissa, joihin kiello ei ulotu.

Tuomioistuimen määräämää pääsykieltoa voidaan arvioida myös suhteessa yksityiselämän suojaan. Perustuslain 10 §:n 1 momentin mukaan jokaisen yksityiselämä, kunnia ja kotirauha on turvattu. Yksityiselämän suojan lähtökohtana on, että yksilöllä on oikeus elää omaa elämäänsä ilman viranomaisten tai muiden ulkopuolisten tahojen puuttumista hänen yksityiselämäänsä. Yksityiselämään kuuluu muun muassa yksilön oikeus vapaasti solmia ja ylläpitää suhteita muihin ihmisiin sekä oikeus määrätä itsestään ja ruumiistaan (HE 309/1993 vp, s. 52/II–53/I). Perustuslakivaliokunnan mukaan esimerkiksi tilitapahtumatiedoista on katsottu voitavan muodostaa suhteellisen yksityiskohtainen kuva henkilön yksityiselämästä (PeVL 48/2018 vp, s. 4 ja PeVL 36/2020 vp, s. 4; ks. myös liikenne- ja paikkatietojen kokonaisuutta koskeva Euroopan unionin tuomioistuimen ratkaisu *Tele2 Sverige ja Watson*, C-698/15 ja C-203/15). Sinänsä asiointi tai käynti tietyssä myymälässä voi ilmentää henkilön elämäntapoja tai tottumuksia, mutta sanotun ei kuitenkaan katsota rinnastuvan tilitapahtumatietoihin. Kyse olisi yksittäisestä myymälästä, ei tilitapahtumatietojen kaltaisesta kokonaisuudesta, eikä henkilön yksityiselämästä voitaisi tällä perusteella muodostaa kovinkaan yksityiskohtaista kuvaa, vaikka kyse olisikin jostakin erikoisliikkeestä. Toisaalta on myös huomionarvoista, että häiriökäyttäytyminen ei aina kytkeydy henkilön asiointitilanteisiin eikä -tarkoitukseen. Edellä todetun perusteella pääsykieltoa voidaan pitää verrattain vähäisenä puuttumisena henkilön yksityiselämän suojaan. Vastavista syistä kuin edellä on todettu liikkumisvapaudesta, pääsykieltoa voidaan pitää ongelmattomana suhteessa yksityiselämän suojaan.

Edellä todetun perusteella esitystä voidaan pitää perustuslain mukaisena.

12.2 Pääsykiellon määrääminen alaikäiselle

Esityksessä ehdotetaan, että pääsykielto voitaisiin määrätä myös alaikäiselle. Kiellon määräämiselle ei ehdoteta siten alaikäraja. Kiellon määrääminen alaikäiselle edellyttäisi kuitenkin painavia syytä ja asiassa olisi otettava huomioon lapsen ikä ja kehitystaso. Pääsykiellon rikkomisen alle 15-vuotiaana ei olisi kuitenkaan yleinen rikosoikeudellinen vastuukäytäntö huomioiden rangaistavaa.

Ehdotusta on arvioitava perustuslain 6 §:n sekä lapsen oikeuksien toteutumisen kannalta. Vaikka pääsykieltoasia ei välittömästi rinnastukaan rikosasiaan, ehdotetun turvaamistoimiluonteisen kiellon määrittämisessä alaikäiselle on kiinnitettävä huomiota nuorten rikosoikeudellista erityiskohtelua koskeviin valtiosääntöoikeudellisiin periaatteisiin (esim. PeVL 59/2001 vp, s. 2/I ja PeVL 21/2005 vp, s. 4/I). Lainsäädännössä alaikäisten erityiskohtelua rikoslainsäädännössä on vakiintuneesti pidetty ongelmattomana perustuslain 6 §:n kannalta.

Lisäksi lasten oikeuksia koskevan yleissopimuksen 3 artiklan 1 kohdan mukaan kaikissa julkisen tai yksityisen sosiaalihuollon, tuomioistuinten, hallintoviranomaisten tai lainsäädäntöelimiensä toimissa, jotka koskevat lapsia, on ensisijaisesti otettava huomioon lapsen etu. Viitatus sopimuksen 40 artiklan 3 kohdan b alakohdan mukaan sopimusvaltiot pyrkivät edistämään sellaisten lakien säätämistä, menettelytapojen ja viranomaisten asettamista ja laitosten perustamista, jotka soveltuvat erityisesti lapsiin, joiden väitetään syyllistyneen, joita syytetään tai joiden on todettu rikkoneen rikoslakia, ja erityisesti, aina milloin mahdollista ja toivottavaa, ryhtymään muihin kuin oikeudellisiin toimenpiteisiin tällaisten lasten kohdalla, edellyttäen, että ihmisoikeuksia ja oikeusturvaa kunnioitetaan täydellisesti.

Oikeuskäytännössä korkein oikeus on ratkaisussaan KKO 2025:66 arvioinut lähestymiskiellon määräämistä alaikäiselle. Tuossa ratkaisussaan korkein oikeus katsoi, että lähestymiskiello voidaan määrätä myös alaikäiselle, mutta sen tulee olla viimesijainen keino ja määräämisessä tulee ottaa huomioon lapsen etu. Lähestymiskiellolla lähestymiskiellon määräämiselle ei ole asetettu ikäraja.

Ehdotusta pääsykiellon määräämisestä onkin syytä arvioida edellä mainittujen periaatteiden kannalta.

Ehdotetun pääsykiellon määräämiselle alaikäiselle on vastaavanlaiset hyväksyttävät perusteet kuin täysi-ikäisellekin. Muiden henkilöiden suojaamiseksi pääsykielto voi olla välttämätöntä määrätä myös alaikäiselle. Kiellon määräämisestä aiheutuu vain verrattain vähäisiä rajoituksia henkilön liikkumisvapautteen eikä alaikäisen asemaan tässäkin suhteessa liitty minkäänlaisia erityispiirteitä, jotka esimerkiksi vaarantaisivat alaikäisen muita oikeuksia. Näiden perusoikeuksien kokonaisarviossa pääsykiellon määräämistä alaikäiselle voidaankin pitää perustuslailisesti hyväksyttävänä.

Pääsykiellon määräämisen alaikäiselle tulee myös olla oikeasuhteista. Turvaamistoimiluonteisen liikkumisvapauden rajoituksen tulee etenkin alaikäisten kohdalla olla viimesijainen keino puuttua hänen toistuvaankin häiriökäyttäytymiseensä. Ehdotetuissa säännöksissä kiellon määrääminen alaikäiselle edellyttäisikin painavaa syytä, ja kiellon määräämisessä tulisi ottaa huomioon lapsen ikä ja kehitystaso. Sääntelyä voitaisiin näin ollen pitää oikeasuhtaisena. Edellä todetun perusteella tällaista alaikäisen erityiskohtelua voidaan pitää ongelmattomana myös perustuslain 6 §:n kannalta.

Ehdotetut säännökset tarkoittaisivat sitä, että alle 18-vuotiaiden osalta tuomioistuimen määräämä pääsykielto koskevan asian käsittelyssä tulisi huomioida lapsen edun toteutuminen. Kuten lasten oikeuksia koskevan yleissopimuksen noudattamista valvovan komitean yleiskommentissa sopimuksen 3 artiklan 1 kohta koskien todetaan, käsitteenä ”lapsen etu” on moniselitteinen ja tapauskohtaisesti tulkittava siten, että asiaan osallisen lapsen henkilökohtainen viitekehys, tilanne ja tarpeet tulevat huomioiduiksi (CRC/C/GC/14, s. 5). Vaikka tuomioistuimen määräämän pääsykiellon tarkoituksena olisi suojata tietyssä myymälässä oleskelevia henkilöitä, pääsykiellon määräämisen voitaisiin katsoa olevan myös häiriötä aiheuttavan lapsen tai nuoren edun mukaista. Häiriökäyttäytymiseen puuttumisen voidaan lähtökohtaisesti jo itsessään katsoa palvelevan lapsen tai nuoren etua, koska esimerkiksi rikoksina ilmenevän häiriökäyttäytymisen

jatkumisen vaarana on pidemmän rikoskierteen muodostuminen (ks. aiheesta Lotta Haikola – Noora Hästbacka – Elina Pekkarinen (toim.). Kuka vastaa nuorten rikoksiin? Ammattilaisten, nuorten ja kustannusten näkökulmia palveluihin. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 2019:34, s. 11, 17).

Lapsen edun huomioimista tukisi myös se, että käsittelyn yhteydessä tuomioistuimen tulisi varata sosiaaliviranomaiselle tilaisuus tulla kuulluksi. Näin lapsen etu tulisi menettelyssä huomioiduksi. Myös muutoin lapsia ja nuoria koskevan erityissääntelyn keskeisenä tavoitteena olisi lapsen oikeuksien huomioiminen asian käsittelyn kaikissa vaiheissa ja asioiden selvittäminen lapsen ja nuoren ikätasoisella tavalla sekä asian viivytyksetön käsitteleminen.

Pääsykiellon hyväksyttävyyden ja oikeasuhtaisuuden kannalta merkitystä on vielä ehdotuksella siitä, ettei kiellolle säädettäisi lainkaan alaikärajaa. Koska kyse on turvaamistoimiluonteisesta ratkaisusta eikä rikosoikeudellisesta rangaistuksesta, rikosoikeudelliseen vastuuikärajaan liittyvä arviointi ei sovellu tilanteeseen. Kysymyksen perustuslaillisessa punninnassa myöskään pääsykiellon rikkomisen rangaistavuus ei synnytä velvollisuutta rajoittaa pääsykiellon määräämistä vain rikosoikeudellisessa vastuussa oleviin henkilöihin (ks. myös KKO 2025:66).

Kuten todettua, pääsykiellolla suojellaan muita henkilöitä kiellon kohteen toistuvalla häiriökäyttäytymiseltä. Tällaisen suojan tarve ei vähene, vaikka henkilö olisi esimerkiksi alle 15-vuotias. Kuitenkin kiellon oikeasuhteisuuden ja hyväksyttävyyden kannalta on merkitystä sillä, että kynnyksen määrätä kiello on sitä korkeampi, mitä nuoremmasta henkilöstä on kyse. Ehdotetuissa säännöksissä tämä turvattaisiin paitsi kiellon määräämisen korkeammalla kynnyksellä alaikäiselle myös sillä, että kiellon määräämisessä tulisi ehdotetun säännöksen nojalla ottaa huomioon lapsen ikä ja kehitystaso. Ehdotetut säännökset turvaisivat siten lakisääteisesti sen, että arvioitaessa kiellon määräämistä alaikäiselle tulisi huolellisesti punnita kiellon soveltuvuutta.

Edellä todetun perusteella ehdotetut säännökset alaikäiselle määrättävästä pääsykiellosta olisivat yhteensopivia sekä perustuslain että lasten oikeuksia koskevan yleissopimuksen kanssa.

12.3 Rikoslakia koskevat ehdotukset

Perustuslakivaliokunnan vakiintuneen käytännön mukaisesti rangaistussäännösten tulee täyttää perusoikeuden rajoittamiselle asetettavat yleiset edellytykset ja kulloisestakin perusoikeussäännöksestä mahdollisesti johtuvat erityisedellytykset (PeVL 48/2017 vp, s. 7–8, PeVL 15/2010 vp s. 4/II, PeVL 17/2006 vp s. 2/II, PeVL 20/2002 vp s. 6/I, PeVL 23/1997 vp s. 2/I–3/I). Lakivaliokunnan käytännössä ovat vakiintuneet puolestaan niin sanotut kriminalisointiperiaatteet eli rikosoikeudellinen laillisuusperiaate, ultima ratio -periaate, oikeushyvien suojelun periaate, hyöty–haittapunninnan periaate ja ihmisarvon loukkaamattomuuden periaate (ks. esim. LaVM 5/2025 vp, s. 3).

Perustuslain 8 §:n mukaan ketään ei saa pitää syyllisenä rikokseen eikä tuomita rangaistukseen sellaisen teon perusteella, jota ei tekohetkellä ole laissa säädetty rangaistavaksi. Rikoksesta ei saa tuomita ankarampaa rangaistusta kuin tekohetkellä on laissa säädetty. Rikosoikeudellisen laillisuusperiaatteen ydinsisällön mukaan rikoksen tunnusmerkistö on ilmaistava riittävällä täsmällisyydellä siten, että säännöksen sanamuodon perusteella on ennakoitavissa, onko jokin toiminta tai laiminlyönti rangaistavaa (PeVL 48/2017 vp, s. 9). Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen ja Euroopan unionin tuomioistuimen käytännössä laillisuusperiaatteelle on annettu pitkälti vastaava ydinsisältö, jossa on korostettu rikossääntelyn ennustettavuutta eli sitä, että säännöksen sanamuodon perusteella voidaan ennakoita, mikä on rangaistavaa (PeVL 20/2022 vp, kohta 11, PeVL 12/2021 vp, kohta 57, PeVL 20/2018 vp, s. 2, PeVL 10/2016 vp, s. 9 ja PeVL 6/2014 vp, s. 3/I).

Niin sanotun ultima ratio -periaatteen mukaisesti rangaistavaksi säätämistä tulee käyttää viime-sijaisena keinona siinä tilanteessa, jossa käytettävissä ei ole muita, perusoikeuksia vähemmän rajoittavia keinoja. Suhteellisuusvaatimuksen mukaisesti tulee arvioida, onko kriminalisointi välttämätön sen taustalla olevan oikeushyvän suojaamiseksi ja onko vastaava tavoite saavutettavissa muulla perusoikeuteen vähemmän puuttuvalla keinolla kuin kriminalisoinnilla (PeVL 23/1997 vp, s. 2/II; PeVL 48/2017 vp, s. 7). Kriminalisoinnista on oltava enemmän hyötyä kuin haittaa. Oikeushyvien suojelun periaatteen mukaisesti rangaistavaksi on perusteltua säätää vain sellainen moitittava menettely, joka loukkaa tai konkreettisesti vaarantaa oikeusjärjestyksen suojaamia oikeushyviä (LaVL 17/2017 vp, s. 5). Rikossäännökset rangaistusseuraamuksineen ovat nähtävissä keinoina, joiden avulla oikeusjärjestys antaa turvaa perusoikeuksille. Perusoikeuksista voidaan siten johtaa lainsäätäjään kohdistuva velvoite säätää ja ylläpitää kriminalisointeja, jotka ovat välttämättömiä perusoikeuden turvaamiseksi ulkopuolisten loukkauksilta (PeVL 48/2017 vp, s. 7).

Kriminalisoinnille on kyettävä esittämään painava yhteiskunnallinen ja perusoikeusjärjestelmän kannalta hyväksyttävä peruste, joka edellyttää juuri uuden rikostunnusmerkistön säätämistä hyväksyttäväksi arvioidun tavoitteen saavuttamiseksi (PeVL 23/1997 vp, s. 2/II, PeVL 61/2014 vp, s. 3/I ja PeVL 9/2016 vp, s. 2; LaVL 17/2017 vp, s. 5). Perusoikeuksia ei siten pidä rajoittaa tarpeettomasti tai vain varmuuden vuoksi, vaikka käsillä olisikin hyväksyttävä rajoitusperuste. Perustuslakivaliokunnan lausuntokäytännön mukaan rikoslakia ei tule käyttää yksinomaan symbolisiin tarkoituksiin (PeVL 29/2001 vp, s. 4/I–II; PeVL 5/2009 vp, s. 3/I–II; PeVL 38/2025 vp, s. 4).

Rikosten rangaistusasteikot tulee asettaa tekojen haitallisuuden ja paheksuttavuuden eli niiden rangaistusarvon mukaan (LaVM 3/1998 vp, s. 25/I). Rangaistusseuraamuksen ankaruuden tulee olla oikeassa suhteessa teon moitittavuuteen, ja rangaistusjärjestelmän kokonaisuudessaan tulee täyttää suhteellisuuden vaatimukset (PeVL 9/2016 vp, s. 2, PeVL 56/2014 vp, s. 3/II, PeVL 16/2013 vp, s. 2/I, PeVL 23/1997 vp, s. 2/II). Suhteellisuusperiaate edellyttää niin ikään sitä, että eri rikoksia koskevat rangaistusasteikot ovat johdonmukaisessa suhteessa toisiinsa (LaVM 24/2018 vp, s. 22). Kriminalisoitava teko tulee siten suhteuttaa moitittavuudeltaan vastaavan asteisiin jo kriminalisoituihin tekoihin. Tämän suhteutuksen tulee näkyä rangaistussäännökseen sisällytettävässä rangaistusasteikossa, eikä rangaistusasteikkoja tai rangaistusten oikeasuhtaisuutta voida tarkastella erillisenä muiden rikosten rangaistuksista.

Tuomioistuimen määräämän pääsykiellon rikkominen

Tuomioistuimen määräämän pääsykiellon rikkomisen rangaistavuudella pyrittäisiin siihen, että kukaan ei rikkoisi määrättyä pääsykieltoa. Kriminalisoinnilla turvattaisiin siten ehdotettavan pääsykiellosta annettavan lain perusteella henkilölle määrätyn pääsykiellon noudattamista, sillä ilman rangaistuksen uhkaa kiellolla ei saavutettaisi uudella sääntelyllä tavoiteltavaa ennaltaehkäisevää tehoa. Pääsykiellon tarkoituksena olisi lähestymiskiellon tavoin torjua ennakkollisesti tilassa oleskeleviin henkilöihin kohdistuvaa turvallisuutta vaarantavaa häiriökäyttäytymistä, ja rangaistussäännökselle on siten tunnistettavissa perusoikeusjärjestelmän kannalta hyväksyttävä peruste. Kun kyse olisi tuomioistuimen määräämästä pääsykiellosta, kiellon rikkominen osoitaisi piittaamattomuutta viranomaismääräyksestä. Vaikka henkilö ei kieltoa rikkoessaan syylistyisi muuhun rikokseen, määrätyn pääsykiellon rikkominen merkitsisi myös jo itsessään myymälässä oleskelevalle sellaista uhkaa, jonka torjumiseksi myymälässä oleskelevat henkilöt saivat pääsykiellosta oikeudellista suojaa.

Hyöty-haitta -punninnan periaatteen kannalta esityksessä arvioidaan hyödyksi se, että pääsykiellon rikkomisen kriminalisoinnilla suojattaisiin useampia perustuslaissa turvattuja perusoikeuksia sekä oikeusjärjestyksen tunnustamia oikeushyviä. Tuomioistuimen määräämän pääsykiellon rangaistavuudella voidaan katsoa lisäksi olevan uusia myymälässä tehtäviä rikoksia sekä

muuta vakavaa ja toistuvaa häirintää estävää vaikutusta. Kaikissa tilanteissa kiellon rikkomiseen liittyvällä rangaistuksen uhalla ei ole kuitenkaan välttämättä tällaista ennalta ehkäisevää vaikutusta, koska voidaan olettaa, että osa kiellon kohteista jatkaa häiriökäyttäytymistä määrätystä kiellosta huolimatta.

Perustuslakivaliokunta on lausuntokäytännössään asettanut edellytyksiä blankorangaistustekniikan käytölle, vaikka tällaista sääntelyä ei sinänsä ole pidetty perustuslain vastaisena. Laillisuusperiaatteeseen liittyvistä syistä blankorangaistussääntelyyn on ollut syytä suhtautua torjuvasti (esim. PeVL 12/2021 vp, s. 14, PeVL 10/2016 vp, s. 8, PeVL 31/2002 vp, s. 3/I, PeVL 15/1996 vp, s. 2/II ja PeVL 20/1997 vp, s. 3/II). Perusoikeusuudistuksen yhteydessä valiokunta on korostanut, että tällaisen blankosääntelyn suhteen tavoitteena tulee olla, että niiden edellyttämät valtuutusketjut ovat täsmällisiä, rangaistavuuden edellytykset ilmaisevat aineelliset säännökset ovat kirjoitetut rikossäännöksiltä vaaditulla tarkkuudella ja nämä säännökset käsittävistä normistosta käy ilmi myös niiden rikkomisen rangaistavuus sekä kriminalisoinnin sisältävässä säännöksessä on jonkinlainen asiallinen luonnehdinta kriminalisoitavaksi säädetystä teosta (PeVM 25/1994 vp, s. 8/I).

Ehdotettu rangaistussäännös vastaisi muotoilultaan pitkälti lähestymiskiellon rikkomista koskevan rangaistussäännöksen muotoilua, johon perustuslakivaliokunta on katsonut aikaisemmin liittyvän blankorangaistussääntelyn piirteitä (PeVL 63/2022 vp, s. 6). Ehdotettavassa rangaistussäännöksessä viitattaisiin nimenomaisesti tuomioistuimen määräämästä pääsykiellosta annettuun lakiin ja sen nimenomaiseen yksittäisasiassa annettavaa ratkaisua koskevaan säännökseen, josta rangaistussäännös saisi käytännössä asiallisen sisältönsä. Samoin ehdotetussa laissa tuomioistuimen määräämästä pääsykiellosta viitattaisiin rangaistuksen osalta rikoslakiin. Esityksessä kuvastui kiellon sisällön ja siihen liittyvien mahdollisten poikkeusten tulisi olla yksilöitynä kussakin yksittäistapauksessa annetussa ratkaisussa täsmällisesti ja tarkkarajaisesti, koska ratkaisu määrittäisi rangaistavan menettelyn alan yksittäistapauksessa. Ratkaisussa tulisi muun ohella ilmoittaa kiellon rikkomisen rangaistavuudesta. Rangaistussäännöksen katsotaan siten täyttävän rikosoikeudelliseen laillisuusperiaatteeseen lukeutuvan täsmällisyysvaatimuksen.

Tuomioistuimen määräämän pääsykiellon rikkominen säädettäisiin rangaistavaksi siten, että kiellon noudattamatta jättämisestä voitaisiin tuomita sakkoon tai vankeuteen enintään yhdeksi vuodeksi. Rangaistusseuraamuksen katsotaan vastaavan rangaistavaksi säädettävän teon haitallisuutta ja paheksuttavuutta ottaen huomioon, että pääsykiellon rikkominen kohdistuisi oikeudenhoitoon. Vastaavalla tavalla esimerkinomaisesti viranomaisen määräämän lähestymiskiellon sekä omaisuutta koskevan viranomaiskiellon rikkomisen enimmäisrangaistus on yksi vuosi vankeutta. Tämän lisäksi määrätyn pääsykiellon rikkominen merkitsisi aina pääsykiellolla torjuttavaa uhkaa myymälässä oleskeleville. Seuraamuksen ankaruus on siten suhteellisuusvaatimuksen mukainen.

Edellä todetun perusteella ehdotettua rangaistussäännöstä voidaan pitää perustuslaillisesti ongelmattomana.

Julkisrauhan rikkominen

Esityksessä ehdotetaan, että julkisrauhan rikkomista koskevaa rangaistussäännöstä täsmennettäisiin niin, että säännöksen sanamuotoon lisättäisiin uusi julkisrauhan rikkomisen tekotapa, joka koskee julkisrauhan suojaamaan paikkaan menemistä henkilölle annetun kiellon vastaisesti.

Henkilölle annetun kiellon vastaisesti julkisrauhan suojaamaan paikkaan menemisen voidaan tulkita olevan jo nykyisin julkisrauhan rikkomisena rangaistavaa oikeudettomana tunkeutumisena tai joissain tapauksissa myös oikeudettomana menemisenä salaa tai toista harhauttaen

julkisrauhan suojaamaan tilaan. Ehdotettu täsmennys julkisrauhan rikkomista koskevaan rangaistussäännökseen edellyttääkin sen arviointia kriminalisointiperiaatteiden näkökulmasta erityisesti siltä osin, tuoko täsmennys rangaistavuuden piiriin menettelyjä, joita rangaistavuus ei entuudestaan kattaisi. Lisäksi on kiinnitettävä huomiota siihen, miten sääntelyratkaisulla voidaan mahdollisesti edistää laillisuusperiaatteen toteuttamista.

Nykyisen rangaistussäännöksen sanamuodosta ei voida rikosoikeudelliseen laillisuusperiaatteen edellyttämällä tavalla täysin ennakoita sitä, millainen toiminta tai teko olisi julkisrauhan rikkomisena rangaistavaa. Vaikka menettelyn rangaistavuuteen onkin viitattu rikoslain esitöissä, säännöksen muotoilu on epäselvä sen suhteen, lukeutuuko tunkeutumisen käsitteeseen luontevana osana annetun kiellon vastaisesti esimerkiksi yleisöä palvelemaan tarkoitettuun paikkaan meneminen.

Rangaistussäännökseen tehtävän muutoksen tarkoituksena ei olisi laajentaa rangaistavan käyttäytymisen alaa, vaan sen myötä pyritään selkeyttämään ja täsmentämään rangaistussäännöstä siten, että henkilölle annetun kiellon vastaisesti julkisrauhan suojaamaan paikkaan meneminen olisi myös lain sanamuodon perusteella rangaistavaa. Muutos poistaisi siten nykyiseen säännökseen liittyvän epäselvyyden rangaistavan käyttäytymisen alasta.

Vaikka rangaistavan käyttäytymisen alaa ei laajennettaisikaan tämänhetkisestä, voidaan rangaistussäännökseen ehdotettavan täsmennyksen katsoa vaikuttavan konkreettisesti myös rikoskäyttäytymiseen, kun täsmennyksen myötä olisi selvää, että henkilölle annetun kiellon vastaisesti julkisrauhan suojaamaan tilaan meneminen olisi rangaistavaa.

Ehdotetun lainmuutoksen voidaan siten arvioida toteuttavan laillisuusperiaatteen vaatimusta sääntelyn täsmällisyydestä ja tarkkarajaisuudesta, kun henkilölle annetun kiellon vastaisesti paikkaan menemisen rangaistavuus julkisrauhan rikkomisena kävisi säännöksestä nimenomaisesti ilmi, eikä menettelyn rangaistavuus ilmenisi yksin esitöistä. Muutos ei olisi pelkästään symbolinen, vaan sillä olisi myös konkreettista vaikutusta rangaistavaan käyttäytymiseen.

Näin ollen ehdotusta voidaan pitää perustuslain kannalta ongelmattomana.

12.4 Pääsykieltojen valvonta

12.4.1 Poliisin toimivaltuudet

Esityksessä ehdotetaan muutoksia poliisilain säännöksiin poliisin toimivaltuuksista estää pääsy tiettyyn tilaan tai poistaa henkilö sieltä. Muutokset koskeva poliisilain 2 luvun 5 ja 5 a §:ää. Ehdotettuun luvun 5 §:ään tehtäisiin vastaavan sisältöinen muutos kuin rikoslain 24 luvun 3 §:ään, eli poliisille säädettäisiin toimivalta poistaa henkilö tilasta, johon hänelle on annettu pääsykielto. Luvun 5 a §:ään ehdotetaan puolestaan uutta toimivaltasäännöstä estää henkilön pääsy tilaan, johon tuomioistuimien on määrännyt pääsykiellon tai poistaa henkilö tällaisesta tilasta. Lisäksi henkilö voitaisiin ottaa kiinni vastaavalla tavalla kuin nykyisinkin luvun 5 §:n tilanteissa.

Säännökset liittyvät siten edellä käsitellyn tuomioistuimen määräämän pääsykiellon valvontaan sekä poliisin toimivaltaan tilanteessa, jossa paikan haltija on antanut henkilölle kiellon mennä julkisrauhan suojaamaan tilaan. Poliisilla olisi mainituissa säännöksissä säädetyin edellytyksin puuttua henkilön liikkumisvapauteen ja tarvittaessa myös henkilökohtaiseen koskemattomuuteen ja henkilökohtaiseen vapauteen. Ehdotettu sääntely on siten merkityksellistä perustuslain 7 ja 9 §:n kannalta.

Perustuslakivaliokunta on poliisilakia koskeissa lausunnoissaan (PeVL 15/1994 vp.) korostanut poliisilain valtiosääntöoikeudellista merkitystä toteamalla, että "poliisilaki on tyypillisesti sellainen säädös, joka voi herkästi joutua ristiriitaan kansalaisten perusoikeuksien, varsinkin klassisten vapausoikeuksien kanssa" sekä viitannut perusoikeuksien rajoitusedellytyksiin (PeVL 67/2010 vp).

Ehdotettuja säännöksiä onkin arvioitava erityisesti perusoikeuksien rajoitusedellytysten näkökulmasta.

Ehdotetun poliisilain 2 luvun 5 §:ssä toimivaltuuden käytön edellytyksistä on jo säädetty. Säännöstä vain täydennettäisiin rikoslain 24 luvun 3 §:n tunnusmerkistön muutosta vastaavasti. Ehdotettu uusi luvun 5 a § vastaisi pitkälti 5 §:ää kuitenkin sillä erotuksella, että säännöksessä poliisin toimivalta perustuisi siihen, että tuomioistuimien on määrännyt henkilölle pääsykiellon. Poliisi voisi siten suorittaa toimenpiteitä kiellon noudattamisen varmistamiseksi. Molemmassa säännöksissä säädetään täsmällisesti ja tarkkarajaisesti poliisin toimivaltuuksista poistaa henkilö tilasta tai estää hänen pääsynsä sinne.

Edellä on käsitelty pääsykiellolla suojattavien oikeushyvien suhdetta liikkumisvapauteen. Ehdotettujen poliisin toimivaltuuksien tarkoituksena onkin vastaavalla tavalla suojata tietyssä julkisrauhan suojaamassa tilassa olevien henkilöiden koskemattomuutta ja turvallisuutta mahdollisilta häiriöiltä. Tuomioistuimen määräämän pääsykiellon osalta kyse on myös tuomioistuimen ratkaisun noudattamisen valvonnasta. Näiden oikeushyvien suojaamiseksi on perusteltua, että poliisi voi ehdotetulla tavalla puuttua kiellon kohteena olevan henkilön edellä mainittuihin oikeuksiin. Ehdotetuille säännöksille on siten perustuslaillisesti hyväksyttävä peruste.

Ehdotetut toimivaltuudet laajentavat vain vähäisessä määrin poliisilla jo voimassa olevassa poliisilaissa säädettyjä toimivaltuuksia. Säännösten nojalla poliisille tulisi toimivaltuus puuttua henkilön toimintaan edellä käsitellyissä pääsykieltotilanteissa. Sinällään poliisilla olisi näissä tilanteissa jo nykyisessä sääntelyssä tunnistetut toimivaltuudet henkilön poistamiseen tilasta, pääsyn estämiseen ja näiden toimivaltuuksien ollessa riittämättömiä henkilön kiinniottamiseen. Muutokset eivät siten olennaisesti laajentaisi poliisin toimivaltuuksia nykyisestä eivätkä synnyttäisi täysin uusia toimivaltuuksia. Sääntelyä voidaan näin ollen pitää oikeasuhtaisena edellä todettujen hyväksyttävien oikeushyvien suojaamiseksi.

Säännöksillä suojattavia oikeushyviä ja toimivaltuuksien käytöstä seuraavia rajoituksia, kuten henkilökohtaista vapautta ja koskemattomuutta, suojataan myös Euroopan neuvoston ihmisoikeussopimuksessa. Edellä esitetyn punninnan perusteella ehdotuksia voidaan pitää myös ihmisoikeusvelvoitteiden näkökulmasta hyväksyttävänä.

Ehdotetut toimivaltuudet sisältävät samankaltaisia puuttumistoimivaltuuksia kuin muutkin poliisilain 2 luvun säännökset. Esityksessä ei ehdoteta uusia oikeusturvajärjestelyjä, vaan toimenpiteiden kohteen oikeusturva toteutuisi samalla tavalla kuin nykyistenkin toimivaltuuksien kohdalla.

12.4.2 Vartijan ja järjestyksenvalvojan toimivaltuudet

Perustuslakivaliokunta on arvioinut vartijoiden ja järjestyksenvalvojen toimivaltuuksia käsitellessään voimassa olevaa yksityisistä turvallisuuspalveluista annettua lakia (HE 44/2014 vp ja PeVL 22/2014 vp) sekä lausunnossaan viittaamissaan aiemmissa lausunnoissa. Perustuslakivaliokunta on arvioinut yksityisiä turvallisuuspalveluja koskevaa sääntelyä suhteessa perusoikeussäännöksiin ja perustuslain 124 §:ään. Valiokunta on muun muassa mainitussa lausunnossaan

painottanut sitä, että vartijoiden ja järjestyksenvalvojen tehtävät ovat julkisia hallintotehtäviä ja toisaalta sitä, että tehtävät voivat olla vain poliisin tehtäviä täydentäviä.

Arvioidessaan yksityisistä turvallisuuspalveluista annettua lakia, perustuslakivaliokunta totesi, että tuolloin ehdotetut vartijoiden ja järjestyksenvalvojen toimivaltuudet vastasivat pääosin aiemmin perustuslakivaliokunnan myötävaikutuksella hyväksytyjä säännöksiä. Valiokunta kiinnittikin huomiota ainoastaan ehdotettuun säännökseen järjestyksenvalvojan oikeudesta poistaa toimialueella oikeudettomasti oleva henkilö toimialueelta. Valiokunta piti tällaista säännöstä väljänä ja katsoi, että toimivalta henkilön poistamiseen tulee rajata vain oikeudettomaan oleskeluun toimialueeseen kuuluvalta yleisöltä suljetulta alueelta. Lakiin tehtiin perustuslakivaliokunnan edellyttämä rajaus.

Yksityisistä turvallisuuspalveluista annetussa laissa on siten jo nykyisin säännöksiä vartijan ja järjestyksenvalvojan toimivallasta estää henkilön pääsy toimialueelleen tai poistaa hänet sieltä. Voimassa olevat säännökset on hyväksytty perustuslakivaliokunnan myötävaikutuksella.

Esityksessä ehdotetaan muutoksia sekä vartijan että järjestyksenvalvojan toimivaltuuksiin. Kyse olisi vartijan ja järjestyksenvalvojan poistamis- ja pääsyn estämistoimivaltuuksien täsmäntämisestä. Kuten edellä on kuvattu, näitä toimivaltuuksia täsmennettäisiin siten, että niitä voidaan tarvittavassa laajuudessa soveltaa joko tuomioistuimen määräämän tai paikan haltijan antaman pääsykiellon noudattamisen turvaamisessa.

Ehdotettuja säännöksiä onkin tarkasteltava siitä näkökulmasta, onko kyse perustuslaillisesti hyväksyttävistä laajennuksista vartijoiden ja järjestyksenvalvojen toimivaltaan. Kysymys on ensinnäkin siitä, ovatko ehdotukset hyväksyttäviä perustuslain 124 §:n kannalta ja toiseksi siitä, ovatko ne hyväksyttäviä perusoikeuksien rajoituksia.

Perustuslain 124 §:n kannalta perustuslakivaliokunta on korostanut sitä, etteivät toimivaltuudet saa olla yhtä laajat kuin poliisin toimivaltuudet, vaan niiden tulee olla rajatummalla. Ehdotetuissa säännöksissä vartijalle tulisi oikeus henkilön poistamiseen ja pääsyn estämiseen sekä tuomioistuimen määräämän pääsykiellon että toimeksiantajan itse antaman pääsykiellon nojalla. Järjestyksenvalvojan toimivaltuus voisi koskea vain toimeksiantajan itse antamaa pääsykieltoa. Poistaminen tai pääsyn estäminen olisi rajattu vain vartiointialueen tai toimialueen siihen osaan, johon pääsykielto on määrätty. Vartijalle tai järjestyksenvalvojalle ei siten säädettäisi oikeutta puuttua henkilön liikkumiseen yleisesti vartiointialueella tai toimialueella, ellei tähän olisi perusteita jo voimassa olevassa sääntelyssä. Lisäksi poistaminen tai pääsyn estäminen edellyttäisi, että annetun pääsykiellon vastainen meneminen olisi ilmeistä. Epäselvässä tilanteessa toimivalta puuttua henkilön liikkumiseen olisi poliisilla.

Ehdotettu sääntely ei siten olennaisesti laajentaisi vartijoiden ja järjestyksenvalvojen toimivaltaa, ja toimivallan käyttöä olisi lainsäädännössä rajoitettu. Vartijoille ja järjestyksenvalvojille ei ehdoteta poliisia vastaavia toimivaltuuksia, vaan heidän roolinsa säilyisi poliisia täydentävänä. Sääntely olisi siten perustuslain 124 §:n kannalta hyväksyttävää.

Edellä on käsitelty poliisin toimivaltuuksien hyväksyttävyyttä perusoikeuksien rajoitusedellytysten näkökulmasta. Tältä osin vartijoiden ja järjestyksenvalvojen toimivaltaa koskeva tarkastelu vastaa poliisin toimivaltuuksista todettua. Lisäksi toimivaltuuksien oikeasuhtaisuutta korostavat yllä todetut rajaukset, joiden vuoksi vartijoiden ja järjestyksenvalvojen toimivalta on suppeampi kuin poliisin. Ehdotettuja säännöksiä voidaan tältäkin kannalta pitää perustuslain kannalta hyväksyttävinä.

12.5 Yksityiselämän ja henkilötietojen suoja

Perustuslain 10 §:n 1 momentin mukaan henkilötietojen suojasta on säädettävä tarkemmin lailla. Ehdotettu sääntely on merkityksellistä myös EU:n perusoikeuskirjan kannalta. EU:n perusoikeuskirjan 7 artiklassa turvataan yksityiselämän suoja ja 8 artiklassa jokaisen oikeus henkilötietojensa suojaan.

Esityksen 5. lakiehdotuksessa ehdotetaan muutoksia, joilla mahdollistettaisiin tuomioistuimen määräämän pääsykiellon tietojen käsittely poliisin henkilörekistereissä. Lisäksi ehdotetaan, että poliisi voisi luovuttaa salassa pidettäviä tietoja pääsykieltoa hakevalle elinkeinonharjoittajalle. Poliisin käsitellessä pääsykieltoa koskevia tietoja sekä luovuttaessa salassa pidettäviä tietoja olisi kysymys rikosasioiden tietosuojalain soveltamisalaan kuuluvasta sääntelystä. Elinkeinonharjoittajan käsitellessä poliisilta saamia tietoja olisi puolestaan kysymys yleisen tietosuojasetuksen soveltamisalaan kuuluvasta sääntelystä.

Perustuslakivaliokunnan mukaan tietosuojasetuksen yksityiskohtainen sääntely, jota tulkitaan ja sovelletaan EU:n perusoikeuskirjassa turvattujen oikeuksien mukaisesti, muodostaa yleensä riittävän säännöspohjan myös perustuslain 10 §:ssä turvattun yksityiselämän ja henkilötietojen suojan kannalta. Henkilötietojen suoja tulee turvata ensisijaisesti EU:n yleisen tietosuojasetuksen ja kansallisen yleislainsäädännön nojalla. Kansallisen erityislainsäädännön säätämiseen tulee siten suhtautua pidättyvästi ja rajata sellainen vain välttämättömään tietosuojasetuksen salliman kansallisen liikkumavaran puitteissa (ks. PeVL 14/2018 vp, s. 4–5 ja PeVL 52/2022 vp, s. 2).

Perustuslakivaliokunta on lausunnoissaan katsonut, että Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi (EU) 2016/680 luonnollisten henkilöiden suojelusta toimivaltaisten viranomaisten suorittamassa henkilötietojen käsittelyssä rikosten ennalta estämistä, tutkimista, paljastamista tai rikoksiin liittyviä syytetoimia tai rikosoikeudellisten seuraamusten täytäntöönpanoa varten sekä näiden tietojen vapaasta liikkuvuudesta ja neuvoston puitepäätöksen 2008/977/YOS kumoamisesta (rikosasioiden tietosuojadirektiivi) ei, toisin kuin suoraan sovellettava yleinen tietosuojasetus, sisällä sellaista yksityiskohtaista sääntelyä, joka muodostaisi riittävän säännöspohjan perustuslain 10 §:ssä turvattun yksityiselämän ja henkilötietojen suojan kannalta (PeVL 14/2018 vp, s. 7, myös PeVL 26/2018 vp, s. 3).

Henkilötietojen käsittelyn yleisistä edellytyksistä ja periaatteista sekä rekisteröidyn oikeuksista säädetään sekä yleisessä tietosuojasetuksessa että rikosasioiden tietosuojalaissa (PeVL 15/2018 vp ja PeVL 26/2018 vp, s. 4), ja siten perustuslakivaliokunta on katsonut, että olennaista on, että henkilötietojen käsittelyä koskevien periaatteiden soveltamisala muodostuu riittävän kattavaksi (PeVL 60/2018 vp, s. 5).

Poliisin henkilötietolaki on rikosasioiden tietosuojalakea täydentävää sääntelyä. Rikostuomioita ja rikoksia koskevat tiedot ovat valtiosääntöisesti arkaluontoisia tietoja, joiden osalta perustuslakivaliokunta on lausuntokäytännössään katsonut niiden käsittelyn sallimisen koskevan yksityiselämään kuuluvan henkilötietojen suojan ydintä (PeVL 15/2018 vp, PeVL 37/2013 vp, s. 2/I–II).

Esityksessä ehdotetaan, että poliisilla olisi oikeus luovuttaa salassa pidettäviä esitutkintaa tai muuta poliisin tehtävää koskevia poliisin henkilötietolain 2 luvun 5 §:ssä tarkoitettuja tietoja pääsykieltoa hakevalle elinkeinonharjoittajalle. Kysymystä tietojen luovuttamisesta on arvioitava perustuslakivaliokunnan lausuntokäytännön valossa.

Sen sijaan elinkeinonharjoittajan käsitellessä poliisilta saamia tietoja olisi kysymys rikostuomioihin ja rikkomuksiin liittyvien henkilötietojen käsittelystä. Tällaisten henkilötietojen osalta yleisen tietosuojasetuksen 10 artiklassa on säädetty, että rikostuomioihin ja rikkomuksiin liittyvien henkilötietojen käsittely 6 artiklan 1 kohdan perusteella suoritetaan vain viranomaisen valvonnassa tai silloin, kun se sallitaan unionin oikeudessa tai jäsenvaltion lainsäädännössä, jossa säädetään asianmukaisista suojatoimista rekisteröidyn oikeuksien ja vapauksien suojelemiseksi. Yleistä tietosuojasetusta täydentävässä tietosuojalain 7 §:ssä on säädetty tilanteista, joissa rikostuomioihin ja rikkomuksiin tai niihin liittyviin turvaamistoimiin liittyviä henkilötietoja saisi käsitellä. Pykälän 1 momentin 1 kohdassa säädetään oikeudesta käsitellä rikostuomioihin ja rikkomuksiin tai niihin liittyviin turvaamistoimiin liittyviä henkilötietoja, jos käsittely on tarpeen oikeusvaateen laatimiseksi, esittämiseksi, puolustamiseksi tai ratkaisemiseksi.

Yleisen tietosuojasetuksen ja sitä täydentävän tietosuojasääntelyn voidaan siten katsoa jo kattavan elinkeinonharjoittajan henkilötietojen käsittelyn, eikä erityissääntelylle ole siten tunnistettu tarvetta.

Perustuslakivaliokunta on arvioinut viranomaisten salassa pidettävien tietojen luovuttamista koskevaa sääntelyä yleensä perustuslain 10 §:n 1 momentissa säädetyn yksityiselämän ja henkilötietojen suojan kannalta. Perustuslakivaliokunta on kiinnittänyt huomiota muun muassa siihen, mihin ja ketä koskeviin tietoihin tiedonsaantioikeus ulottuu ja miten tiedonsaantioikeus sidotaan tietojen välttämättömyyteen käsittelyn tarkoituksen kannalta. Viranomaisen oikeus luovuttaa salassa pidettäviä tietoja on valiokunnan mukaan voinut liittyä jonkin tarkoituksen kannalta tarpeellisiin tietoihin, jos tarkoitetut tietosisällöt on pyritty luettelemaan laissa tyhjentävästi. Jos taas tietosisältöjä ei ole samalla tavoin luetteloitu, sääntelyyn on pitänyt sisällyttää vaatimus "tietojen välttämättömyydestä" jonkin tarkoituksen kannalta (PeVL 17/2016 vp, s. 5–6).

Perustuslakivaliokunnan käytännön mukaan lainsäätäjän liikkumavaraa salassa pidettävien tietojen luovuttamisesta säädettyä rajoittaa lisäksi se, että henkilötietojen suoja osittain sisältyy samassa säännöksessä turvattun yksityiselämän suojan piiriin (esim. PeVL 71/2014 vp, s. 2/I). Perustuslakivaliokunta on vakiintuneesti katsonut, että lainsäätäjän on turvattava henkilötietojen suoja tavalla, jota voidaan pitää hyväksyttävänä perusoikeusjärjestelmän kokonaisuudessa (esim. PeVL 15/2018 vp, s. 37 ja PeVL 18/2012 vp, s. 2/I).

Yksityiskohtainen sääntely on myös sitä perustellumpaa, mitä korkeampi riski henkilötietojen käsittelystä arvioidaan aiheutuvan henkilön oikeuksille ja vapauksille (PeVL 14/2018 vp, s. 5). Tästä syystä perusoikeusherkissä sääntelykonteksteissa on henkilötietojen käsittelyä koskevaa sääntelyn lakitasoisuutta, täsmällisyyttä ja kattavuutta arvioitava perustuslakivaliokunnan käytännön valossa (PeVL 14/2018 vp, s. 7).

Valiokunta on antanut erityistä merkitystä luovutettavien tietojen luonteelle arkaluonteisina tietoina arvioidessaan tietojen saamista ja luovuttamista salassapitovelvollisuuden estämättä koskevan sääntelyn kattavuutta, täsmällisyyttä ja sisältöä (ks. esim. PeVL 38/2016 vp, s. 3). Valiokunta on kiinnittänyt erityistä huomiota siihen, että arkaluonteisten tietojen käsittely on syytä rajata täsmällisillä ja tarkkarajaisilla säännöksillä vain välttämättömään (ks. esim. PeVL 13/2017 vp, s. 5 ja PeVL 3/2017 vp, s. 5).

Ehdotettu säännös olisi luovutettavien tietojen osalta sidottu perustuslakivaliokunnan vakiintuneen lausuntokäytännön mukaisesti vain välttämättömiin tietoihin. Säännöksessä olisi sen lisäksi lueteltu tyhjentävästi ne tiedot, joita poliisi voisi luovuttaa, mikäli lueteltujen tietojen osalta täytyisi myös niitä koskeva välttämättömyysedellytys. Ottaen huomioon luovutettavien tietojen luonne arkaluonteisina tietoina, olisi pidettävä tarpeellisena, että säännöksestä käy

tyhjentävästi ilmi ne tietolajit, joita elinkeinonharjoittaja voi poliisilta saada. Erityisiin henkilö-tietoryhmiin kuuluvat tiedot olisi rajattu ehdotetun säännöksen ulkopuolelle. Kaikissa tapauksissa ei kuitenkaan olisi tarpeen luovuttaa kaikkia säännöksessä lueteltuja tietoja, jolloin poliisi voisi luovuttaa vain ne tiedot, jotka olisivat pääsykieltohakemuksen tekemiseksi kyseisessä tilanteessa välttämättömiä.

Tietoja voisi luovuttaa vain sellaiselle elinkeinonharjoittajalle, joka voi hakea tässä esityksessä ehdotettua tuomioistuimen määräämää pääsykieltoa. Tämä tarkoittaisi, että laissa olisi rajattu ne elinkeinonharjoittajat, joille tietoja voisi luovuttaa. Ehdotettu säännös olisi rajattu koskemaan vain tuomioistuimen määräämän pääsykiellon hakemista, eli vain suppeaa käyttötarkoitusta.

Käytännössä kysymys olisi siitä, että poliisi voisi luovuttaa ehdotetussa säännöksessä rajatuissa tapauksissa ja rajattuja tietoja, joiden salassapidosta on säädetty julkisuuslain 24 §:n 1 momentin 3 (ilmoitukset rikoksesta ja esitutkintaa ja syyteharkintaa varten saaduista ja laadituista asiakirjoista) ja 4 (poliisin rikosten ehkäisemistä tai niiden selvittämistä varten ylläpitämät rekisterit ja rikosten ehkäisemistä koskevat selvitykset) kohdissa. Ehdotetulla pääsykiellolla suojattaisiin erityisesti muiden henkilöiden vapautta, koskemattomuutta sekä turvallisuutta. Asiallisesti kyse olisi siten siitä, että pääsykiellolla suojattavat oikeudet syrjäyttäisivät julkisuuslaissa säädetyllä salassapidolla suojattavat intressit.

On huomattava, että poliisin luovuttaessa tietoja kyse olisi rikosasioiden tietosuojalain soveltamisalaan kuuluvasta käsittelystä, kun taas tietoja vastaanottavan elinkeinonharjoittajan osalta käsittely perustuisi yleiseen tietosuoja-asetukseen ja sitä täydentävään tietosuojalakiin.

Perustuslakivaliokunta on korostanut erityisesti arkaluonteisten tietojen käsittelyn käyttötarkoitussidonnaisuuden vaatimusta. (PeVL 40/2021 vp, s. 5). Perustuslakivaliokunta on pitänyt mahdollisena tehdä käyttötarkoitussidonnaisuudesta vain täsmällisiä ja vähäisiksi luonnehdittavia poikkeuksia, eikä tällainen sääntely myöskään saa johtaa siihen, että muu kuin alkuperäiseen käyttötarkoitukseen liittyvä toiminta muodostuu rekisterin pääasialliseksi tai edes merkittäväksi käyttötavaksi (ks. PeVL 15/2018 vp, s. 45, PeVL 1/2018 vp, s. 4, PeVL 14/2017 vp, s. 5—6).

Ehdotetussa säännöksessä olisi tietojen käyttötarkoitussidonnaisuuden osalta kyse laissa säädetyistä ja täsmällisestä, vain pääsykieltohakemuksen kannalta välttämättömistä, tietojen luovuttamisesta. Pääsykieltoa voisi hakea vain laissa säädetyn mukainen rajattu joukko elinkeinonharjoittajia, ja lisäksi tietoja saadakseen, elinkeinonharjoittajan olisi annettava poliisille riittävät tiedot sen arvioimiseksi, että poliisi luovuttaa vain sellaisia tietoja, jotka ovat elinkeinonharjoittajalle välttämättömiä kyseisessä tilanteessa pääsykieltohakemuksen tekemiseksi. Lisäksi ehdotetussa säännöksessä poliisilta saatujen tietojen käyttötarkoitus olisi rajattu nimenomaisesti koskemaan vain pääsykiellon hakemista. Tietoja saaneella ei olisi siten oikeutta käyttää tietoja muuhun tarkoitukseen taikka säilyttää tietoja kauempaa kuin pääsykieltohakemuksen tekemiseksi ja käsittelemiseksi olisi tarpeen. Lisäksi tulisi sovellettavaksi myös julkisuuslain 23 §:n 2 ja 3 momentti, joissa säädetään viranomaiselta saatuja salassa pidettäviä tietoja koskevasta vaihtoluovutussidonnaisuudesta ja hyväksikäyttökiellosta.

Ehdotettua sääntelyä henkilötietojen luovuttamisesta voidaan pitää edellä todetuin perustein perustuslakivaliokunnan lausuntokäytännön mukaisena.

Edellä mainituilla perusteilla lakiehdotukset voidaan käsitellä tavallisessa lainsäätämisyksityksessä.

Hallitus pitää kuitenkin suotavana, että perustuslakivaliokunta antaisi asiasta lausunnon. Esitys sisältää ehdotukset uudeksi tuomioistuimen määräämäksi pääsykielloksi, joka rajoittaa henkilön liikkumisvapautta ja jonka rikkominen olisi rangaistavaa. Ehdotettu uusi liikkumisvapauden rajoittamista koskeva sääntely on siten merkityksellistä perus- ja ihmisoikeuksien kannalta ja sen perustuslainmukaisuus on syytä saattaa perustuslakivaliokunnan arvioitavaksi.

Edellä esitetyn perusteella annetaan eduskunnan hyväksyttäväksi seuraavat lakiehdotukset:

Lakiehdotukset

1.

Laki

tuomioistuimen määräämästä pääsykiellosta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 luku

Yleiset säännökset

1 §

Tuomioistuimen määräämä pääsykielto

Henkeen, terveyteen tai vapauteen kohdistuvan rikoksen tai tällaisen rikoksen uhan taikka muun vakavan ja toistuvan häirinnän torjumiseksi voidaan määrätä pääsykielto yleisön käytettävissä olevaan myymälään. Pääsykieltoa ei voida määrätä apteekkiin.

Tämä laki ei vaikuta paikan haltijan oikeuteen rajoittaa henkilön pääsyä myymälään.

2 §

Pääsykiellon määräämisen edellytykset

Henkilölle voidaan määrätä pääsykielto myymälään, jos hänen aiemman rikoksensa, uhkaustensa tai muun käyttäytymisensä vuoksi on perusteltu syy olettaa, että hän tulisi tekemään myymälässä oleskelevan henkilön henkeen, terveyteen tai vapauteen kohdistuvan rikoksen taikka muulla tavoin vakavasti ja toistuvasti häiritsemään myymälässä oleskelevia henkilöitä.

Pääsykielto voidaan määrätä alle 18-vuotiaalle vain painavasta syystä. Kiellon määräämisen edellytyksiä arvioitaessa on otettava huomioon lapsen ikä ja kehitystaso.

Pääsykieltoa ei voida määrätä, jos se on pääsykiellon perusteena olevan rikoksen, uhkausten tai muun häirinnän laatu ja toistuvuus, asiaan osallisten olosuhteet, pääsykiellosta aiheutuva haitta ja muut asiassa ilmenneet seikat huomioiden kohtuutonta.

3 §

Pääsykiellon sisältö

Pääsykieltoon määrätty henkilö ei saa mennä pääsykiellolla suojattavaan myymälään tai sen välittömään läheisyyteen taikka oleskella tällaisessa paikassa sen mukaan kuin 8 §:ssä tarkoitettussa asiassa koskevassa ratkaisussa tarkemmin yksilöidään.

2 luku

Pääsykiellon määrääminen

4 §

Rikosasian oikeudenkäyntiä koskevien säännösten soveltaminen

Jollei tässä laissa toisin säädetä, noudatetaan pääsykieltoa koskevan asian käsittelyssä lisäksi, mitä oikeudenkäynnistä rikosasiassa säädetään.

5 §

Toimivaltainen tuomioistuin

Pääsykieltoa koskevan asian ratkaisee käräjäoikeus. Käräjäoikeus on päätösvaltainen myös, kun siinä on yksin puheenjohtaja.

Toimivaltainen on sen paikkakunnan käräjäoikeus, jossa pääsykiellolla suojattava myymälä sijaitsee. Jos henkilö, jota vastaan pääsykieltoa haetaan, on vastaajana rikosasiassa tai lähestymiskieltoa koskevassa asiassa, jolla voi olla merkitystä pääsykieltoa koskevaa asiaa ratkaistessa, on myös rikosasiassa tai lähestymiskieltoa koskevassa asiassa toimivaltainen tuomioistuin toimivaltainen pääsykieltoa koskevassa asiassa.

6 §

Pääsykieltoa koskevan asian vireilletulo ja käsittely käräjäoikeudessa

Pääsykiellon määräämistä haetaan kirjallisesti. Hakemuksesta on ilmentävä:

- 1) pääsykiellon hakija ja tämän laillinen edustaja;
- 2) myymälä ja mahdollinen muu alue, jonka suojaksi pääsykieltoa haetaan;
- 3) henkilö, jota vastaan pääsykieltoa haetaan;
- 4) perusteet pääsykiellon määräämiselle;
- 5) selvitys, johon hakija vetoaa.

Asia voidaan tutkia ja ratkaista pääsykieltoon määrättäväksi vaaditun henkilön poissaolosta huolimatta, jos hänen läsnäolonsa asian selvittämiseksi ei ole tarpeen ja hänet on sellaisella uhalla kutsuttu tuomioistuimeen.

Kun pääsykieltoa haetaan alle 18-vuotiaalle, tuomioistuimen on varattava sosiaaliviranomaiselle tilaisuus tulla kuulluksi asian käsittelyn yhteydessä.

Pääsykieltoa koskeva asia on käsiteltävä asian edellyttämällä joutuisuudella.

7 §

Pääsykiellon voimassaolo

Pääsykielto voidaan määrätä enintään yhdeksi vuodeksi. Pääsykielto tulee voimaan silloin, kun kärjäoikeus tekee ratkaisun pääsykieltoon määräämisestä. Ratkaisua on noudatettava muutoksenhausta huolimatta, jollei asiaa käsittelevä ylempi tuomioistuin toisin määrää.

Pääsykielto voidaan uudistaa. Tällöin pääsykielto voidaan määrätä enintään yhdeksi vuodeksi. Pääsykiellon uudistamista voidaan hakea ennen edellisen pääsykiellon voimassaolon päättymistä.

8 §

Ratkaisu

Pääsykieltoa koskevassa asiassa on tehtävä kirjallinen ratkaisu, josta on ilmentävä:

- 1) asian ratkaissut tuomioistuin ja puheenjohtaja;
- 2) ratkaisun antamispäivä;
- 3) pääsykiellon hakija;
- 4) henkilö, jota vastaan pääsykieltoa on haettu;
- 5) myymälä ja mahdollinen muu alue, johon pääsykielto kohdistuu;
- 6) selostus asiasta;
- 7) ratkaisu asiassa perusteluineen; ja
- 8) sovelletut lainkohdat.

Jos pääsykielto määrätään, ratkaisussa on yksilöitävä pääsykiellon sisältö ja mahdolliset poikkeukset sekä ilmoitettava pääsykiellon rikkomiseen liittyvästä rangaistusuhasta. Pääsykiellon päättymispäivä on ilmoitettava ratkaisussa.

Ratkaisuun on liitettävä muutoksenhakuohjeet.

9 §

Ilmoitukset ratkaisusta

Tuomioistuimen on ilmoitettava pääsykieltoasiassa annetusta ratkaisusta hakijalle sekä sille, jota vastaan kieltoa oli vaadittu määrättäväksi. Silloin kun hakemus pääsykiellon määräämisestä on hylätty, ilmoitus sille, jota vastaan kieltoa oli vaadittu määrättäväksi, voidaan kuitenkin jättää tekemättä, jos hän ei ole käyttänyt asiassa puhevaltaa.

Tuomioistuimen on ilmoitettava ratkaisusta, jolla pääsykielto on määrätty, kumottu tai kieltoa muutettu, 12 §:ssä tarkoitettuun rekisteriin heti. Ilmoituksen tulee sisältää asiaa koskevasta ratkaisusta vähintään 8 §:n 1 momentin 1–5 kohdassa mainitut seikat sekä ratkaisun sisältö ja mahdolliset poikkeukset.

Ratkaisua koskevat tiedot tallennetaan oikeushallinnon valtakunnallisen tietovarannon ratkaisu- ja päätösilmoitusjärjestelmään. Tietojen tallentamisesta säädetään oikeushallinnon valtakunnallisesta tietovarannosta annetussa laissa (955/2020).

10 §

Asian käsitteleminen rikosasian tai lähestymiskieltoasian yhteydessä

Jos tuomioistuimessa on vireillä pääsykieltoon määrättäväksi haettua henkilöä koskeva rikosasia tai lähestymiskieltoasia, jolla voi olla merkitystä pääsykiellosta määrättäessä, pääsykieltoa koskeva asia voidaan käsitellä rikosasian tai lähestymiskieltoasian yhteydessä.

3 luku

Erinäiset säännökset

11 §

Asian käsittelystä aiheutuvat kustannukset

Asiaan osalliset vastaavat itse pääsykieltoa koskevan asian käsittelystä aiheutuvista kustannuksista. Asiaan osallinen voidaan kuitenkin painavasta syystä tuomioistuimessa velvoittaa suorittamaan vastapuolen kohtuulliset oikeudenkäyntikulut osaksi tai kokonaan.

12 §

Pääsykiellon rekisteröinti

Pääsykieltoa koskevien tietojen käsittelystä poliisin rekistereissä säädetään henkilötietojen käsittelystä poliisitoimissa annetussa laissa (616/2019).

13 §

Pääsykiellon noudattamisen valvonta

Pääsykiellon noudattamista valvoo poliisi.

14 §

Pääsykiellon kumoaminen tai muuttaminen

Pääsykielto voidaan pääsykieltoon määrätyn tai kiellon hakijan hakemuksesta kumota tai kiellon sisältöä muuttaa, jos se on perusteltua asiaan osallisten muuttuneiden olosuhteiden tai muun erityisen syyn takia.

Hakemuksen käsittelyssä on noudatettava, mitä 2 luvussa säädetään.

15 §

Viittaus rikoslakiin

Rangaistus tuomioistuimen määräämän pääsykiellon rikkomisesta säädetään rikoslain (38/1889) 16 luvun 9 b §:ssä.

16 §

Voimaantulo

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

2.

Laki

rikoslain 16 ja 24 luvun muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan rikoslain (38/1889) 24 luvun 3 §, sellaisena kuin se on laissa 585/2005, sekä
lisätään 16 lukuun uusi 9 b § seuraavasti:

16 luku

Rikoksista viranomaisia vastaan

9 b §

Tuomioistuimen määräämän pääsykiellon rikkominen

Joka rikkoo tuomioistuimen määräämästä pääsykiellosta annetun lain (/) 8 §:ssä tarkoitetussa pääsykieltoa koskevassa ratkaisussa yksilöityä kieltoa, on tuomittava *tuomioistuimen määräämän pääsykiellon rikkomisesta* sakkoon tai vankeuteen enintään yhdeksi vuodeksi.

24 luku

Yksityisyyden, rauhan ja kunnian loukkaamisesta

3 §

Julkisrauhan rikkominen

Joka oikeudettomasti

1) tunkeutuu taikka menee salaa, toista harhauttaen tai hänelle annetun kiellon vastaisesti viirastoon, liikehuoneistoon, toimistoon, tuotantolaitokseen, kokoustilaan taikka muuhun vastaavaan huoneistoon tai rakennukseen tai sellaisen rakennuksen aidatulle piha-alueelle taikka kasarmialueelle tai muulle Puolustusvoimien tai Rajavartiolaitoksen käytössä olevalle alueelle, jolla liikkuminen on asianomaisen viranomaisen päätöksellä kielletty, taikka

2) kätkeytyy tai jää 1 kohdassa tarkoitettuun paikkaan,
on tuomittava *julkisrauhan rikkomisesta* sakkoon tai vankeuteen enintään kuudeksi kuukaudeksi.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

3.

Laki

poliisilain 2 luvun muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan poliisilain (872/2011) 2 luvun 5 §:n 1 momentti sekä
lisätään lain 2 lukuun uusi 5 a §, seuraavasti:

2 luku

Yleiset toimivaltuudet

5 §

Kotirauhan ja julkisrauhan suojaaminen

Poliisimiehellä on oikeus rikoslain (39/1889) 24 luvun 11 §:ssä tarkoitetun kotirauhan tai saman luvun 3 §:ssä tarkoitetun julkisrauhan suojaaman tilan tai muun paikan haltijan tai tämän edustajan pyynnöstä poistaa henkilö, joka ilman laillista oikeutta tunkeutuu taikka menee salaa, toista harhauttamalla tai hänelle annetun kiellon vastaisesti taikka kätkeytyy sinne tai jättää noudattamatta käskyn poistua sieltä.

5 a §

Tuomioistuimen määräämän pääsykiellon toimeenpano

Poliisimiehellä on oikeus poistaa henkilö tilasta tai estää hänen pääsytään tilaan, jonne tuomioistuimien on määrännyt henkilölle pääsykiellon tuomioistuimen määräämästä pääsykiellosta annetun lain (/) nojalla.

Jos pääsytään estämisellä tai poistamisella ei todennäköisesti voitaisi estää kiellon rikkomista, poliisimiehellä on oikeus ottaa henkilö kiinni ja pitää tämä säilössä. Kiinni otettua saa pitää säilössä vain niin kauan kuin kiellon rikkominen on todennäköistä, kuitenkin enintään 12 tuntia kiinniottamisesta.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

4.

Laki

yksityisistä turvallisuuspalveluista annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
lisätään yksityisistä turvallisuuspalveluista annettuun lakiin (1085/2015) uusi 15 a ja uusi 42 a § seuraavasti:

15 a §

Vartijan oikeus pääsykieltoalueelle pääsytään estämiseen ja alueelta poistamiseen

Vartijalla on oikeus estää henkilön pääsy julkisrauhan suojaamaan tilaan tai poistaa hänet sieltä, jos on ilmeistä, että henkilö menee sinne tai oleskelee siellä toimeksiantajan antaman pääsykiellon tai tuomioistuimen määräämän pääsykiellon vastaisesti.

42 a §

Järjestyksenvalvojan oikeus pääsykieltoalueelle pääsytään estämiseen ja alueelta poistamiseen

Järjestyksenvalvojalla on oikeus estää henkilön pääsy julkisrauhan suojaamaan tilaan tai poistaa hänet sieltä, jos on ilmeistä, että henkilö menee sinne tai oleskelee siellä toimeksiantajan antaman pääsykiellon vastaisesti.

Järjestyksenvalvojalla on 1 momentissa tarkoitettussa tilanteessa oikeus ottaa henkilö kiinni edellä 42 §:n 2 momentissa säädetyin edellytyksin.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

5.

Laki

henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa annetun lain (616/2019) 6 §:n 1 momentin 5 kohta ja 17 §:n 1 momentin 2 kohta ja 34 §:n 2 momentin 2 kohta, sellaisena kuin niistä on 6 §:n 1 momentin 5 kohta laissa 209/2023, sekä

lisätään lain 6 §:n 1 momenttiin, sellaisena kuin se on laissa 616/2019 ja 209/2023, uusi 6 kohta ja lakiin uusi 24 a §, seuraavasti:

6 §

Tutkinta- ja valvontatehtävissä käsiteltävien henkilötietojen sisältö

Poliisi saa käsitellä 5 §:ssä tarkoitetuista henkilöistä 4 §:ssä tarkoitettujen henkilön perustietojen lisäksi seuraavia henkilötietoja:

5) lähestymiskiellosta annetussa laissa (898/1998) tarkoitettua lähestymiskielloa ja yksityis-oikeuden alalla määrättyjen suojelutoimenpiteiden vastavuoroisesta tunnustamisesta annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen soveltamisesta annetussa laissa (227/2015) tarkoitettua suojelutoimenpidettä koskevat tiedot, mukaan lukien lähestymiskiellosta annetun lain 15 b §:ssä tarkoitetun lähestymiskiellon teknisen valvonnan yhteydessä saadut sijaintitiedot;

6) tuomioistuimen määräämästä pääsykiellosta annetussa laissa (/) tarkoitettua pääsykielloa koskevat tiedot.

17 §

Muiden viranomaisten tietojen luovuttaminen poliisille suorakäyttöisesti tallettamalla tai tietojoukkona tallettamista varten

Poliisiin henkilökistereihin saavat, siten kuin käytännön menettelyistä rekisterinpitäjän kanssa sovitaan, suorakäyttöisesti tallettamalla tai tietojoukkona tallettamista varten luovuttaa:

2) oikeushallintoviranomaiset, Rikosseuraamuslaitos sekä Oikeusrekisterikeskus etsintäkuuluttamiaan henkilöitä koskevia tietoja, Rikosseuraamuslaitos tuntomerkkitietoja vapautteen kohdistuvaa rangaistusta suorittavista tai suorittaneista henkilöistä sekä Oikeusrekisterikeskus lähestymiskielloja, liiketoimintakieltoja, tuomioistuimen määräämiä pääsykielloja ja

yksityisyyden alalla määrättyjen suojelutoimenpiteiden vastavuoroisesta tunnustamisesta annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen soveltamisesta annetussa laissa (227/2015) tarkoitettuja suojelutoimenpiteitä koskevia tietoja;

24 a §

Henkilötietojen luovuttaminen elinkeinonharjoittajalle pääsykiellon hakemiseksi

Poliisi saa salassapitosäännösten estämättä luovuttaa 5 §:ssä säädettyihin tarkoituksiin käsiteltäviä tietoja elinkeinonharjoittajalle, jos tiedot ovat välttämättömiä tuomioistuimen määräämästä pääsykiellosta annetussa laissa (/) tarkoitettua pääsykiellon hakemiseksi. Pääsykiellon hakemiseksi saa luovuttaa seuraavia elinkeinonharjoittajan hakeman pääsykiellon kohteena olevassa myymälässä tapahtuneita epäiltyjä rikoksia tai muuta vakavaa häirintää koskevia tietoja, ei kuitenkaan erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvia tietoja;

- 1) rikoksesta epäillyn tai poliisin toimenpiteen kohteen henkilötiedot;
- 2) epäilty rikos;
- 3) muu toimenpide ja sen peruste;
- 4) tekoaika.

Edellä 1 momentin perusteella luovutettuja tietoja saa käyttää vain siinä tarkoitettua pääsykiellon hakemiseksi.

34 §

Muiden tutkinta- ja valvontatehtävissä käsiteltävien henkilötietojen poistaminen

Poiketen siitä, mitä 1 momentissa säädetään:

2) lähestymiskieltoa, tapaamiskieltoa, tuomioistuimen määräämää pääsykieltoa ja yksityisyyden alalla määrättyjen suojelutoimenpiteiden vastavuoroisesta tunnustamisesta annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen soveltamisesta annetussa laissa tarkoitettua suojelutoimenpidettä koskevat tiedot poistetaan viiden vuoden kuluttua lähestymiskieltoon, tapaamiskieltoon, pääsykiellon tai suojelutoimenpiteen määräämisestä;

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

6.

Laki

tuomioistuinmaksulain 2 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan tuomioistuinmaksulain (1455/2015) 2 §:n 1 momentti, sellaisena kuin se on laissa
893/2023, seuraavasti:

2 §

Riita-, rikos- ja muutoksenhakuasian, ylimääräistä muutoksenhakua koskevan asian ja muun
lainkäyttöasian käsittelystä peritään oikeudenkäyntimaksua seuraavasti:

Tuomioistuin	euroa
korkein oikeus	500
korkein hallinto-oikeus	500
hovioikeus	500
– rikosasia, tuomioistuimen määräämästä pääsykiellosta annetussa laissa (/) tarkoitettu asia ja ulosottokaaren (705/2007) mukainen muutoksenhakuasia sekä asia, jossa sovinto ei ole sallittu	250
hallinto-oikeus	250
käräjäoikeus	
– riita-asia ja maa-oikeusasia	500
– rikosasia, tuomioistuimen määräämästä pääsykiellosta annetussa laissa tarkoitettu asia ja ulosottokaaren mukainen muutoksenhakuasia sekä asia, jossa sovinto ei ole sallittu	250
– yksipuolisella tuomiolla tai myöntämisen perusteella tuomiolla ratkaistu tai sillensä jäänyt oikeudenkäymiskaaren 5 luvun 3 §:ssä tarkoitettu riita-asia, jota koskevat tiedot on toimitettu suoraan käräjäoikeuden tietojärjestelmään	65
– muu yksipuolisella tuomiolla tai myöntämisen perusteella tuomiolla ratkaistu tai sillensä jäänyt oikeudenkäymiskaaren 5 luvun 3 §:ssä tarkoitettu riita-asia	86
– vastaajan riitauttama oikeudenkäymiskaaren 5 luvun 3 §:ssä tarkoitettu asia	250
työtuomioistuin	2 000
markkinaoikeus	2 000
vakuutus-oikeus	500

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Helsingissä x.x.20xx

Pääministeri

Etunimi Sukunimi

..ministeri Etunimi Sukunimi

2.

Laki

rikoslain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti muutetaan rikoslain (38/1889) 24 luvun 3 §, sellaisena kuin se on laissa 585/2005, sekä lisätään 16 lukuun uusi 9 b § seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

16 luku

16 luku

Rikoksista viranomaisia vastaan

Rikoksista viranomaisia vastaan

9 b §

Tuomioistuimen määrämän pääsykiellon rikkominen

Joka rikkoo tuomioistuimen määrämistä pääsykiellosta annetun lain (/) 8 §:ssä tarkoitettua pääsykieltoa koskevassa ratkaisussa yksilöityä kieltoa, on tuomittava tuomioistuimen määrämän pääsykiellon rikkomisesta sakkoon tai vankeuteen enintään yhdeksi vuodeksi.

24 luku

24 luku

Yksityisyyden, rauhan ja kunnian loukkaamisesta

Yksityisyyden, rauhan ja kunnian loukkaamisesta

3 §

3 §

Julkisrauhan rikkominen

Julkisrauhan rikkominen

Joka oikeudettomasti

1) tunkeutuu taikka menee salaa tai toista harhauttaen virastoon, liikehuoneistoon, toimistoon, tuotantolaitokseen, kokoustilaan taikka muuhun vastaavaan huoneistoon tai rakennukseen tai sellaisen rakennuksen

Joka oikeudettomasti

1) tunkeutuu taikka menee salaa, toista harhauttaen tai hänelle annetun kiellon vastaisesti virastoon, liikehuoneistoon, toimistoon, tuotantolaitokseen, kokoustilaan taikka muuhun vastaavaan huoneistoon tai rakennukseen

Voimassa oleva laki

aidatulle piha-alueelle taikka kasarmialueelle tai muulle puolustusvoimien tai rajavartiolaitoksen käytössä olevalle alueelle, jolla liikkuminen on asianomaisen viranomaisen päätöksellä kielletty, taikka

2) kätkeytyy tai jää 1 kohdassa tarkoitettuun paikkaan, on tuomittava *julkisrauhan rikkomisesta* sakkoon tai vankeuteen enintään kuudeksi kuukaudeksi.

Ehdotus

tai sellaisen rakennuksen aidatulle piha-alueelle taikka kasarmialueelle tai muulle puolustusvoimien tai rajavartiolaitoksen käytössä olevalle alueelle, jolla liikkuminen on asianomaisen viranomaisen päätöksellä kielletty, taikka

2) kätkeytyy tai jää 1 kohdassa tarkoitettuun paikkaan, on tuomittava *julkisrauhan rikkomisesta* sakkoon tai vankeuteen enintään kuudeksi kuukaudeksi.

3.

Laki

poliisilain 2 luvun muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti muutetaan poliisilain 2 luvun 5 §:n 1 momentti lisätään lain 2 lukuun uusi 5 a §, seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

2 luku

2 luku

Yleiset toimivaltuudet

Yleiset toimivaltuudet

5 §

5 §

Kotirauhan ja julkisrauhan suojaaminen

Kotirauhan ja julkisrauhan suojaaminen

Poliisimiehellä on oikeus rikoslain (39/1889) 24 luvun 11 §:ssä tarkoitetun kotirauhan tai saman luvun 3 §:ssä tarkoitetun julkisrauhan suojaaman tilan tai muun paikan haltijan tai tämän edustajan pyynnöstä poistaa henkilö, joka ilman laillista oikeutta tunkeutuu, menee salaa *tai* toista harhauttamalla taikka kätkeytyy sinne tai jättää noudattamatta käskyn poistua sieltä.

Poliisimiehellä on oikeus rikoslain (39/1889) 24 luvun 11 §:ssä tarkoitetun kotirauhan tai saman luvun 3 §:ssä tarkoitetun julkisrauhan suojaaman tilan tai muun paikan haltijan tai tämän edustajan pyynnöstä poistaa henkilö, joka ilman laillista oikeutta tunkeutuu, menee *salaa*, toista harhauttamalla *tai hänelle annetun kiellon vastaisesti* taikka kätkeytyy sinne tai jättää noudattamatta käskyn poistua sieltä.

Voimassa oleva laki

Ehdotus

5 a §

Tuomioistuimen määräämän pääsykiellon toimeenpano

Poliisimiehellä on oikeus poistaa henkilö tilasta tai estää hänen pääsyänsä tilaan, jonne tuomioistuin on määrännyt henkilölle pääsykiellon tuomioistuimen määräämästä pääsykiellosta annetun lain (/) nojalla.

Jos poistamisella ei todennäköisesti voitaisi estää kiellon rikkomisen toistumista, poliisimiehellä on oikeus ottaa henkilö kiinni ja pitää tämä säilössä. Kiinni otettua saa pitää säilössä vain niin kauan kuin kiellon rikkomisen toistuminen on todennäköistä, kuitenkin enintään 12 tuntia kiinniottamisesta.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20

4.

Laki

yksityisistä turvallisuuspalveluista annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
lisätään yksityisistä turvallisuuspalveluista annettuun lakiin (1085/2015) uusi 15 a ja uusi 42 a § seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

15 a §

uusi 15 a §

Vartijan oikeus pääsykieltoalueelle pääsyn estämiseen ja alueelta poistamiseen

Vartijalla on oikeus estää henkilön pääsy julkisrauhan suojaamaan tilaan tai poistaa hänet sieltä, jos on ilmeistä, että henkilö

Voimassa oleva laki

Ehdotus

menee sinne tai oleskelee siellä toimeksiantajan antaman pääsykiellon tai tuomioistuimen määräämän pääsykiellon vastaisesti.

42 a §

Järjestyksenvalvojan oikeus pääsykielto-alueelle pääsyn estämiseen ja alueelta poistamiseen

Järjestyksenvalvojalla on oikeus estää henkilön pääsy julkisrauhan suojaamaan tilaan tai poistaa hänet sieltä, jos on ilmeistä, että henkilö menee sinne tai oleskelee siellä toimeksiantajan antaman pääsykiellon vastaisesti.

Järjestyksenvalvojalla on 1 momentissa tarkoitettussa tilanteessa oikeus ottaa henkilö kiinni edellä 42 §:n 2 momentissa säädetyin edellytyksin.

—————
Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20
.

5.

Laki

henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa annetun lain (616/2019) 6 §:n 1 momentin 5 kohta ja 17 §:n 1 momentin 2 kohta ja 34 §:n 2 momentin 2 kohta, sellaisena kuin niistä on 6 §:n 1 momentin 5 kohta laissa 209/2023, sekä

lisätään lain 6 §:n 1 momenttiin, sellaisena kuin se on laeissa 616/2019 ja 209/2023, uusi 6 kohta ja lakiin uusi 24 a §, seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

6 §

6 §

Tutkinta- ja valvontatehtävissä käsiteltävien henkilötietojen sisältö

Tutkinta- ja valvontatehtävissä käsiteltävien henkilötietojen sisältö

Poliisi saa käsitellä 5 §:ssä tarkoitetuista henkilöistä 4 §:ssä tarkoitettujen henkilön perustietojen lisäksi seuraavia henkilötietoja:

Poliisi saa käsitellä 5 §:ssä tarkoitetuista henkilöistä 4 §:ssä tarkoitettujen henkilön perustietojen lisäksi seuraavia henkilötietoja:

5) lähestymiskiellosta annetussa laissa (898/1998) tarkoitettua lähestymiskielloa ja yksityisoikeuden alalla määrättyjen suojelutoimenpiteiden vastavuoroisesta tunnustamisesta annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen soveltamisesta annetussa laissa (227/2015) tarkoitettua suojelutoimenpidettä koskevat tiedot, mukaan lukien lähestymiskiellosta annetun lain 15 b §:ssä tarkoitettun lähestymiskiellon teknisen valvonnan yhteydessä saadut *sijaintitiedot*.

5) lähestymiskiellosta annetussa laissa (898/1998) tarkoitettua lähestymiskielloa ja yksityisoikeuden alalla määrättyjen suojelutoimenpiteiden vastavuoroisesta tunnustamisesta annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen soveltamisesta annetussa laissa (227/2015) tarkoitettua suojelutoimenpidettä koskevat tiedot, mukaan lukien lähestymiskiellosta annetun lain 15 b §:ssä tarkoitettun lähestymiskiellon teknisen valvonnan yhteydessä saadut *sijaintitiedot*;

6) *tuomioistuimen määräämästä pääsykiellosta* annetussa laissa (/) tarkoitettua pääsykielloa koskevat tiedot.

17 §

17 §

Muiden viranomaisten tietojen luovuttaminen poliisille suoraikäyttöisesti tallettamalla tai tietojoukkona tallettamista varten

Muiden viranomaisten tietojen luovuttaminen poliisille suoraikäyttöisesti tallettamalla tai tietojoukkona tallettamista varten

Poliisin henkilörekistereihin saavat, siten kuin käytännön menettelyistä rekisterinpitäjän kanssa sovitaan, suoraikäyttöisesti tallettamalla tai tietojoukkona tallettamista varten luovuttaa:

Poliisin henkilörekistereihin saavat, siten kuin käytännön menettelyistä rekisterinpitäjän kanssa sovitaan, suoraikäyttöisesti tallettamalla tai tietojoukkona tallettamista varten luovuttaa:

2) oikeushallintoviranomaiset, Rikosseuraamuslaitos sekä Oikeusrekisterikeskus etsintäkuuluttamiaan henkilöitä koskevia tietoja, Rikosseuraamuslaitos tuntomerkkitietoja vapautteen kohdistuvaa rangaistusta suorittavista tai suorittaneista henkilöistä sekä

2) oikeushallintoviranomaiset, Rikosseuraamuslaitos sekä Oikeusrekisterikeskus etsintäkuuluttamiaan henkilöitä koskevia tietoja, Rikosseuraamuslaitos tuntomerkkitietoja vapautteen kohdistuvaa rangaistusta suorittavista tai suorittaneista henkilöistä sekä

Voimassa oleva laki

Oikeusrekisterikeskus lähestymiskieltoja, liiketoimintakieltoja ja yksityisoikeuden alalla määrättyjen suojelutoimenpiteiden vastavuoroisesta tunnustamisesta annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen soveltamisesta annetussa laissa (227/2015) tarkoitettuja suojelutoimenpiteitä koskevia tietoja;

Ehdotus

Oikeusrekisterikeskus lähestymiskieltoja, liiketoimintakieltoja, *tuomioistuimen määräämiä pääsykieltoja* ja yksityisoikeuden alalla määrättyjen suojelutoimenpiteiden vastavuoroisesta tunnustamisesta annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen soveltamisesta annetussa laissa (227/2015) tarkoitettuja suojelutoimenpiteitä koskevia tietoja;

24 a §

Henkilötietojen luovuttaminen elinkeinonharjoittajalle pääsykiellon hakemiseksi

Poliisi saa salassapitosäännösten estämättä luovuttaa 5 §:ssä säädettyihin tarkoituksiin käsiteltäviä tietoja elinkeinonharjoittajalle, jos tiedot ovat välttämättömiä tuomioistuimen määräämästä pääsykiellosta annetussa laissa (/) tarkoitetun pääsykiellon hakemiseksi. Pääsykiellon hakemiseksi saa luovuttaa seuraavia elinkeinonharjoittajan hakeman pääsykiellon kohteena olevassa myymälässä tapahtuneita epäiltyjä rikoksia tai muuta vakavaa häirintää koskevia tietoja;

1) rikoksesta epäillyn tai poliisiin toimenpiteen kohteen henkilötiedot;

2) epäilty rikos;

3) muu toimenpide ja sen peruste;

4) tekoaika.

Edellä 1 momentin perusteella luovutettuja tietoja saa käyttää vain siinä tarkoitetun pääsykiellon hakemiseksi.

34 §

Muiden tutkinta- ja valvontatehtävissä käsiteltävien henkilötietojen poistaminen

Poiketen siitä, mitä 1 momentissa säädetään:

2) lähestymiskieltoa, tapaamiskieltoa ja yksityisoikeuden alalla määrättyjen suojelutoimenpiteiden vastavuoroisesta tunnustamisesta annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen soveltamisesta annetussa

34 §

Muiden tutkinta- ja valvontatehtävissä käsiteltävien henkilötietojen poistaminen

Poiketen siitä, mitä 1 momentissa säädetään:

2) lähestymiskieltoa, tapaamiskieltoa, *tuomioistuimen määräämää pääsykieltoa* ja yksityisoikeuden alalla määrättyjen suojelutoimenpiteiden vastavuoroisesta tunnustamisesta annetun Euroopan parlamentin ja

Voimassa oleva laki

laissa tarkoitettua suojelutoimenpidettä koskevat tiedot poistetaan viiden vuoden kuluttua lähestymiskiellon, tapaamiskiellon tai suojelutoimenpiteen määrittämisestä;

Ehdotus

neuvoston asetuksen soveltamisesta annetussa laissa tarkoitettua suojelutoimenpidettä koskevat tiedot poistetaan viiden vuoden kuluttua lähestymiskiellon, tapaamiskiellon, pääsykiellon tai suojelutoimenpiteen määrittämisestä;

6.

Laki

tuomioistuinmaksulain 2 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan tuomioistuinmaksulain (1455/2015) 2 §:n 1 momentti, sellaisena kuin se on laissa 893/2023, seuraavasti:

Voimassa oleva laki

2 §

Oikeudenkäyntimaksun suuruus

Riita-, rikos- ja muutoksenhakuasian, ylimääräistä muutoksenhakua koskevan asian ja muun lainkäyttöasian käsittelystä peritään oikeudenkäyntimaksua seuraavasti:

Tuomioistuin	euroa
korkein oikeus	500
korkein hallinto-oikeus	500
hovioikeus	500
– rikosasia ja ulosottokaaren (705/2007) mukainen muutoksenhakuasia sekä asia, jossa sovinto ei ole sallittu	250
hallinto-oikeus	250

Ehdotus

2 §

Oikeudenkäyntimaksun suuruus

Riita-, rikos- ja muutoksenhakuasian, ylimääräistä muutoksenhakua koskevan asian ja muun lainkäyttöasian käsittelystä peritään oikeudenkäyntimaksua seuraavasti:

Tuomioistuin	euroa
korkein oikeus	500
korkein hallinto-oikeus	500
hovioikeus	500
– rikosasia, tuomioistuimen määräämästä pääsykiellosta annetussa laissa (/) tarkoitettu asia ja ulosottokaaren	250

Voimassa oleva laki

Ehdotus

käräjäoikeus		(705/2007) mukainen muutoksenhakuasia sekä asia, jossa sovinto ei ole sallittu	
– riita-asia ja maa-oikeusasia	500	hallinto-oikeus	250
– rikosasia ja ulosottoaaren mukainen muutoksenhakuasia sekä asia, jossa sovinto ei ole sallittu	250	käräjäoikeus	
– yksipuolisella tuomiolla tai myöntämisen perusteella tuomiolla ratkaistu tai sillensä jäänyt oikeudenkäymiskaaren 5 luvun 3 §:ssä tarkoitettu riita-asia, jota koskevat tiedot on toimitettu suoraan käräjäoikeuden tietojärjestelmään	65	– riita-asia ja maa-oikeusasia	500
– muu yksipuolisella tuomiolla tai myöntämisen perusteella tuomiolla ratkaistu tai sillensä jäänyt oikeudenkäymiskaaren 5 luvun 3 §:ssä tarkoitettu riita-asia	86	– rikosasia, tuomioistuimen määräämästä pääsykiellosta annetussa laissa tarkoitettu asia ja ulosottoaaren mukainen muutoksenhakuasia sekä asia, jossa sovinto ei ole sallittu	250
– vastaajan riitauttama oikeudenkäymiskaaren 5 luvun 3 §:ssä tarkoitettu asia	250	– yksipuolisella tuomiolla tai myöntämisen perusteella tuomiolla ratkaistu tai sillensä jäänyt oikeudenkäymiskaaren 5 luvun 3 §:ssä tarkoitettu riita-asia, jota koskevat tiedot on toimitettu suoraan käräjäoikeuden tietojärjestelmään	65
työtuomioistuin	2 000	– muu yksipuolisella tuomiolla tai myöntämisen perusteella tuomiolla	86
markkinaoikeus	2 000		

Voimassa oleva laki

Ehdotus

ratkaistu tai sillensä jäänyt oikeudenkäymiskaaren 5 luvun 3 §:ssä tarkoitettu riita-asia	
- vastaajan riitauttama oikeudenkäymiskaaren 5 luvun 3 §:ssä tarkoitettu asia	250
työtuomioistuin	2 000
markkinaoikeus	2 000